

T.C.

MARMARA ÜNİVERSİTESİ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ÂVÂNZÂDE MEHMED SÜLEYMÂN'IN MİDE HASTALIKLARI ADLI ESERİ

(İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE ÇAY

İSTANBUL 2022

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

ÂVÂNZÂDE MEHMED SÜLEYMÂN'IN MİDE HASTALIKLARI ADLI ESERİ
(İNCELEME-METİN-DİZİN-TIPKIBASIM)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞE ÇAY

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. AYLİN KOÇ GIANNOPOULOS

İSTANBUL 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖN SÖZ	V
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
KISALTMALAR VE İŞARETLER	VIII
1. GİRİŞ	1
1.1. Anadolu Sahasında Tıbbın ve Tıp Dilinin Gelişimi	1
1.2. Osmanlı Dönemi'nde Tıp	3
1.3. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Tıp	4
1.4. Müellifin Hayatı	6
1.5. Eserleri	8
1.5.1. Romanlar	8
1.5.2. Hikâyeler	9
1.5.3. Aile Hayatına Dair Eserler	10
1.5.4. Japonya ve Japonlar ile İlgili Eserler.....	11
1.5.5. Kadınlar Üzerine Yazılan Eserler.....	11
1.5.6. Meslekî Eserler.....	11
1.5.7. Sağlıklı Beslenme ve Yemek Kültürü Üzerine Eserler	12
1.5.8. Seçkiler.....	12
1.5.9. Siyasî ve Tarihî İçerikli Eserler	13
1.5.10. Takvimler	13
1.5.11. Tılsım, Sihir, Büyü vs. Popüler Kültür Konulu Eserler	13
1.5.12. Süreli Yayınlar.....	14
2. Nüsha Özellikleri	14
3. Bölüm Özetleri	14
I. İNCELEME	24

1. Mide Hastalıkları Adlı Eserde Bulunan Eczacılık ve Tıp Terimleri.....	25
1.1. Organ Adları	25
1.1.1. Türkçe Organ Adları.....	25
1.1.2. Arapça Organ Adları	27
1.1.3. Farsça Organ Adları	28
1.1.4. Fransızca Organ Adları.....	29
1.1.5. Yunanca Organ Adları.....	29
1.1.6. Moğolca Organ Adları.....	29
1.1.7. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Organ Adları	29
1.2. Hastalık Adları.....	30
1.2.1. Türkçe Hastalık Adları	30
1.2.2. Arapça Hastalık Adları	30
1.2.3. Fransızca Hastalık Adları	31
1.3. Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları.....	31
1.3.1. Türkçe Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları.....	31
1.3.2. Arapça Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları.....	32
1.3.3. Farsça Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları.....	32
1.3.4. Fransızca Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları.....	32
1.3.5. Latince Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları	32
1.3.6. Yunanca Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları	33
1.4. Yiyecek / İçecek Adları.....	33
1.4.1. Türkçe Yiyecek / İçecek Adları.....	33
1.4.2. Almanca Yiyecek / İçecek Adları.....	34
1.4.3. Arapça Yiyecek / İçecek Adları	34
1.4.4. Çince Yiyecek / İçecek Adları.....	34
1.4.5. Ermenice Yiyecek/ İçecek Adları.....	34

1.4.6. Farsça Yiyecek / İçecek Adları.....	34
1.4.7. Fransızca Yiyecek / İçecek Adları.....	35
1.4.8. İtalyanca Yiyecek / İçecek Adları	35
1.4.9. Yunanca Yiyecek / İçecek Adları.....	35
1.4.10. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Yiyecek / İçecek Adları	35
1.5. Maden/Kıymetli Taş ve Element Adları	36
1.5.1. Türkçe Maden/Kıymetli Taş ve Element Adları	36
1.5.2. Fransızca Maden/Kıymetli Taş ve Element Adları	36
1.6. Hayvan Adları.....	36
1.6.1. Türkçe Hayvan Adları	37
1.6.2. Arapça Hayvan Adları	37
1.6.3. Slavca Hayvan Adları.....	37
1.6.4. Yunanca Hayvan Adları	37
1.7. Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları.....	38
1.7.1 Arapça Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları.....	38
1.7.2. Fransızca Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları.....	38
1.7.3. İtalyanca Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları.....	39
1.7.4. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları	39
1.8. Âlet/ Nesne Adları.....	39
1.8.1 Türkçe Âlet/ Nesne Adları.....	39
1.8.2. Arapça Âlet/ Nesne Adları	40
1.8.3. Farsça Âlet/ Nesne Adları	40
1.8.4. Fransızca Âlet/ Nesne Adları.....	40
1.8.5. Yunanca Âlet/ Nesne Adları.....	40
II. METİN.....	41
Mİ'DE HASTALIKLARI	42

MA'LÛMÂT-I 'UMÛMÎYYE	43
YEMEK VEYÂ MÎ'DE HUNİSİ.....	44
YEMEK BORUSUNUN YAPILIŞI	45
MÎ'DE	45
MÎ'DENİN YAPILIŞI	46
İNCE BAĞIRSAK.....	47
İNCE BAĞIRSAĞIN YAPILIŞI.....	49
İNCE BAĞIRSAĞIN VAZİFESİ.....	50
KALIN BAĞIRSAK.....	50
KALIN BAĞIRSAĞIN YAPILIŞI.....	52
ELEM-İ MÎ'DE.....	52
KİMYEVÎ 'USRET-İ HAZIMLAR	53
1. KESRET-İ HÂMİZ-I KLOR-MÂ'	53
TEVESSÛ'-İ MÎ'DE.....	57
İNKIBÂZ.....	57
2- KILLET-İ HÂMİZ-İ KLOR MÂ'	58
TEVESSÛ'-İ MÎ'DE.....	61
MÎ'DE YARASI	64
SERETÂN-I MÎ'DE	66
MÎ'DE HASTALIĞINA DÛÇÂR OLMAK İSTEMEYENLERE BA'ZI VESÂYÂ-YI SIHHİYYE.....	67
KİTAPTA MÛSTA'MEL İSTİLÂHÂT-I TABÎİYYEDEN BA'ZILARININ LÛGATÇESİ.....	68
BU DİZİNDE YARARLANILAN SÖZLÜKLER.....	70
III. DİZİN	71
SONUÇ	205
BİBLİYOGRAFYA	206
IV. TIPKIBASIM.....	208

ÖN SÖZ

Bu tez çalışması, Osmanlının son döneminde yetişmiş, telif ve tercüme çok sayıda eseri bulunan bir yazar olan Âvânzâde Mehmed Süleymân'ın "*Mide Hastalıkları*" adlı eseri üzerine yapılmıştır. Âvânzâde Mehmed Süleymân'ın "*Mide Hastalıkları*" adlı eseri, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 616.33 AVA yer numarası ile kayıtlıdır. Nâşiri Kütübhane-i Sudi'dir. Orhaniye matbaasında basılmıştır. Eserin basılma tarihi Hicrî 1335 (Mîlâdî 1919)'dur. Eser toplam 45, [3] sayfadan mürekkep olmakla birlikte fiziki ölçüleri 18x12 cm boyutlarındadır ve harekesizdir.

Bu çalışma dört bölümden oluşmaktadır: İnceleme, metin, dizin, tıpkıbasım.

Giriş kısmında eserin müellifinin hayatı hakkında bilgi verilmiştir. Ardından eserin matbu nüsha özelliklerine ve anlaşılır olmasına riayet edilerek bölüm özetleri yapılmıştır.

İnceleme bölümünde eserde geçen organ adları, hastalık adları, yiyecek/içecek adları, bitki/ çiçek/meyve adları vs. tasnif edilip hangi dilden geçtikleri ve anlamları üzerinde durulmuştur.

Metin bölümünde satır numaraları ile birlikte eserin Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmış hâli yer almaktadır.

Dizin bölümünde eserin Arap harflerinden Latin harflerine aktarılmış hâli alfabetik olarak sıralanıp kelimelerin anlamları, hangi dilden alındıkları çalışmanın bu kısmında mevcuttur.

Tıpkıbasım bölümünde ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 616.33 AVA yer numarası ile kayıtlı eserin tıpkıbasımının fotokopisi bulunmaktadır.

Bu tez çalışmasında bana rehberlik eden değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Aylin KOÇ GİANNOPOULOS'a, çalışma sırasında desteğini esirgemeyen arkadaşlarım Ergül KARTAL, Gözde ÇINAR, Sevinc KABACA, Cansu ÇAVDAR ve Melike GÜL'e; manevi olarak hep yanımda olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Ayşe ÇAY

İstanbul 2022

ÖZET

1871-1922 yılları arasında yaşayan Âvânzâde Mehmed Süleymân, Osmanlının son döneminde yetişmiş bir yazardır. Eczacı olarak bildiğimiz ama çeşitli birçok konuda 200'e yakın eser kaleme almış olan Âvânzâde Mehmed Süleymân'ın derlemeci, tarihçi, edebiyat tarihçisi, eczacı, müellif, mütercim, gazeteci gibi birçok kimliğe de sahip olduğunu söyleyebiliriz. Bu tezde yazarın "*Mide Hastalıkları*" adlı eseri üzerinde çalışılmıştır. Eser, mide hastalıkları konusunda oldukça faydalı bir metindir. Yazarın eseri, hastalıklar ve ilaç hazırlama yöntemleri ile ilgili ayrıntılı açıklamalar içermektedir. Ayrıca eserin sonunda bir de terimleri açıklayan bir lügatçe bulunmaktadır.

Çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında yazar ve eser hakkında bilgi verilmiştir. İnceleme kısmında "*Mide Hastalıkları*" adlı eserde geçen tıp terimleri tasnif edilerek verilmiştir. İkinci bölüm çeviri yazı metninden oluşmaktadır. Eserin dili günümüz Türkçesine yakın olmakla birlikte yabancı dillerden alınan diğer kelimeler anlatımı bir nebze de olsa güçleştirmektedir. Bu kelimelerin çoğunluğunu tıp terimleri oluşturmaktadır. Üçüncü bölüm ise dizin bölümüdür. Bu bölümde metnin alfabetik olarak dizini yapılmıştır. Kelimelerin anlamları ve hangi dilden geldikleri belirtilmiştir. Tez, bibliyografya ve eserin orijinal metninin fotokopisi ile sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mide Hastalıkları, Âvânzâde Mehmed Süleymân, Osmanlı Dönemi Tıp Metinleri.

SUMMARY

Âvânzâde Mehmed Süleymân, who lived between 1871 and 1922, is a writer who grew up in the last period of the Ottoman Empire. We can say that Âvânzâde Mehmed Süleymân, who we know as a pharmacist but has written nearly 200 works on various subjects, also has many identities such as a compiler, historian, literary historian, pharmacist, author, translator, and journalist. Within the context of the thesis, the author's work named "*Diseases of Stomach*" has been studied. It is rather beneficial work in the sense of stomach diseases. The author's work has contained numerous annotations concerning illnesses and the methods of drug preparation. The thesis has also comprised a glossary at the end of the work. It is quite precise work.

The study consists of four parts. In the introduction, the information about the author and his work has given. In the review part, the medical terms in his work has named Diseases of Stomach are present by classifying. The second part includes the translated text.

Although the language of the work is close to today's Turkish, other words taken from foreign languages make it somewhat complicated to explain. The majority of these words are medical terms. The third section is the index section. In this section, the text had been index alphabetically. The meanings of the words and the language they originated have been express. The thesis has been conclude with a bibliography and a photocopy of the original text of the work.

Key Words: Stomach Diseases, Âvânzâde Mehmed Süleymân, Medical texts of Ottoman Period.

KISALTMALAR VE İŞARETLER

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda verilmiştir.

age. Adı Geçen Eser

Alm. Almanca

Ar. Arapça

bkz. Bakınız

Bulg. Bulgarca

Çin. Çince

Erm. Ermenice

Far. Farsça

Fr. Fransızca

haz. Hazırlayan/Hazırlayanlar

İbr. İbranice

İt. İtalyanca

Lat. Latince

Moğ. Moğolca

s. Sayfa

Sl. Slavca

T. Türkçe

vb. Ve benzeri.

vs. Ve sâire

Yun. Yunanca

+ İsim kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.

- Fiil kök veya gövdesine gelen eklerden önce kullanılmıştır.
- [] Satır numarası.

1. GİRİŞ

1.1. Anadolu Sahasında Tıbbın ve Tıp Dilinin Gelişimi

“Hastalık âmilleri insanın ortaya çıkışından önce de mevcuttu. Günümüze ulaşan fosiller, hastalıkların milyonlarca yıl değişmediğini göstermektedir. Tıbbın ne zaman başladığı sorusuna ise cevap vermek güçtür. Tıp, insanlığın şifaya koşan tabii içgüdüsünden doğmuş; insanın yarasını deşmesiyle ve hasta organını kesip atmasıyla değil, bilakis sarmasıyla başlamıştır. Dolayısıyla, hekimlik yeryüzünün en eski mesleklerinden biridir.”¹

“Anadolu’da ilk Türkçe yazılı ürünlerini 14. yüzyılda vermeye başlayan Türk tıbbının kökleri 11. yüzyıla, Büyük Selçuklulara kadar uzanır. Ancak gerek Büyük Selçuklular gerek Anadolu Selçukluları Döneminde verilen eserlerin dili Arapça ve Farsçadır. Büyük Selçuklular ve Atabeyleri döneminde tıp eğitimi, sağlık hizmetleri ve sosyal yardım için bazı kuruluşların meydana getirildiği (Şehsuvaroğlu, 1984:15) bilinmektedir. Ayrıca yine Büyük Selçuklular zamanında usta-çırak ilişkisiyle dârüşşifâlarda birçok hekim yetiştirilmiştir. Anadolu’nun Türkler tarafından yurt tutulması ve Anadolu Selçuklu Devleti’nin kurulmasından sonra bu coğrafyada birçok dârüşşifâ inşâ edilmiş, Mardin, Sivas, Kayseri, Amasya, Tokat gibi şehirlerdeki dârüşşifâlarda bir taraftan tedâvi hizmetleri verilirken diğer taraftan da yeni hekimler yetiştirilmiştir. Ekmeleddin bin Müeyyed el Nahcivânî, İbrahim Gazanfer, Sadri Konevî ve Fazlullah Reşîdüddin bu dönemin meşhur hekimlerindendir (Şehsuvaroğlu, 1984).”²

“XVII. yüzyıl Osmanlı-Türk tıbbının yüzünü Doğudan Batıya çevirmeye başladığı yüzyıldır. ancak XVII. yüzyıldaki Batılılaşma akımı sınırlı kalmış, bu yüzyılda bazı Osmanlı hekimleri Lâtince, Fransızca ve İtalyanca gibi Batı dillerini öğrenmişler ve eserlerinde yer yer bu sözcükleri kullanmışlardır. XVIII. yüzyıl eserlerinde Batılılaşma akımları daha yoğun olarak görülmektedir. Kanaatimizce Anadolu sahası Türk tıp dilinin ilk dönemini ilk Türkçe eserlerin verildiği XIV. yüzyılla Batı’ya yönelişin yoğunlaştığı XVIII. yüzyıl oluşturur.”³

¹ Bayat, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul 2016, s. 30.

² Doğan, Şaban, *Eski Oğuz Türkçesinde Tıp Dilinin Oluşumu ve Özellikleri*, Turkish Studies, 2010, s.315.

³ Doğan, Şaban, “XVI. ve XVII. Yüzyı Başlıca Türkçe Tıp Yazmaları ve Buldukları Kütüphaneler”, Derleme- Türkiye Klinikleri, 2010, s.163.

“Klasik dönem Osmanlı tıbbı, Anadolu Selçuklu tıbbi gelenekleri ile dönemin kültür merkezleri olan Mısır, Suriye, İran ve Türkistan’dan gelen bilim adamları sayesinde gelişmiştir. Osmanlı tıbbı, tıbbi problemlerin çözümünü İslam tıbbında aramış, Rönesans sonrası Avrupa’da gerçekleşen büyük tıbbi gelişmeleri başlangıçta uzaktan da olsa takip etmeye çalışmış, daha sonra tıbbi eserlerin tercümeleriyle tanışmış, zamanla bunları benimseyip İslam tıp geleneğinden Batı tıbbına yönelmiştir.”⁴

“Osmanlı devletinde hekim yetiştiren ilk tıp kurumu Kanuni Sultan Süleyman’ın Süleymaniye külliyesi [1556] idi. Külliye de akli (felsefi, tabii) ve nakli (dini, edebi) ilimlerin tahsili için 4 medrese, dârülhadîs, bağımsız tıp eğitiminin verildiği Süleymaniye Tıp Medresesi, Süleymaniye Dârüşşifâsı ve eczahane vardı.”⁵

“14. yüzyıldan itibaren tıp içerikli ilk Türkçe yazılı ürünlerin verilmeye başlanmasıyla Eski Oğuz Türkçesi bünyesinde daha çok Arap ve Fars kaynaklarından beslenen bir tıp dili şekillenmeye başlamıştır. Gerek telif gerek tercüme eserlerle 14. yüzyıldan itibaren Eski Oğuz Türkçesi temelinde şekillenen tıp dili standart dilden şekil, söz varlığı ve söz dizimi bakımlarından bazı farklılıklar göstererek özel dil vasfını kazanmaya başlamıştır. 15. yüzyıldan itibaren Eski Oğuz Türkçesinden Klasik Osmanlı Türkçesine geçiş döneminin temel özelliklerinden olan edebî yeniliklerin de etkisiyle tıp dilinde Türkçenin yapısına aykırı teknik terimlerin sayısı artmıştır. Sadece tıp içerikli eserlerde görülmemekle beraber Türkçenin yapısına aykırı Arapça ve Farsça tamlama yapıları, özel dillerin beslendiği dillerden teknik terimler alma geleneğinin o dönemin Türk tıp diline yansımaları olarak değerlendirilebilir. Tıp metinlerinde alıntı sözcüklerin dönemin diğer ürünlerine oranla daha fazla olduğunu ifade etmek yanlış olmaz. Ancak bu durumu tıp metinlerinin ihtisas eseri olmaları ve meslek dilinin Türk tıbbının kaynak olarak aldığı Arapçaya dayanmasıyla açıklamak mümkündür. Tıp metinlerinin ihtisas eseri olması dolayısıyla daha çok hekimlere yönelik yazıldığı dikkate alındığında bu metinlerin dil olarak hiç de ağır olmadıkları hatta sade ve anlaşılır bir dille kaleme alındıkları dahi söylenebilir.”⁶

⁴ Bayat, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul 2016, s. 295.

⁵ age., s. 296.

⁶ age., s. 350.

1.2. Osmanlı Dönemi'nde Tıp

“Selçuklular’da olduğu gibi Osmanlılar da fethettikleri yerlerde Anadolu sınırları içinde ve dışında hastahane kurma geleneğini sürdürdüler ve Selçuklu dönemi dârüşşifâlarından yararlandılar. İlk Osmanlı dârüşşifâsını Yıldırım Bayezid Bursa’da tesis etti. Osmanlı dârüşşifâları çok amaçlı ve çok birimli külliye yapılanması içinde yer alır. Külliyenin merkezinde cami, etrafında medrese, imaret, hamam, dârüşşifâ ve ihtiyaca göre diğer kurumlar bulunur.”⁷

“Osmanlı hekimleri XVIII. yüzyılın ilk çeyreğine kadar klasik İslâm tıbbına bağlı kaldı. Kuruluş döneminde âlimler tecrübe ve bilgilerini geliştirmek amacıyla önde gelen ilim merkezlerinden Dımaşk, Bağdat, Kahire, Semerkant, Buhara, Tebriz ve Merâğa gibi şehirlere giderdi. Fethin ardından İstanbul bilim merkezi olunca Yahyâ b. Mahmûd Engürî, Nidâî, Abdülbâkî Şifâî, Emîr Çelebi gibi az sayıda hekimden başka ilim tahsili için Anadolu coğrafyası dışına pek çıkan olmadı. Mısır ve İran’dan İstanbul’a gelen hekimler yanında hükümdarların davetiyle saraya intisap eden ünlü tabipler de vardı. XIV. yüzyılın sonlarından XVII. yüzyıla kadar Fransa, Almanya ve özellikle İspanya’dan sürülerek Osmanlı Devleti’ne sığınan çok sayıda yahudi hekim de sarayda hizmet etti. Ayrıca birçok gayri müslim ve Avrupalı hekim Osmanlı topraklarında serbestçe mesleklerini icra etmekteydi. Osmanlılar’ın hüküm sürdüğü dönemde dünya bilim merkezi Doğu’dan Batı’ya kaymıştı. Avrupa’da gelişmekte olan yeni tıp XVI. yüzyılda ürünlerini verdi. Batı tıbbında meydana gelen Rönesans XVII. yüzyılda Osmanlı tıbbına nüfuz etmeye başladı ve XVIII. yüzyılda somut etkileri görülmekle birlikte büyük değişim XIX. yüzyılda gerçekleşti.”⁸

“Osmanlı tıbbında da dört unsur / dört tabiat (mizaç) nazariyesi esas alındı. Buna göre tabiattaki dört unsurun (ateş, su, toprak, hava) karşılığında insanda bulunan dört hılt yani kan, balgam, sarı safra ve kara safra farklı nitelikler (sıcaklık, kuruluk, soğukluk, nemlilik) taşır. Bu dört hıltın karışımı mizacı şekillendirir. Bir hıltın niteliğinin değişerek bozulması ya da miktarının çoğalıp azalması hıltlar arasında dengesizliğe ve sonuçta hastalığa yol açar. Hastayı tedavi için fazla ya da bozulmuş olan hıltı vücuttan atmak gerekir. Hastalığa sebebiyet veren zararlı hıltlar idrar söktürücü, müşhil, kusturucu,

⁷ Sarı, Nil, “Tıp- Osmanlı Dönemi” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111.

⁸ Sarı, Nil, “Tıp- Osmanlı Dönemi” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111.

terletici etkilere sahip eczalarla boşaltılırdı. Bozulduğu düşünölen kan unsuru hacamat ve sölük uygulanarak vücuttan atılırdı. Dârüşşifâ tıbbı dört unsur nazariyesiyle yürütöldüğü gibi müzikle tedavi de dört unsur nazariyesine dayandırılırdı.”⁹

“Osmanlı hekimleri Batı dillerinden yapılan çeviriler, Avrupa’da tıp mekteplerinde tahsil gören Osmanlı tebaası gayri müslimler ve Osmanlı coğrafyasında faaliyette bulunan Avrupalı hekimler vasıtasıyla Batı tıbbıyla temasa geçmişti. Fakat Tıp Medresesi’nde geleneksel İslâm tıbbı ve uygulaması öğretilirdi.”¹⁰

“Klasik dönemin Osmanlı hekimleri İslâm tıbbının Arapça ve Farsça kaynak eserlerinden doğrudan ya da Türkçe’ye çevirilerinden yararlanmanın yanı sıra telif eserler de meydana getirmiştir. Osmanlı dönemine ait bilinen ilk Türkçe tıp kitabı Geredeli İshak’ın 792’de (1390) yazdığı *Edviye-i Müfredê*’dir. Osmanlı hekimleri eczacılık konusuna büyük önem vermiş, genel tıp kitaplarında ilâç tedavilerine daima geniş yer ayırmış, basit ve birleşik ilâçlarla ilgili birçok telif ve çeviri kitap hazırlanmıştır. İbnü’l-Baytâr’ın *el-Müfredât*’ının tercümelere Anadolu’nun bitki örtüsünü de kapsadığından çok önem taşır. XVII. yüzyıldan itibaren yazılı metinlerde Avrupa tıbbının etkisi görölmeye başlar. İlk basılan Türkçe tıp kitabı Mustafa Reşid Efendi ve Behcet Mustafa Efendi’nin birlikte hazırladığı *Tertîb-i Eczâ*’dır (İstanbul 1232). Batı tıbbını aktaran en önemli kitap ise modern tıbbın öncüsü Şânîzâde Mehmed Atâullah Efendi’nin *Hamse-i Şânîzâde*’sidir.”¹¹

1.3. XIX. ve XX. Yüzyıllarda Tıp

“Klasik dönemde halka sağılık hizmeti veren vakıf kurumları olan dârüşşifâların yapımı XVII. yüzyıldan sonra sürdürölmedi. Depremler ve yangınlar yüzünden harap olmaları yanında zengin gelir kaynaklarının XIX. yüzyılda kaybedilen topraklarda kalması veya başka kişi ve kurumlara devredilmesi gibi sebeplerle gereken onarımları yapılamadı ve kuruluş amacına uygun olarak işletilemez duruma geldi. Diğer yandan tıp alanındaki yenilikler karşısında yetersiz kalmaya başlayan, gelişen yeni tıbbın gereklerini karşılayamayan yapılarıyla dârüşşifâlar kuruluştaki işlevlerini kaybetti. XIX. yüzyılın ilk yarısından itibaren çağın tıp uygulamalarına ve görev dağılımına uygun biçimde planlanan gureba hastahanelere, yüzyılın ikinci yarısında da belediye hastahanelere açılmaya başlandı. Böylece genel hastahane hizmeti veren dârüşşifâlarda her çeşit hasta

⁹ Sarı, Nil, “*Tıp- Osmanlı Dönemi*” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111.

¹⁰ age., s. 101-111.

¹¹ age., s. 101-111

tedavi edilirken gureba hastahanelerinin kurulmasıyla birlikte dârüşşifâlarda evinde bakılmayan veya kimsesiz olan akıl hastalarına bakıldı. Bunun sonucunda tımarhâne ve bîmarhâne tabirleri akıl hastahanesi karşılığında kullanıldı. Eski dârüşşifâ geleneğinde olduğu gibi gureba hastahanelerinde de öncelikle yoksul halka ve gelip geçen yolculara hizmet verildi.”¹²

“XIX. yüzyılın başında Batı tıbbını öğretecek okullara ihtiyaç doğdu. Çağdaş tıp öğretilmesi amacıyla 1805’te Rum tebaasına kurdurulan mekteple donanmada görevlendirilecek hekim ve cerrahların eğitimi için Kasımpaşa’da 1806’da Tersâne-i Âmire Hastahanesi’nin (İspitalya) yanına açılan Tıbhâne’nin ömrü uzun sürmedi. Tıbhâne-i Âmire (Dârüttıbb-ı Âmire) adıyla anılan ve günümüz tıp fakültelerinin başlangıcı kabul edilen yeni tıp mektebi II. Mahmud döneminde 14 Mart 1827 tarihinde resmen kuruldu. Bundan sonra İslâm tıbbından Avrupa tıbbına geçiş hızlandı. Türkçe eğitimin başarılı olması üzerine orduya hekim yetiştiren askerî kısımda 1870’te ilk sınıftan itibaren tedrisat Türkçeleştirildi. Böylece bu dönemde İstanbul’da çağın yeni tıp eğitiminin verildiği biri askerî (Mekteb-i Tıbbiyye-i Askeriyye-i Şâhâne), diğeri mülkî (Mekteb-i Tıbbiyye-i Mülkiyye-i Şâhâne) iki tıp mektebi faaliyette bulunuyordu.”¹³

“Osmanlı Devleti’nde eczacılık yapabilmek için Tıbbiye’deki Eczacılık Okulu’ndan diploma alma şartı bu dönemde getirildi.”¹⁴

“Tıbbiye’nin 1850’li yıllarda okuldaki önemli bir başka gelişmenin, tıp eğitimini Fransızcadan Türkçeye çevirmek için verilen mücadele olduğunu görürüz. 1867’de Türkçe eğitim veren ilk sivil tıp okulu, Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye açılır ve 1870 yılında da Mekteb-i Tıbbiye (Askeri Tıp Mektebi)’de tıp eğitimi Türkçeleştirilir. Türkiye tarihi açısından 19. yüzyıl, ülkenin bir savaştan ötekine girdiği, bir yandan da toplumun modernleşerek bir kabuk değiştirme süreci yaşadığı zorlu bir dönemdir. Bütün zorluklara, mali yoksunluklara rağmen sağlık alanında çok önemli adımlar atılmıştır. O zamanlar Demirkapı’da (Sarayburnu) bulunan Mekteb-i Tıbbiye içinde 1887’de Kuduz Aşısı Kurumu (Daülkelp Ameliyathanesi), 1889’da Aşı Müessesesi (Telkihane-i Şâhâne), 1893’te Bakterioloji Laboratuvarı (Bakteriyolojihane-i Şâhâne) ve 1894’te ilk Kadın

¹²Sarı, Nil, “*Tıp- Osmanlı Dönemi*” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111.

¹³ age., s. 101-111.

¹⁴ Ülman, Yeşim Işıl, “*Türkiye’de 19. ve 20 yüzyıllarda Tıp Tarihinin Anahatları*”, Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 40. Yılda 40 Kitap Serisi, Üniv. Yay. no. 4711, Fakülte yay. no. 00249, 2007, s. 177.

Doğum Kliniği (Viladethane) açılır. Yine bu dönemde, Rieder Paşa tarafından, mezuniyet sonrası bir üst eğitim kurumu olarak faaliyet gösteren Gülhane Seririyat (Klinikler) Mektebi açılır. Bu okul, sağlık sisteminde en etkili ve üstün hizmet veren kurumlarından biri olmuştur. Örneğin ilk aspirin ve kinin hapları; koruyucu tifo, dizanteri ve kolera aşılıarı burada üretilmiştir. 1895'te birleştirilen Sivil ve Askeri Tıp okulları, 1909'da Darülfünûn-ı Osmani Tıp Fakültesi adıyla Haydarpaşa'da açılan yeni binaya taşınmıştır. Okul, Cumhuriyet döneminde Mustafa Kemal Atatürk zamanında gerçekleştirilen Üniversite Reformu (1933) ile Tıp Fakültesi adını alarak, yeniden Avrupa yakasına taşınmıştır. 1967 yılında ikiye bölünerek İstanbul Üniversitesi'ne bağlı İstanbul Tıp Fakültesi ve Cerrahpaşa Tıp Fakültesi isimleriyle iki ayrı kurum şeklinde günümüze kadar gelmiştir. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nde 1994 yılında Uğur Derman İngilizce Tıp Eğitimi Programı'nın kurulmasıyla İstanbul Üniversitesi'nin tıp eğitimi veren üçüncü kurumu eğitim yaşamına katılmıştır.”¹⁵

1.4. Müellifin Hayatı

“Mehmed Süleymân Bey, 1871 (H. 1287) yılında İstanbul'da, Beşiktaş ilçesinin Abbas Ağa mahallesinde doğmuştur. Babası, Karahisar eşrafından Avanzade Süleyman Bey idi. Önce Beşiktaş Askerî Rüşdiyesi'nde, sonra da Darülfünûn Tıp Fakültesi Eczacılık Bölümü'nde okudu. Henüz fakültede öğrenciyken *Musavver Terakki* ve *Malûmat* gibi bazı dergi ve gazetelerde “fennî ve sıhî mevzular” üzerine makaleleri yayımlandı.

Mezun olduktan sonra Haydarpaşa Askerî Tatbikat Mektebi'ne Fransızca ve fizik derslerine muallim muavini tayin edildi.”¹⁶

Adı geçen “*Mide Hastalıkları*” isimli eserinin kapağında da müellifin Muavin-i Tabib (yardımcı doktor) görevinde bulunduğu anlaşılmaktadır.

“Bir süre de Yıldız Hastahanesi'nde çalıştı. İstanbul basınına düzenli katkılarda bulunmaya başladı; *İkdam*, *Sabah*, *Tercüman-ı Hakikat*, *Tanin* gibi tanınmış gazetelerde makaleleri ve tefrikaları çıktı. Gazete ve dergi yazarlığıyla yetinemeyen Mehmed Süleyman Bey, aynı yıllarda muhtelif konularda gerek telif, gerek tercüme kitaplar da yayımlamaya başladı. Rüya tabiri, falcılık, büyücülük, ilm-i kıyafet (physiognomy), ayna

¹⁵Ülman, Yeşim Işıl, “*Türkiye’de 19. ve 20 yüzyıllarda Tıp Tarihinin Anahatları*”, Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 40. Yılda 40 Kitap Serisi, Üniv. Yay. no. 4711, Fakülte yay. no. 00249, 2007, s.178-179.

¹⁶ Schick, İrvin Cemil, *Aile Açıcısı 100 Türlü Sebze, 100 Türlü Çorba, 100 Türlü Yumurta Pişirmek Usulleri, İstanbul: Ruhun Gıdası Kitaplar, İletişim Yayınları, İstanbul 2021, s. 8.*

ile geleceği haber vermek gibi konularda da kitapları olan bir yazardan söz edilmektedir.”¹⁷

“Siyasî, kültürel, ekonomik, sağlık, spor ve daha birçok konuya dair değerlendirmeleri, bilgileri ve çevirileri eser olarak ortaya koymuştur. Makale hacmindeki eserleri dahi kitap olarak neşretmesi sebebiyle eser sayısı oldukça fazladır. Avanzâde Mehmet Süleyman, telif ve tercüme yaklaşık 135 eser yayımlamıştır.”

“Eserlerindeki dil ve üslup, devre göre son derece açık ve anlaşılır seviyededir. Avanzâde'nin fayda esasına dönük olarak neşrettiği eserleri arasında meslekî bilgileri ihtiva eden eserler de mevcuttur. Bu eserlerde eczacılık ve sağlık tetkiki meselelerine dair teknik bilgiler yer alır. Aile hayatı, yemek kültürü, kadınlara dair hususiyetler, basit sağlık bilgileri, faydalı bilgileri ihtiva eden takvimler, siyasî meselelere dair malumatlar onun eserlerinde farklı boyutlarda görünüm kazanır. Avanzâde'nin eserlerinin yarısından fazlasını teşkil eden yekûnu araştırma ve halkı bilgilendirme gayretiyle kaleme alınmıştır. Elliden fazla eseri tercüme olarak karşımıza çıkar. Diğerleri deneme, siyasal fikir, muhtelif izleklere sahip edebî eserlerdir.”¹⁸

“1902 sonlarına doğru Musavver Terakki gazetesinde Rus-Japon savaşı üzerine yazdığı yazıları Rusya'nın tepkisini çektiği için 1903'te Kudüs'e sürülür.” (Türk Dünyası Edebiyatçıları Ansiklopedisi 2005: 279) İrvin Cemil Schick, Avanzâde Mehmet Süleyman'ın oğlu Halit Avan'ın verdiği aynı bilgiyi tarihlerdeki tutarsızlık sebebiyle eleştirmiştir (Schick 2015: 11). Ona göre Osmanlı Rus Savaşı ile yazarın sürgün tarihleri arasında ihtilaf söz konusudur. Musavver Osmanlı Gazetesi Güzel Prensese'te Musavver Terakki'de çalışırken bir jurnal sebebiyle Kudüs'e sürüldüğü ifade edilmektedir (Güzel Prensese 1331: 383). Beş yıl Kudüs'te sürgün hayatı yaşayan Avanzâde Mehmet Süleyman, oradan Mısır'a kaçar. Mısır'a kaçışı Güzel Prensese'te 323 senesi evâsıtı" olarak kaydedilmiştir (Güzel Prensese 1331: 383)”¹⁹

“II. Meşrutiyet'in ilanı üzerine 1908'de İstanbul'a dönen Mehmed Süleyman Bey, Harbiye Nezareti'nde, Daire-i Sıhhiye-i Askeriye'de önce Tercüme ve İstatistik Kısmı'nda çalıştı. 1912'de ise binbaşı rütbesiyle ecza müfettişi oldu, aynı zamanda

¹⁷ Schick, İrvin Cemil, *Aile Açısı 100 Türlü Sebze, 100 Türlü Çorba, 100 Türlü Yumurta Pişirmek Usulleri, İstanbul: Ruhun Gıdası Kitaplar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2021, s. 9.

¹⁸ <http://teis.yesevi.edu.tr/> Erişim tarihi: 16.12.2021 17.09

¹⁹ Erdoğan Çeltik, Seher, *Avanzâde Mehmet Süleyman - Kültür ve Edebî Hayatımıza Katkıları*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2017, s. 7.

Ceride-i Tıbbiye-i Askeriye dergisini yönetti. 1922 (H. 1338) yılında genç yaşta (51 yaşında) vefat ettiğinde Karacaahmet Kabristanı'na defnedildi.”²⁰

1.5. Eserleri

Âvânzâde Mehmed Süleymân'ın telif veya tercüme eserleri, şu 12 ana başlık altında tasnif edilmiş; her başlık altında ilgili eserler sırayla verilmiştir:

1.5.1. Romanlar

“Atalanta yahut Altın Gölü

Kanlı İntikam

Masum Kız Esrarengiz Paket

Rocambole

Şeytan Mağaraları

Şeytan Mağaraları Romanına Zeyl Omnibüs Cinayeti

Şeytankaya Cinayeti

113 Numaralı Hane

Dilber Kontes Güzel ve Genç Bir Kızın Serencâmı

Gizli Oda

Güzel Prenses Saray Entrikaları

Monte Cristo

Monte Cristo'nun Zeyli Yahut Lord Hop

Sefiller

Zengin Kızı İzdivaç Entrikaları

Froe Adalarında Deniz Kızı

²⁰ Schick, İrvin Cemil, *Aile Aşçısı 100 Türlü Sebze, 100 Türlü Çorba, 100 Türlü Yumurta Pişirmek Usulleri, İstanbul: Ruhun Gıdası Kitaplar, İletişim Yayınları, İstanbul 2021, s. 13.*

Güzel Hemşire yahut Bir Mahkûmun Kızları

İki Rakip

1.5.2. Hikâyeler

Bir Aktristin Âkıbeti

Doktorun Esrarı

Gizli Çekme[ce]

İki Hemşire

Katil Kadın Yahut Müthiş Bir Cinayet

Mavi Parmaklar Yahut Canlı Hayal

Milyoner Kız Yahut Yeşil Elmas

Ormanda Bir Kadın Cesedi

Polislerin Katili

Sevdalı Kız ve Polis Haftiyesi Bernard

Şüpheli Kadın

Yankesiciler Muallimi

Yeşil Maske

Zehirli İlaç

Zehirli Yüzük

Âlicenap Bir Kız

Çalgıcı Kız

Dilenci Sevdalı Kız

İki Dost Deli mi Akıllı mı?

İki Kızın Sevdalısı

Oyuncu Kızı

Recep'in Nişanlısı

Tasvir

Vefa, Hayatta Kalma Mücadelesi

Baha ile Şefika

Bayram Gecesi

Bîçare Kız

Kara Sakallı Adam

Teyzenin Kurnazlığı

Trompet'in Şeytanlığı

Üç Güzeller

1.5.3. Aile Hayatına Dair Eserler

Kızları Nasıl Evlendirmeli?

Rehber-i Muamelât-ı Zevciyye

Yeni, Mükemmel, Son Rehber-i İzdivaç

İzdivaçta Büyücülük

Almanya ve Almanlar ile İlgili Eserler

Alman Askeri ve Almanya'da Hayat-ı Askeriye

Alman Usulü Ticaret ve Servet Usulleri

Almanlar Gibi Kuvvetli ve Uzun Boylu Nasıl Olunur?

Almanya Devleti

Almanya Tarihi

Alman Kadınları

Alman Durûb-ı Emsâli

Alman Letâifi

1.5.4. Japonya ve Japonlar ile İlgili Eserler

Japonya ve Japonyalılar

Küçük Kitaplardan Japonya-(Edebî Fıkra)

1.5.5. Kadınlar Üzerine Yazılan Eserler

Hamam ve Melahat

İngiliz Kadınları

Kadın Esrarı

Kadın Saçları

Kızlara ve Hanımlara Jimnastik

Muharrir Kadınlar

Rehniümâ-yı İdare-i Beytiyyeden Musavver Leke Risalesi

1.5.6. Meslekî Eserler

Eczacılar Mahsus Muhtıra

Mesâil-i Mühimme-i Sihhiye ve Hayatiyeden Yalnız Erkeklere Mahsus Adem-i İktidar

Gençlere Mahsus Hastalıklardan Ergenlik

Gençlere Sihhî ve Tıbbî Gizli Nasihatler

Gizli Tertipler

Gözlerdeki Esrar

İdrar Tahlili

İspanyol Nezlesi

Mesâil-i Mühimme-i Hayatiye ve Sihhiyeden Kısır Kadınlar

Kuvvet İlaçları

Meme Hıfzı's-sıhhası

Mide Hastalıkları

Muhafaza-i Sıhhat

Kadın Hastalıklarından Seyelân-ı Ebyaz

Sinir Hastalıkları

Tifüs yahut Lekeli Humma

Uyuz Hastalığı ve Kolayca Tedavi Çareleri

1.5.7. Sağlıklı Beslenme ve Yemek Kültürü Üzerine Eserler

Aile Aşçısı 100 Türlü Çorba Pişirmek Usûlü

Aile Aşçısı 100 Türlü Sebze Pişirmek Usûlü

Aile Aşçısı 100 Türlü Yumurta Pişirmek Usûlü

Sıhhat, Kuvvet ve Melahat Nokta-i Nazarından Ne Yemeli ve Nasıl Yaşamalı?

Sıhhat Mutfağı

Semirmek Usulleri ve Zayıflamak Çareleri

Yemek Hıfzı's-sıhhası

1.5.8. Seçkiler

Binbir Çeşit

Gizli Lisân

Mükemmel Hazine-i Letâif

Musavver Yeni Fennî Eğlenceler 1

Musavver Fennî Eğlenceler 2

Musavver Fennî Eğlenceler 3

1.5.9. Siyasî ve Tarihî İçerikli Eserler

Ahrar mı İttihat mı?

Şeref Sokağı Esrarı

Trablusgarp ve Devlet-i Âliye – İtalya Vekâyi-i Harbiyesi

1.5.10. Takvimler

Musavver ve Mükemmel Yeni Osmanlı Takvimi

Musavver ve Mükemmel Yeni Takvim-i Maârif

Musavver Takvim-i Cihan

Tertib-i Cedid Musavver Osmanlı Takvimi

Nevsal-i Nisvan

Hanımlara Mahsus Takvim

1.5.11. Tılsım, Sihir, Büyü vs. Popüler Kültür Konulu Eserler

İlm-i Serâir

İskambil Falı

Mesâil-i Hafıye-i Sıhhiyeden Kız mı Oğlan mı?

Muayyen yahut Yeni ve Mükemmel Tabirname

Musavver ve Mükemmel İlm-i Sima Ahlak ve Tebâyi'-i Beşerin Simadan Keşfi

Ulûm-ı Hafıyeden Âyine ile Keşf-i İstikbâl

Ulûm-ı Hafıyeden İlm-i Ahvali'l-kadem

Ulûm-ı Hafıyyeden İlm-i Kıyafet Sima ve Kıyafet Vasıtasıyla Keşf-i Ahlak ve Tebâyi'

Ulûm-ı Hafıyyeden İlm-i Kehânet Kendi Kendine Sihirbazlık

Ulûm-ı Hafıyeden İlmü'l-bedenin Esrar ve Hafayâsından Aza Seçirmesi

Ulûm-ı Hafıyyeden Musavver ve Mükemmel Kıyafetname

Ulûm-ı Hafiyeden Yıldızname

1.5.12. Süreli Yayınlar

Güzel Prenses

Âfiyet

Hür Çocuk

Mâlûmat

*Mütâlaa Salonu*²¹

2. Nüsha Özellikleri

Âvânzâde Mehmed Süleymân'ın "*Mide Hastalıkları*" adlı eseri İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 616.33 AVA yer numarası ile kayıtlıdır. Nâşiri Kütübhaneye-i Sudi'dir. Orhaniye matbaasında basılmıştır. Eserin basılma tarihi Hicrî 1335 (Miladî 1919)'dur. Eser toplam 45, [3] sayfadan mürekkep olmakla birlikte fiziki ölçüleri 18x12 cm boyutlarındadır. Sayfa numaraları her sayfaya eklenmiştir. Satır sayısı en çok 21 olmakla birlikte değişiklik göstermektedir. Metin harekesizdir.

Bu tezde, Âvânzâde Mehmed Süleymân'ın "*Mide Hastalıkları*" isimli eseri çalışılmıştır.

İçinde çokça tıp ve eczacılık terimi olmasına rağmen eserin dili dönemine göre sadedir. Keza müellif eserin kapağında da yazdığı eserin oldukça istifadeli bir eser olduğunu ve herkesin istifade edebilmesi için mümkün mertebe sade bir lisan ile yazdığını belirtmiştir. Eserde midenin vazifelerinden, iştahsızlıktan, mide hastalıklarından ve bunların tedavisinden, bu hastalıklara tutulmamak için neler yapılması gerektiğinden bahsedilmiştir.

3. Bölüm Özetleri

Ma'lûmât-ı Umûmiyye (Genel Bilgiler) (2-4) Eser öncelikle vücudumuzla ilgili genel bilgilerin verildiği bu bölümle başlar. İnsan bedeninde sindirimin yapıldığı kısım uzunca bir borudan oluşmaktadır. Adı da "hazım borusu" dur. Hazım borusunun çapının

²¹ Erdoğan Çeltik, Seher, *Avanzâde Mehmet Süleyman - Kültür ve Edebî Hayatımıza Katkıları*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2017.

ağız ve makat arasında değiştiğini, boğazda bir huni şeklini aldıktan sonra silindir şeklinde devam ederek mide adı verilen tuluma değin devam ettiğini, ardından yine silindir şeklinde devam ederek ince bağırsak adını aldığı anlatılır. Muellef hazım borusunun en uzun kısmının ince bağırsak olduğunu da burada belirtir. İnce bağırsak uzun ve incedir ama kalın bağırsak daha kısadır ve çapı ince bağırsağa göre daha kcktr. Bu sebeple uzun boylu olanların hazım borusu da uzundur. Kısa boyluların hazım borusu daha kısadır. Hazım borusunun bütün uzunluğu insanın boyunun yedi misline eşittir.

Ağız içi hazım borusunun ilk kısmıdır. Yediğimiz katı yemekleri çiğnemeye ve yutmaya yarar. iğnenen yiyecekler tükürük bezleriyle ıslatılıp hamur haline getirilir ve böylece yutmak kolaylaşır. Ağız, bu görevinin dışında bir de nefes alıp vermeye yarar. Yani ciğerlerimize girip çıkacak hava için güzel bir kapı görevi görür. Dudaklar da bu kapının kanatlarıdır.

Yemek Borusu veya Mi'de Hunisi (4-5) Bu bölümde muellef , günümüzde “yemek borusu” olarak tabir edilen organın sindirim esnasındaki görevlerini dile getirmiştir. Hazım borusunun ikinci kısmı gırtlaktır. Huni şeklinde olduğu için “mide hunisi” olarak tabir edilmiştir. Vazifesi boğazdan gelen yiyecek ve içecekleri mideye ulaştırmaktır. Mide hunisi; gırtlaiğın arkasında, omurga kemiğinin önünde, yukarısı geniş, aşağısı dar bir organdır. Mide hunisinin n ve arkasında birçok delik vardır. Birincisi, boğazdır. İkinicisi, küçük dilin üzerinde yan yana duran iki küçük deliktir. Bu delikler mide hunisiyle genizi birleştirirler. Üçüncüsü, biraz yan taraftaki küçük deliklerdir. Bunlar orta kulaktan gelen ve östaki borusu olarak bilinen iki kanadın ağızlarıdır. Mide hunisi bu şekilde kulak ile de birleşmiş olur. Dördüncüsü ise boğazın altında, mide hunisinin önündeki hava borusunun ağzıdır. Ağızdan veya burundan gelen hava buradan akciğere gider. Bu delik üzerinde “nefes yolu” denilen bir kapak vardır. Yenilen yemek yutulduğu sırada gırtlak biraz yukarı kalkar ve kapak da deliğin üzerine yatarak mideye gidecek olan lokmanın gırtlaiğa kaçmasını engeller. Son olarak beşinci delik, mide hunisinin bitiminden mideye kadar uzanan boru arasındandır. Lokmaların mideye gitmesi için bir geçittir.

Yemek Borusunun Yapılışı (5-6) Yemek borusu  bölümden oluşur. Birincisi, lokmaların aşağıya inebilmesi için borunun uzayıp kısılmasını sağlar. İkinici katman, birinciyle ncnn birbirine yapışmasını sağlar. ncs ise birçok bkntden oluşan ve ıkıntılıların bulunduğu bir katmandır.

Mide (6-7) Mide, hazım borusunun karın boşluğunda şişip kabarak oluşturduğu 200 gramlık bir tulum olarak nitelenmiştir. Mide, yemek borusu ile ince bağırsak arasında bulunan içine üç litre sıvı alabilen bir boşluktur. Şekli çoban gaydasına (zurna) benzemektedir. Mide; göbeğin üstündeki çukurluk hizasında, ince ve kalın bağırsakların üzerinde, gövdeyi göğüs ve karın olarak iki boşluğa ayıran, karaciğerin solunda, dalağın sağında ve bel kemiğinin önünde bulunur. Yukarı kenarı çukurumsu, aşağı kenarı kubbemsidir. Sağ ve sol taraflarında birer kubbesi vardır. Bunlara ritic-i sagîr-i mi'de (midenin küçük çukuru) , ritic-i kebîr-i mi'de (midenin büyük çukuru) derler. Mide tulumunun iki deliği vardır: biri fu'âd-ı mi'de (mide ağzı) ikinciye de "bevvâb-ı mi'de (mide kapısı) derler. Bu delik daima açıktır. Kapağı yoktur. Bu yüzden insan bazen kusma yoluyla midesinin içindekileri dışarı dökebilir. İkinci delik ise bevvâb adlı kapak ile kapatılmıştır. Bu kapak midenin içindekileri ince bağırsağa geçirirse de tekrar mideye geçmesine izin vermez.

Midenin Yapılışı (7-10) Bu bölümde midenin dışarıdan içeriye doğru dört katmanı anlatılmıştır. Bunlar sırasıyla periton, et, hüçürât ve gışâ-yı muhâtîdir. Periton, gayet ince bir katmandır. Karın boşluğunun iç yüzünü ve bu boşlukta bulunan organların dış yüzünü kaplar. Yani karnımızın duvarlarının iç yüzünü mide, karaciğer, dalak, pankreas, böbrekler vs. tamamen kaplayarak yumurtalık ve rahim hizasına gelince iki bölüme ayrılır ve sözü geçen organları içine alarak dıştaki zarı oluşturur. Midenin ikinci katmanı "Et" tir. Üçüncü katmanı "Hüçürât" tır. Hüçürât'ın görevi, bir tutkal gibi et ve muhât zarlarını birbirine yapıştırmaktır. Dördüncü katman ise "Gışâ-yı muhâtî" dir. Midenin her yerini örter. Üzerinde kıvrıntılar vardır.

Mide insan vücudunun kileri ve mutfağıdır. Yemek borusu yoluyla gelen çiğnenmiş yiyecekler burada toplanır. Mide esnek bir organdır ve çok yemek yendiğinde şişip genişleyebilir. Yemek borusu yoluyla mideye gelen yiyecek ve içecekler burada midenin çeşitli hareketleriyle sindirilip beyaz renkli bir sübye haline gelir. Buna kimüs (besinlerin midede kısmen hazım edildikten sonra aldıkları durum) denir. Ondan sonra kimüsün bir kısmı emilir, geri kalanı da keylüs (hazım edilmiş besinlerin emilmeye hazır sütümsü durumu) olmak üzere ince bağırsağa geçer. Besinlerin midede hazım edilip kimüs haline gelmesi için 2-2.5 saat lazımdır ve bu süre zarfında su içilmemelidir. İçilirse sindirim gecikir. Midenin sindirim kuvveti azalırsa hizmetini hakkıyla yerine getiremez. Ve vücut gelişemez.

İnce Bağırsak (11-13) Mideden kalın bağırsağa kadar uzanan silindir şeklindeki borudur. Boyu 7-8 metre kadardır. Çapı başlangıçta 3-4 santimetredir lakin çapı giderek küçülür. Bu boru hazım borusunun en uzun kısmıdır ve büküntülüdür. Bevvâb kapağından itibaren aşağıya doğru sürekli sağdan sola ve soldan sağa doğru kıvrılarak sağ kalça kemiğinin çukurunda son bulur. Karın boşluğunun çoğunu ince bağırsak oluşturur. Oldukça hareketlidir.

İnce bağırsağın bu kadar hareketli olmasının sebebi, gerektiği takdirde diğer organlara yer bırakabilmesi içindir. Örneğin, yemek yenildiğinde midenin hacmi artar. Aşağı doğru inmek ister. Bu sırada ince bağırsak geri çekilerek mideye yer verir. Yine hamilelik zamanlarında cenin büyüdükçe normalde yumruk kadar olan rahim şişmeye başlar. Şiştikçe de yukarı doğru çıkar. Hâl böyle olunca da ince bağırsak yana çekilerek rahme yer hazırlar. Lakin ince bağırsağın uzun ve hareketli olmasının zararları da vardır. İnsan ağır bir yük kaldırdığında ya da yüksek bir yerden atladığında herkesin bildiği fitiklar meydana gelebilir.

Mi'â-yı rakîk (ince bağırsak), iki kısma ayrılır: mi'â-yı isnâ 'aşer (on iki parmak bağırsağı) ve mi'â-yı rakîk (ince bağırsak). Mi'â-yı isnâ 'aşer (on iki parmak bağırsağı) on iki parmak uzunluğunda olduğu için "on iki parmak bağırsağı" denmiştir. Sola doğru bir kavis şeklinde büküntülüdür. Buraya pankreas bezinin başı girer. Bu kısım hareketli değildir

İnce Bağırsağın Yapılışı (13-14) İnce bağırsak iki kısma ayrılır: Mi'â-yı isnâ 'aşer (on iki parmak bağırsağı) ve mi'â-yı rakîk (ince bağırsak). Bunların lifleri iki et tabasından yapılmıştır ve bu etin içi periton (karın içi zarı) ile kaplanmıştır. Periton zarı, on iki parmak bağırsağının bazı kısımlarını örtmez.

Dışı ise gışâ-yı muhâtî (vücudun iç boşluklarını örten ince deri) ile tamamen kaplanmıştır.

İnce Bağırsağın Vazifesi (14) İnce bağırsak midede sindirilmeyen kimüs (besinlerin midede kısmen hazım edildikten sonra aldıkları durum) dediğimiz sübyeyi tamamen değiştirerek keylüs (hazım edilmiş besinlerin ince bağırsaklardaki, emilmeye hazır sütümsü durumu) haline getirir. Adı geçen bezlerin büzülüp gevşemesiyle de keylüs kalın bağırsağa geçer. Söylemiş olduğumuz diğer kasların büzülüp gevşemesiyle ince bağırsağın solucan gibi hareketi de sindirimi kolaylaştırır ve hızlandırır. Sindirilemeyen tortu da kalın bağırsağa geçer.

Kalın Bağırsak (15-17) İnce bağırsağın bitiminden anüse kadar uzanmış olan bir metre altmış santimetre uzunluğundaki borudur. Tamamen silindir şeklinde değildir, üç yüzlü bir prizma şeklindedir. Çapı ince bağırsağa göre daha büyüktür. Periton dediğimiz karın içi zarı kalın bağırsağın aşağı kısımlarını örtmez.

Birinci kısmına “kör bağırsak” denir. Kör bağırsak geniş bir boşluktur. Bu yüzden ikinci mide de derler. Kör bağırsak ile ince bağırsak arasındaki delikte iki dudaklı bir kapak vardır. Buna “Bohen kapağı” denir ve adını Bohem isimli zâttan almıştır. Bu kapak cisimlerin ince bağırsaktan kalın bağırsağa geçmesine müsaade eder ama geri dönmesini engeller.

Kalın bağırsağın alt tarafı kapalıdır, ince bir kuyruğu vardır, solucana benzer. Kör bağırsak sağ tarafta, kasık ve kalça çukurunda bulunmaktadır. Kalın bağırsak, kör bağırsağı geçip adeta bir direk gibi yükselerek bir dirsek (büküntü) meydana getirir. Ardından sola doğru kıvrılarak midenin altından geçerek dalak hizasında ikinci bir dirsek meydana getirir. Kalın bağırsağın oluşturduğu bu dirsekler metinde özel olarak adlandırılmıştır. Son olarak anahtar ve kuyruk sokumu kemiklerine dayanarak anüste son bulur.

Kalın Bağırsağın Yapılışı (17-18) İnce bağırsağın yapılışına benzer. Rengi solguncadır. İnce bağırsaktan geçen keylüsleri emer. Kalın bağırsağın iç kısmı düz değildir, yükseklikler ve oyuklar mevcuttur. Kalın bağırsağın görevi ise sindirim sırasında kör bağırsak deliği ile geçen sindirilmiş maddeleri yani tortuyu uygun kıvama getirerek dışarı atmaktır. Buraya kadar mide öğrenildi.

Bundan sonraki kısımda midede ortaya çıkan hastalıklar ve bunların tedavi edilme yolları aktarılacaktır.

Elem-i Mi‘de (Mide Ağrısı) (19-20) Başlı başına bir hastalık değildir. Midenin ve karında bulunan diğer organların vazifelerini yerine getirememesinden kaynaklanır. Örneğin karaciğer veya rahmin işleyişi bozulursa mide ağrısı meydana getirirler. Kanser ve mide yarasındaki sancılar da mide ağrısı değildir. Mide ağrısı, aksi tesir sebebiyle oluşan ağrıdan başka bir şey değildir. Bir insanda mide ağrısı bulunduğu takdirde kansızlık ve hloroz (kansızlık manasına gelen bir tür hastalık) da beraberinde gelir. Bu hastalığa yakalananların genel sağlık tedbirleri ve gereken ilaçlara uyması gerekmektedir.

Mide üzerine yapılan masajlar da çok faydalıdır. Yemeklerden sonra alınan yarım bardak suya beş damla kloridrik asit bu hastalıklarda çok faydalıdır.

Kimyevî ‘Usret-i Hazımlar (Kimyasal Sindirim Güçlüğü) (20-33) Bu bölümde kimyasal sindirim güçlüğü üzerinde durulmuştur. İki başlık altında incelenmiştir: Kesret-i Hâmız-ı Klor mâ’ ve Kıllet-i Hâmız-ı Klor mâ’.

1. Kesret-i Hâmız-ı Klor mâ’ (Kloridrik Asit Fazlalığı) (20-28) Kesret-i hâmız-ı klor mâ’ (kloridrik asit fazlalığı) da bir rahatsızlıktır. Midedeki asidin fazlalığıdır. Kloridrik asit hep tuz ruhu adıyla bilinip midenin dışarı attığı mide öz suyunun içinde bulunur ve sindirim esnasında önemli bir görevi vardır.

Bu hastalıkta, mide öz suyu sadece sindirim zamanlarında salgılanması gerekirken sindirim dışındaki zamanlarda da sürekli salgılanır ve asit seviyesi de sürekli artmış olur.

Bu hastalığın başlıca belirtileri; yemekten 4-5 saat sonra midede yanma şeklinde ağrılar, az yemek yenmesine rağmen şiddetli açlık, şiddetli ateş, yemeklerden birkaç saat sonra (daha çok gece yarısı) ortaya çıkan ağrılar ve mide genişlemesidir. Bu belirtilerin tümü hastalığın teşhis edilmesini sağlayan belirtilerdir. Amaca yönelerek yapılan tedaviden hızlıca fayda görülmesiyle de hastalığın içyüzü ortaya çıkar.

Bu hastalığın tedavisi için ise bu hastalığa sebep olan yiyecekleri yani asidik özelliği fazla olan besinleri çok az miktarda tüketmemek lazımdır. Hastanın gerekli olan sağlık kurallarına uyması da zorunlu hâle getirilmelidir.

Tütün tamamen yasaktır. Yemekler sık sık yenmelidir. Alkol, kahve ve çay içilmemeli, hele ki içki ve şarapların hepsi (mayalanmayı arttırdığından) asla kullanılmamalıdır. Miktarı az olmak şartıyla maden suları içilmelidir. Her şeyden önce yavaş ve güzelce çiğnenerek yemek yenmelidir. Bu hastalıkta yasak olan yiyecekler şunlardır: Salamura etler, nişastalı yiyecekler, her türlü şekerlemeler, taze ekmek, sirke, peynir vs.

Yenmesine müsaade edilen yiyeceklerim çoğunlukla bol etten oluşması lazımdır. Soğuk yenmeleri daha iyidir. Taze et ile birlikte sindirimi kolay olan pişmiş yumurta, irmik, bulgur çorbası vb. de yenebilir.

Bununla birlikte mide genişlemesi belirtileri var ise yeşil sebzelerden pırasa, patlıcan, fasulye ve kuzu kulağı gibi ekşi sebzeler asla yenmez. Bakla, bezelye gibilerine izin verilir. Meyveler pişirilmeden yenmez.

Sıcak içecekler hazımı kolaylaştıracağından yemek vakitlerinde kaynamış olarak hafif ıhlamur veya çay içmek iyidir. Bunların hemen yemek vakitlerinde yahut içileceklerine yakın bir zamanda hazırlanmalarına dikkat edilmelidir. Çünkü ılık içecekler bulantı meydana getirir ve sindirimin düzenini bozar.

İkinci olarak, midenin aşırı derecede olan asidikliğini gidermek için alkaliler ve hafif derecede sodyum karbonat kullanılır. Yemeklerden sonra acıların ortaya çıkmasına yakın alınır. Bu rahatsızlıkta hastalar hemen yemek sonrası rahatsızlık hissetmeyip iki üç saat kadar bir müddet rahattırlar. Bu esnada yiyecekler sindirilir. Sindirim son bulduğu anda ağrılar başlar.

Kabızlık var ise sodyum karbonata biraz manyezi (gaz giderici ilaç), bozulma var ise benzo naftol eklenir. (Bu kısımda bir ilaç terkibi verilmiştir ve sancıların devam etmesi hâlinde bu miktarın 20-25 grama çıkarılması tavsiye edilmiştir.)

Bu hastalıkta bir süre sodyum karbonat kullanıldıktan sonra bir müddet de manyezi, talk vb. gibi cisimler kullanılmalıdır. Bunlarla beraber verilecek olan güzel avrat otundan da fayda görülür.

Teveşü-i Mide (Mide Genişlemesi) (28) Bir insanda mide genişlemesi mevcut ise alkalilerle tedaviden fayda görülmediği takdirde alkali su ile midenin yıkanması çok faydalıdır.

İnkıbaz (Kabızlık) (28-29) İnkıbaz kelimesi; sindirim zorluğu, kabızlık manasındadır. Kabızlık meydana geldiğinde müşhil benzeri ilaçlarla bu duruma çare bulunabilir. Gece sancıları sırasında sonraki kısımda bahsedilecek olan ilaç paketlerinden bir tane verilebilir. (Bu bölümde bu rahatsızlıktan muzdarip olanlar için bir de ilaç terkibi mevcuttur.) Sıcak olarak alınması gereken vichy, vals vb. maden suları da faydalıdır.

2.Killet-i Hâmız-ı Klor mâ' (Kloridrik Asit Azlığı) (29-33) Midedeki asidin azlığıdır. Çoğunlukla hareketsizlik ve mide genişlemesi ile birlikte ortaya çıkar.

En belirgin belirtisi, yemeklerden yarım saat sonra meydana gelen mide çevresindeki bir ağırlık veya ağrı olarak anılır. Bu ağrı çoğu zaman sindirimin bitmesiyle son bulur, bazen de diğer yemek vaktine kadar devam eder.

Bu hastalıkta ilk olarak yapılacak şey, yemekler esnasında yarım bardak su içmektir. Bu şekilde bu hastalığın hafif şekilleri çoğunlukla şifa bulur. Bu yöntem yeterli gelmediği

takdirde ise verilen ilaç terkiplerden yapılıp içilir. (Eserde bu hastalık ve çeşitleri için çeşitli ilaç terkipleri verilmiştir.) Bunun yanında hastaların içecek içmesi için izin verilen saatlerde, yemeklerden 3-4 saat sonra maden suları içmeleri uygundur. Sindirim başladığında mide öz suyu az olup sindirimin sonuna doğru çoğalır ve sindirimden sonra devam eder. Bu hastalar yemeklerden hemen sonra alkali almalıdırlar.

Teveşü-i Mide (Mide Genişlemesi 33-38) Mide genişlemesinden eserin önceki kısımlarında çok kısa bahsedilmişti. Midenin içindeki maddeler sebebiyle gerilerek genişlemesinden farklı olarak boşaldıktan sonra eski haline dönemeyen midelere mahsus bir tabirdir.

Başlıca belirtisi, göbeğin sol tarafında ve son kaburgadan aşağıda içinde az su bulunan bir tulumun sallanması gibi bir çalkantıya benzer bir ses işitilmesidir. Midesi geniş olanların çoğunun eklem iltihabı, sinir hastalıkları gibi hastalıkları vardır. Sindirim güçlüğü, sık sık yarım baş ağrıları, yiyeceklerin genişlemiş midenin içinde bozulması sebebiyle iğrenç kokulu geçirmeler, kokuşmuş ürünlerin kana karışmasından kaynaklanan zehirlenmeler hep mide genişlemesine bağlı huzursuz edici rahatsızlıklardır.

Hacmi ile midenin genişlemesini attıran veya gerilmesini sürdürmesine sebep olan yemeklerin yenmemesi ve midenin genişlemesini engellemek için besleyiciliği çok hacmi az yiyeceklerin yenmesine dikkat edilerek tedavi edilebilir.

Yemek vakitlerini itinayla düzenlemek lazımdır. Mide içerisinde önceki yemek kalıntılarının bulunması ihtimali varken ikinci bir yemek yenmemelidir. Mide tembel ise günde sadece iki öğün yemek yenmelidir. Günde en fazla üç öğüne müsaade edilir. Bunun dışında ne katı ne sıvı hiçbir şey yenmez. Yemekler arasında hiçbir şey içilmez. Bu üç öğünde neler yenmesi gerektiği eserde örneklerle verilmiştir. Ayrıca mide masajından da çok fayda görülür.

Sindirimden sonra midede biriken bozulmuş yiyecekler ve bunların emilimi tehlikeye sebep olur. Ptomain adındaki zehir ortaya çıkar. Bu zehrin emilimi neticesinde baş ağrısı, baş dönmesi vs. ortaya çıkar. Bütün bunlarla birlikte kılıç talimi, jimnastik, kürek çekmek gibi aktivitelerin de faydasının olduğu unutulmamalıdır.

Mide Yarası (38-42) Genç ve orta yaşlılarda (daha çok kadınlarda) ortaya çıkan bir hastalıktır. Ortaya çıktığı midenin görevini yapmasına engel olur. Sindirim zorluğuna benzer belirtileri olsa da midedeki şiddetli acılar, kan kusmak gibi farklı işaretleri vardır.

Tedavisi ise midenin hareketini kısıtlamaktır. Midenin çok hafif derecede hareket etmesine sebep olacak gıdalarla beslenilebilir. Örneğin, başka hiçbir şey yenilmeksizin az miktarda çiğ süt içilir. Süt mideyi tahriş etmez.

Yara ortaya çıktığı andan itibaren midenin görevini sekteye uğratar. Ve mide öz suyunun değişmesine sebep olur. Midedeki asidi arttırır. Hastalık başlangıçta sindirim güçlüğü belirtileri verse de bir süre sonra ağrılar, kusma, midedeki şiddetli acılar, kan kusmak gibi farklı belirtileri ortaya çıkar. Bu sırada tedavi edilmezse hastalık ilerleyerek kansızlık ve sonucunda kaşeksi (ruhun ve bedenin ileri derece zayıflaması) denilen hastalık ortaya çıkar. Hatta bazen midenin delinmesi sonucu karın içindeki zarın iltihaplanmasıyla kısa sürede hasta ölür.

Seretân-ı Mide (Mide Kanseri) (42-44) Midenin farklı kısımlarında çıkan kötü huylu urlara denir. Uzun yıllar sağlıkla ilgili herhangi bir sorunu olmamış bir insanda hazım güçlüğü görülürse akla “mide kanseri” gelir.

Belirtileri; iştahın azalması, bulantı, kusma vb. dir. Bu belirtiler uzun süre devam edip şiddeti de gitgide değişebilir. Bununla birlikte kusmalar sabahları ortaya çıkar ve sümüksüdürler. Sürekli olarak mide genişlemesi görüldüğünden yenen yiyecekler yığılır ve hatta birkaç gün midede kaldıktan sonra ancak sindirilirler. Hastalık ilerledikçe değişir. Kusmalar genellikle kanlı olur.

Hastalık ortaya çıkıp beslenme azaldığı andan itibaren “kaşeksi” denilen hâl ortaya çıkmaya başlar, cildin rengi sararır. Bu sırada midenin üzerinde katı ve düzgün olmayan bir urun varlığı hissedilir ve artık teşhis konabilir. Mide kanseri, başlangıçta diğer pek çok hastalığa benzeyebildiğinden teşhis edilmesi biraz zordur. Tedavisi genellikle cerrahi yollarla yapılır ve uygun gıdalar ve beslenme ile hastanın ömrü uzatılabilir.

Mide Hastalığına Dûçâr Olmak İstemeyenlere Bazı Vesâyâ-yı Sıhhiyye (Mide Hastalığına Yakalanmak İstemeyenlere Sağlıkla İlgili Bazı Vasiyetler) (44-45) Bu bölümde mide hastalıklarına yakalanmak istemeyenlere müellif bazı önemli tavsiyelerde bulunmuştur. Örneğin;

Sofraya aç oturunuz, yarı aç ve yarı tok kalkınız.

Lokmaları mümkün olduğu mertebe çok çiğneyiniz.

Peynir iyi bir gıdâdır. Fakat sabah altın, öğle ve ikindi zamanı gümüş ve gece ise kurşun gibidir.

Kitapta Müsta'mel Istılâhât-ı Tabîyyeden Bazılarının Lügatçesi (Kitapta Kullanılan Terimlerin Küçük Sözlüğü) (46-47) Son olarak bu bölümde eserde diğer dillerden geçen terimlerin Türkçe anlamları verilmiş: Örneğin;

İmtisâs [Ar.] Emmek

Habâb [Ar.] İnce perde.

Bel'um [Ar.] Boğazın geri tarafı

Supap [Fr.] Kapak

İltisâk [Ar.] Yapışma, bitişme vb.

Hücürât [Ar.] Küçük odacıklar, hücreler, deri, zar.

Lif [Ar.] İp, iplik gibi şeyler.

Gışâ [Ar.] Deri, zar

Emles [Ar.] Düz, tüysüz, pürüzsüz.

Mütehammire [Ar.] Ekşimek, bozulmak.

Kalevî [Ar.] Karbonata gibi. Ekşinin zıddı.

Tefessüh, tefessühât [Ar.] Çürümek, çürümüş.

I. İNCELEME

1. Mide Hastalıkları Adlı Eserde Bulunan Eczacılık ve Tıp Terimleri

Çalışmada tıp metinlerinde kullanılan terimleri merkeze alan bir yaklaşım sergilemenin uygun olacağı düşünüldü. Özel dillerin en dikkat çekici taraflarından birisi şüphesiz ki terimlerdir. Eserin söz varlığı kendi içerisinde sınıflandırılarak 8 başlık altında toplandı. Her başlık bu terimlerin alındığı dillere göre tekrar tasnif edildi.

1.1. Organ Adları

Âvânzâde Mehmed Süleymân' ın “*Mide Hastalıkları*” adlı eserinde pek çok organ adı geçmektedir. Bu organ adları çeşitli dillerden alınmıştır. Ayrıca metinde bazı organ adlarının hem Türkçelerine hem de Arapçalarına yer verilmiştir. Metinde geçen organ adları alfabetik olarak tasnif edildikten sonra anlamlarıyla birlikte aşağıda verilmiştir.

1.1.1. Türkçe Organ Adları

Ağız: Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk veya bu boşluğun dudaklarla çevrili olan dış kısmı. Metinde organ anlamının dışında diğer organların giriş kısmı anlamında da kullanılmıştır.

Bağ: Kemik uçlarını birbirine bağlayan ve iç organları yerinde tutmaya yarayan lif demeti.

Bağırsak: Sindirim borusunun, midenin bitiş yerinden anusa kadar olan ve dışkıların vücuttan dışarı atılmasına yarayan uzun dar ve kıvrımlı kısmı. Metinde Türkçe olarak bu şekilde kullanılmasının yanında Arapça “mi‘a” sözcüğü de kullanılmıştır.

Baş: İnsan vücûdunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücûdunun en ön kısmı, kafa, ser.

Bel kemiği: İnsan vücûdunun sırt kısmında baştan kuyruk sokumuna kadar uzanan ve dik durmayı sağlayan, bâzı hayvanlarda kuyruğun ucuna kadar devam eden birbirine eklenmiş kemik dizisi, omurga.

Bez: Belli bir iş için, farklılaşmış hücrelerden ibâret olup salgıladıkları sıvıyı kana, sindirim kanalına veya cilt yüzeyine akıtan küçük anatomik organ, gütte.

Boğaz: Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım.

Böbrek: Kandaki zararlı maddeleri temizleyip süzen ve idrar olarak mesâneye veren, son kaburgalar hizâsında omurganın iki yanında sağlı sollu yer alan, fasulye biçiminde iki organdan her biri.

Burun: Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.

Deri: İnsan ve hayvan vücûdunu bir örtü gibi saran koruyucu tabaka, ten, cilt.

Dalak: Karın boşluğunun sol üst kısmında kaburgaların hemen altında, mîdenin sol arka tarafında bulunan, kan dolaşımını düzenleyen ve kan yapan, yaklaşık 200 gr. ağırlığında, çok damarlı, koyu kırmızı renkte, yassı uzunca organ.

Damar: Canlı varlıkların vücûdunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.

Diş: Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri.

Doğru bağırsak: Kalın bağırsağın anahtar ve kuyruk sokumu kemiklerine dayanarak aşağı inip anüs ile birleşen kısmıdır. Metinde “kıç bağırsağı” ile aynı anlamda kullanılmıştır.

Dudak: Bir şeyin ufak bir çıkıntı teşkil eden kısmı.

Geniz: Burun ve ağzın arka kısmında bulunan boşluk.

Gırtlak: Boynun ön tarafında derinin hemen altında bulunan nefes borusunun üst kısmı, hançere.

Göbek: Memeli hayvanlarda eteneden gelen damar örgüsünün yavrunun vücûduna girdiği delik. Ve bu deliğin karının ortasında bir çukurluk şeklinde kalan izi.

Göğüs: Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü, bağır, döş, sîne.

Gömlek: Memeli hayvanlarda bağırsakların hepsini dıştan saran yağlı zar.

İnce bağırsak: Sindirim sisteminin on iki parmak bağırsağıyla kalın bağırsak arasında bulunan, yaklaşık 3 metre uzunluktaki parçası.

Kalça: İnsan ve hayvan vücûdunun, bacakların üst kısmı ile böğür arasında kalan, iki yana doğru çıkıntılı kaba et kısmı.

Kalça kemiği: Yassı, geniş, girintisi ve çıkıntısı çok olan, leğen veya kemik çatının ön ve yan bölümlerini oluşturan bir çift kemik, oma.

Kalın bağırsak: Sindirim borusunun ince bağırsaktan anüse kadar uzanan 1,5 metre uzunluğundaki parçası.

Kanat: Kuşlarda ve böceklerde gövdenin iki yanında yer alan ve uçmayı sağlayan açılır kapanır bir çift organ. Metinde bazı organların iki yanında bulunan şekillere bu ad verilmiştir. Örneğin dudak, ağzın iki yanındaki kanatlar olarak tabir edilmiştir.

Karın: İnsan ve hayvan vücûdunun kaburgaların kenarından kasıklara kadar olan ve iç boşluğunda mîde, bağırsak, böbrek, safra kesesi, rahim, dalak, karaciğer gibi organlar bulunan kısmı, batın.

Karın boşluğu: Kaburga kemikleriyle kalça kemiklerinin arasında vücudun her iki yanında bulunan bölge.

Kasık: Vücûdun karnın altı ile uyluğun üstü arasında kalan kısmı.

Kemik: İnsanda ve omurgalı hayvanlarda vücûdun çatısını meydana getiren ve yumuşak kısımlara destek olan beyazımsı sert organların ortak adı.

Kıç bağırsağı: Kalın bağırsağın anahtar ve kuyruk sokumu kemiklerine dayanarak aşağı inip anüs ile birleşen kısımdır,

Kıkırdak: Bâzı organlarda kemik yerini tutan, sert, esnek, dayanıklı beyaz doku, yumuşak kemik, gudruf.

Kulak: Başın iki yanında bulunan işitme organı.

Kuyruk: Hayvanların büyük bir kısmında gövdenin arka tarafında yer alan uzun ve esnek organ. Metinde bağırsakların bitiş kısmı anlamında kullanılmıştır.

Kuyruk sokumu: İnsan vücûdunda omurganın en alt ucundaki bitiş yeri.

Küçük dil: Damağın etek kısmının ortasında bulunan, 10 – 12 milimetre uzunluğunda, yutmada önemli rol oynayan, oynak ve kasılabilir çıkıntı şeklindeki küçük organ.

Omurga kemiği: Omurların eklem oluşturacak şekilde birleşmesiyle meydana gelen ve kafatasından leğene kadar uzanan kemik iskelet. Metinde hem *bel kemiği* hem de *omurga kemiği* şeklinde iki kullanım da mevcuttur.

Orta kulak: Kulağın kulak zarı, örs, çekiç ve üzengi kemiklerinin bulunduğu, iç kulakla dış kulak arasındaki bölümü.

Parmak: İnsanın ve bâzı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemler uzantılardan her biri.

1.1.2. Arapça Organ Adları

‘Adale: Kemikleri ve eklemleri birbirine bağlayan, kasılabilir lifleriyle vücûdun hareketini sağlamada yardımcı olan organ, kas.

Ağşiye: Zarlar, deriler.

Bel‘um: Gırtlak. Metinde hem Arapça “bel‘um” sözcüğü hem de Türkçe “gırtlak” sözcüğü kullanılmıştır. Ayrıca gırtlak bir huniye benzetilmiştir.

Bevvâb: On iki parmak bağırsağının midenin alt ağzına ulaşmış olan kısmı, pilor, pylorus; ciğerde bir damar.

Em‘â: Bağırsaklar. Mi‘a kelimesinin çoğuludur.

Gışâ-yı muhâtî: Vücûdun boşluğunu kaplayan iç deri. Metinde midenin 4 katmanından birinin adı olarak verilmiştir.

Havsala: Vücûdun kalça kısmını meydana getiren kemik, çatı, leğen.

Kalp: İki akciğer arasında ve biraz solda bulunan, emme basma bir tulumba durumunda, vücuttaki kanı akciğerlere ve akciğerlerden döndükten sonra tekrar vücûda sevk ederek kan dolaşımını sağlayan organ, yürek.

Mak‘ad: K1ç, geri, anüs.

Mebîz: Dişilerde yumurtaların içinde bulunduğu rahmin iki yanındaki guddeler, yumurtalık.

Mehbil: Rahim yolu, döl yolu.

Merî: Yemek borusu.

Mesâne: Sidik torbası, idrar torbası, kavuk.

Mi‘â-yı isnâ ‘aşer: On iki parmak bağırsağı.

Mi‘de: İnsanlarda ve hayvanlarda karın boşluğunun üst kısmında bulunan ve yenilen yiyecekleri sindirmeye yarayan torba şeklindeki iç organ, kursak.

Mizmâr: [Ar.] Nefes yolu, hançere.

Mi‘â: Bağırsak. Metinde hem Arapça olarak *mi‘â* hem de Türkçe olarak *bağırsak* kelimesi kullanılmıştır.

Rahim: Memelilerde yavrunun içinde oluştuğu ve doğuncaya kadar büyüüp geliştiği ana karnındaki etten torba, döl yatağı.

Şerc: Kalın bağırsağın dışa açılan ve dışkıları atmaya yarayan deliği, anus.

1.1.3. Farsça Organ Adları

A‘ver: Kör bağırsak.

Ciğer: Karaciğer ve ak ciğerin ortak adı.

1.1.4. Fransızca Organ Adları

Kolon: İnce bağırsakla makat arasında bulunan 1,5 metre uzunluğundaki sindirim sistemi bölümü, kalın bağırsak.

Östaki nefiri: Burun boşluğu ile orta kulağı birleştiren boru biçimindeki yol. Östaki borusu.

Pankreas: Midenin altında, karaciğerle dalak arasında bulunan ve özellikle yağların sindirimini sağlayan enzimlerle şeker metabolizmasında önemli yeri olan ensülin maddesini salgılayan bez.

Periton: Karın zarı. Midenin katmanlarından ilkinin adı.

1.1.5. Yunanca Organ Adları

Masarika: Bağırsakları tutan karın iç zarı, bağırsak askısı.

1.1.6. Moğolca Organ Adları

Kaburga: Göğüs kafesini meydana getiren kemiklerin her biri.

1.1.7. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Organ Adları

Akciğer [T.+Far.] Göğüs boşluğunda nefes alıp vermeye yarayan, sağlı sollu iki parça hâlindeki vücûdun en önemli organlarından biri.

Anahtar kemiği [Yun.+T.] Köprücük kemiği.

Hava borusu [Ar.+T.] Nefes borusu.

Hazım borusu [Ar.+T.] Yemek borusu.

Karaciğer [T.+Far.] Karın boşluğunda, midenin sağında, koyu kırmızı renkte, sert fakat kolay yırtılan ve zedelenen, iç organların en büyüğü olan, vücûdun şeker deposu görevini yapmak, safra çıkarmak, zehirleri zararsız duruma getirmek, demiri depo etmek gibi çok önemli görevleri bulunan organ.

Kör bağırsak [Far.+Ar.] Kalın bağırsağın başlangıç kısmında bulunan, 5–6 santim uzunluğunda, sık iltihaplanan, iltihaplanmasına “apandisit” adı verilen bağırsak çıkıntısı.

Mi‘de borusu [Ar.+T.] Yemek borusu. Besinleri ağızdan mideye ulaştıran, kasla çevrili, içi mukoza ile kaplı kanal.

Mi'de hunisi [Ar.+Yun.] Hazım borusunun gırtlaktan gelen yiyecek ve içeceklerin mideye gitmesini sağlayan kısmı.

Mi'de tulumu[Ar.+Yun.] Hazım borusunun karın boşluğunda şişip kabarak oluşturduğu 200 gram ağırlığındaki tulum, mide.

Sidik tulumu [T.+Yun.] Sidiğin içinde biriktiği, zar ve kastan oluşan hazne, idrar torbası, kavuk, mesâne.

1.2. Hastalık Adları

Mide hastalıkları adlı eserde gerek eski Türkçe gerek başka dillerden olmak üzere pek çok hastalık adı mevcuttur. Sadece mide ile ilgili değil, vücudun diğer organlarıyla da alakalı hastalık adları bulunmaktadır. Yine de büyük çoğunluğu mide ve sindirim sistemi ile ilgili hastalık adlarından oluşmaktadır.

1.2.1. Türkçe Hastalık Adları

Bağırsak düşmesi: Kalın bağırsak sarkması (rektal prolapsus-makat sarkması), kalın bağırsağın son kısmının (rektumun) makattan (anüsten) dışa doğru çıkmasına, dışarıya sarkmasına denir.

Baş ağrısı: Başta duyulan ağrı.

Bulantı: Midede duyulan ve insana kusacakmış duygusunu veren hal.

Kasık yarılması: Kasık bölgesinde oluşan fitik, kasık çatlağı, yarımlik.

1.2.2. Arapça Hastalık Adları

'Asabiyye: Sinir hastalıkları.

Fakru'd-dem: Kan eksikliği, kansızlık, anemi.

Fıtık: İç organlardan bir bölümünün, karın çeperinin zayıf noktalarından geçerek cilt altına çıkması sonucu meydana gelen şişlik şeklindeki ârıza.

İnkıbâz: Kabızlık, peklik.

İshâl: Tabîi olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün.

İstifrâğ: Kusma, gaseyan etme, kayetme.

Karha-i mide: Mide yarası.

Seretân-ı Mi'de: Mide kanseri.

Tevessü'-i Mi'de: Mide genişlemesi.

1.2.3 Fransızca Hastalık Adları

Artritik: Eklem iltihabı. Sözlüklerde “artrit” şeklinde geçmesine rağmen metinde “artritik” olarak verilmiştir.a

İntoksikasyon: (Zehirlenme) Kişinin ağız, deri, solunum veya dolaşım yollarıyla aldığı, hayati fonksiyonlarını bozan, bazen yaşamını da tehdit edebilen maddeler sonucu zarar görmesidir.

İperkloridri: Midedeki asit fazlalığı.

İpokloridri: Midedeki asit azlığı.

Hloroz: Kanda alyuvar sayısının azalmasından ileri gelen, genellikle genç kızlarda görülen kansızlık. Hastalığın asıl adı günümüzde “kloroz” olarak bilinmekle birlikte eserde “hloroz” şeklinde yazılmıştır.

Kaşeksi: Rûhî ve bedenî sebepler sonucu vücûdun ileri derecede zayıflaması, erimesi durumu.

Nevrasteni: Sinir zâfiyeti de denilen ve kişinin kendine hastalık yakıştırmaması, kendinde bedenî bozukluklar vehmetmesi şeklinde ortaya çıkan rûhî hastalık.

Richman hastalığı: Kloridik asit fazlalığı sebebiyle ortaya çıkan hastalık. Zengin hastalığı ya da Gut hastalığı.

1.3. Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları

Bitkilerin geleneksel tıptaki yeri elbette ki yadsınamaz. Eski tıp metinlerinde ilaç terkipleri hazırlanırken ana ham maddenin bitkiler olması tıp metinlerini bitki adları bakımından zengin birer kaynak durumuna getirmiştir. “*Mide Hastalıkları*” adlı eserde geçen birçok bitki, çiçek ve meyve adı günümüz Türkçesiyle aynıdır. Elbette ki yabancı dillerden alınan sözcükler de mevcuttur. Eserde bu bitkiler çoğu zaman ilaç terkiplerinde yahut mide hastalığına yakalananların yemesi gereken besinler arasında karşımıza çıkmaktadır.

1.3.1. Türkçe Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları

Çilek: Gülgillerden, beyaz çiçekli, yabânî olarak üreyen veya aynı adı taşıyan yemişi için özellikle yetiştirilen, sürüngen, çok yıllık otsu bitki. Bu bitkinin kırmızı veya pembe, etli, güzel kokulu, lezzetli, çiğ veya reçel yapılarak yenilen meyvesi.

Güzel ‘avrat otu: Patlıcangillerden, sıcak ve ılık bölgelerde yetişen, mor çiçekli, siyah ve tatlımsı, kiraza benzer bir meyvesi olan, pis kokulu, atropin denen zehiri taşıdığı için tıpta kullanılan otsu bitki.

Ot: Bir iki mevsim veya bir yıl, pek azı da daha fazla yaşadıkten sonra kuruyan, toprak üstündeki kısımları odunlaşmayıp yumuşak kalan küçük bitkilerin ortak adı.

Üzüm: Asma adı verilen ağaççığın salkım durumunda ufak taneli, çekirdekli, ince kabuklu, sulu, etli, glikoz ve vitamin bakımından zengin, yetiştiği yere göre pek çok çeşidi bulunan, tâzesi ve kurusu yenen meyvesi.

1.3.2. Arapça Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları

Anîsûn: Maydanozgiller familyasından bir yıllık otsu bitki, anason.

Bakla: İri taneleri kabuksuz olarak veya fasulye gibi yeşil kabuğu ile pişirilip yenen, yurdumuzda çok bol yetişen besleyici bitki.

Kına: Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen ve saç, tırnak ve elleri turuncu bir renge boyamakta kullanılan toz [Birçok saç boyasının terkininde de kına vardır].

Kâfûr: Hindistan ve Çin’de yetişen kâfur ağacının (Laurus camphora) zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanır ıtırli madde.

1.3.3. Farsça Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları

İncir: Dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, geniş ve dilimli yapraklı, sütlü, bâzıları tırmanıcı olan ağaç veya ağaççık.

Limon: Turunçgillerden, sıcak ülkelerde yetişen ve aynı isimdeki meyveyi veren, kerestesi makbul ağaç.

Patlıcan: Patlıcangiller familyasından, kalın saplı, uzunca yapraklı, mor ve beyaz çiçekli, bir yıllık otsu bitki.

1.3.4. Fransızca Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları

Belladonna (bkz.) Güzel avrat otu.

1.3.5. Latince Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları

Centiyana: Halk arasında “kızıl kantaron” denen, ateş düşürücü, iştah açıcı, kuvvetlendirici ve uyarıcı hassalarından dolayı hekimlikte, eczâcılıkta kullanılan, altın sarısı çiçekli, iri köklü, kokulu bitki.

1.3.6. Yunanca Bitki/ Çiçek/ Meyve Adları

Bezelye: Baklagillerden, tâze iken kabuğu ile, kuruyunca yalnız tâneleri yenen, ülkemizin her yerinde yetişen, bakla cinsinden tırmanıcı bitki.

Fasulye: İki çenekliler sınıfının baklagiller familyasından, sırik fasulye, bodur fasulye, barbunya vb. çeşidi bulunan, bir yıllık sarılgan bitki.

Ihlamur: Ihlamurgiller familyasının örnek bitkisi olan, beyaz ve hafif kerestesi marangozlukta çok makbul, çiçekleri güzel kokulu gölge ağacı.

Lahana: Turpgillerden, pek çok türü olan, kat kat sarılı yapraklardan ibâret güz ve kış sebzesi.

1.4. Yiyecek / İçecek Adları

Eserde yiyecek ve içecek adları çoğunlukla çeşitli dillerden alıntı kelimelerden oluşmaktadır. Hatta en çok dil çeşitliliği de bu bölümde görülmektedir. Toplamda 9 farklı dilden yiyecek/içecek adı alınmıştır.

1.4.1. Türkçe Yiyecek / İçecek Adları

Bal: Arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, koyu kıvamda tatlı madde, asel.

Ekmek: Unun su ile yoğurulmasından elde edilen hamurun fırın, saç veya tandırda pişirilmesiyle yapılan ve insanın başlıca gıdası olan yiyecek.

Et suyu: Etin su içinde kaynatılmasıyla elde edilen ve çeşitli yemeklerde kullanılan lezzetli, besleyici sıvı.

Ezme: Meyve ve sebzelerin ezilmesiyle elde edilen yiyecek.

İrmik: Tahıl öğütülmesi esnâsında yan ürün olarak ortaya çıkan, besleyici, glütence zengin, çorba, helva, makarna, tatlı vb.nin yapımında kullanılan iri tâneli un.

Kaymak: Sütün, hafif ateşte karıştırılı karıştırılı pişirilmesi ve çok hafif ateşte bekletilmesi sonunda elde edilen koyu ve yağlı öz kısmı.

Sirke: Bâzı çorbalara, yemeklere, salatalara ekşilik vermesi için konulan, halk arasında ateş düşürmesi ve ferahlatması için vücûda sürülen ekşimiş üzüm suyu.

Süt: Doğumdan sonra belli bir süre yavrularını besleyebilmeleri için kadınların ve memeli dişi hayvanların memelerindeki bezler tarafından salgılanan besin değeri yüksek, tatlımsı, özel kokulu, mâvi veya sarıya çalan beyaz renkli sıvı.

Un: Tahıl veya bâzı gıdâ maddelerinin öğütülmesinden elde edilen toz hâlindeki besin.

Yumurta: Kümes hayvanları ve özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede çok önemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından çok zengin, üstü beyaz, kırılğan bir kabukla kaplı, beyz  biçiminde bir besin maddesi.

1.4.2. Almanca Yiyecek /  cecek Adları

Bira: Arpa ve  erbet i otunun mayalandırılması ile elde edilen, az alkollü hafif içki.

1.4.3. Arapça Yiyecek /  cecek Adları

Bah r: Yiyecek ve i ceklere tat, lezzet, acılık ve koku vermek için kullanılan, kara biber, tarçın, karanfil, zencefil gibi bitkilerin t nelerinden elde edilen madde. (Kelime dilimizde daha ziyâde  o ulu olan “baharat” şekliyle kullanılır.)

Ham r: Hamur, maya.

Kahve: Kök boyas gillerden bir sıcak iklim ağacı. Bu ağacın meyvesinin aynı isimdeki  ekirde i. Bu çekirdeğin  g t lmesiyle oluşan içecek maddesi.

Muhallebi: Pirinç unu, süt ve şekerden yapılan pelte kıvâmında tatlı.

Şarap: Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli us llerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.

 a‘riye:  ehriye.

1.4.4. Çince Yiyecek /  cecek Adları

 ay:  aygillerden, kokulu, beyaz ve sarımsı çiçekler a an, sert, di li ve kısa saplı yaprakları olan bir a a  ık. Bu yaprakların ha lanması ile elde edilen, kırmızı renkli, güzel kokulu içecek.

1.4.5. Ermenice Yiyecek/  cecek Adları

Ha lama [Erm.+T.] Ha lanarak pişirilen yiyecek.

1.4.6. Farsça Yiyecek /  cecek Adları

 orba: Yeme in başında ka ıkla içilen sulu, sıcak yiyecek.

Nişasta: Mısır, buğday vb. tahıllardan, mercimek, bezelye gibi baklagillerden ve patatesten elde edilen, mens cat san yiinde, apre maddesi îmâlinde, il , kibrit, kola san yi gibi çeşitli yerlerde ve besin maddesi olarak kullanılan una benzer madde.

Peynir: S t n, bu i e mahsus bir maya ile mayalanıp katıla tırılması sûretiyle elde edilen ve birçok çeşidi bulunan meşhur yiyecek.

Pirinç: Bu daygillerden, sıcak bölgelerde kökleri bol su içinde kalarak yetişen bir yıllık bitki.

Şekerleme: Toz şekerin içine meyve özleri konduktan sonra kaynatılmasıyla yapılan her türlü şeker.

1.4.7. Fransızca Yiyecek / İçecek Adları

Tapyoka: Amerika ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yetişen manyok denen bitkinin kökünden çıkarılan nişasta.

1.4.8. İtalyanca Yiyecek / İçecek Adları

Francala: Has undan yapılan beyaz, yumuşak ekmek.

Komposto: Şekerli suda kaynatılmış yaş meyvelerden ibâret tatlı. (Kuru meyvelerden yapılabildiği takdirde *hoşaf* denir.)

Makarna: Yumurtalı un veya irmik hamurunun çeşitli şekillerde kesilip kurutulmasıyla elde edilen yiyecek.

Salata: Çiğ ot ve sebzelere patates ve havuçla limon veya sirke, tuz, zeytin yağı, soğan vb. lezzet verici maddeler karıştırılmak üzere yapılan ve yemeklerle birlikte yenen yiyecek.

Sübye: Kavun çekirdeği, badem içi, hıyar gibi şeylerden dövülerek yapılan beyaz renkli şerbet.

1.4.9. Yunanca Yiyecek / İçecek Adları

Pırasa: Zambakgiller familyasından, soğanı çok uzun ve gömlekli, idrar söktürücü ve öksürüğü önleyici hassalara sâhip, kış sebzesi olarak yaygın, çok yıllık bitki.

1.4.10. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Yiyecek / İçecek Adları

Bulgur çorbası [Kökü belli değil+Far.] Buğdayın kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra dövülerek kırılmış olan şekli ile yapılan çorba.

.Ma'den su [Ar.+T.] İçinde erimiş mâdenî maddeler bulunan ve bâzı hastalıklarda tedâvi amacıyla kullanılan kaynak suyu.

Rafadan yumurta [Yun.+T.] Kaynar suda kabuğu ile birlikte pişirilmiş, tam katılaşmamış (yumurta), alakok.

Tereyağı [T.+Far.] Sütten elde edilen tâze yağ.

1.5. Maden/Kıymetli Taş ve Element Adları

“*Mide hastalıkları*” adlı eserde maden adlarına çok fazla rastlanmamaktadır. Bulunanlar da herkeşçe bilinen altın, gümüş gibi madenlerdir ve çoğu zaman mecaz anlamda kullanılmışlardır. Metinde geçen element adları genellikle ilaç terkiplerinde kullanılan maddelerin adıdır.

1.5.1. Türkçe Maden/Kıymetli Taş ve Element Adları

Altın: Sarı kıızıl renkte, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyâsı yapımında, elektrik ve ısıyı çok iyi ilettiğinden hassas ve kıymetli makine ve cihaz yapımında kullanılan element, zer.

Gümüş: Tabiatda altın, bakır, bâzan platinle birlikte bulunan, altından sonra en kolay dövülüp haddelenebilen, ısı ve elektriği en iyi ileten, ziynet ve kıymetli süs eşyâsı îâmîline yarayan element, sim.

Kurşun: Ağır, yumuşak, kolayca dövülebilen, mâviye çalan gri (kurşunî) renkli, boru îâmîli ve birçok kimyevî birleşikte kullanılan metal element.

1.5.2. Fransızca Maden/Kıymetli Taş ve Element Adları

Azot: Havanın beşte dördünü meydana getiren renksiz, kokusuz, tatsız, hemen hemen bütün yaşayan varlıkların yapısına giren, gaz hâlindeki element.

Bizmut: Sert, kırılğan, hafif alaşımlar yapmaya yarayan, bâzı tuzları ilâç olarak kullanılan metalimsi element.

Klor: Zehirli, pis kokulu, yeşile çalar sarı renkli, beyazlatıcı veya su temizleyici maddelerin îâmîinde, birçok sînâî işlemde ve kimyevî savaşlarda akciğer parçalayıcı olarak kullanılan gaz element.

Karbon: Bütün organik birleşiklerin ve organik olmayan birleşiklerden bazılarının terkîbine giren element.

1.6. Hayvan Adları

Eserde hayvan adları Arapça veya Türkçe olarak verilmiştir. Dikkatimizi Slavca’dan alınmış olan “Som” adlı balık adı çekmektedir. Eserin diğer kısımlarında Slavca’dan alınma herhangi bir sözcük bulunmamaktadır.

1.6.1. Türkçe Hayvan Adları

Balık: Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı.

Gelincik: Mezgitgiller familyasından, taşlı ve yosunlu kıyı sularında yaşayan, gövdesi ince uzun, eti lezzetli fakat dayanıksız, 20-40 santim boyunda, başında üç veya beş bıyığı bulunan, yılan balığına benzer kemikli balık.

Kelimenin Türkçede birçok anlamı vardır. Lakin metinde bir balık adı olarak kullanılmıştır.

Göğercin (Güvercin): Pek çoğu evcilleşmiş olan, çeşitli türleri kutuplar dışında dünyânın her yerinde yaygın olarak yaşayan, gagası düz, tüyleri kalın ve sık, vücûdu kısa, uzun zaman hızla uçabildiği için bilhassa askerlikte haberleşme işinde kullanılan, tâne ve meyve ile beslenen tünek kuşu.

Kuzu: Koyunun yavrusu.

Soğulcan: Birçoğu omurgalı hayvanlarda ve insanlarda asalak olarak, bir kısmı toprak içinde yaşayan, ufak, uzun, yuvarlak veya yassı kurt.

Teke: Erkek keçi.

1.6.2. Arapça Hayvan Adları

Dûd: Kurt, böcek.

1.6.3. Slavca Hayvan Adları

Som: Som balığı.

1.6.4. Yunanca Hayvan Adları

Istakoz: Yengeçler gibi ayaklarının en öndeki çifti kuvvetli ve büyük iki kıskaç şeklinde gelişmiş olan, eti beyaz ve çok makbul, koyu yeşil veya koyu mâvi rengi pişirilince kıpkırmızı olan kabuklu deniz hayvanı.

İstiridyeye: Yassı solungaçlılar sınıfından, denizlerde yaşayan, eti yenen, içinde inci oluşan, iki çenetli yumuşakça. Ostrea edulis.

Midye: Yassı solungaçlı yumuşakçalardan, denizlerde kayalara, taşlara tutunarak, tatlı sularda ise dip çamuruna veya kuma gömülerek yaşayan, eti lezzetli, kabuklu ve omurgasız hayvan. Mytilus.

Pisi: Kemikli balıklar takımından, 35-40 santim uzunluğunda, esmer renkli, derisi pütürlü yassı balık.

1.7. Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları

Kimyasal ilaç adları çoğunlukla yabancı dillerden alınmıştır ve metinde hastalıkların tedavisinde ve ilaç terkiplerinde karşımıza çıkmaktadır.

1.7.1 Arapça Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları

‘Aselbendiyet: Hekimlikte, özellikle buğu şeklinde üst solunum yolları rahatsızlıklarının tedâvisinde, kokuların çabuk uçmasını önlediği için parfüm yapımında kullanılan ve akar amber denen ağacın kabuklarının yarılmasıyla elde edilen vanilya kokulu reçine. Benzoe.

İksir: Eski kimyâcıların, toprağı ve mâdenleri altın yaptığına ve olağanüstü kuvveti olduğuna inandıkları mevhum sıvı.

Keylüs: Hazım edilmiş besinlerin ince bağırsaklardaki, lenf suyu ile yağ zerrelerinin karışımından ibâret olan emilmeye hazır sütümsü durumu, kilüs.

Kimüs: Besinlerin mîdede kısmen hazım edildikten sonra aldığı durum, keymus.

Müşhil: Bağırsakların çalışmasını sağlayan, kabızlığı giderici, dışkının kolayca dışarıya atılmasına yarayan ilâç.

Mâ-i mukattar: Damıtık su.

Safra: Karaciğerin salgıladığı yeşil sarı renkte acı sıvı, öd.

Şurûb: İçinde çok miktarda şeker bulunan koyu sıvı kıvamda olan ilâç.

1.7.2. Fransızca Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları

Benzo naftol: Betanaftolün benzoik eteri formundaki hidrokarbon türevidir.

Karbonata: Sodyum bikarbonatın halk arasındaki kısa adı. Karbonik asidin bazlarla birleşmesi sonunda meydana gelen tuzların ortak adı.

Karbonit sud: Sodyum hidroksit anlamına gelen sut kostik söyleyişinde kullanılır.

Kornelis: Bir tür basit protein

Manyezi: Hekimlikte bağırsaklardaki gazları gidermek maksadıyla ilâç olarak kullanılan, çok ince zerreler halindeki magnezyum oksit.

Pepsin: Protein grubu besinlerin suda eriyebilen basit proteinler hâline geçmesini sağlayarak bağırsakların bunları emmesini kolaylaştıran mîde salgısı, mîde enzimi.

Pepton: Mîdede pepsinin albüminlere etkisiyle oluşan, bağırsaklar tarafından kolayca emilecek duruma gelmiş basit proteinlere verilen isim.

Ptomain: Bozulmuş yiyecekte bulunan zehir.

Selüloz: Bitkilerde hücre yapısının büyük bir bölümünü oluşturan kâğıt, yapay ipek ve patlayıcı maddelerin yapımında kullanılan bir karbonhidrat.

Sânî karboniyet-i sud: Sodyum hidroksit anlamına gelen sut kostik söyleyişinde kullanılır.

Terementi: Terebentin. Kozalaklı ağaçlardan ağacın çizilmesiyle veya kendi kendine akan ve yağlı boya yapımında, yağlı boyaların inceltilmesinde, şeffaflaştırılmasında kullanılan kokulu reçine.

1.7.3. İtalyanca Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları

İspirto: Alkol.

Kolonya: İçinde limon, lavanta, tütün vb. bitkilerin yağı bulunan, hafif kokulu alkollü bir madde.

1.7.4. Terimleşmiş Birleşik Yapı Şeklinde Oluşmuş Kimyasal (İlaç, Bileşik/ Vücut Sıvıları vs.) Adları

Hâmız- ı klormâ' (Ar+Fr.) Kloridrik asit.

Râvend tozu [Far. + T.] İki çenekliler sınıfının kara buğdaygiller familyasından, büyük yapraklı bâzı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen, bâzı türleri sebze olarak yenen, iştah açıcı, kuvvetlendirici, ishal kesici, gaz giderici hassaları sebebiyle hekimlikte kullanılan çok yıllık otsu bitkinin tozu.

Tuz ruhu [T. + Ar.] Hidroklorik asit.

1.8. Âlet/ Nesne Adları

1.8.1 Türkçe Âlet/ Nesne Adları

İğne: Dikiş dikmekte, nakış işlemekte kullanılan, bir tarafında iplik geçirilecek bir deliği bulunan, ucu sivri, ince çelik âlet.

İp: Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim.

Kapak: Her türlü kap kacak, kutu vb. lerini kapamaya, örtmeye yarayan nesne.

Kapı: Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer.

Kaşık: Sulu veya tâneli şeyleri yemeye mahsus, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofrâ âleti.

Kılınc: Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

Kürek: Kömür, toprak, kum, kar vb. maddeleri bir yerden alıp bir yere atmaya yarayan, uzun bir sapa geçirilmiş mâdenî yayvan bir parçadan ibâret âlet.

1.8.2. Arapça Âlet/ Nesne Adları

Kadeh: İçki içmekte kullanılan küçük bardak, cam, piyâle

Kibrit: Kükürt, kırmızı yakut.

Kurs: Yuvarlak ve yassı nesne, disk.

1.8.3. Farsça Âlet/ Nesne Adları

Güllaç: Tadı hoş olmayan toz halindeki ilaçların kolay yutulabilmesini sağlamak amacıyla içine konuldukları küçük kapçık, kaşe.

Marpuç: Nargileye takılan, kolayca kıvrılıp bükülebilen, hortum biçiminde uzun boru.

Tebâşir: Tebeşir kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

Torba: Kese

1.8.4. Fransızca Âlet/ Nesne Adları

Kaş: Toz ilaçların içine konulduğu, yutulmaya uygun, güllaçtan küçük kap.

1.8.5. Yunanca Âlet/ Nesne Adları

Huni: Bir sıvıyı ağzı dar bir kaba aktarmaya yarayan üstü geniş, altı boru gibi dar alet.

II. METİN

Mİ'DE HASTALIKLARI

Her dürlü mi'de rahatsızlıklarının tedâvî ve teşfisi

Müellif: Mu'âvin Tabîb

A'vânzâde M. Süleymân

Mi'deden ve mi'denin vezâ'ifinden, hazım ve temsil-i keyfiyyetinden, iştihâdan, mi'de hastalıklarından ve bunların tedâvisinden, bundan başka mi'de rahatsızlıklarına ve hastalıklarına tutulmamak için icrâ ve tatbîki lâzım gelen kavâ'id-i sıhhiyyeden bâhis istifâdeli bir eser olup herkesin anlayabilmesi için mümkün mertebe sâde bir lîsân ile yazılmıştır.

Sâhib ve Nâşiri:

Kitâbhâne-i Sûdî

İstanbul Bâb-ı 'Ali Caddesi Numara 40

Matba'a-i Orhâniyye

1335

MA'LÛMÂT-I 'UMÛMÎYYE

[02/01] “Vücûd-ı Beşer” den evvel emirde mi'deye ve hazım borusuna [02/02] dâ'ir olan bahsi nakl ve derc edelim:

[02/03] Beden-i insanda fi'l-i hazımın icrâ olunduğu mahalle -ki gâyet [02/04] uzun bir borudan 'ibârettir- “hazım borusu” derler. Bu [02/05] borunun iki delik vâsıtasıyla hâricle iştirâki vardır ki [02/06] bunların da biri ağız diğeri şerc ya'nî mak'addır.

[02/07] Hazım borusunun her yerde kutru bir değildir. Dudakları [02/08] müte'âkib vâsi' bir boşluğa tesâdüf olunur ki “ağız içi”dir. [02/09] Sonra boğazda darlaşarak bir huni şeklini alır. Bu huniden [02/10] sonra hazım borusu karın boşluğuna kadar bir üstüvâne şeklinde [02/11] uzanarak orada birdenbire genişler, âdetâ tabi'î bir tulum teşkil [02/12] eder ki buna da mi'de denilir.

[02/13] Mi'deyi müte'âkib tekrâr üstüvâne biçiminde olarak devâm eyler. [02/14] ve ince bağırsak ismini alır. İnce bağırsak hazım borusunun [02/15] en uzun kıt'asıdır. Sağdan sola, soldan sağa kıvrılarak [02/16] hemân hemân karın boşluğunun kısım-ı küllîsini doldurur ve sağ kalça [02/17] kemiğinin teşkil ettiği çukurlukta nihâyet bulur.

[03/01] Bunun nihâyetinden i'tibâren kalın bağırsak başlar ki kutru [03/02] daha büyüktür. Bu da ibtidâ karaciğere kadar yukarı doğru [03/03] çıkıp sol cihete bükülerek bir dirsek vücûda getirir [03/04] ve mi'denin altından bi'l-mürûr dalak hizâsına gelince bir ikinci [03/05] dirsek daha yaparak aşağı doğru kıvrılır.

[03/06] Sol kalça kemiği oyuğunda “س” harfinin dişleri gibi [03/07] büküntüler teşkil eyleyip “anahtar” ve “kuyruk sokumu” [03/08] kemiklerinin tekvîn eylediği sûtûn-ı 'uzmâya yaslanarak şerc ile [03/09] müntehî bulur.

[03/10] Hazım borusunun tekâmül uzunluğu kâmet-i beşerin yedi misline [03/11] müsâvîdir. Bu sebeple uzun boylu olanların hazım borusu da [03/12] uzundur. Hazım ve imtisâs fi'lleri de tabi'î mükemmel ve muntazam [03/13] icrâ olunur. Kısa boyluların enbûb-ı hazmîleri de o nisbette [03/14] kısadır. Ef'âl-i mezkûre o kadar iyi icrâ olunamaz. [03/15] Ağız içi, hazım borusunun birinci kıt'ası olup vücûd-ı [03/16] beşerin değirmenî makâmına kâ'imdir. Yediğimiz katı et'imeyi öğütmeye [03/17] ve ba'dehu yutmaya hizmet eder.

[03/18] Ağzın civârında bulunan bezlerde ifrâz ettikleri tükürüğü [03/19] boşluğa dökerek öğütölmüş ta'âmı ıslatıp hamîr hâline getirir. [03/20] Bu sûretle yutmak fi'li kesb-i sühûlet etmiş olur.

[03/21] Ağz, teneffüs fi'line de hizmet eder. Ya'nî ciğerlerimize [04/01] girecek ba'dehu tekrâr dışarı çıkacak olan hava için de [04/02] güzel bir kapıdır. Dudaklar bu kapının muntazam iki kanadıdır. [04/03] İcâbında bunlar kapanır. O zamân hava-yı teneffüsî burun delikleri [04/04] vâsıtasıyla girip çıkar.

[04/05] Ağz içinin iki deliği vardır: Biri ön tarafta ve dudaklar [04/06] arasındadır. İstenildiği zamân açılır ve içeriye mevâdd-ı gıdâ'iyeye [04/07] konur. Diğeri boğaz deliğidir. Öğütölüp yoğurulmuş olan [04/08] lokmalar buradan mi'deye iner.

YEMEK VEYÂ Mİ'DE HUNİSİ

[04/09] Hazım borusunun boğazı müte'âkib gelen ikinci kıt'asına [04/10] bel'um denilir. Huni şeklinde olduğundan ve vazîfesi boğazdan [04/11] çıkıp gelen me'kûlât ve meşrûbâtın mi'deye gitmesine hizmetten [04/12] 'ibâret olduğundan yemek veyâ mi'de hunisi [Huni] denilse [04/13] hatâ edilmemiş olur.

[04/14] Mi'de hunisi gırtlığın arkasında omurga kemiğinin [04/15] önünde, yukarısı geniş, aşağısı dar bir 'uzuvdur. Kutru [04/16] son azı dişleri arasındaki mesâfe ile ta'yîn olunabilir. [04/17] Mi'de hunisinin ön ve yan duvarlarında birçok delikler vardır.

[04/18] Birincisi boğazdır. 2- Boğazın ve küçük dilin fevkinde [04/19] vâki' yan yana iki deliktir ki mi'de hunisiyle genizi iştirâk [05/01] ettirir. 3- Bu geniz deliklerinin biraz yan tarafındaki diğeri [05/02] iki küçük fuvvehelerdir. Bu fuvveheler orta kulaktan gelen ve östaki [05/03] nefîri ta'bîr olunan iki kanatın ağızlarıdır.

[05/04] Mi'de hunisi işte bu sûretle kulak ile de birleşmiş [05/05] olur. 4- Boğazın altında ve mi'de hunisinin önündeki hava [05/06] borusunun ağızıdır. Gerek ağızdan ve gerek burundan gelen hava [05/07] buradan akciğere gider. Hava borusunun bu deliği üzerinde [05/08] "lisân-ı mizmâr" denilen kıkırdaktan yapılmış bir kapak vardır. [05/09] Nefes alındığı zamân kâ'imen durarak havaya geçit verir.

[05/10] Yemek yenilip de yutma fi'li icrâ olunduğu esnâda gırtlak biraz [05/11] yukarı kalkar ve kapak da deliğin üzerine yatarak mi'deye gidecek [05/12] olan lokmanın gırtlığa kaçmasını men' eder.

[05/13] Bir beşinci sakbe ya'nî delik daha vardır ki aşağıda ve mi'de [05/14] hunisi ile huninin nihâyetinden mi'deye kadar uzanan boru [05/15] arasındadır. Bu sakbe lokma-i ta'âmiyyenin mi'deye gitmesi için [05/16] bir geçittir.

YEMEK BORUSUNUN YAPILIŞI

[05/17] Mi'de borusu biribiri içine girmiş üç gömlektir [05/18] müteşekkildir. Dış gömleği 'adalî, ortancası hücrevî, [05/19] en içerleği ise muhâtîdir. Birincisi olan et gömleği de [06/01] ikiye ayrılır: birisinin lifleri tûlânî olup tabaka-i sathiyeyi [06/02] teşkil eder. İkincisinin lifleri halka halka olup daha [06/03] derince bulunur.

[06/04] Birinciler borunun uzanıp kısılmasına hizmet ederler. Bu [06/05] hareketler olmasa lokma-i ta'âmiyye aşağıya inmez. [06/06] Gerek mi'de hunisi gerekse borusunun 'adaleleri (vücûddaki [06/07] et demektir) gayr-ı irâdîdir. Binâ'en'aleyh lifleri emleştirebilir. [06/08] Üçüncü muhât gömleği borunun dâhilini kaplamıştır. Üzerinde [06/09] birçok büküntüler ve evbâr dediğimiz 'uzvî tüyler mevcûddur. [06/10] İkinci gömlek birinciyle üçüncü beyinde vâsita-i iltisâktir.

Mİ'DE

[06/11] Hazım borusunun karın boşluğunda şişip kabararak teşkil [06/12] ettiği 200 gram ağırlığındaki tuluma mi'de denilmiştir. [06/13] Mi'de, "merî" ile "ince bağırsak" arasına mevzû' [06/14] ve üç litre mâyi' istî'âbına elverişli bir cevî (boşluk)'tir. [06/15] Şekli çoban gaydasına benzer.

[06/16] Ortasından biraz bükülmüş veyâ kulâme olarak uzatılmıştır. [06/17] Mi'de, göbeğin üstündeki çukurluk hizâsında, ince ve kalın [06/18] bağırsakların üzerinde ve göğdeyi göğüs ve karın nâmıyla iki boşluğa [06/19] ayıran 'adalî perdenin ya'nî (hicâb-ı hâcer)'in altında, kara [07/01] ciğerin solunda, dalağın sağında ve bel kemiğinin önünde [07/02] kâ'indir. [07/03] Mevki'inde sebât etmesi için karaciğere, dalağa vesâ'ir [07/04] a'zâ-yı mücâvereye bağlar vâsıtasıyla asılmıştır. Mi'denin yukarı [07/05] kenârı muka'ar (çukurumsu) ve aşağı kenârı muhaddeb (kubbemsi)'dir. [07/06] Sağ ve sol taraflarında birer künbedi vardır. Bunlara "ritic-i sagîr-i [07/07] mi'de", "ritic-i kebîr-i mi'de" derler.

[07/08] Mi'de tulumunun iki deliği vardır. Solda ve yukarıda [07/09] bulunan birinci deliğe fu'âd ya'nî kalbe müteveccih olduğundan "fu'âd-ı [07/10] mi'de" (kardiya), sağda ve biraz geride bulunan ikinciye de [07/11] "bevâb-ı mi'de" (pilor) derler.

[07/12] Birinci delik dâ'imâ meftûhdur. Disâmı yoktur. Bu sebeple [07/13] insan bazen istifrâğ ile mi'denin muhteviyyâtını dışarı dökebilir. [07/14] İkinci fetha ise “disâm-ı bevvâbî” denilen bir supap ile tahkîm [07/15] olunmuştur.

[07/16] Mi'denin adalât-ı halkaviyyesinin birdenbire sıklaşmasından 'ibâret [07/17] bu supap, mi'denin muhteviyyâtını ince bağırsağa geçirir ise de [07/18] betekrâr 'avdetle mi'deye geçmesine müsâ'ade etmez.

Mİ'DENİN YAPILIŞI

[07/19] Mi'de dışarıdan içeriye dört gömlekten mükevindir: [07/20] 1. Periton; 2. Et; 3. Hücürât; 4. Gışâ-yı muhâtî.

[08/01] 1. Periton; gâyet ince, oldukça şeffâf ve mukâvim bir [08/02] zardır. [08/03] Deri, hâricen bedenimizi, kâmilen ortadaki ve gışâ-yı muhâtî [08/04] dahi dışarıya meftûh ecvâf-ı tabî'iyenin içini kapladığı gibi [08/05] periton nâmındaki zar da hâricle aslâ iştirâki olmayan karın [08/06] boşluğunun iç yüzünü ve bu boşluktaki a'zâ-yı mevcûdenin dış [08/07] yüzünü tefrîş eder. Ya'nî karnımızın cidârlarının iç yüzünü [08/08] kâmilen kaplayarak sonra mi'de, karaciğer, dalak, pankreas, [08/09] böbrekler, sidik borusu, mesâne, ince ve kalın bağırsaklar [08/10] ile kadınlarda mebîz ve rahim hizâlarına gelince iki yufkaya ayrılır [08/11] ve a'zâ-yı mezkûreyi arasına alarak onların dış gömleklerini [08/12] teşkîl eder.

[08/13] Âlât-ı mezkûrenin kenârlarından birtakım büküntüler hâsıl [08/14] ederek atlar, bu sûretle yağlar vücûda getirir. Buna “karın [08/15] içi zarı” denir. [08/16] İşte mi'denin periton gömleği de bu ta'rîf- i 'umûmî üzere [08/17] mürettebdir.

Mi'deyi tesbît için kenârlarından a'zâ-yı mücâvereye [08/18] gittiğini söylediğimiz bağlar da bu karın içi zarının kendi [08/19] üzerine kıvrılmasından başka bir şey değildir.

[08/20] 2. Et; Mi'denin ikinci gömleği ettir. Bu et de [08/21] ipliklerinin istikâmetine nazaran üç cümleye ayrılır: 1. Tabaka-i [09/01] sathiyye olup elyâfı sağdan sola tûlânîdir. Hâl-i fa'âliyyetlerinde [09/02] ritic-i kebîri sagîre yaklaşırlar; 2. Tabaka-i mutavassıta olup [09/03] elyâfı marpuç teli gibi halkavîdir.

[09/04] Bu halkalar fu'âd ve bevvâb deliklerine takarrüb ettikçe kuturları [09/05] küçülür. Ortaya geldikçe artar ve bevvâbda sıkışarak “disâm”ı [09/06] tekvîn eylerler. En derin olan üçüncü tabakanın istikâmet-i [09/07] elyâfı, kat'-ı mükâfî şeklinde olup riticler civârlarında mebzûldür. [09/08] Bu etlerin ya'nî adalelerin üçü de gayr-ı irâdîdir.

[09/09] **3. Hücürât;** Et ve muhât gömleklerini birbirine yapıştırmak [09/10] için çiriş hizmetini görür.

[09/11] **4 Gışâ-yı muhâtî;** Gışâ-yı muhâtî mi'denin dâhilen her cihetini [09/12] örter. Üzerinde kıvrıntılar ve halîmeler mevcûddur. Dokuması [09/13] içinde birçok küçük bezler vardır ki “usâre-i mi'deviyye” [09/14] denilen bir mâyî'-i husûsîyi ifrâz ederler.

[09/15] Pepsin nâmındaki mâdde-i mahsûsayı hâsıl eden birçok da [09/16] hücürâta mâliktir. Mi'dede hazım olarak massolmaya kâbiliyyet [09/17] kesbeden mevâdı almak için kesîrû'l-'aded damar ağızlarına da [09/18] tesâdüf olunur.

[09/19] Mi'denin gördüğü işe gelince: Mi'de, beden-i insanın kileri [09/20] ve matbahıdır. Merî yoluyla aşağı doğru gelen me'kûlât [09/21] ve meşrûbât fu'âd-ı mi'de geçidiyle gelip toplanır.

[10/01] Mi'denin cidârları elâstîkîdir. Şişer ve genişler. Hattâ [10/02] çok yemek yiyenlerde o kadar gerilir ki göbük hizâsını esefle [10/03] doğru tecâvüz bile eder.

[10/04] Ondan sonra mevâdd-ı müterâkime mi'denin harekât-i muhtelifesi [10/05] sâyesinde ve 'usâre-i mi'devînin te'sîriyle hazım olmaya başlar. [10/06] 'Âdetâ süt gibi beyâz bir sübye hâline geçer. İşte buna kimûs [10/07] derler.

[10/08] Kimûsün bir kısmı damar ağızları vâsıtasıyla mass [10/09] olur. Kısm-ı diğeri keylûs olmak için bevvâbdan çıkıp ince [10/10] bağırsağa gider.

[10/11] Mi'dede kimûs hâsıl olmak için iki iki buçuk sâ'at [10/12] lâzımdır. Bu sebeple ta'âmı müte'âkib bir müddet zarfında aslâ su [10/13] içmemelidir. Çünkü 'usâre-i mi'deviyye sulanırsa kuvveti kırılır [10/14] ve kimûs tabî'î gecikir.

[10/15] Mi'denin asıl iki türlü hareketi vardır: biri muhaddeb [10/16] kenârlarının muka'ar kenâra, diğeri ritic-i kebîrin, ritic-i sagîre ya'nî [10/17] sol ucunun sağ ucuna yaklaşıp uzaklaşmasıdır.

[10/18] Mi'de pek mühim bir 'uzuvdur. Kuvve-i hazmiyyesi tenâkus ederse [10/19] hizmetini hakkıyla îfâ edemeyeceğinden vücûdu neşv ü nemâ bulamaz. [10/20] Ya'nî zâyî'âta mukâbil mi'de vâridât veremeyeceğinden bedenen inkirâza yüz tutar.

İNCE BAĞIRSAK

[11/01] Mi'denin nihâyet bevvâbiyesinden kalın bağırsağa kadar imtidâd [11/02] eden üstüvânî boruya “ mi'â-i rakîk” ya'nî ince bağırsak [11/03] denir.

[11/04] İnce bağırsak, hazım borusunun en uzun kıt'asıdır. [11/05] Boyu 7-8 metre kadardır. Kutru başlangıcında 3-4 santimetre [11/06] nihâyetinde iki ilâ iki buçuk santimetredir, ya'nî biraz daralır. [11/07] Boyunun bu kadar olması yıllankavi bükülmesini mûcib olmuştur.

[11/08] Bevvâbdan i'tibâren aşağıya doğru inip ba'dehu çok def'alar [11/09] sağdan sola ve soldan sağa kıvrılarak, sağ kalça kemiğinin [11/10] çukurunda nihâyet bulur.

[11/11] Karın boşluğunun en çok kısmı ince bağırsak ile dolmuştur. [11/12] Bu bağırsak borusunun şekli üstüvânîdir. [11/13] Cidâr-ı batın ile bağırsak arasında mi'deden aşağı doğru [11/14] inen ve peritonun bir büküntüsünden başka bir şey olmayan "serb" [11/15] ismindeki enli ve yağlı bir saçak vardır. Geri ciheti bel kemiği ve [11/16] ebher-i batnî ile temâstadır.

[11/17] Yanlarında kalın bağırsak seyreder. Aşağıda mesâne ya'nî [11/18] sidik tulumu ve kadınlarda ise mebîz ve rahim ile komşudur.

[11/19] İnce bağırsağın kısm-ı 'ulvîsi ya'nî bevvâba yakın kıt'ası [12/01] yerinde sâbit ise de mütebâkîsi nihâyet derecede müteharriktir. Yalnız [12/02] bir kenârından periton ayrılarak oldukça enli ve "masarika" [12/03] ismiyle müsemmâ bir bağ teşkîl eder. Bu bağ bel kemiği üzerine [12/04] mültesiktir. İnce bağırsak masarikaya tıpkı bir uçkur gibi [12/05] geçmiştir.

[12/06] Cenâb-ı hakkın ince bağırsağı bu kadar müteharrik bırakması [12/07] îcâbında âlât-ı sâ'ireye yer terk etmesi içindir. Meselâ; yemek [12/08] yenildiği zamân mi'denin hacmi artar. Aşağıya doğru inmek ister. [12/09] İşte o zamân mütemevvic olan ince bağırsak geriye [12/10] çekilerek mi'deye yer verir. Kadınların rahmi 'âdî zamânlarda [12/11] yumruk kadardır.

[12/12] Fakat hâmilelik zamânlarında cenîn büyüdükçe rahimde şişmeye [12/13] başlar. Yukarıya doğru çıkmağa mecbûr olur. O vakit ince [12/14] bağırsak yana çekilerek yer hazırlar.

[12/15] İnce bağırsağın böyle müteharrik ve mütemevvic olmasının büyük [12/16] bir mahzûru da vardır.

[12/17] Bir insan pek ziyâde ıkındığı, ziyâde ağır yük kaldırdığı, [12/18] yâhûd yüksek bir mahalden atladığı esnâda ince bağırsaklar cüdrân-ı [12/19] batnî taz'yik etmeye başlar.

En za'îf bir yerinden dışarı [12/20] fırlar ve herkesin bildiği fitıkları (kasık yarılması) teşkil eyler.

[12/21] Mi'â-yı rakîk denilen ince bağırsak iki kısma ayrılır: **[13/01]** 1. Mi'â-yı isnâ 'aşer; 2. Bilhâssa veya asıl mi'â-yı rakîktir.

[13/02] Mi'â-yı isnâ 'aşer; bevvâbdan i'tibâren 12 parmak tûlundadır. [13/03] Açıklığı sola nâzır bir kavis şeklinde münhanîdir. Oraya [13/04] "Pankreas" bezinin başı girer.

[13/05] İnce bağırsağın isnâ 'aşer kısmı o kadar müteharrik ve mütemevvic [13/06] olmayıp yerinde sâbittir. Karaciğer hâsılâtı olan "safra"yı [13/07] ve "pankreas" dahi "usâre-i pankreasiyye"yi bir mecrâ vâsıtasıyla [13/08] "isnâ 'aşer"in geri tarafına akıtmaktadır.

[13/09] On iki parmak tûlunda olmasına mebnî buna isnâ 'aşer denmiştir. [13/10] Asıl mi'â-yı rakîk kalın bağırsağa kadar mümtedir.

İNCE BAĞIRSAĞIN YAPILIŞI

[13/11] Gerek isnâ 'aşer gerekse asıl mi'â-yı rakîk ya'nî 'al'el-'umûm [13/12] ince bağırsak -liflerinin istikâmeti tûlânî ve halkavî olmak [13/13] üzere - iki et tabakasından yapılmıştır. Hâricen bu et, periton [13/14] ile mefrûştur. Dâhilen de gışâ-yı muhâtî ile kâmilen kaplanmıştır.

[13/15] Et ile gışâ-yı muhâtî arasında birçok hüçürât mevcûddur. [13/16] Periton, isnâ 'aşerin ba'zı cihetlerini örtmez. Bilhâssa veyâ [13/17] asıl kısmının "masarika" ya'nî bağa muttasıl olduğu mahalde [13/18] peritonsuz boydan boya bir mesâfesi vardır. Bağırsağın [13/19] damarları buradan girip çıkar.

[14/01] Gışâ-yı muhâtîye gelince; ince bağırsağın içini kaplayan [14/02] gışâ-yı muhâtî ya'nî iç deri ba'zı 'alâ'im-i husûsiyye 'arz eder. [14/03] İnce ince tüyler, bezler halîme dediğimiz iğne başı gibi çıkıntılar [14/04] ve mevâdd-ı hâzıme-yi mass için birçok damar ağızlarını hâvi [14/05] bükümler mevcûd olduğu gibi gışâ-yı muhâtînin kıvrılmasından 'ibâret [14/06] ve "disâmât-ı nâkîsa" nâmıyla benâm yarım ay şeklinde birtakım perdeler [14/07] vardır.

[14/08] Bu perdeler "Keylûs" ün sür'atle cereyânını men' eder. Ağız [14/09] ağız akıtarak fi'l-i imtisâsa zamân kazandırır.

İNCE BAĞIRSAĞIN VAZİFESİ

[14/10] İnce bağırsak, mi‘dede hazım olmayıp bevvâb geçidiyle [14/11] kendine gelen kimüs sübyesini kâmilten tagayyür ve tebdîl ederek [14/12] “keylüs” hâline geçirir. Damar ağzları da mevâdd-ı hâzımezi cezb [14/13] ve nakl eyler.

[14/14] Kimüsü keylüs hâline geçiren “safra” ve “usâre-i pankreas” [14/15] ile bizzât ince bağırsağın gışâ-yı muhâtîsindeki mini mini [14/16] bezlerin ifrâzâtıdır.

[14/17] Adalât-ı mesrûde-i gayr-ı irâdînin büzülüp gevşemesiyle ince [14/18] bağırsağın soğulcan gibi hareketi de fi‘l-i hazmı teshîl ve tesrî‘ [14/19] eyler. Kâbil-i hazım olmayan tortu ise kalın bağırsağa geçer.

KALIN BAĞIRSAK

[15/01] İnce bağırsağın nihâyetinden mak‘ada kadar uzanmış olan bir [15/02] metre ve altmış santimetre uzunluğundaki boruya kalın bağırsak [15/03] “mi‘â- yı galîz” denilir.

[15/04] Bunun kutru ince bağırsaktan ziyâdedir. Şekli tamâmen üstüvânî [15/05] olmayıp üç yüzlü menşûr şeklindedir.

[15/06] Üzerinde birçok künbedler ve yekdiğerinden müteferrik şeritler [15/07] vardır. Periton, kalın bağırsağın [15/08] ba‘zı cihetlerini örter, ba‘zı yerlerinden de atlayıp geçer ve ötesinde berisinde birtakım [15/09] bağlar teşkîl eyler.

[15/10] İnce bağırsağı müte‘âkib tesâdüf olunan kalın bağırsağın [15/11] birinci kıt‘asına “a‘ver” ya‘nî kör bağırsak denir.

[15/12] A‘ver, geniş bir boşluktur. Buna ikinci mi‘de de derler. [15/13] Kör bağırsak ile ince bağırsak arasındaki fûvvehede (delik) [15/14] muntazam iki dudaklı bir disâm vardır.

[15/15] Bohem nâm zâtın nâmına nisbetle “Bohem dessâmı” denilen bu [15/16] supap ecsâmın inceden kalın bağırsağa geçmesine müsâ‘id ise de [15/17] tekrâr geri dönüp ‘avdet eylesine muvâfık değildir. İki dudak [15/18] biribiri üzerine muntabık olarak bir perde teşkîl eder.

[15/19] Kör bağırsağın alt tarafı mesdûd olup gâyet ince bir [16/01] kuyruğu vardır. Soğulcana benzediğinden “zeyl-i dûdî” [16/02] ismi verilmiştir.

[16/03] Zeyl-i dûdî, bazen kuyruk gibi sallanır, bazen de gemi [16/04] halatı gibi bükülerek bir kütle-i mültevîyye teşkîl eyler.

[16/05] Kör bağırsak sağ tarafta ve kalça kemiğinin teşkil eylediği [16/06] “kasık” ve “kalça” çukurunda kâ’indir.

[16/07] Kalın bağırsak “kör bağırsağı” müte’âkib bir direk gibi [16/08] ‘âlîye su’ûd eder ve sağ böbreğin önünden geçip karaciğer [16/09] hizâsında sola doğru kıvrılarak bir dirsek vücûda getirir. [16/10] İşte kalın bağırsağın bu kıt’asına “kolon-ı sâ’id” derler.

[16/11] Dirseği müte’âkib sola doğru yol almaya başlayarak mi’denin [16/12] altından bi’l-mürûr “dalak” hizâsında bir ikinci dirsek ile [16/13] esefle teveccüh eyler. Bu iki dirsek beynindeki bağırsak kemerine de [16/14] “kavis-i kolon” denilir.

[16/15] Kavis-i kolon, peritondan müteşekkil ve “mu’allak kolon” nâmıyla [16/16] benâm bir bağ vâsıtasıyla mevki’inde sâbittir.

[16/17] İkinci dirseği müte’âkib aşağıya doğrulan kalın bağırsak [16/18] sol böbreğin önünden geçip sol kasık çukuruna kadar vâsıl [16/19] olur. Buraya kadar olan kıt’aya da “kolon-ı nâzil” denilir.

[16/20] Yukarıda kalın bağırsağın üzerinde şeritler bulunduğu kayd [16/21] edilmişti. Kolon-ı nâzilde iki şerid yekdiğeriyle birleşip bir şerid [17/01] hâline münkalib olduğundan buradan aşağı iki dâne şerid mer’îdir.

[17/02] Kolon-ı nâzilden sonra kalın bağırsak birtakım büküntüler [17/03] teşkil ederek anahtar kemiği hizâsına gelir. Bu parçaya da “kolon-ı [17/04] seniyy” nâmı verilmiştir. Ba’dehu “havsala” nın arka duvarını [17/05] teşkil eden anahtar ve kuyruk sokumu kemiklerine dayanarak [17/06] esefle nüzûl eder ve mak’ad ile muntelhî olur. Bu kıt’ada “mi’â-i [17/07] müstakîm” ya’nî doğru bağırsak veyâ “kıç bağırsağı” dır. [17/08] Her ne kadar ismi böyle ise de kendisi hakikaten müstakîm olmayıp [17/09] açıklığı ön tarafa nâzır bir kavis biçimindedir.

[17/10] Kıç bağırsağı mak’ada yakın ziyadesiyle genişleyip bir [17/11] “sahrınc” meydâna getirir ki dışarı tardolunacak mevâdd-ı [17/12] mâ’lûmenin birikmesine mahsûstur.

[17/13] Mi’â-i müstakîm” in yukarı cihetleri “periton” ya’nî karın [17/14] içi zarı ile mestûr ise de aşağı tarafları bundan mahrûmdur. [17/15] Erkeklerde doğru bağırsağın önünde “mesâne” ve kadınlarda [17/16] ise “rahim” ile “mehbil” vardır. İşte periton burada [17/17] birinden diğerine atılıp bir “köşe” teşkil ettiği cihetle [17/18] em’ânın aşağı kısmını örtemez.

KALIN BAĞIRSAĞIN YAPILIŞI

[17/19] Kalın bağırsağın yapılışı ile ince bağırsağınki arasında [18/01] pek o kadar fark yoktur. Kalın bağırsağın tûlânî ‘adalesi [18/02] her yerde münteşir değildir. “zeyl-i a‘ver” hizasından üç demet [18/03] hâlinde başlayıp mezkûr üç şeridi teşkil eder. Gışâ-yı [18/04] muhâtîsi de ba‘zı husûsiyyet ‘arz eyler. Rengi solguncadır. [18/05] Üzerinde disâmât-ı nâkîsa bulunmaz. Birçok bezler ve ibtidâlarında [18/06] biraz da damar ağızları vardır. İnce bağırsaktan kaçıp [18/07] kurtulmuş olan cüz‘î mevâdd-ı keylüsiyyeyi cezb ve masseder.

[18/08] Kalın bağırsağın içi bir müstevî de değildir. Künbedlere [18/09] mukâbil oyuklara tesâdüf olunur.

[18/10] Mi‘â-i müstakîmin gışâ-yı muhâtîsi cidâr mi‘âya pek gevşek [18/11] olarak yapışık olduğundan ba‘zı hâllerde ve ekseriya çocuklarda [18/12] torba gibi mak‘addan dışarı çıkıverir ki buna “sukût-ı mi‘â” [18/13] ya‘nî bağırsak düşmesi derler.

[18/14] Kalın bağırsağın hizmetine gelince: ince bağırsaktan [18/15] “füvvehe-i a‘ver” vâsıtasıyla kendisine gelen hazmı, gayr-ı kâbil [18/16] mevâdi ya‘nî tortuyu îcâb eden kıvâma getirerek dışarı [18/17] def‘ etmek ve eğer biraz mevâd hazma geçtiyse onu da massetmekten [18/18] ‘ibârettir.

[18/19] Buraya kadar edilen ta‘rîfâtan mi‘deyi öğrendik. Şimdi de [18/20] mi‘deye ‘âriz olan hastalıkları “isti‘âde-i sıhhat” nakl ve ta‘rîf [18/21] edelim:

ELEM-İ Mİ‘DE

[19/01] Elem-i mi‘de başlı başına bir hastalık değildir. Ekseriyâ mi‘denin [19/02] veyâ karında bulunan muhtelif a‘zânın vazîfelerindeki tagayyürâtan [19/03] husûle gelir. Meselâ karaciğer veyâ rahimin tagayyürât vazifesinin [19/04] ekseriyâ elem-i mi‘de husûle getirmeleri gibi.

[19/05] Hâmız-ı klor-mâ‘ın “ipokloridri” killeti hâlinde yemekler [19/06] esnâsında ve hâmız-ı mezkûrun kesreti “iperkloridri” hâlinde [19/07] hitâm-ı hazımda vâki‘ olan az çok şiddetli mi‘de ağrılarını [19/08] elem-i mi‘de gibi addetmek câ‘iz değildir.

[19/09] Seretân, karha-i mi‘dedeki sancılar da elem-i mi‘de değildir.

[19/10] Elem-i mi‘de ‘asabî, ‘aks’ül-‘amel netîcesi, mi‘denin a‘sâbının [19/11] bir nev‘i eleminden başka bir şey değildir. Mi‘dede tezâhür eden aks [19/12] ‘ül ‘amel’in müşevviki ise mi‘de, bağırsaklar, karaciğer, rahim ve müte‘allikâtı [19/13] olabilir.

[19/14] Elem-i ‘asabî-i mi‘de husûsiyle fakru‘d-dem ve hloroz gibi ahvâl-i [19/15] bünyeviyyeye murâfakat eder. Genç kızlarda vâki‘ olan âlâm-ı ‘asabiyye-i [19/16] mi‘deviyye gibi.

[19/17] Esbâb-ı ma‘rûzaya mebnî elem-i mi‘denin tedâvîsinde nazar-ı i‘tibâra [19/18] alınacak iki cihet vardır ki bunlar da: bizzât âlâm-ı teskîne [19/19] hâdim olan vesâirâtın isti‘mâli ve elem-i mi‘denin sebebinin tedâvîsinden [20/01] ‘ibâret olup bunların icrâsı ise sırf mütehassısına ‘â‘id [20/02] bulunduğundan gerek tedâvîsi ve gerek sebebe göre riâyeti icâb eden [20/03] kavâ‘id-i sıhhiyyesi ondan alınacak re‘ye muhavvil olmalıdır.

[20/04] Hlorozluları da âlâm-ı mi‘deviyye nevbetleri ale‘l-ekser te‘âb, [20/05] te‘sîrât-ı ma‘neviyye gibi ahvâli müte‘âkib zâhir olduğundan hloroza [20/06] mübtelâ olanların ahvâl-i mezkûreden tevakkî etmeleri lâzımdır.

[20/07] Bununla berâber bu hastalığa mahsûs olan tedâvî-i bilmâ, [20/08] riyâzât-ı bedeniyye-i mahsûsa, kuru oğmalar gibi tedâbir-i sıhhiyye-i ‘umûmiyyeye [20/09] ri‘âyet ve edviye-i lâzıme devâm edilerek nevbetlerin vukû‘una meydân [20/10] verilmez. Yemeklerin nihâyetinde alınan hâmız-ı klormâ’ [yarım bardak [20/11] suda beş damla] bu hastalıklarda pek nâfi‘dir. Nebbetler zamânında [20/12] mi‘de üzerine yapılan hafif delkler, oğmalar pek iyidir.

KİMYEVÎ ‘USRET-İ HAZIMLAR

1. KESRET-İ HÂMİZ-İ KLOR-MÂ’

[20/13] Kesret-i hâmız-ı klor-mâ’ (iperkloridri) de bir rahatsızlıktır. [20/14] Hâmız-ı klor-mâ’ bi‘l-umûm tuz ruhu nâmıyla ma‘rûf olup [20/15] mi‘denin ifrâz ettiği ‘usâre derûnunda bulunur ve hazım husûsunda [20/16] mühim bir fi‘l icrâ eder.

[20/17] Bu hastalıkta ‘usâre-i mi‘deviyye yalnız hazım zamânlarında ifrâz [21/01] olunacağı yerde hazımın gayrı zamânlarda dahi bir sûret-i dâ‘ima da [21/02] ifrâz olunur ve bundan başka hâmızıyyeti de mütezâyid bulunur. [21/03] (Richman hastalığı), başlıca işâretleri hazımdan sonra ya‘nî [21/04] yemeklerden 4-5 sâ‘at sonra mi‘de boşaldığı vakit mi‘de [21/05] hizâsında kavrulma tarzında evcâ‘, sık sık vâki‘ ve fakat [21/06] cüz‘î me‘kûlât eklini müte‘âkib münkatı‘ olan şiddetli açlık, [21/07] şedîd ‘ataş, yemeklerden

birkaç sâ'at sonra ekseriyâ gece yarısı [21/08] vâki' olan evcâ' ile berâber, klor, bir müddet sonra te'sîs [21/09] eden tevessü'-i mi'dedir.

[21/10] Bu işaretlerin hey'et-i mecmû'ası hastalığın teşhîsinde tereddüt [21/11] bırakmaz. Tedâvî de bir vâsita-i teşhîstir. Maksada ma'tûf [21/12] olan tedâvîden pek sür'atle fâ'ide görülmesiyle hastalığın mâhiyeti [21/13] meydâna çıkar.

[21/14] [Tedâvî]- Bu hastalığın tedâvîsi 'usâre-i mi'deviyyenin [21/15] kesret-i ifrâzını tenkîs, hâvi olduğu ziyâde miktar hâmızı [21/16] ta'dîl etmek üzerine müesses olan bu iki husûs 'usret-i [21/17] hazım hâmızının tedâvîsinde düstûr ittihâz olunmalıdır.

[21/18] Evvelâ: 'Usâre-i mi'deviyyenin ifrâzını tenkîs etmek- bunun [21/19] için cümleden akdem gışâ-yı muhâtî-i mi'deviyyenin intibâhâtını hadd-i [21/20] 'asgarîne tenzîl etmek lâzım olduğundan münebbih, iştiyâyı uyandıran [21/21] me'kûlât kat'iyyen men' edilmeli. Hasta aynı maksada mübtenî olan [22/01] âtîdeki kavâ'id-i sıhhiyye-i 'umûmiyyeye ri'âyet mecbûr tutulmalıdır.

[22/02] Kavâ'id-i sıhhiyye-i 'umûmiyye- heyecânât, can sıkıntıları, [22/03] riyâzât-ı cismâniyyenin ma'dûmiyyeti ile birebir meşâgil-i 'akliyye-i medîde, [22/04] yemekler esnâsında mütâla'a, yemeklerin hemân 'akabinde meşgûl olmak gibi [22/05] vezâ'if-i mi'deyi muztarib eden esbâb-ı 'asâbiyyeden kaçınmalıdır.

[22/06] Mümkün olduğu mertebe meşgûliyyet ve riyâzât-ı bedeniyye sâ'atlerini [22/07] yemeklerden bir sâ'at evvelden bir sâ'at sonraya kadar soğuk tedâvî-i [22/08] bilmâ [münkâtı' duşlar, gusller] masaj, istirahat ile berâber [22/09] gezintiler kavâ'id-i sıhhiyye-i lâzımedendir. Tütün kat'iyyen memnû'dur.

[22/10] Agdiye ve meşrûbâtın kavâ'id-i sıhhiyyesi- yemekler tarz-ı âtî [22/11] üzere sıklaştırılmalıdır: Sabahleyin sâ'at on ikide az [22/12] pişmiş iki yumurta yâhûd biraz soğuk et, bayat francala, [22/13] dörtte bir fincan süt, altıda oldukça muhtelit bir ta'âm, onda [22/14] bir fincan süt ve biraz bayat francala. On iki de yumurta [22/15] ve soğuk etten mürekkeb hafif bir ta'âm. Gece yarısında uyanılıp [22/16] rahatsızlık hassolunduğu takdîrde bir çiğ yumurta yâhûd [22/17] bir fincan süt içilir.

[22/18] Meşrûbât- Bu nev' 'usret-i hazım tevessü'-i mi'de ile ihtilâta [22/19] pek meyyâl olduğundan meşrûbât mümkün olduğu mertebe hadd-i 'asgarîye [22/20] tenzîl edilmelidir. Müskirât, kahve, çay içilmez. Çitli, [22/21] karahisar ma'den suları miktarları az olmak şartıyla içilir. [23/01] Hele içki, şarapların kâffesi tahammürâtı teşvîk ettiklerinden [23/02] kat'iyyen kullanılmaz.

[23/03] Me'kûlât- her şeyden evvel yavaş yavaş ve güzelce [23/04] çiğneyerek yemek yemek lâzımdır.

[23/04] Bu hastalıkta memnû' olan me'kûlât:

[23/06] Salamura etler, bayatlatılmış etler, av etleri, nişastalı [23/07] mevâd ile selülozu çok olan yeşil sebzeler [ptomainlerin [23/08] teşekkülünü teşvîk ve hazım olmayarak mi'de derûnunda kalmakla mûcib-i [23/09] izdihâmî olurlar.] her nev' şekerlemeler, tâze etmek, tâze peynirler, [23/10] ekşiler, sirke, bahârlı yemekler, peynir, yeşil salatalar ekli [23/11] memnû' olan mevâddandır.

[23/12] Ekli müsâ'ade olan me'kûlâtın nisbeten mebzûl etlerden, [23/13] mürekkebin olması lâzımdır. Zîrâ hamızıyeti ziyâde olan mi'delerde [23/14] et ve mevâdd-ı azotiyye-i sâ'ire 'umûmiyyetle kolay hazım olunur. Yalnız [23/15] beyaz etler değil 'ale'l-'umûm tâze kasap etlerinin ekli câ'izdir. [23/16] Şu kadar ki bunlar soğuk ekl edildikte daha güzel tahammül [23/17] olunduğundan bu şekilde ekleri daha münâsiptir.

[23/18] Tâze et ile berâber hazımları kolay olan az pişmiş [23/19] yumurta, beyaz hâs etmek, irmik, bulgur çorbası gibi [23/20] me'kûlâta da müsâ'ade olunur. Ete tahammül olunmadığı hâlde [23/21] çiğ et, et tozu, peptonlar, hammâm-ı maride yapılmış et [24/01] suyu şeklinde verilir ki bu eşkâlde hattâ çok miktarlarına böyle [24/02] tahammül edilir.

[24/03] Et, süt, yumurta ile berâber selülozu az yeşil [24/04] sebzeler me'kûlâtın esâsını teşkîl eder. Ma'mâfih tevessü'-i mi'de [24/05] işâretleri ta'bîr-i âherle 'alâmetleri mevcûd ise yeşil sebzelerden [24/06] meselâ lahana, pırasa, patlıcan, fasulye gibileri ekl olunmaz. [24/07] Kuzu kulağı gibi ekşi sebzeler aslâ yenmez. [24/08] Unlu ezmelere [bakla, fasulye, bezelye gibi] müsâ'ade [24/09] olunur. Meyveler pişirilmeksizin ekl olunmaz. Hulâsa-i kelâm [24/10] çiğ olarak hiçbir şey yememeli.

[24/11] Sıcak meşrûbât, harekât-ı mi'deviyyeyi ikâz ile hazımı [24/12] teshîl eylediklerinden ta'âm zamânlarında hafif çay veyâ ihlamur [24/13] menkû'larını içmek pek iyidir. Yalnız dikkat olunacak bir şey [24/14] vardır ki o da bunlar hemân yemek vakti ve içileceklerine karîb [24/15] bir zamânda hazırlanmalıdır. Çünkü ılık meşrûbât bilakis [24/16] bulantıyı da'vet ve hazımı ihlâl eder.

[24/17] Sâniyen: 'Usâre-i mi'deviyyenin hamızıyyetini tenkîs etmek- [24/18] mi'denin ifrât derecede olan hamızıyyetini tenkîs için [24/19] kaleviyyât ve hafif derecelerinde "sânî karbonî sud" kullanılır. [24/20] Karbonata dediğimiz "karbonit sud" yemeklerden

sonra [24/21] evcâ‘ın zuhûr edeceği vakte karîb alınır. Mâ‘lûmdur ki bu [25/01] hastalıkta hastalar yemeğin ‘akabinde rahatsızlık hissetmeyip [25/02] bilakis iki üç sâ‘at kadar bir müddet pek rahat bulunurlar. [25/03] Bu esnâda ‘usâre-i mi‘deviyye fi‘l-i hazmı sarf olunur. Fi‘l-i [25/04] hazım hitâm bulduğu gibi infirâzı devâm eden hâmız boş olan [25/05] mi‘deyi tahrîşe başlar, ağrılar zuhûr eder. Tevessü‘-i mi‘de [25/06] mevcûd olduğu vakit ağrılar o kadar şiddetli olmaz. [25/07] Bu hastalıkta iki hâl vâki‘ olabilir: ifrâzât ziyâde [25/08] hâmızî ve dâ‘imîdir. Yâhûd çok hâmızî olmakla berâber hazımdan [25/09] sonra münkatı‘ olur. Birinci hâlde evcâ‘ yemekten dört sâ‘at [25/10] sonra başlayarak diğer yemeğe kadar devâm eder. İkinci hâlde [25/11] yarım yâhûd bir sâ‘at devâmdan sonra kâbil-i takdîr bir zamân [25/12] sükûnet verir. [25/13] İfrâz devâm etmeyerek ifrât-ı hamziyyete dûçâr olan ya‘nî [25/14] yalnız bir sâ‘at kadar evcâ‘dan muztarib olanlar her yemekten [25/15] üç dört sâ‘at sonra mu‘tedil miktarda olmak üzere yevmiye [25/16] 6-10 gram “sânî karbonit sud” almalıdırlar. [25/17] 40 gram “sânî karbonit sud” yirmi pakete taksîm [25/18] olunup her yemekten 3-4 sâ‘at sonra bir ‘aded alınır. [25/19] Bundan başka başlıca iki yemekten birer çâryek sâ‘at akdem [25/20] bir bardak çitli, vichy gibi ma‘den suları içilir.

[25/21] İnkıbâz mevcûd ise “sânî karbonit sud” e biraz manyezi, [26/01] ta‘affün var ise “benzo naftol” dahi ‘ilâve olunur. Gışâ-yı muhâtî [26/02] üzerinde gayr-ı münhal bir tabaka teşkîli için (huşyar) kullanılan [26/03] tebâşir dahi güzel hizmet görür.

[26/04] 1-Sânî karbonit sud	2 gram
[26/05] Manyezi	0,20 santigram
[26/06] Benzo Naftol	0,10 santigram
[26/07] Bir paket için.	
[26/08] 2-Sânî karbonit sud	1,50 gram
[26/09] Manyezi	0,50 santigram
[26/10] Benzo Naftol	0,20 santigram

[26/11] Bir paket için. Her yemekten mu‘ayyen müddet sonra birer ‘aded alınır.

[26/12] Emrâz-ı hâmızî dâ‘im olduğu, sancılar devâmlı bulunduğu hâlde [26/13] ise yevmiye verilen kalevî miktarı 20-25 grama çıkarılarak [26/14] tezyîd edilir. Kaşeksiyâ-yı kalevî vesâ‘ireden korkulmaz. [26/15] Sabah yemeğiyle berâber 2 gram, sabah sancılarında 1-2 gram, [26/16] öğle de bir gram, hulâsâ her yemek zamânında ve her ağrı

zuhûrunda [26/17] 1-2 gram verilir. [26/18] Bunlarla berâber karahisar, çitli,vichy,vals ma‘den [26/19] sularından biri de içilir. [26/20] Ba‘zı ahvâlde sâni karboniyet-i suddan bir fâ‘ide görülemez. [26/21] Daha şiddetli bir kalevîye lüzûm görülür. Bu hâlde manyezi maksadı [27/01] îfâ edebilirse de bunun da ishâl hâsıl etmek mahzûru [27/02] olduğundan “safsa‘fiyyet-i bizmut” ile berâber verilir. Bu iki [27/03] mâddenin miktar ve nisbetleri ise hâle göre tertîb edilir. [27/04] Ba‘zı kere sâni karboniyet-i sud uzun bir müddet matlûbu îfâ [27/05] ettikten sonra te‘sir etmemeye başlar; evcâ‘ın kemâl şiddetle vukû‘ına [27/06] meydân verir, bu hâlde isti‘mâlinden ferâgat etmelidir. Bu gibi [27/07] ahvâlde daha muzırdır; mürûr-i zamânla ‘usâre-i mi‘deviyyenin hâmızıyyetini [27/08] dâ‘î olabilir. Zîrâ mi‘denin “hâımız-ı klor mâ’ ” sının huzûrunda [27/09] tahallül ederek “hâımız-ı karbon” ve “klor sodyum” a ayrılır. [27/10] Klor sodyum deverân-ı deme karıştıktan sonra ziyâde miktar [27/11] “hâımız-ı klor-mâ’” tevellüdüne sebep olur ve bu da mi‘denin guddeleri [27/12] vâsıtasıyla ziyâde miktarda olarak ‘usâre-i mi‘deviyye ile berâber [27/13] ifrâz olunur.

[27/14] ‘Arz edilen esbâba mebnî muhakkak olarak teşhîs edilen [27/15] bu hastalıkta [27/16] bir müddet sâni karboniyet-i sud kullanıldıktan sonra bir müddet de onun yerine manyezi, safsa‘fiyyet-i bizmut, talk, [27/17] tebâşir gibi ecsâmı kullanmak lâzım gelir.

[27/18] Verilecek kaşeler ya‘nî kurslar:

[27/19] Manyezi 0,30 santigram

[27/20] Safsa‘fiyyet-i bizmut 0,40 santigram

[27/21] Bu miktar bir kaşe içindir. Günde beş kaşe alınır.

[28/01] Kaleviyyât ile berâber olarak verilen belladonna ya‘nî güzel ‘avrat [28/02] otu [yevmiye 0,02-0,05 miktarında] dan dahi ‘usâre-i [28/03] mi‘deviyyeyi tenkîs etmesi hasebiyle fâ‘ide görülür.

TEVESSÜ‘-İ Mİ‘DE

[28/04] Tevessü‘-i mi‘de mevcûd ise kalevîyyât ile tedâvîden fâ‘ide görül- [28/05] mediği takdîrde birkaç gün kalevî su ile gusl-i mi‘deden çok [28/06] fâ‘ide görülür.

İNKIBÂZ

[28/07] Bu nev‘ ‘usret-i hazımlar hemân dâ‘imâ inkıbâz ile müterâfiktir. [28/08] Mükerrer müşhilât ve bâhusûs sâni karboniyet-i sud gibi te‘sir eden [28/09] manyezi

isti'mâliyle inkıbâza çâre bulunur. Gece sancıları [28/10] esnâsında âtîdeki müleyyin paketlerden dahi bir 'aded verilebilir:

[28/11] 'aselbendiyet-i sud

[28/12] râvend tozu beherinden 50 santigram

[28/13] Bir paket için. Sabahları bir bardak müşhil ma'den suyu da [28/14] münâsiptir.

[28/15] Ma'den suları- en münâsip olan ma'den suları muvakkifleri [28/16] onların sıcak sıcak tedâriki kâbil olan vichy,vals.. ilâh [28/17] ma'den suyu menbâ'larıdır.

[29/01] Fakrû'd-dem, hloroz... ilâh gibi emrâza mübtelâ olanlar da [29/02] her şeyden evvel bu hastalıkları tedâvîye sa'y etmelidir.

2- KILLET-İ HÂMİZ-İ KLOR MÂ'

[29/03] 'Usâre-i mi'deviyeye derûnunda hâmız-ı klor-mâ' nın az bulunmasından [29/04] mütevellid bir hastalık olup ale'l-ekser 'atâlet veyâ tevessü'-i mi'de [29/05] ile müterâfiktir. Ber-mu'tâd yemeklerden yarım sâ'at sonra zâhir olan [29/06] nâhiye-i mi'deviyede bir ağırlık ve evcâ' ile muttasıftır.

[29/07] Bu a'râz fi'l-i hazmın hitâmına ve ba'zı kere diğere yemeğe kadar [29/08] devâm eder. Hemân dâ'imâ mi'de ve bağırsaklarda vâki' olan tahammürât [29/09] ile müterâfik olduğundan bi'n-nefice tekevvün eden gazât hasebiyle karında [29/10] bir gerginlik, geçirmeler, gâ'itâtta fenâ kokular, ishâl vâki' olur.

[29/11] Bu hastalık gâyet hafif derecede olduğu vakit de yalnız [29/12] yemeklerden sonra mi'dede ağırlık, vechde kırmızılık, ekseriyâ [29/13] yarım baş ağrısı ile müterâfiktir.

[29/14] Bu hastalıkta en evvel yapılacak şey yemekler esnâsında yalnız [29/15] yarım bardak su içmeğe devâm ile hastalığın hafif şekilleri [29/16] ekseriyâ şifâyâb olmaktadır.

[29/17] Bundan maksad ise zâten hâmızıyyeti az olan 'usâre-i mi'deviyenin [29/18] içilecek sular vâsıtasıyla bir derece daha tehaffüfüne, te'sîrinin [29/19] azalmasına meydân vermemek olduğunu söylemeye bile hâcet yoktur. [30/01] hazım zamânı geçtikten sonra içilen bir iki bardak suyun bir [30/02] mazarratı olmayıp bilakis mi'deyi bir derece tathîr etmek muhassenâtı [30/03] vardır.

[30/04] Kuru perhiz hastalığın izâlesine kâfi gelmediği takdîrde 'usâre-i [30/05] mi'deviyenin eksik olan hâmızını vermek lâzım gelir ki bunun [30/06] için de hemân

yemeklerden sonra 5-3 damla hâmız-ı klor-mâ' [30/07] vermek yâhûd âtîdeki mahlûtta bir kahve kaşığı miktarını yarım [30/08] bardak suya koyarak içmek fâ'idelidir.

[30/09] Su 150 gram

[30/10] Hâmız-ı klor-mâ' 2 gram

[30/11] Bunun bir kahve kaşığı kâfi gelmediği hâlde başlıca yemeklerden [30/12] sonra ve birer çâryek fâsıla ile iki kahve kaşığı verilir.

[30/13] Harekât-ı mi'deviyeyi ikâz ve 'usâre-i mi'deviyenin infirâzını [30/14] teşvîk için yemeklerden bir sâ'at akdem acı (mürriyyât) 'ilaçlar [30/15] ve bâhusûs cevz-i mukayyî vermek iyidir.

[30/16] Cevz-i mukayyî sıbgı

[30/17] Centiyana sıbgı

[30/18] Göğercin kökü sıbgı

[30/19] Anîsûn sıbgı beherinden beşer gram

[30/20] Bu tertîbden yemeklerden evvel yarım fincan suya on damla [30/21] konularak içilir.

[31/01] Hastalığın pek az eski, tevessü'-i mi'de, tahammürât-ı mi'deviyeye [31/02] ile müterâfik olan şekilde yemeklerden dört beş sâ'at sonra, [31/03] ifrât-ı hâmızıyyette olduğu gibi mi'dedeki evca' ve ağırlığın [31/04] tezâyüdünü görmek nâdir değildir.

[31/05] Bunun sebebi ise ba'zı mahsûlâtın hazım olunmaması, bi'nnetice [31/06] tahammürâtın vâki' olmasıdır. Bu hâlde, yemekleri müte'âkib evcâ'ın [31/07] şiddetlendiği vakitte fenâlığın sebebine mukâvemete mahsûs, netice-i müterakkibeyi [31/08] sür'atle i'tâ ya muktedir olan âtîdeki güllaçlardan bir aded almak [31/09] lâzım gelir:

[31/10] Sâni karboniyet-i sud 0,70 santigram

[31/11] Cevz-i mukayyî tozu 0,05 santigram

[31/12] Benzo naftol 0,20 santigram

[31/13] Aynı maksada mübtenî olarak, tahammürât-ı tâliye-i hâmızıyyeye mukâbele [31/14] için, hastalara meşrûbât ahz etmeleri müsâ'id olan sâ'atlerde [31/15] yemeklerden

üç dört sâ'at sonra vals, vichy, bilnur [31/16] , gibi gazlı ve kalevî ma'den suları içmek münâsiptir.

[31/17] Mi'denin gışâ-yı muhâtîsinin vezâ'ifini îkâz için yemek [31/18] zamânlarında selc suyu ile mahlût cüz'î mikdâr bira hulâsası [31/19] ve yemekten sonra yarım içki kadehi miktarı iyi bir iksir içmek [31/20] münâsip gelir.

[31/21] Aynı maksad için yemeklerden evvel aç karnına meşrûbât-ı kü'ûliyyenin [32/01] mazarratı vardır. Yemeklerden sonra evcâ' pek şiddetli olduğundan [32/02] müdâvât-ı hâmızıyyeye mübâşeretten akdem birkaç gün müddet evcâ'-i [32/03] mezkûreyi teskîne hâdim [32/04] olan 'ilaçlara (mütehassısına muhavvel olan afyon müstahzarâtı) devâm ba'dehu kaleviyyet-ı müfritaya mukâbeleye [32/05] mübâşeret etmek îcâb eder:

[32/06] Hâmız-ı kibrit 2 gram

[32/07] Hâmız-ı azot 0,80 santigram

[32/08] 90 derecelik ispirto 18 gram

[32/09] Bu mahlût kırk sekiz sâ'at tevkîf edildikten sonra

[32/10] 'ilâve oluna:

[32/11] Limon şurûbu 100 gram

[32/12] Su 150 gram

[32/13] Yemeklerden sonra bir yâhûd iki çorba kaşığı ahz olunur:

[32/14] Hâmız-ı azot 3 gram

[32/15] Hâmız-ı klor-mâ' 4 gram

[32/16] 90 derecelik ispirto 12 gram

[32/17] Mâ'-i mukattar 16 gram

[32/18] Her yemekten sonra on damla alınır.

[32/19] Aynı zamânda inkıbâz dahi mevcûd olduğu vakitte ishâl [32/20] hâsıl etmeyecek miktarda manyezi ahz olunabilir. Yukarıda [33/01] dahi beyân edildiği üzere tedâvî-i bil'mâ, riyâzât-ı bedeniyye, masaj, [33/02] yemek zamânlarının tanzîmi gibi kavâ'id-i sıhhiyye-yi 'umûmiyyeye burada dahi [33/03] ri'âyet lâzımdır.

[33/04] 'Usret-i hazmın eşgâl-i muhtelifesi - ba'zı kere bir şahıs [33/05] üzerinde hazmın bâlâda muharrer iki şekli birden vâki' olur. [33/06] Bu da yemeklerden hemân sonra

başlayan sıklet ve evcâ'ın diğer yemek [33/07] zamânına kadar devâm etmesiyle muttasıf olup ifrâz-ı mi'deviyyenin lâzım [33/08] olduğu zamânlarda vâki' olması netîcesidir. Mâlûmdur ki hâl-i [33/09] tabî'iyede yemeğin hemân 'akabinde 'usâre-i mi'devî mebzûl olup hazım [33/10] nihâyetine doğru infirâzı ve binâ'en'aleyh miktarı tenâkus eder.

[33/11] Bu şekil 'usret-i hazımda ise keyfiyyet ber-'akstir. Ya'nî hazım [33/12] ibtidâsında 'usâre-i mi'deviyyenin miktarı az olup nihâyete doğru [33/13] çoğalır ve ba'de'l hazım infirâzı devâm eder. Bu hastalar yemeklerin [33/14] hemân 'akabinde ve iki yemek arasında kalevî ahz etmelidirler

TEVESSÜ'-İ Mİ'DE

[33/15] Mi'denin mevâdd-ı muhteviyyesinin sıkleti hasebiyle gerilerek tevessü' [33/16] etmesinden farklı olan bilhâssa tevessü'-i mi'de ta'bîri, boşaldıktan [33/17] sonra hâl-i tabî'iyyesine 'avdet için takabbuz edemeyen mi'delere [33/18] mahsûstur. Başlıca işâreti göbekten sol taraf son [33/19] kaburgasına çekilen bir hattın tahtında ve 'âdetâ az suyu hâvi [34/01] bir tulumun sallandığı vakitte hâsıl olan çalkantıya müşâbih [34/02] bir ses işitilmesidir.

[34/03] Mi'desi mütevevsi' olanların ekserîsi artritik, emrâz-ı [34/04] 'asabiyye mübtelâlarıdır. 'Usret-i hazım, sık sık yarım baş ağrıları, [34/05] mevâdd-ı me'kûlenin mütevevsi' mi'de derûnunda tefessühü hasebiyle kerîhe [34/06] râyihalı geçirmeler, mahsûlât-ı mütefessihanın deverâna karışmasından [34/07] mütevellid otu intoksikasyonlar, tesemmüm-i tav'îler hep tevessü'-i mi'deye [34/08] merbût 'ârızât-ı müz'icedendir.

[34/09] Tedâvî- Cümleden akdem hacmi hasebiyle mi'denin tevessü' ini [34/10] tezyîd veyâ tevettürünü idâme etmeye gayr-ı muktedir et'ime ekl edilmeye [34/11] gayret ve ba'dehu mi'denin 'adalâtının takallüsâtını îkâz ile vüs'at [34/12] dâhilî-i mi'denin tenâkusuna sa'y etmektir. Bir üçüncü şart da [34/13] et'imenin tefessühü ve bunun netîcesi olan sümûmun (ptomain) [34/14] imtisâsını men' için mi'de ve bağırsakların def'-i ta'affününü te'mîn [34/15] etmektir.

[34/16] Evvelen me'kûlât. - Tevessü'-i mi'deye mübtelâ olanlar en evvel [34/17] kuvve-i mugaddiyyesi çok, mi'deyi germemek için hacmi az [34/18] me'kûlât ekline ri'âyet etmelidirler. [34/19] Ta'âm zamânlarını fevk'al-âde i'tinâ ile tanzîm etmek kâ'idedir. [34/20] Şu vechle ki mi'de derûnunda daha evvelki ta'âm bakâyâsının bulunması [34/21] melhûz iken ikinci bir yemek yenmesin. Mi'denin gâyet tembel [35/01] bulunduğu ba'zı

ahvâlde günde yalnız iki def'a (sabah sâ'at [35/02] 2'de akşam sâ'at 11'de) ta'âm edilir. Bermu'tâd günde [35/03] üç ta'âma müs'âde edilir. Bu ta'âmların fâsılları muntazam [35/04] olmalıdır (sabah 12 gündüz 5 akşam 11). Bu üç yemekten [35/05] başka ne sulu, ne katı hiçbir şey alınmaz. Mütevessî' mi'delilere [35/06] kuru perhiz münâsip olup mâyi'ât sehîlen mi'deyi gerer. Yemekler [35/07] arasında hiçbir şey içilmez. Meşrûbât makâmında kırmızı [35/08] şarap, kına kına şarabı, gazlı sular içilmeyip vittel, alet [35/09] ma'den sularıyla karıştırılmak sûretiyle süt içilebilir.

[35/10] Birinci sabah yemeği sütlü ve koyu tapyoka, pirinç, şa'riye [35/11] çorbaları, yâhûd 1-2 rafadan yumurta ile bir parça kabuk [35/12] ekmekten 'ibâret olmalıdır.

[35/13] Diğer iki yemek kavâ'id-i mahsûsası tahtında olmak üzere [35/14] biraz karışıkça olabilir. Çok etmek yemekten ictinâb ve yalnız [35/15] kızartılmış veyâ bayatı intihâb edilir. Ekli câ'iz olan mevâd:

[35/16] Sütlü, et suyu, koyu pirinç, tapyoka, şehriye çorbaları, [35/17] muhallebi, tâze ızgarada [35/18] pişmiş etler, kıyılmış veya kendi suyunda pişmiş etler, haşlama balıklar (som, pisi, tâze morina, [35/19] gelincik) güzel pişmiş yeşil veyâ nişastalı sebze, az pişmiş [35/20] yumurta, pirinç, makarna, tâze peynir, meyve kompostoları, çilek, [35/21] şeftali, üzüm, incir gibi tâze meyvelerdir.

[36/01] Tahallül-ü serî', derûn-i bedende sür'atle sümûm (ptomain) [36/02] hâsıl eden mevâd, ekl edilmelidir ki bunlar da:

[36/03] Bâlâda isimleri zikredilen balıklardan mâ'ada balıkların [36/04] ekserîsi, av etleri, hayvânât-ı nâ'ime, (istiridye, midye), [36/05] hayvânât-ı kaşeriyye (ıstakoz, teke), eski peynirler, az pişmiş [36/06] veyâhûd bayatlatılmış etlerdir.

[36/07] Sâniyen. Cümle-i adaliyyenin kuvvetinin idâmesi.- Tevessü'-i mi'de [36/08] mübtelâların kâffesinde cümle-i 'asabiyye ve vesa'it-i muharrike-i ef'âl [36/09] olan 'adalâtın za'fi vardır. Bu sebeple 'ale'l 'umûm cümle-i 'adaliyye [36/10] ve husûsiyle 'adalât-ı mi'deviyyenin takviyesi çârelerine tevessül [36/11] etmek lâzımdır. Bu husûs için kullanılması münâsip olan [36/12] edviye-i marîzin ahvâline [36/13] göre intihâb-ı mütehasısının re'yine göre olmak lâzım geldiğinden ona dâ'ir söyleyecek bir sözümüz [36/14] yoktur.

[36/15] (Nevrasteni)

[36/16] Mi'denin masajı: soğuk duşlar, delkler- mi'denin [36/17] masajından pek çok muhassenât görülür ve dâ'imâ icrâsı dâ'i-i [36/18] fevâ'iddir. 20 saniye devâm edici soğuk duşu müte'âkib yapılan [36/19] masaj daha iyidir. Hastalar duş yapamadıkları hâlde bunun yerine [36/20] ispirto ve terementi rûhundan mürekkeb bir mahlûta batırılmış fanila [36/21] parçasıyla bütün vücûda delk ve haftada iki kalevî banyo ikâme [36/22] edilir.

[37/01] Delke mahsûs mahlût:

[37/02] Terementi rûhu 10 gram

[37/03] İspirtolu kâfûr (Kâfûrî rûhu) 100 gram

[37/04] Kolonya suyu 50 gram

[37/05] Banyo için mahlût -:

[37/06] Karboniyet-i sud 100 gram

[37/07] Matbah tuzu 1000 gram

[37/08] Bu tertîb bir banyo içindir.

[37/09] Elektrikten dahi fevâ'id-i kesîre görülürse de isti'mâl [37/10] ve tatbîkâtı mütehasısına muhâvvildir.

[37/11] Gusl-i mi'de- Tevessü' pek çok ve tefessühât hadden efzûn [37/12] olduğu hâlde gusl-i mi'deye mürâca'at olunur. Guslün iki [37/13] fâ'idesi olup mi'deyi artık hazım olunmayacak olan mahsûlâtın [37/14] tahlîs ve takallüsâtını îkâz eder. Her gün veyâ iki günde bir [37/15] tekrâr edilir. [37/16] Mi'de hacm-i tabi'îsine gelinceye kadar veyâhud her def'ada gusl [37/17] için, idhâl edilen su berrak çıkmaya başlayıncaya değin [37/18] devâm edilir.

[37/19] Sâlisen. Def'-i ta'affün-i mi'de ve mi'â. Gayr-ı ta'âm olarak hazım [37/20] edilmiş ve mi'dede müterâkim olan me'kûlât-ı tefessüh ve bi'nnetîce imtisâsı [37/21] bâdî-i muhâtara olan ptomain nâmındaki sümûm teşkîl eder. **[38/01]** İşte baş ağrısı, baş dönmesi, âlâm-ı 'asabiyye, karaciğer [38/02] ağrıları gibi 'avâriz hep sümûm-ı mezkûrenin imtisâsı [38/03] neticesidir. Bu esbâba mebnî mevâdd-ı mezkûrenin tefessühünün men'i [38/04] çârelerini aramak lâzım gelir ki buna da mütehasısının re'yinin inzimâmı [38/05] elzemdir. Yalnız ba'zı müşhîl ma'den suları alınarak

mevâdd-ı [38/06] müterâkimenin bu yüzden indifâ'ına sa'y etmek mi'delerinden müştekî [38/07] hastaların üzerine muhavvil olabilir.

[38/08] Yukarıdan beri söyleyegeldiğimiz kavâ'id-i sıhhiyyeden başka hastanın [38/09] bir sükûn-ı ta'âm içinde imrâr-ı hayât eylemesi, [38/10] meşâgil-i 'akliyye yerine meşâgil-i maddiyyenin ikâmesi metâ'ib-i 'azîmeden tevakkî gibi husûsâtı [38/11] dahi dikkatten dûr tutması lâzım olduğu gibi bâdiyelerde, [38/12] husûsiyle cibâlde ikâmet, kılınç tâlimi , cimnastik, kürek [38/13] çekmek gibi riyâzât-ı bedeniyyeden güzel netîceler istihsâl olduğunu [38/14] hatırdan çıkarmaması îcâb eder.

Mİ'DE YARASI

(KARHA-İ Mİ'DE)

[38/15] Genç veyâ orta yaşlılara mahsûs, kadınlarda erkeklerden [38/16] ziyâde vâki' olucu bir hastalık olup husûsiyle fakr ve sefâlet, [38/17] gayr-ı makbûl-i me'kûlât (yükte ağır bahâda hafîf) ekli [39/01] 'ale'l-husûs müsikirâtın kesret-i isti'mâli esbâb-ı marazdan [39/02] ma'dûd olduğu gibi hloroz ve emrâz-ı müntinenin dahi hastalığın [39/03] tekvîni husûsunda hisse-i musîbeleri vardır. Yara bir kere (karha-i [39/04] müdevvere) teşekkül ettiği gibi mi'denin vezâ'ifine îras-ı sekte [39/05] eder ve 'usâre-i mi'deviyyenin terkîbinin tahavvülüne sebep olur. Hâmızıyyetini [39/06] artırır. Bu hâmızıyyet de yaranın kapanmasının te'hîrine sebep olur. [39/07] İbtidâlarda hastalık yalnız 'usret-i hazım işâretleri verirse de [39/08] biraz vakit sonra evcâ'ı müz'ic'e, mevâdd-ı me'kûlenin istifrâğı, [39/09] âlâm-ı şedîde-i mi'de, kan kusmak gibi işârât-ı mümeyyizesi dahi yüz [39/10] gösterir.

[39/11] Bu hâlde tedâvî edilmeyecek olursa hastalık terakkî ederek [39/12] fakru'd-dem, teşevvüşât-ı 'asabiyye ve nihâyet kaşeksi denilen hâl tahaddüs [39/13] eder. Bâzen dahi mi'denin delinmesi netîcesi olarak batın derûnunu [39/14] tefrîş eden zarın iltihaplanmasıyla (iltihâb-ı periton) az vakitte [39/15] mevt vâki' olur.

[39/16] Tedâvîsi.- Hastalığın esâs tedâvîsi iki noktaya [39/17] ma'tûf olup onlar da:

[39/18] 1. Mi'denin harekâtını men' etmek.

[39/19] 2. İfrâz-ı mi'deviyyenin te'âmülünü ta'dîl etmektir.

[39/20] Bunlardan başka muhtemelü'l-vukû olan 'ârizâta dahi, lüzûmu [40/01] vechle tedâvî edilmek üzere mukâbele etmek îcâb eder. Bu ârizât [40/02] ise: veca'lar, kaylar, tevessü'-i mi'de, kan kusmalardır.

[40/03] Evvelen. Mi‘denin hareketini men‘ etmek. - Mi‘denin harekâtını [40/04] mümkün olduğu derece men‘ etmek, mi‘de yaralı bulunduğu vakit [40/05] gâyet ehemmiyetlidir. Çünkü harekât-ı mi‘de derûnunda me‘kûlâtın [40/06] vücûdu ile yaranın iltiyâmı kâbil değildir. Bunun için hazm-ı [40/07] mi‘devîden kat‘iyye-i sarf-ı nazârla mugaddî hukneler vâsıtasıyla tagaddî [40/08] etmek lâzım ise de bunların kuvve-i mugaddiyyelerine emniyet etmek (de boire) [40/09] pek de uyamayacağından fi‘l-i mi‘deviyyenin pek hafif derecesine ihtiyaç [40/10] gösteren mevâd ile tagaddî etmek daha münâsiptir. Başka hiçbir şey [40/11] ekl edilmemek üzere süt tercihen çiğ olarak ve az miktarlarda [40/12] (tevessü‘-i mi‘deye sebep olmamak için) içilir. Günün on [40/13] altı sâ‘ati esnâsında her iki sâ‘atte bir fincandan 2-2,5 [40/14] litre (de boire) alınır. Daha sık fâsılalar ile verilecek [40/15] olursa hazım için vakit bulamaz, ikrâh vukû‘una sebep olur. [40/16] Süt mi‘deyi tahrîş etmez, ‘usâre-i mi‘deviyyenin hâmızıyyetini kısmen [40/17] ta‘dîl eder. Süte birkaç gün güzel tahammül olduğu hâlde evcâ‘, [40/18] kaylar munkatı‘ olursa süte bir miktar da pepton yâhûd et tozu ‘ilâve [40/19] olunur. Peptonda evvelen 2-3 kahve kaşıktan bed‘en ile tedricen [40/20] her yemekte bir olmak üzere üç dolu çorba kaşığına çıkılır. [40/21] “Vessel, kornelis peptonları” yaranın verdiği işâretler [41/01] tamâmıyla zâ‘il olduktan sonra oldukça uzun bir müddet sonra sırasıyla [41/02] yumurta sarısı, et ‘usâresi, sütlü çorbalar verilir. Ba‘dehu [41/03] kıyılmış beyaz etler ve nihâyet tedricî olarak mu‘tâd-ı me‘kûlât [41/04] verilirse de her hâlde fevka‘l-‘âde te‘ennî ile hareket lâzımdır. [41/05] Zîrâ hastalığın tekerrürü evvelki hâlinden daha vahîm olur. Kâffe-i [41/06] ‘ârızâtın zâ‘il olmasından uzun bir zamân sonra me‘kûlât-ı ‘agdiye [41/07] bilâmahzûr ekl olduğu hâlde dahi meşrûbât-ı mütehammireye imsâk-ı [41/08] lâzımeden olup yemek zamânlarında süt içilir. Âdî suyun [41/09] bile ifrâtından tevakkî edilir.

[41/10] Sâniyen.- Mi‘de yaralı bulunduğu vakitlerde ‘usâresi ifrât [41/11] üzere hâmızı olduğuundan bu hâmızıyyet hattâ yaranın kenârlarında [41/12] bulunan gışâ-yı muhâtînin dahi bâdî-i inhizâmı, yaranın mâni‘-i [41/13] iltiyâmı olur. Bu sebeple ‘usâre-i mi‘deviyyeyi kuvvetleştirmek [41/14] (de boire) lâzımdır. Bu hâlde mevâd-ı me‘kûle her ne kadar hazım olmadan [41/15] bağırsaklara geçerse de hiç olmazsa hazım zamânında yarayı [41/16] tahrîş etmez. Kaleviyyât isti‘mâlinin pek az zamân zarfında mi‘de [41/17] yarasının a‘râzını tahfif ettiği muhakkak ise de çok miktarda [41/18] verilmemeleri lâzımdır. Sâni karboniyet-i sud en muvâfik olup yevmiye [41/19] 10-15 gram miktarı teskîn evcâ‘a kifâyet eder. Bu bir [41/20] kahve kaşığı miktarında olarak

cüz'î su yâhûd sût içerisinde [41/21] içilir ve müte'âkiben bir fincan sût bel' edilir.(le moins) [42/01] (de boire) 20-30 gram miktarında verir. Hulâsâ kalevînin [42/02] verilecek miktarı hastaların hâline göre mütebeddil olabilip [42/03] teskîn-i evcâ'a muvaffak olununcaya kadar tezyîd edilir.

[42/04] Şurası mâ'lûm olmalıdır ki sâni karboniyet-i sud idrârın [42/05] miktarını tezyîd ettiğinden o nisbette susuzluğu da arttırır. [42/06] Sâni karboniyet-i sudun sebep olduğu kaşeksiyâ-yı kalevî, kanı [42/07] sulandırmak hâssası eski zamâna mahsûs bir fikr-i bâtıldır, [42/08] ehemmiyetli hiçbir 'ârizaya sebep olmaz.

[42/09] İshâl veyâ inkıbâz vâki' oldukça sâni karboniyet-i suda [42/10] müstahzar tebâşir yâhûd manyezî 'ilâve edilir. İfrât-ı hâmiriyet [42/11] pek ziyâde olduğu vakit karboniyet-i sud yerine tebâşir, manyezî, [42/12] bizmut ilâh gibi gayr-ı mü'essir tozlar kullanılır. 'Ârizât-ı sâ'ireden [42/13] olan evcâ', kay'ât, kan kusmak (mahlûl-i.....(?)), tevessü'-i mi'de [42/14] gibi ahvâli mütehassısına tevdî' etmek kâr-ı akıldır.

SERETÂN-I Mİ'DE

[42/15] Mi'denin muhtelif kısımlarından birinde çıkan habîs tabi'atlı [42/16] urlara seretân-ı mi'de denir. Oldukça ileri bir sene kadar (45'ten [42/17] sonra) ahvâl-i sıhhiyyesi yolunda cereyân etmiş olan bir şahısta [42/18] 'usret-i hazım 'ârizâtı görülmeye başladığı gibi seretân-ı mi'de [42/19] hatıra gelir. İştihânın tenâkusuna, bulantı, az ya çok fâsıllar [43/01] ile kaylar ve müte'âkiben derin ve mevkî'nin ta'yîni müşkil evcâ' inzımâm [43/02] edecek olursa şüpheler bir derece daha kesb-i kuvvet eder. [43/03] İşbu hâl ibtidâ'î oldukça uzun bir müddet devâm ve bu [43/04] esnâda görülen 'ârizâtın şiddeti de mübeddel olabilir. [43/05] Mâmafih kaylar ibtidâda sabahları vâki' olur ve muhâtîdirler. [43/06] Bâ'dehu mevâdd-ı me'kûlenin istifrâğı başlar ve bunlar da 'ale'l-ekser [43/07] yemeklerden birkaç sâ'at sonra vâki' olur. Hemân dâ'imâ mi'de [43/08] tevessü'e dûçâr olmuş bulunduğundan mevâdd-ı me'kûle terâküm ve hattâ bir[43/09] kaç gün mi'dede kaldıktan sonra (tazyîk-i bevvâb) mündefi' [43/10] olurlar. Bu devirde inkıbâz kâ'ideden olup 'umûmiyyetle dâ'imî [43/11] ve sâgir olan ve me'kûlât ahzını müte'âkib veyâ basılmakla tezâyüd [43/12] eden evcâ' da bu devre mahsûstur. Hastalık terakkî ettikçe [43/13] emrâz tebeddül eder. Kesretle vâki' olan kaylar ekseriyâ kanlı olur. [43/14] Ve âdetâ kahve telvesine müşâbih bir manzara alır. İnkıbâzın yerine [43/15] ishâl vâki' olup kâzûrâtın içinde kan bulunduğundan renkleri [43/16] siyahımtırak olur. Hastalık terakkî ederek tagaddîye haylîden haylî [43/17] sekte vermeye başladığı

ândan i'tibâren kaşeksi denilen hâl [43/18] meydâna çıkmaya başlar, cildin rengi türâbî sarı olur. Bu esnâda [43/19] mi'denin üzerinde katı ve gayr-ı muntazam bir urun vücûdu da hiss [43/20] olunarak artık teşhîste şüpheye meydân kalmaz. Seretân-ı mi'de edvâr-ı [43/21] ibtidâiyyesinde diğerk pek çok hastalıklara benzeyebildiğinden [44/01] teşhîsi biraz müşkildir. Tedâvîsi 'arazî ve cerrâhî olabilir. [44/02] Arazî tedâvînin 'ârızât-ı muztaribeyi teskînden başka bir te'sîri [44/03] yoktur. Tedâvî-i cerrâhiyyeden ba'zı ahvâlde fâ'ide görülür. [44/04] Seretânın şifâsı gayr-ı kâbil olmakla berâber hastanın mi'desinin [44/05] hâline münâsip agdiye ile tagaddîsi sâyesinde hayâtı temdîd olunabilir.

Mİ'DE HASTALIĞINA DÜÇÂR OLMAK İSTEMEYENLERE BA'Zİ VESÂYÂ-YI SİHHİYYE

[44/06] Sofraya aç oturunuz, yarı aç ve yarı tok kalkınız. [44/07] Lokmaları mümkün olduğu mertebe çok çiğneyiniz. En iyi gıdâ [44/08] en çok çiğnenmiş olandır.

[44/09] Çok yemek yediğiniz zamân yemeğin üstüne gâyet sıcak [44/10] olarak şekerli bir bardak çay veyâ ihlamur içiniz. Mi'desinden [44/11] her ne sûretle muztarib ve ma'lûl olanlar için de bu, fevk'al-âde [44/12] nâfidir.

[44/13] Peynir iyi bir gıdâdır. Fakat sabah altın, öğle ve ikindi [44/14] zamânı gümüş ve gece ise kurşun gibidir.

[44/15] Mevâdd-ı kü'üliyyeyi az ve mi'de bi'n-nisbe az olduğu zamân almalı. [44/16] Hemân üstüne sıcak ve çok yemek yememeli. Ta'mîr edeceği ve kuvvet [44/17] vereceği gibi ferdâsı istediğiniz mukavvî ve mugaddî yemekleri [45/01] yiyebilirsiniz. Tereyağı, kaymak, süt, peynir, bal vesâ'ire gibi.

[45/02] İspirtolu mi'dede yemek kolayca hazım olmaz. Dişleriniz [45/03] yoksa ekmeğin bayatlatılmış veyâ kızartılmış olan içini yemelisiniz.

[45/04] Yemeği müte'âkib üç nihâyet iki sâ'at geçmedikçe su içmemeli. [45/05] Ağzınızı her yemeği müte'âkib güzelce yıkayınız. Suyu esnâ-i [45/06] ta'âmde ne kadar içseniz zararı dokunmaz.

[45/07] Mi'de hekîminin en hâzık ve en mâhiri hastanın kendisidir. [45/08] Ne kadar az ve sâde 'ilâç kullanılırsa o kadar iyidir. Mi'de [45/09] husûsunda en iyi hekîm insanın kendisidir.

[45/10] Hazım ve temsil için çok yedikten sonra ma'den suyu [45/11] ve karbonata almak mazarratı yoksa da i'tiyâd edinmemek daha iyidir.

[45/12] Mi'de üzerinde hafif masaj yapmak, karın üzerine sıcak [45/13] veyâ soğuk sulu bezler komalı, munkabız olmamalı ishâl-i dâ'imî [45/14] ahvâlden sakınmağa dikkat etmeli. İştihâsız yemek yememeli. Kaâ'atkârlık [45/15] ve imsâk mi'de hastalığına tutulmamak için en güzel ve en mükemmel iki vâsıttır.

HÎTÂM

KİTAPTA MÜSTA'MEL İSTİLÂHÂT-I TABİİYYEDEN BA'ZILARININ LÜGATÇESİ:

[46/01] İSTİLÂHÂT	MA'NÂLARI
[46/02] İmtisâs	Massetmek, emmek
[46/03] Enbûb, enbûbe	Boru
[46/04] Bel'um	Boğazın geri tarafı
[46/05] Fûvvehe	Delik
[46/06] Sukbe	Delik
[46/07] Adalî, adale	Et demektir. Vücûdun et kısmı.
[46/08] Muhâtî	Sümük. Lüzucetli mâyi've ba'zı ağşiye derûnunda bulunan ve mevâdd-ı muhtelifeden 'ibâret olan halita.
[46/09] Lif	İp, iplik gibi şeyler.
[46/10] Emles	Düz, tüysüz, pürüzsüz.
[46/11] İltisâk	Yapışma, bitişme.
[46/12] Habâb	İnce perde.
[46/13] Süpâb	Kapak
[46/14] Hücürât	Küçük odacıklar, hücreler, deri, zar.
[46/15] Gışâ	Deri, zar

[46/16] Ecvâf

(Cevf) in cem‘i, boşluklar

[47/01] ISTİLÂHÂT

MA‘NÂSI

[47/02] A‘zâ

(‘Uzuv) un cem‘i. Vücûdun herhangi bir

kısmına ‘uzuv denilir.

[47/03] Cidâr

Kenar

[47/04] Hâmız

Ekşi. Limon suyu gibi.

[47/05] Kalevî

Karbonata gibi. Ekşinin zıddı.

[47/06] Mütèhammire

Ekşimek, bozulmak.

[47/07] Tefessüh, tefessühât

Çürümek, çürümüş.

BU DİZİNDE YARARLANILAN SÖZLÜKLER

AKALIN, Şükrü Halûk, *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

AYVERDİ, İlhan ve Ahmet Topaloğlu (Redaksiyon-Etimoloji), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2011.

ÇAĞBAYIR, Yaşar, *Arap Asıllı Türk Alfabetiyle Yazılmış Türkçenin Söz Varlığı Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

DANIŞMEND, İsmail Hami, Reşat Nuri Güntekin, Ali Süha Delibaşı, Nurullah Ataç (haz.), *Fransızca-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu (Grand Dictionnaire Illustré Français-Turc)*, (haz.), Kanaat Kitabevi, C. 1, İstanbul.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2007.

REDHOUSE Sir James W., *A Turkish and English Lexicon*, Beirut 1987.

Şemseddin SAMİ, *Kâmus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

STEİNGASS, F., A. *Comprehensive Persian-English Dictionary*, Libraire du Liban Publishers, Beirut 1998.

TÜRK DİL KURUMU, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

UNAT, Ekrem Kadri, Ekmeleddin İhsanoğlu, Suat Vural (haz.), *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

İnternet Kaynakları

<http://lugatim.com/> (Erişim tarihi: 10.05.2021)

III. DİZİN

A

acı -1- Bazı maddelerin dilde bıraktığı yakıcı duyu, tatlı karşıtı.

a. 30/14

aç -2- Yemek yemesi gereken, tok karşıtı.

a. 31/21, 44/8

açıl- -1- Geçit vermek.

a.- ır 04/6

açıklık -2- İki şey arasındaki aralık, mesâfe.

a.+ ı (açıklığı) 13/3, 17/9

açlık -1- Aç olma, acıkma durumu.

a. 21/6

'adale -2- [Ar.] Kemikleri ve eklemleri birbirine bağlayan, kasılabilir lifleriyle vücûdun hareketini sağlamada yardımcı olan organ, kas.

'a.+ leri 06/6

'a.+ lerin 09/8

'a.+ si 18/1

'a. 46/9

'adalât -5- [Ar.] Adaleler, kaslar, kaslar sistemi.

'a.+ ın 36/9

'a.+ ının 34/11

'a. ('a.-ı halkaviyyesinin) 07/16

'a. ('a.-ı mesrûde-i gayr-ı irâdînin) 14/17

'a. ('a - ı mi'deviyye) 36/10

'adalî -3- [Ar.] Mi'de borusunun birbiri içine girmiş üç gömleğinden biri. Vücûdun et kısmı.

'a. 05/18, 06/19, 46/9

'adaliyye -2- [Ar.] 'Adalî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

'a.+ nin (cümle-i 'a.) 36/7

'a. (cümle-i 'a.) 36/9

add -1- [Ar.] Kabul edilmek, sayılmak.

a. (a. et-) 19/8

'aded -4- [Ar.] Sayı bildiren işâret, rakam, tâne.

'a. 25/18, 26/11, 28/10, 31/8

'âdetâ -4- [Ar.] Bayağı, basbayağı, sanki, neredeyse.

'â. 02/11, 10/6, 33/19, 43/14

‘âdî -2- [Ar.] Her zaman görülebilen, fevkalâdeliği olmayan, sıradan, alelâde.

‘â. 12/9, 41/8

afyon -1- [Far.] Haşhaş kapsüllerinden sızan sütün pıhtılaşmasıyla elde edilen ve içinde morfin, kokain gibi uyuşturucular bulunan madde.

a. 32/4

agdiye -3- [Ar.] Gıdalar, yenilip içilecek şeyler.

a. 22/10, 44/5, 41/6

ağır -2- Tartıda çok gelen, yerinden kaldırılması, taşınması güç olan.

a. 12/17, 38/17

ağırlık -4- 1. Tartıda ağır olma durumu, sıklet.

a.+ ındaki (ağırlığındaki) 06/12

2. Kasvet, sıkıntı, keder, gam

a. 29/6, 29/12

a.+ ın (ağırlığın) 31/3

ağız (I) -16- 1. Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk veya bu boşluğun dudaklarla çevrili olan dış kısmı.

a. 02/6, 02/8, 03/21

a.+ ın 03/18

a.+ dan 05/6

a.+ ını 45/5

ağız (II) Bazı organların giriş kısmı.

a.+ larıdır 05/3

a.+ ıdır 05/6

a.+ larına 09/17

a.+ ları 10/8, 14/12, 18/6

a.+ larını 14/4

ağız içi -2- Hayvan ve insanda yüzün ön aşağı kısmında yer alan, yemeye, içmeye, nefes alıp vermeye, ses çıkarmaya, konuşmaya yarayan ve sindirim borusunun giriş deliği olan boşluk.

a. 03/15, 04/5

ağız ağız -1- Dolu dolu.

a. 14/8, 14/9

ağrı -7- Vücûdun herhangi bir yerinde derinden ve yaygın bir şekilde hissedilen sürekli acı ve ızdırıp, sızı, veca

a.+ lar 25/5, 25/6

a.+ ları 34/4, 38/2

a.+ larını 19/7

a.+ sı 38/1

a. 26/16

ağşiye -1- [Ar.] Zarlar, deriler.

a. 46/10

âher -1- [Ar.] Başka, diğer.
â.+ le 24/5

ahvâl -11- [Ar.] Haller, hâdiseler, olup bitenler, vak'alar.

a.+ ye (a.- i bünyeviyye) 19/14
a.+ den (a.- i mezkûre) 20/6
a.+ si (a.- i sıhhiyye) 42/17
a.+ de 26/20, 27/7, 35/1, 44/3
a.+ den 45/14
a.+ i 20/5, 42/14
a.+ ine 36/12

ahz -5- [Ar.] Alma, alış.

a.+ ımı 43/11
a.- meleri (ahz etmek) 31/14
a.- melidirler (ahz etmek) 33/14
a.- abilir (ahz olunmak) 32/20
a.- ur: (ahz olunmak) 32/13

‘â'id -1-[Ar.] Konusunda, hakkında, dâir, değgin

‘â. 20/1

‘akabinde -4- [Ar.+T.] Arkadan, ardından, hemen arkasından.

‘a. 22/4, 25/1, 33/9, 33/14

akciğer -1- [T.+Far.] Göğüs boşluğunda nefes alıp vermeye yarayan, sağlıklı sollu iki parça hâlindeki vücûdun en önemli organlarından biri.

a.+ e 05/7

akdem -5- [Ar.] Çok (daha, en, pek) eski, daha önce, en önce olan

a. 21/19, 25/19, 30/14, 32/2, 34/9

akıt -2- Sulu veya ufak tâneli maddelerin bulunduğu yerden başka bir yere doğru gitmesini, akmasını sağlamak, dökmek, damlatmak.

a.- arak 14/9

a.- maktadır 13/8

‘akliyye -2- [Ar.] ‘Aklî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

‘a. (meşâgil-i ‘a.- i medîde) 22/3

‘a. (meşâgil-i ‘a.) 38/10

‘aks’ül ’amel -2- [Ar.] Karşı hareket, aksi tesir, tepki, reaksiyon.

‘a.+in 19/12

‘a. netîcesi 19/10

akşam -2- Güneşin batma zamânı, günün sonu.

a. 35/2, 35/4

al- -13- 1. (Herhangi bir şeyi) Tutup yerinden ayırarak elinde veya yanında bulundurmak.

a.- arak 08/11

2. İçmek, yutmak

a.- man 20/10

3. İçine çekmek.

a.- ındığı (nefes almak) 05/9

a.- ınır 25/18

a.- ır 02/9, 02/14, 43/14

a.- mak 09/17, 31/8, 45/11

a.- malı 44/17

a.- malıdırlar 25/16

4. (Bir mesâfeyi) Katetmek.

a.- maya (yol almak) 16/11

âlâm -5- [Ar.] Acılar, elemeler.

â. (â.- ı mi‘deviyye) 20/4

â. (â.- ı şedîde-i mi‘de) 39/9

â.+ e (â.- ı teskin) 19/18

â. (â.- ı ‘asabiyye) 38/1

â. (â.- ı ‘asabîyye-i mi‘deviyye)

19/15

‘alâmet -1- [Ar.] Belirti.

‘a.+ leri 24/5

‘alâ’im -1- [Ar.] Alâmetler, belirtiler.

‘a.- i husûsiyye 14/2

âlât -2- [Ar.] Âletler, makineler, avadanlıklar.

â.+ nin (â.- ı mezkûre) 08/13

â.+ ye (â.- ı sâ’ire) 12/6

‘ale’l ekser -3- [Ar.] Çok defa.

‘a. 20/4, 29/4, 43/6

‘ale’l husûs -1- [Ar.] Özellikle, bilhassa.

‘a. 39/1

‘ale’l ‘umûm -3- [Ar.] Genel olarak, genellikle.

‘a. 13/11, 23/15, 36/9

alet -1- Maden suyu çeşidi.

a. 35/8

alın -9- 1. Örnek alınıp uygulanmak.

a.- acak 19/18, 20/3

2. İçilmek, yutulmak.

a.- arak 38/5

a.- ır 24/21, 26/11, 27/21, 32/18,

40/14

a.- maz 35/5

‘âlî -1- [Ar.] Yüksek olan, yüce, ulu.

‘â.+ye 16/8

alt -5- Bir nesnenin yere temas eden kısmı, taban.

a.+ ında 05/5, 06/19

a.+ ından 03/4, 16/12

a. 15/19

altı -2- Beşten sonra, yediden önce gelen sayının adı.

a.+ da 22/13

a. 40/13

altın -1- Sarı kıvılcıkta, parlak ve ağır, kolayca işlenebilen, dış etkilere dayanıklı, paslanmayan, ziynet eşyası yapımında, elektrik ve ısıyı çok iyi ilettiğinden hassas ve kıymetli makine ve cihaz yapımında kullanılan, element, zer.

- a. 44/15
- altmış** -1- Elli dokuzdan sonra gelen sayının adı.
a. 15/2
- ân** -1- [Ar.] Zamânın bölünemeyecek kadar kısa parçası, lahza, dem.
a.+ dan 43/17
- anahtar kemiği** -3- [Yun+T.] Köprücük kemiği.
a. 03/7, 17/3, 17/5
- anîsûn** -1- [Ar.] Maydanozgiller familyasından bir yıllık otsu bitki, anason.
a. 30/19
- ara** -11- İki şey arasında bulunan, arada olan.
a.+ sına 06/13, 08/11
a.+ sında 11/13, 13/15, 17/19, 33/14, 35/7
a.+ sındadır 04/6, 05/15
a.+ sındaki 04/16, 15/13
- ara** - -1- Bir şeyi bulmaya çalışmak.
a.- mak 38/4
- a'râz** -2- [Ar.] Hastalık belirtileri, bulgu, semptom.
a.+ ını 41/17
a. 29/7
- 'ârazî** -2- [Ar.] Esasta bulunmayan, sonradan meydana gelen, giderilmesi mümkün olan (nitelik).
'a. 44/1, 44/2
- 'âriz** -1- [Ar.] Asılda mevcut olmayıp sonradan ortaya çıkmak.
'â. 18/20
- 'ârizâ** -1- [Ar.] Sakatlık, hastalık.
'a.+ ya 42/8
- 'ârizât** -1- [Ar.] Sonradan ortaya çıkanlar.
'â. 40/1
'â.+ ı 42/18
'â.+ yi ('â.- ı muztaribe9 44/2
'a.+ dendir ('â.- ı müz'ice) 34/8
'â.+ a 39/20
'â.+ ın 43/4
'â.+ ın (kâffe-i 'â.) 41/6
- arka** -2- Bir şeyin esas kabul edilen yüzünün tam tersi olan tarafı.
a.+ sında 04/14
a. 17/4
- art** - -2- Sayıca ve miktarca çoğalmak, fazlalaşmak.
a.- ar 09/5, 12/7
- artık** -2- Harcanandan geriye kalan veya fazla gelip artan kısım, artan şey.

a. 37/13, 43/20

artritik -1- [Fr.] Eklem iltihabı.

a. 34/3

arttır -2- Miktârını çoğaltmak, fazlalaştırmak.

a.- ır 39/6, 42/5

'arz -2- [Ar.] Sunma, bir büyüğe takdim etme.

'a.- meler ('arz etmek)14/2

'a.- ilen ('arz etmek) 27/14

'a.- r ('arz eylemek)18/4

a'sâb -1- [Ar.] Sinir, damar.

a.+ ının 19/10

'asabî -1- [Ar.] Sinirle ilgili, sinirsel.

a. 19/10

a. (elem-i 'a.- i mi'de) 19/14

'asabiyye -6- [Ar.] 'Asabi kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

'a. (âlâm-ı 'a.) 38/1

'a.(âlâm-ı 'a.- i mi'deviyye) 19/15

'a. (cümle-i 'a.) 36/8

'a. (emrâz-ı a.) 34/4

'a.+ den (esbâb-ı 'a.)22/5

'a. (teşevvüşât-ı 'a.) 39/12

'aslbendiyet -1- [Ar.] Hekimlikte, özellikle buğu şeklinde üst solunum yolları rahatsızlıklarının tedâvisinde, kokuların çabuk uçmasını önlediği için parfüm yapımında kullanılan ve akar amber denen ağacın kabuklarının yarılmasıyla elde edilen vanilya kokulu reçine.

'a.- i sud 28/11

'asgarî -2- [Ar.] En az, en aşağı.

'a.+ne (hadd-i 'a.) 21/20

'a.+ ye (hadd-i 'a.) 22/19

asıl- -1- Yüksek bir yere iliştilirip sarkıtılmak, sallandırılmak.

a.- mıştır 07/4

asıl -5- [Ar.] En önemli olan, başta gelen.

a. 10/15, 13/1, 13/10, 13/11, 13/17

aslâ -3- [Ar.] Hiçbir vakit, hiçbir zaman, hiçbir şekilde, kesinlikle, kat'iyen.

a. 08/5, 10/12, 24/7

aşağı -14- Bir şeyin yukarı kabul edilen kısmına göre altta kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.

a. 03/5, 07/5, 09/20, 11/13, 17/1, 17/14, 17/18

a.+ da 05/13, 11/17
a.+ sı 04/15
a.+ ya 06/5, 11/8, 12/7, 16/17

‘atâlet -1- [Ar.] Hareketsizlik, boş durma, tembellik.

a. (ale’l-ekser a.) 29/4

‘ataş -1- [Ar.] Normalden yüksek vücut ısısı.

‘a. 21/7

atıl -1- Sürüklenip götürülmek, sürüklenip getirilmek.

a.- ıp 17/17

‘âtî -5- [Ar.] Gelecek olan, gelecek.

‘â.+ deki 22/1, 28/10, 30/7, 31/8

‘â. (tarz-ı â.) 22/10

atla- -3- Yüksek bir yerden, bir taşıttan, bir binek hayvanından inmek. Bir şeyi, bir engeli sıçrayıp geçmek sûretiyle aşmak.

a.- dığı 12/17

a.- r 08/14

a.- yıp 15/8

av -2- Karada ve havada yabânî hayvanları, denizde balıkları tutma veya vurma işi, şikâr.

a. 23/6, 36/4

‘avâriz -1- [Ar.] Ârızalar, engeller, sakatlıklar, bozukluklar.

‘a. 38/2

‘avdet -3- [Ar.] Evvelce bulunduğu yere veya duruma geri dönmek.

‘a.+ le 07/18

‘a.+ mesine (‘a. eylemek) 15/17

‘a. 33/17

a‘ver -4- [Ar.] Kör bağırsak.

a. 15/11, 15/12

a. (füvvehe-i a.) 18/15

a. (zeyl-i a.) 18/2

ay -1- Hilâl biçimindeki şekil.

a. 14/6

ayır -1- Bir bütünü, araya bir şey koyarak kendi içinde parçalara bölmek.

a.- an 06/19

aynı -4- [Ar.] Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri, tıpkısı.

a. 21/21, 31/13, 31/21, 32/19

ayrıl -6- Parçalara bölünmek.

a.- ır 06/1, 08/10, 08/21, 12/21, 27/9

a.- arak 12/2

az -20- Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün altında bulunan, çok olmayan.

a. 19/7, 22/11, 22/21, 23/18, 24/3, 29/3, 29/17, 31/1, 33/12, 33/19, 34/17, 35/19, 36/5, 39/14, 40/11, 41/16, 42/19, 44/17, 45/8

a. (bi'n-nisbe a.) 44/17

a'zâ -6- [Ar.] Vücûdu meydana getiren parçalar, organlar; organ.

a.+ nin (a.- yı mevcûde) 08/6

a.+ yi (a.- yı mezkûre) 08/11

a.+ ye (a.- yı mücâvere) 07/4, 08/17

a.+ nın 19/2

a. 47/2

azal -1- Eskisinden az duruma gelmek, eksilmek, tenâkus etmek.

a.- masına 29/19

azı -1- Azı dişi, öğütücü diş.

a. 04/16

'azîme-1- [Ar.] Büyük ve fevkalâde iş, çok önemli mesele.

'a.+ den (metâ'ib-i 'a.) 38/10

azot -2- [Fr.] Havanın beşte dördünü meydana getiren renksiz, kokusuz, tatsız, hemen hemen bütün yaşayan varlıkların yapısına giren, atom ağırlığı 14,008,

atom numarası 7, sembolü N olan gaz hâlindeki element.

a. 32/7

a. (hâmız-ı a.) 32/14

azotiyye -1- [Fr.+Ar.] Azot kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

a. (mevâdd-ı a.- i sâ'ire) 23/14

B

ba'de -1- [Ar.] Başına geldiği kelime ve tamlamalara "sonra" anlamı katarak zarf fonksiyonunda birleşik şekiller yapar.

b. 33/13

ba'dehu -8- [Ar.] Ondan sonra, daha sonra.

b. 03/17, 04/1, 11/8, 17/4, 32/4, 34/11, 41/2, 43/6

bâdî -2- [Ar.] Sebep olan şey, sebep.

b. (b.- i muhâtara) 37/21

b.+ ı (b.- i inhizâm) 41/12

bâdiye -1- [Ar.] Çöl, sahrâ, beyâban.

b.+ lerde 38/11

bağ -7- Kemik uçlarını birbirine bağlayan ve iç organları yerinde tutmaya yarayan lif demeti.

b. 12/3, 16/16

b.+ a 13/17

b.+ lar 07/4, 08/18, 15/9

bağırsak -11- Sindirim borusunun, mîdenin bitiş yerinden anusa kadar olan ve dışkıların vücuttan dışarı atılmasına yarayan uzun dar ve kıvrımlı kısmı.

b. 11/12, 11/13, 12/14, 16/13

b.+ ın (bağırsağın) 13/18, 14/18, 18/8

b.+ lar 19/12

b.+ lara 41/15

b.+ larda 29/8

b.+ ların 06/18, 34/14

bağırsak düşmesi -1- Kalın bağırsak sarkması (rektal prolapsus - makat sarkması), kalın bağırsağın son kısmının (rektumun) makattan (anüsten) dışa doğru çıkmasına, dışarıya sarkmasına denir.

b. 18/13

bahâ -1- [Far.] Paha kelimesinin eski ve asıl şekli. Değer, kıymet, fiyat.

b.+ da 38/17

bahârlı -1- [Far.+T.] Yiyecek ve içeceklere tat, lezzet, acılık ve koku vermek için kullanılan, kara biber, tarçın, karanfil, zencefil gibi bitkilerin tânelerinden elde edilen madde. (Kelime dilimizde daha ziyâde çoğulu olan “baharat” şekliyle kullanılır.)

b. 23/10

bahs -1- [Ar.] Üzerinde konuşulan, tartışılan konu, mevzû, mesele.

b.+ i 02/2

bâhusûs -2- [Far. + Ar.] Husûsiyle, bilhassa, özellikle.

b. 28/8, 30/15

bakâyâ -1- [Ar.] Artan, geriye kalan şeyler, kalıntılar.

b.+ sının 34/20

bakla -1- [Ar.] İri tâneleri kabuksuz olarak veya fasulye gibi yeşil kabuğu ile pişirilip yenen, yurdumuzda çok bol yetişen besleyici bitki.

b. 24/8

bal -1- Arıların çiçeklerden topladıkları bal özü denen sıvı ile yaptıkları, rengi beyazdan esmere kadar değişen, koyu kıvamda tatlı madde, asel.

b. 45/1

bâlâ -2- [Far.] Bir şeyin yüksek yeri, yukarı, üst.

b.+ da 33/5, 36/3

balık -3- Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan, çoğunlukla yumurtlama şeklinde üreyen omurgalı hayvanların ortak adı.

b.+ lar 35/18

b.+ lardan 36/3

b.+ ların 36/3

banyo -3- [İt.] İçine ihtiyâca göre tedâvi edici bir madde karıştırılmış olan su ve vücûdun bütününün veya bir kısmının bu suya batırılması işi.

b. 36/21, 37/5, 37/8

bardak -7- Su veya sulu şeyleri içmek için kullanılan, genellikle camdan yapılmış kap.

b. 20/10, 25/20, 28/13, 29/15, 30/1, 30/8, 44/12

basıl - -1- Üzerine kuvvet uygulanmak, kuvvetle sıkıştırılmak, bastırılmak.

b.- makla 43/11

baş -4- 1. Bir şeyin başladığı yer, baş taraf.

b.+ ı 13/4, 14/3

2. İnsan vücûdunun göz, kulak, ağız, burun gibi duyu organlarının ve beynin bulunduğu en üst, hayvan vücûdunun en ön kısmı, kafa, ser.

b. 34/4, 38/1

baş ağrısı -1- Başta duyulan ağrı.

b. 29/13

başka -10- Bilinenden gayri, diğer, sâir.

b. 08/19, 11/14, 19/11, 21/2, 25/19, 35/5, 38/8, 39/20, 40/10, 44/2

başla -15- Bir işi yapmak üzere harekete geçmek, bir işe girişmek, şürû etmek.

b.- dığı 42/18, 43/17

b.- r 03/1, 10/5, 12/13, 12/19, 25/5, 27/5, 43/6, 43/18

b.- yan 33/6

b.- yarak 16/11, 25/10

b.- yıncaya 37/17

b.- yıp 18/3

başlangıç -1- Bir şeyin, bir işin ilk defa ortaya çıkan, başlayan kısmı, ilk kısım.

b.+ ında (başlangıcında) 11/5

başlı başına -1- Kendi başına, kendi bütünlüğü içinde yeterli olarak, sâdece kendisi bir bütün teşkil edecek şekilde, tek başına.

b. 19/1

başlıca -4- Başta gelen, belli başlı, temel, en esaslı; seçkin.

b. 21/3, 25/19, 30/11, 33/18

bâtil -1- [Ar.] Doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan (şey).

b.+ dır (fıkr-i b.) 42/7

batın -3- [Ar.] Karın.

b.+ ı (cüdrân-ı b.) 12/19

b. 39/13

b. (cidâr-ı b.) 11/13

bâtınî -1- [Ar.] İçte olan, iç âlemle, sırla ilgili.

a. (ebher-i b.) 11/16

batırıl- -1- Bir sınının içine daldırılmak.

b.- mış 36/20

bayat -3- Zamânın etkisiyle tâzeliğini kaybetmiş.

b. 22/12, 22/14

b.+ ı 35/15

bayatlatıl- -3- Bir maddeyi bayatlaması için özellikle bekletmek.

b.- mış 23/6, 36/6, 45/3

bazen -4- [Ar.] Bâzı kere, bâzı zaman, arada bir, ara sıra.

b. 07/13, 16/3, 39/13

ba'zı -12- [Ar.] Birtakım, bir kısım.

b. 06/19, 13/16, 14/2, 15/8, 18/4, 18/11, 26/20, 31/5, 35/1, 38/5, 44/3, 46/10

ba'zı kere -3- [Ar.] Bâzen, bâzı zamanlarda.

b. 27/4, 29/7, 33/4

beden -5- [Ar.] Vücut, gövde.

b.+da (b.- i insan) 02/3

b.+ ın (b.- i insan) 09/19

b.+ de (derûn-i b.) 36/1

b.+ en 10/20

b.+ imizi 08/3

bed'en -1- [Ar.] Başlayarak.

b. 40/19

bedeniyye -4- [Ar.] Bedenî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

b.(riyâzât-ı b.- i mahsûsa) 20/8

b. + den (riyâzât-ı b.) 38/13

b. (riyâzât-ı b.) 22/6, 33/14

beher -2- [Far.] Her bir.

b.+ inden 28/12, 30/19

bel' -1- [Ar.] Yutmak.

b. -ilir (bel' etmek) 41/21

belladonna -1- [İt.] Güzel avrat otu.

b. 28/1

bel kemiği -3- İnsan vücûdunun sırt kısmında baştan kuyruk sokumuna kadar uzanan ve dik durmayı sağlayan, bâzı hayvanlarda kuyruğun ucuna kadar devam eden birbirine eklenmiş kemik dizisi, omurga.

b. 11/15, 12/3

b.+ nin 07/1

bel‘um -2- [Ar.] Gırtlak.

b. 04/10, 46/6

benâm -1- [Far.] Adlı, isimli, adlandırılmış.

b. 14/6, 16/16

benze- -2- (İki kimse veya şey arasında) Birbirine uygun ve ortak taraflar bulunmak.

b.- r 06/15

b.- diğinden 16/1

benzeyebil- -1- Benze- eyleminin yeterlik eylemiyle çekimlenmiş hâli.

b.- diğinden 43/21

benzo naftol -3- Betanaftolün benzoik eteri formundaki hidrokarbon türevi.

b. 26/1, 26/6, 26/10, 31/12

berâber -12- [Far.] Birlikte.

b. 20/7, 21/8, 22/8, 23/18, 24/3, 25/8, 26/15, 26/18, 27/2, 27/12, 28/1, 44/4

ber-‘aks -1- [Far.+Ar.] Aksine, tersine.

b.+ tir 33/11

beri -2- İki uzaklıktan daha yakın olanı, yakın, daha yakın yer.

b.+ sinde 15/8

b. 38/8

ber- mu‘tâd -2- [Far.+Ar.] Âdet olduğu üzere, alışıldığı gibi, her zamanki gibi.

b. 29/5, 35/2

berrak -1- [Ar.] Bulanık olmayan, duru, temiz, saf.

b. 37/17

beş -3- Dörtten sonra, altıdan önce gelen sayının adı.

b. 20/11, 27/21, 31/2

beşer -3- [Ar.] İnsan, insan oğlu, insan türü.

b. (vücûd-ı b.) 02/1

b.+ in (vücûd-ı b.)03/16

b. 30/19

beşinci -1- Beş sayısının sıra sıfatı, sırada yeri dördüncüden sonra, altıncıdan önce olan.

b. 05/13

betekrâr -1- [Far.+Ar.] Tekrar tekrar.

b. 07/18

bevâb -9- [Ar.] . On iki parmak bağırsağının midenin alt ağzına ulaşmış

olan kısmı, pilor, pylorus; ciğerde bir damar.

- b.+ a 11/19
- b.+ da 09/5
- b.+ dan 10/9, 11/8, 13/2
- b. 09/4, 14/10
- b. (tazyîk-i b.) 43/9
- b. (b.- ı mi'de) 07/11

bevvâbî -1- Bevvâb ile ilgili.

b.+ î 07/14

bevvâbiye -1- [Ar.] Bevvâb kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

b.+ sinden 11/1

beyân -1- [Ar.] Açıklama, anlatma, söyleme.

b. -ildiği (beyân etmek) 33/1

beyaz -2- [Ar.] Kar renginde olan rengin adı, ak.

b. 10/6, 23/19, 41/3

beyaz et -1- [Ar.+T.] Kar renginde olan renkte et.

b.+ ler 23/15

beyninde -2- [Ar.+T.] Arasında.

b. 06/10
b.+ ki 16/13

bez -6- Belli bir iş için, farklılaşmış hücrelerden ibâret olup salgıladıkları sıvıyı kana, sindirim kanalına veya cilt yüzeyine akıtan küçük anatomik organ, gудde.

- b.+ ler 09/13, 14/3, 18/5, 45/13
- b.+ lerde 03/18
- b.+ inin 13/4
- b.+ lerin 14/16

bezelye -1- [Yun.] Baklagillerden, tâze iken kabuğu ile, kuruyunca yalnız tâneleri yenen, ülkemizin her yerinde yetişen, bakla cinsinden tırmanıcı bitki.

b. 24/8

bırak- -2- Koymak.

- b.- ması 12/5
- b.- maz 21/11

bîçim -2- Şekil, sûret, form.

- b.+ inde 02/13
- b.+ inedir 17/9

bil -1- Bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak.

b.- diği 12/20

bilâ -1- [Ar.] Dilimizdeki “-siz, -meksizin, -meden” eklerinin anlamını karşılayan ve genellikle Arapça kelimelerin başına gelerek zarflar teşkil eden ön ek.

b. (b. mahzûr) 41/7

bilakis -3- [Ar.] Tam aksine, tersine.

b. 24/15, 25/2, 30/2

bile -3- Çekimli fiilden sonra gelerek anlamı kuvvetlendirir; hatta, hem de, üstelik.

b. 10/3, 29/19, 41/9

bilhâssa -3- [Ar.] Husûsî olarak, özellikle, hassaten, husûsiyle, husûsen, bâhusus.

b. 13/1, 13/16, 33/16

bilmâ -1- [Ar.] Su ile ilgili olarak.

b. (tedâvî-i b.) 20/7, 22/8, 33/1

bi'l mürûr -1- [Ar.] Geçmek.

b. 03/4, 16/12

bi'l-'umûm -1- [Ar.] Bütün, hep, bilcümle.

b. 20/14

binâ'en'aleyh -1- [Ar.] Bundan dolayı, bunun üzerine.

b. 06/7, 33/10

bi'n-nefîce -4- [Ar.] Netîce olarak, sonuçta, sonuç olarak.

b. 29/9, 31/5, 37/20, 44/17

bir -136- 1. Bu sayı kadar olan.

b.+ i 04/5

2. Belirsiz sıfat olarak herhangi bir şeyi, yeri veya kimseyi gösterir

b.+ inde 42/15.

b.+ inden 17/17

3. Ortak, müşterek.

b. değildir 02/7

4. Sayılardan ilkinin adı. Bu sayı kadar olan.

b. 02/4, 02/8, 02/9, 02/10, 02/11, 03/3, 03/4, 04/2, 04/15, 05/8, 05/13, 05/16, 06/14, 07/14, 08/1, 08/19, 09/14, 10/6, 10/8, 10/12, 10/18, 11/14, 11/15, 12/2, 12/3, 12/4, 12/16, 12/17, 12/18, 12/19, 13/3, 13/7, 13/18, 15/1, 15/12, 15/14, 15/18, 15/19, 16/4, 16/7, 16/9, 16/12, 16/16, 16/21, 17/9, 17/10, 17/17, 18/8, 19/1, 19/11, 20/13, 20/16, 21/1, 21/8, 21/11, 22/7, 22/13, 22/14, 22/15, 22/16, 22/17, 24/13, 24/15, 25/2, 5/11, 25/14, 25/18, 25/20, 26/2, 26/7, 26/11, 26/16, 26/20, 26/21, 27/4, 27/16, 27/21, 28/10, 28/13, 29/4, 29/6, 29/10, 29/18, 30/1, 30/2, 30/7, 30/11, 30/14, 31/8, 31/19, 32/13, 33/4, 33/19, 34/1, 34/2, 34/12, 34/21, 35/11, 36/13, 36/20, 37//8, 37/14, 38/9, 38/16, 39/3, 40/13, 40/18, 40/20, 41/1, 41/6, 41/19, 41/21, 42/7, 42/16, 42/17, 43/2, 43/3, 43/8, 43/14, 43/19, 44/2, 44/12, 44/15, 47/2

birâ -1- [Alm.] Arpa ve şerbetçi otunun mayalandırılması ile elde edilen, az alkollü hafif içki.

b. 31/18

biraz -13- Bir parça, azıcık.

b. 05/1, 05/10, 06/16, 07/10,
11/6, 18/6, 18/17, 22/12, 22/14, 25/21,
35/14, 39/8, 44/1

birçok -8- Oldukça çok, epeyce fazla,
bir hayli.

b. 04/17, 06/9, 09/13, 09/15,
13/15, 14/4, 15/6, 18/5

birden -1- Bir anda, ansızın.

b. 33/5

birdenbire -2- Beklenmedik bir sırada,
ânî olarak, ansızın.

b. 02/11, 07/16

birebir -1- Çok etkili, pek uygun.

b. 22/3

birer -4- Bir sayısının, her birine bir
veya her defasında bir tâne anlamına
gelen üleştirme şekli.

b. 07/6, 25/19, 26/11, 30/12

biri -4- Bir kimse, herhangi bir şahıs.

b.+ si 02/6

b.+ sinin 06/1

b. 10/15, 26/19

biribiri -3- İki veya daha fazla şey
yâhut kimsenin yerini tutar, biri öteki,
yekdiğer.

b.+ ne 09/9

b. 05/17, 15/18

birik- -1- Toplanmak, bir araya
gelmek, yığılmak.

b.- mesine 17/12

birinci -10- Bir sayısının sıra sıfatı,
sırada yeri en başta ve ikinciden önce
olan, ilk.

b. 03/15, 07/9, 07/12, 15/11, 25/9,
35/10

b.+ ler 06/4

b.+ si 04/18, 05/19

b.+ yle 06/10

birkaç -5- Ne kadar olduğu kesin
olarak bilinmeyen az sayıdaki şeyleri
belirtmek için kullanılır, üç beş tâne
kadar, az sayıda.

b. 21/7, 28/5, 32/2, 40/17, 43/7

birleş - -2- Birleşmiş, bir araya gelmiş,
aralarında birlik kurulmuş, müttehit.

b.- ip 16/21

b.- miş 05/4

birtakım -4- Bâzı.

b. 08/13, 14/6, 15/8, 17/2

bitiş- -1- Birbirine dokunacak kadar
yaklaşmak, yaklaşıp kavuşmak.

b.- me 46/13

bizmut -4- [Fr.] Sert, kırılğan, hafif alaşımlar yapmaya yarayan, bâzı tuzları ilâç olarak kullanılan metalimsi element.

b. 42/12

b. (safsâfiyyet-i b.) 27/2, 27/16, 27/20

bizzât -2- [Ar.] Kendisi, kendi, şahsen.

b. 14/15, 19/18

boğaz -8- Ağız boşluğundan sonra yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak arasındaki dar kısım.

b.+ da 02/9

b.+ dan 04/10

b.+ dır 04/18

b.+ ı 04/9

b.+ ın 04/18, 05/5, 46/6

b. 04/7

bohen -1- Kör bağırsak ile ince bağırsak arasındaki delikte iki dudaklı bir kapak vardır. Buna “Bohen kapağı” denir ve adını Bohem isimli zâttan almıştır.

b. 15/15

bohen dessâmı -1- Bohem kapağı.

b. 15/15

boire -4- [Fr.] İçmek, içki.

b. 40/8, 40/14, 41/14, 42/1

boru -13- İki ucu açık, içi boş, dar ve uzun, silindir biçiminde, sıvı veya gaz halindeki maddeleri bir yerden bir yere aktarmaya yarayan nesne.

b. 05/14, 46/5

b.+ dan 02/4

b.+ nun 02/5, 06/4, 06/8

b.+ sunun 05/6, 06/6, 11/4, 11/12

b.+ su 02/4

b.+ ya 11/2, 15/2

boş -1- İçinde yâhut üzerinde bir şey veya kimse bulunmayan, hâlî.

b. 25/4

boşal- -2- Boş duruma gelmek, içinde bir şey veya kimse kalmamak.

b.- dığı 21/4

b.- dıktan 33/16

boşluk -8- Boş kısım.

b.+ a (boşluğa) 02/8, 03/19, 06/18

b.+ lar 46/18

b.+ taki 08/6

b.+ tur 06/14, 15/12

b.+ unun (boşluğunun) 08/6

boy -5- Bir şeyin yere değen veya yere en yakın olan kısmı ile en yüksek noktası arasındaki mesâfe.

b.+ a 13/18

b.+ dan 13/18

b.+ luların 03/13

b.+ u 11/5

b.+ unun 11/7

bozul- -1- (Yiyecek şeyler için)
Kokmak, çürümek, ekşimek, tefessüh etmek.

b.- mak 47/6

böbrek -3- Kandaki zararlı maddeleri temizleyip süzen ve idrar olarak mesâneye veren, son kaburgalar hizâsında omurganın iki yanında sağlı sollu yer alan, fasulye biçiminde iki organdan her biri.

b.+ in (böbreğin) 16/8, 16/18

b.+ ler 08/9

böyle -3- Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan.

b. 12/15, 17/8, 24/1

bu -115- İşâret zamiri olarak yerini tuttuğu en yakındaki kimse veya şeyi gösterir.

b. 02/4, 02/9, 03/2, 03/20, 04/2 05/1, 05/2, 05/4, 05/7, 05/15, 06/4, 07/12, 07/17, 08/6, 08/14, 08/16, 08/18, 08/20, 09/4, 09/8, 10/12, 11/7, 11/12, 12/3, 12/5, 13/13, 14/8, 15/15, 16/10, 16/13, 17/3, 17/6, 20/7, 20/11, 20/17, 21/10, 21/14, 21/16, 22/18, 23/5, 23/17, 24/1, 24/21, 25/3, 25/7, 26/21, 27/2, 27/6, 27/11, 27/15, 27/21, 28/7, 29/2, 29/7,

29/11, 29/14, 30/20, 31/6, 32/9, 33/6, 33/11, 33/13, 35/3, 35/4, 36/9, 36/11, 37/8, 38/3, 38/6, 39/6, 39/11, 40/1, 41/11, 41/13, 41/14, 41/19, 43/3, 43/10, 43/12, 44/13, 43/18

b.+ na 02/12, 08/14, 10/6, 13/9, 15/12, 18/12, 38/4

b.+ndan 17/14, 21/2, 25/19, 29/17

b.+nlar 04/3, 19/18, 23/16, 24/14, 36/2, 43/6

b.+ nlara 07/6

b.+ nların 02/6, 20/1, 40/8

b.+ nlardan 39/20

b.+ nlarla 26/18

b.+ nun 03/1, 15/4, 27/1, 30/5, 30/11, 31/5, 34/13, 36/19, 40/6

b.+ nunla 20/7

buçuk -2- Kesik, yarım.

b. 10/11, 11/6

bul - -6- 1. (Arayarak veya rastgele) Bir şey, bir kimse veya bir durumla karşılaşmak.

b. -amaz (vakit bulmak) 40/15

b. -ur 02/17

b. -amaz 10/19

b. -duğu (hitâm bulmak) 25/4

2. Erişmek, ulaşmak, varmak.

b. -ur (müntehî bulmak) 03/9

b. -ur (nihâyet bulmak) 11/10

bulantı -2- Mîdede duyulan ve insana kusacakmış duygusunu veren hal.

b. 42/19
b.+ yı 24/16

bulgur çorbası -1- [Kökü belli değil+ Far.] Buğdayın kaynatılıp kurutulduktan ve kabuğu çıkarıldıktan sonra dövülerek kırılmış olan şekli ile yapılan çorba.

b. 23/19

bulun - -22- Var olmak, mevcut olmak.

b.- an 03/18, 07/9, 07/10, 19/2,
41/12, 46/10

b.- duğu 16/20, 26/12, 35/1, 40/4,
41/10

b.- duğundan 20/2, 43/8, 43/15

b.- ması 34/20

b.- masından 29/3

b.- maz 18/5

b.- ur 20/15

b.- ur 06/3, 28/9

b.- ur (mütezâyid bulunmak) 21/2

b.- urlar 25/2

bura -8- Bu yer [Burada, buradan, buranın, burası, buraya, burayı, buralara, buraları gibi çekimli halleriyle içinde bulunulan, işâret edilen, kastedilen yakın bir yeri ve çevreyi gösterir veya dikkat çekilmek istenen bir husûsu belirtir.]

b.+ ya 16/19, 18/19

b.+ da 17/16, 33/2

b.+ dan 04/8, 05/7, S13/19, 17/1

burun -2- Yüzün ortasında alınla ağız arasında yer alan, çıkıntılı, iki delikli koklama organı.

b.+ dan 05/6

b. 04/3

bükül- -4- Katlanmak, dürülmek, kıvrılmak.

b.- erek 03/3, 16/4

b.- mesini 11/7

b.- müş 06/16

büküm -1- Bükülmüş yer, kıvrım.

b.+ ler 14/5

büküntü -5- Bükülmekten ileri gelen iz veya kıvrım.

b.+ ler 03/7, 06/9, 08/13, 17/2

b.+ sünden 11/14

bünyevî -1- [Ar.] Bünye ile ilgili.

b.+ ye (ahvâl-i b.) 19/15

bütün -1- Eksiksiz, tam, yekpâre.

b. 36/21

büyü- -1- Daha büyük duruma gelmek, irileşmek, genişlemek.

b.- dükçe 12/11

büyük -2- Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha yüksek, daha geniş, daha uzun veya iri olan.

b.+ tür 03/2

b. 12/15

büzül - -1- Toplanarak daralmak, kısalma, küçülmek, buruşmak.

b.- üp 14/17

C

câ'iz -3- [Ar.] Yerinde, uygun, doğru olan (şey).

c.+ dir (c. değil)19/8

c. 35/15

c.+dir 23/15

can sıkıntıları -1- [Far.+T.] Yapacak bir işi olmamaktan veya bir şeyle oyalanamamaktan doğan huzursuzluklar.

c. 22/2

cem' -2- [Ar.] Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.

c. 46/18, 47/2

cenâb -1- [Ar.] Allah, peygamber ve bâzı tarikat büyüklerine âit isim ve sıfatların başına getirilerek "hazret" mânâsına kullanılan saygı ve tâzim sözü.

c.+ in (c.-i hakk) 12/5

cenîn -1- [Ar.] Ana rahmindeki çocuk, dölüt, fetüs.

c. 12/11

centiyana -1- [Lat.] Halk arasında "kızıl kantaron" denen, ateş düşürücü, iştah açıcı, kuvvetlendirici ve uyarıcı hassalarından dolayı hekimlikte, eczâcılıkta kullanılan, altın sarısı çiçekli, iri köklü, kokulu bitki.

c. 30/17

cereyân -2- [Ar.] Olma, oluş, vukû bulma.

c.+ ını 14/8

c. -miş (cereyân etmek) 42/17

cerrâhî -1- [Ar.] Tıp ilminin cerrahlıkla ilgili dalı, şirürji.

c. 44/1

cerrâhiyye -1- [Ar.] Cerrâhîlik. Cerrâhî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

c.+ den (tedâvî-i c.) 44/3

cevf -2- [Ar.] Boşluk, iç boşluğu, oyuk.

c. 06/14

c.+in 46/18

cevz-i mukayyî -3- [Ar.] Kusmaya sebep olan ilaç.

c. 30/16, 30/15, 31/11

cezb -2- [Ar.] Kendine çekme.

c. 14/12, 18/7

cibâl -1- [Ar.] Dağlar, cebeller.

c.+ de 38/12

cidâr -5- [Ar.] Bir şeyin yan tarafını meydana getiren veya etrâfını çevreleyen iç taraftaki yüzü, çeper,duvar.

c. (c.- 1 batın) 11/13

c.+ ları 10/1

c.+ larının 08/7

c. 18/10

c. 47/3

ciğer -2- [Far.] Karaciğer ve akciğerin ortak adı.

c.+ in 07/1

c.+ lerimize 03/21

cihet -8- [Ar.] Yön, taraf, istikâmet, taraf, husus.

c.+ e 03/3

c.+ i 11/15

c.+ ini 09/11

c.+ le 17/17

c.+ leri 17/13

c.+ lerini 13/16, 15/8

c. 19/18

cilt -1- [Ar.] İnsan veya hayvan vücûdunu saran deri, ten.

c.+ in 43/18

cimnastik -1- [Lat.] Vücûdu zinde tutmak, canlandırmak, zihnî yorgunluğu

gidermek için bâzı kurallara uyularak yapılan beden hareketlerinin bütünü.

c. 38/12

cismâniyye -1- [Ar.] Cismânî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

c.+ nin (riyâzât-1 c.) 22/3

civâr -2- [Ar.] Yakın yer, çevre, yöre, etraf.

c.+ ında 03/18

c.+ larında 09/7

cüdrân -1- [Ar.] Duvarlar.

c.+1 (- 1 batın) 12/18

cümle -6- [Ar.] Bir bütün meydana getirecek şekilde birbirine bağlı olan şeylerin tamâmı.

c.+ nin (c.- i adaliyye) 36/7

c. (c.- i 'adaliyye) 36/9

c. (c.- i 'asabiyye) 36/8

c.+ den 21/19

c.+ den 34/9

c.+ ye 08/21

cüz'î -4- [Ar.] Pek az, az miktarda, az.

c. 18/7, 21/6, 31/18, 41/20

Ç

çalkantı -1- Çalkalanma, sallanış, hareket.

- ç.+ ya 34/1
- çâre** -3- [Far.] İstenen noktaya varmak, bir engeli aşmak için tutulması gereken yol, çıkar yol.
ç.+ lerine 36/10
ç.+ lerini 38/4
ç. 28/9
- çâryek** -2- [Far.] Çeyrek.
ç. 25/19, 30/12
- çay** -3- [Çin.] Çaygillerden, kokulu, beyaz ve sarımsı çiçekler açan, sert, dişli ve kısa saplı yaprakları olan bir ağaççık. Bu yaprakların haşlanması ile elde edilen, kırmızı renkli, güzel kokulu içecek.
ç. 22/20, 24/12, 44/12
- çek-** -1- İleri geri kuvvetle hareket ettirmek.
ç.- mek (kürek çekmek) 38/13
- çekil-** -3- 1. Çizilmek.
ç.- en 33/19
2. Bulunduğu yerden ayrılıp geriye veya sağa sola gitmek sûretiyle yerini değiştirmek.
ç.- erek 12/9, 12/13
- çık** - -12- 1. Yerinden oynamak veya kendine mahsus yerden ayrılmak.
ç.- acak 04/
- ç.- ar 04/4, 13/19
ç.- iverir 18/12
2. Doğmak, kaynaklanmak, neşet etmek.
ç.- an 42/15
ç.- ar (meydâna çıkmak) 21/13
ç.- ıp 03/3, 04/11, 10/9
ç.- maya 12/13, 37/17
ç.- maya (meydâna çıkmak) 43/18
- çıkâr** - -1- (Bir yerden) Çıkmak zorunda bırakmak, çıkmaya mecbur etmek, ihraç etmek.
ç.- maması 38/14
- çıkârl** - -1- Yukarıya doğru tırmandırılmak, yüksek bir yere ulaştırılma.
ç.- arak 26/13
- çıkıl** - -1- Çıkmak işi yapılmak.
ç.- ır 40/20
- çıkıntı** -1- Hizâyı aşan veya düz bir yer üzerinde tümsek oluşturan kısım.
ç.+ lar 14/3
- çiğ** -4- Pişirilmemiş, herhangi bir pişirilme işine tâbi tutulmamış.
ç. 22/16, 23/21, 24/10, 40/11
- çiğne-** -2- Bir şeyi ağıza alıp dişler arasında ezmek, öğütmek.

ç.- yerek 23/4

ç.- yiniz 44/9

çiğnen- -1- Ağızda dişler arasında ezilmek, öğütülmek.

ç.- miş 44/10

çilek -1- Gülgillerden, beyaz çiçekli, yabânî olarak üreyen veya aynı adı taşıyan yemişi için özellikle yetiştirilen, sürüngen, çok yıllık otsu bitki. Bu bitkinin kırmızı veya pembe, etli, güzel kokulu, lezzetli, çiğ veya reçel yapılarak yenen meyvesi.

ç. 35/20

çiriş -1- [Far.] Çiriş otu kökünün öğütülmesi sonucu elde edilen bir tozla yapılan yapıştırıcı mâcun, bir nevi tutkal.

ç. 09/10

çitli -3- Afyon ili yakınlarında çıkan bir tür maden suyu.

ç. 22/20

ç. 25/20, 26/18

çoban gaydası -1- [Far.+Bulg.]

Çobanların çaldığı üflenerek çalınan tulumlu çalgı, tulumlu zurna.

g.+ na 06/15

çocuk -1- Büyüyünceye kadar olan devresinde insana verilen isim, insan yavrusu.

ç.+ larda 18/11

çoğal - -1- Fazlalaşmak, artmak, az iken çok olmak, ziyâdeleşmek.

ç.- ır 33/13

çok -20- Miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde.

ç. 10/2, 11/8, 11/11, 19/7, 23/7, 24/1, 25/8, 28/5, 34/17, 35/14, 36/17, 37/11, 41/17, 42/19, 43/21, 44/9, 44/10, 44/11, 44/18, 45/10

çorba -5- [Far.] Yemeğin başında kaşıkla içilen sulu, sıcak yiyecek.

ç.+ lar 41/2

ç.+ ları 35/11, 35/16

ç. 32/13, 40/20

çukur -3- Vücutta pek derin olmayan girintili yer.

ç.+ una 16/18

ç.+ unda 11/10, 16/6

çukurluk -2- Çukur yer.

ç. 06/17

ç.+ ta 02/17

çukurumsu -1- Çukur kelimesinin küçültme eki almış hâli. Tam olarak çukur değil, çukura yakın.

ç. 07/5

çünkü -3- [Far.] Şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zîrâ.

ç. 10/13, 24/15, 40/5

çürü- -2- Çeşitli dış sebeplerin veya mikropların etkisiyle kimyevî değişikliğe uğrayıp bozulmak, dağılmak.

ç.- mek 47/7

ç.- müş 47/7

D

da -34- Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimedenden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. mânâlara gelen, kelimedenden ayrı yazılan takı. Cümlede eş görevli ögeleri birbirine bağlar.

d. 02/6, 02/12, 03/2, 05/11, 08/5, 08/18, 09/15, 09/17, 12/16, 14/12, 16/19, 17/3, 18/6, 18/17, 19/9, 19/18, 20/4, 23/20, 24/14, 27/1, 27/11, 28/13, 29/1, 33/6, 34/12, 36/2, 38/4, 39/17, 40/18, 42/5, 43/6, 43/12, 43/19, 45/11

daha -16- Başına geldiği sığfata bir karşılaştırmaya dayanarak fazlalık ve üstünlük anlamı katar.

d. 03/2, 03/5, 05/13, 06/2, 23/16, 23/17, 26/21, 27/7, 29/18, 34/20, 36/19, 40/10, 40/14, 41/5, 43/2, 45/11

dahi -18- “Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de” anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.

d. 08/4, 13/7, 21/1, 26/1, 26/3, 28/2, 28/10, 32/19, 33/1, 33/2, 37/9, 38/11, 39/2, 39/9, 39/13, 39/20, 41/7, 41/12

dâhil -1- [Ar.] İç, içeri, iç taraf, derun.

d.+ ini 06/8

dâhilen -2- [Ar.] İçeriden, içten.

d. 09/11, 13/14

dâhilî -1- [Ar.] İçe âit, içle ilgili.

d.+nin (d.- i mi‘de) 34/12

dâ‘î -2- [Ar.] Olmasına, meydana gelmesine sebep olan şey.

d. 27/8

d.+ dir (d.- i fevâ‘id) 36/17

dâ‘im -1- [Ar.] Devam eden, devamlı, sürekli, fâsılasız.

d.- duğu (dâ‘im olmak) 26/12

dâ‘imâ -6- [Ar.] Her vakit, her zaman, devamlı olarak, sürekli.

d.+ da (sûtret-i d.) 21/1

d. 07/12, 28/7, 29/8, 36/17, 43/7

dâ'imî -3- [Ar.] Sürekli, devamlı.

d.+ dir 25/8

d. 43/10, 45/13

dâ'ir -2- [Ar.] Hakkında, konusunda,
... ile ilgili.

d. 02/2, 36/13

dalak -5- Karın boşluğunun sol üst kısmında kaburgaların hemen altında, mîdenin sol arka tarafında bulunan, kan dolaşımını düzenleyen ve kan yapan, yaklaşık 200 gr. ağırlığında, çok damarlı, koyu kırmızı renkte, yassı uzunca organ.

d. 03/4, 08/8, 16/12

d.+ a (dalağa) 07/3

d.+ ın (dalağın) 07/1

damar -6- Canlı varlıkların vücûdunda kan veya lenf dolaşımını sağlayan kanal.

d. 10/8, 14/12, 14/4, 18/6

d.+ ları 13/19

d. (kesîrû'l-'aded d.) 09/17

damla -4- Bir sıvının ufak bir yuvarlak şeklindeki çok küçük parçası, katre.

d. 20/11, 30/6, 30/20, 32/18

dâne -1- [Far.] Adet, miktar, tâne.

d. 17/1

dar -1- Genişliği, içine girecek şeye göre yetersiz olan, içine sığılmayan veya sığılması zor olan, geniş ve bol olmayan.

d. 04/15

daral- -1- Dar hâle gelmek, genişliğini kaybetmek, darlaşmak, küçülmek.

d.- ır 11/6

darlaş- -1- Dar hâle gelmek, daralmak.

d.- arak 02/9

da'vet -1- [Ar.] Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.

d. 24/16

dayan- -1- (Birinden, bir şeyden) Güç ve kuvvet almak, ona güvenmek, istinat etmek.

d.- arak 17/5

de- -14- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak, söylemek.

d.- diğimiz 06/9, 14/3, 24/20

d.- mektir 06/7, 46/9

d.- nilen 05/8

d.- nilir 04/10

d.- rler 02/4, 07/7, 07/11, 10/7, 15/12, 16/10, 18/13

de -46- Her çeşit ve her gramer şeklindeki kelimedenden sonra gelen ve ilgi kurduğu kelimeyi anlam bakımından güçlendiren, dikkati üzerine çekerek

belirten veya onu önceki veya sonraki unsurlara bağlayan, “dahi, bile, esâsen, fakat, artık, aynen, üstelik, ise, o kadar, pek, hatta” vb. mânâlara gelen, kelimededen ayrı yazılan takı.

d. 03/13, 03/21, 04/1, 05/4, 05/10, 05/19, 07/10, 07/17, 08/16, 08/20, 09/8, 12/1, 13/14, 14/18, 15/8, 15/12, 15/16, 16/3, 16/13, 17/8, 17/14, 18/4, 18/8, 18/19, 20/13, 21/2, 26/16, 26/19, 27/1, 27/16, 29/11, 30/6, 37/9, 39/6, 39/7, 40/8, 40/9, 40/14, 41/4, 41/14, 41/15, 41/17, 42/1, 43/4, 44/13

def -3- [Ar.] Öteye itme.

d. (def etmek) 18/17

d.- i 34/14

d. (d.- i ta‘affün-i mi‘de) 37/19

def‘a -3- [Ar.] Sayı sıfatları ile ve ilk, son, her, bâzı, bu, çok... gibi sıfatlarla kullanıldığında bir şeyin oluş, yapılış ve tekrarlanış sayısını, zamânını, sırasını bildirir, kere, kez, sefer.

d.+ da 37/16

d.+ lar 11/8

d. 35/1

değil -12- “-im, -sin, -dir, idi gibi eklerin ve imiş, ise, iken” in başına gelerek cümlenin anlamını olumsuz hâle getiren kelime.

d.+ dir 02/7, 08/19, 18/2, 18/8, 19/1, 19/11

d.+ dir (câ‘iz d.) 19/8

d.+ dir (elem-i mi‘de d.) 19/9

d. 23/15

d.+ dir (kâbil d.) 40/6

d.+ dir (muvâfık d.) 15/17

d.+ dir (nâdir d.) 31/4

değın -1- Bir işin sona erdiği zamânı ve yeri gösterir, -e kadar, -e dek.

d. 37/17

değirmenî -1- [T.+Ar.] İçinde öğütme işi yapılan, böyle bir düzeneğin bulunduğu yer.

d. 03/16

delik -17- Bir cismin bir yanından öbür yanına kadar geçen oyuk şeklindeki açıklık.

d. 02/5, 05/13, 07/12, 15/13, 46/7, 46/8

d.+ e (deliğe) 07/9

d.+ i (deliği) 04/5, 05/7, 07/8

d.+ idir (deliğidir) 04/7

d.+ in (deliğin) 05/11

d.+ ler 04/17

d.+ leri 04/3

d.+ lerine 09/4

d.+ lerinin 05/1

d.+ tir 04/19

delin- -1- Üzerinde delik peydâ olmak, delik açılmak.

d.- mesi 39/13

- delk** -4- [Ar.] Ovma, ovuşturma.
d.+ ler 20/12, 36/16
d. 36/21
d.+ e 37/1
- dem** -1- [Ar.] Kan.
d.+ e (deverân-ı d.) 27/10
- demet** -1- [Yun.] Aynı şeyin bir küme teşkil edecek tarzda bir araya gelmiş şekli.
d. 18/2
- den-** -9- Anlatılmak, ifâde edilmek.
d.- ilen 15/15, 43/17
d.- ilir 02/12, 47/2
d.- ir 08/15, 11/3, 15/11, 42/16
d.- miştir 13/9
- denil-** -9- Söylenmek, söylenilmek.
d.- en 07/14, 09/14, 12/21, 39/12
d.- ir 15/3, 16/14, 16/19
d.- miştir 06/12
d.- se 04/12
- derc** -1- [Ar.] Toplama, bir araya getirme.
d. et- 02/2
- derece** -11- [Ar.] Ölçü, miktar, kerte, radde.
d.+ de 12/1, 24/18, 29/11
- d.+ lerinde 24/19
d.+ lik 32/8, 32/16
d.+ sine 40/9
d. 29/18, 30/2, 40/4, 43/2
- deri** -1- İnsan ve hayvan vücûdunu bir örtü gibi saran koruyucu tabaka, ten, cilt.
d. 08/3, 14/2, 46/16, 46/17
- derin** -3- Kendi ölçülerine göre yüzeyi, ağzı veya cephesiyle dibi arasındaki mesâfesi fazla olan, enine ve boyuna oranla üçüncü boyutu daha uzun olan.
d.+ ce 06/3
d. 09/6, 43/1
- derûn** -9- [Far.] İç, iç taraf, dâhil.
d.+ de (d.- i beden) 36/1
d.+ unda 20/15, 23/8, 29/3, 34/5, 34/20, 40/5, 46/10
d.+ unu 39/13
- dessâm** -4- [Ar.] Kapakçık.
d.+ ı 07/12, 07/14, 09/5
d. 15/14
- devâm** -14- [Ar.] Bir durum üzere sürüp gitme, sürme, kesilmeme.
d. 02/13, 29/8, 29/15, 32/4, 36/18, 43/3
d.+ dan 25/11
d. - ilerek (devâm etmek) 20/9
d. - en (devâm etmek) 25/4

d.-er (devâm etmek) 25/10, 33/13

d. - ilir (devâm etmek) 37/18

d. - mesiyile (devâm etmek) 33/7

d.-meyerek (devâm etmek) 25/13

devâmlı -1- Sürekli, dâim.

d. 26/12

deverân -2- [Ar.] Dönme, dönüp dolaşma, dolaşım.

d.+ e (d.- ı dem) 27/10

d.+ a 34/6

devir -2- [Ar.] Dönme, kendi ekseni etrâfında hareket etme.

d.+ de 43/10

d.+ e 43/12

dış -3- Herhangi bir yerin sınırları ötesinde kalan yer, hâriç.

d. 05/18, 08/6, 08/11

dışarı -8- Bulunulan sınırlı veya kapalı bir yere göre dışta kalan yer.

d.+ dan 07/19

d.+ ya 08/4

d. 04/1, 07/13, 12/19, 17/11, 18/12, 18/16

diğer -11- [Far.] Başka, öteki, öbür, sâir.

d.+ i 02/6, 04/7, 10/16

d.+ i (kısm-ı d.) 10/9

d.+ ine 17/17

d. 05/1, 25/10, 29/7, 33/6, 35/13, 43/21

dikkat -3- [Ar.] Düşünceyi bir nokta üzerinde toplama, bir şey üzerinde düşüncesini toplayarak durma.

d.+ ten 38/11

d. - meli (dikkat etmek) 45/14

d. - unacak (dikkat olmak) 24/13

direk -1- Destek veya taşıma vazîfesi görmek üzere bulunduğu yere dikine yerleştirilen uzun ve kalın ağaç, demir vb.

d. 16/7

dirsek -7- Bir yol veya akar suyun köşe meydana getirecek şekilde kıvrıldığı kısım.

d.+ i (dirseği) 16/11, 16/17

d. 03/3, 03/5, 16/9, 16/12, 16/13

disâmât -2- [Ar.] Kapaklar, tıplar.

d.- ı 14/6

d. (d.- ı nâkısı) 18/5

diş -3- Üst ve alt çene kemikleri üzerinde karşılıklı sıralanmış olan ve ağza alınan şeyleri koparıp çiğnemeye yarayan sert, beyazımtırak parçalardan her biri.

d.+ leri 03/6, 04/16

d.+ leriniz 45/2

doğru -12- -e yönelmiş olarak.
d. 03/2, 03/5, 09/20, 10/3, 11/8,
11/13, 12/7, 12/13, 16/9, 16/11, 33/10,
33/12

doğru bağırsak -2- Kalın bağırsağın anahtar ve kuyruk sokumu kemiklerine dayanarak aşağı inip anüs ile birleşen kısmıdır.
d. 17/7

d.+ in (doğru bağırsağın) 17/15

doğrul- -1- Eğikliği ve eğriliği gidip düz duruma gelmek.
d.- an 16/17

dokuma -1- Dokunmuş (şey).
d.+ sı 09/12

dokun- -1- Sataşmak, incitmek, rahatsız etmek.
d.- maz (zararı dokunmak) 45/6

dol- -1- (Boş bir şey veya yer) İçine giren bir şeyle dolu hâle gelmek, boş olmaktan çıkmak.
d.- muştur 11/11

doldur - -1- (Boş bir şeyi) Dolu hâle getirmek, dolmasını sağlamak.
d.- ur 02/16

dolu -1- İçinde, alabileceği kadar veya ona yakın derecede kimse veya şey

bulunan, dolmuş olan, boş yeri bulunmayan.
d. 40/20

dök - -2- (Sıvı veya tâne hâlindeki şeyleri) Buldukları yerden başka bir kaba veya yere boşaltmak.
d.- erek 03/19
d.- ebilir 07/13

dön- -1- Kendi mihveri veya başka bir şey etrafında hareket etmek.
d.- üp 15/17
d.- mesi 38/1

dört -6- Üçten sonra, beşten önce gelen sayının adı.
d. 07/19, 25/9, 25/15, 31/2, 31/1
d.+ te 22/13

dûçâr -2- [Far.] Uğramış, tutulmuş, yakalanmış.
d. - an (dûçâr olmak) 25/13
d. - muş (dûçâr olmak) 43/8

dûd -1- [Ar.] Kurt, böcek.
d.+î (zeyl-i d.) 16/1, d. 16/3

dudak -4- Bir şeyin ufak bir çıkıntı teşkil eden kısmı.
d.+ lar 04/2, 04/5
d.+ ları 02/7
d. 15/17

dudaklı -1- Dudağı olan.

d.+ lı 15/14

dur- -1- Yapmakta olduğu hareketi kesmek, hareketsiz kalmak.

d.- arak 05/9

dûr -1- [Far.] Uzak.

d. 38/11

duş -4- [Fr.] Temizlik veya tedavi amacıyla yüksekte püskürtmek yoluyla su dökünme.

d.+ lar 22/8, 36/16

d.+ u 36/18

d. 36/19

duvar -2- [Far.] Organların arka kısımları.

d.+ ını 17/4

d.+ larında 04/17

düstûr -1- [Ar.] Aynı konudaki hüküm ve kurallara ölçü teşkil edecek sağlamlık ve genişlikteki ana kural, temel kâide.

d. 21/17

düz -1- Girintisi çıkıntısı olmayan, her tarafı aynı yöne doğru olan, eğrilip bükülmeden devam eden.

d. 46/12

E

ebher -1- [Ar.] Temiz kanı kalpten vücuda dağıtan ana damar, büyük atar damar.

e. (e.- i batnî) 11/16

ecsâm -2- [Ar.] Cisimler.

e.+ ı 27/17

e.+ ın 15/16

ecvâf -2- [Ar.] Boşluklar, kovuklar, oyuklar.

e.+ nin (e.- ı tabî' iyye) 08/4

e. 46/18

edil- -13- Olunmak, yapılmak, kılınmak anlamında yardımcı eylem.

e.- dikte 23/16

e.- en 18/19

e.- en (teşhîs edilmek) 27/14

e.- en (zikir edilmek) 36/3

e.- erek (devâm edilmek) 20/9

e.- ir (tahammül edilmek) 24/2

e.- mek (tedâvî edilmek) 40/1

e.- melidir (tenzîl edilmek) 22/20

e.- memek (ekl edilmek) 40/11

e.- meye (ekl edilmek) 34/10

e.- meyecek (tedâvî edilmek)

39/11

e.- miş 37/20

e.- mişti (kayıt edilmek) 16/21

edin- -1- Durumuna getirmek, devamlı yapar olmak.

e. memek (i'tiyâd edilmek) 45/11

- edvâr** -1- [Ar.] Devirler, çağlar, zamanlar.
e.+ sinde (e.- ı ibtidâiyye) 43/20
- edviye** -2- [Ar.] İlaçlar, çareler, devalar.
e.+ ye (e.- i lâzıme) 20/9
e.+ nin 36/12
- ef'âl** -2- [Ar.] Yapılan işler, eylemler.
e.- i 03/14,
e. (vesa'it-i muharrike-i e.) 36/8
- efzûn** -1- [Far.] Arttırmak, çoğaltmak, fazlalaştırmak.
e. 37/11
- eğër** -1- [Far.] Şart anlamını güçlendirmek için şart cümlelerinin başına getirilir.
e. 18/17
- ehemmiyetli** -2- [Ar.+T.] Maddi ve manevi bakımdan üzerinde durulacak hâl ve değerde olma durumu, mühim oluş, önem.
e. 42/8
e.+ dir 40/5
- ekl** -15- [Ar.] Yeme, yemeye elverişli, yenebilecek nitelikte.
e.+ i 23/10, 23/12, 23/15, 35/15, 38/17
e.+ ine 34/18
e.+ memek (ekl edilmek) 40/11
e.+ meye (ekl edilmek) 34/10
e.+ melidir (ekl edilmek) 36/2
e.+ duğu (ekl olunmak) 41/7
e.+ maz (ekl olunmak) 24/6, 24/9
e. 23/16
- ekmek** -1- Unun su ile yoğurulmasından elde edilen hamurun fırın, saç veya tandırda pişirilmesiyle yapılan ve insanın başlıca gıdası olan yiyecek.
e.+ ten 35/12
- ekserî** -1- [Ar.] Çok, birçok, çoğu.
e.+ si 34/3, 36/4
- ekseriyâ** -7- [Ar.] Çok defa, çoğunlukla, ekseriyetle.
e. 18/11, 19/1, 19/4, 21/7, 29/12, 29/16, 43/13
- eksik** -1- Bir kısmı bulunmayan veya bitmemiş olan, tamam olmayan, noksan.
e. 30/5
- ekşi** -4- Tadı limon veya sirkeye benzeyen.
e.+ ler 23/10
e.+ nin 47/5

- e. 24/7, 47/4
- ekşi-** -1- (Bir yiyecek maddesi)
Bakteriler etkisiyle bozulup ekşi duruma gelmek, bozulmak.
e.- mek 47/6
- elâstîkî** -1- [Fr.+Ar.] Esnek, elastik.
e.+ dir 10/1
- elektrik** -1- [Fr.] Sürtünme, ısınma, darbe, kimyevî bir olay, manyetik alan veya herhangi bir mekanik etkiyle, elektronların enerji kazanarak yer değiştirmeleri sonunda meydana gelen ve bu esnâda itme, çekme, ısıtma, mekanik manyetik veya kimyevî etkiler şeklinde kendini gösteren enerji çeşidi.
e.+ ten 37/9
- elem** -9- [Ar.] Ağrı, acı, sancı, sızı.
e. (e.- i mi'de) 19/1, 19/4, 19/8, 19/9, 19/10
e.+ den 19/11
e.+ nin (e.- i mi'de) 19/17, 19/19
e. (e.- i 'asabî-i mi'de) 19/14
- elverişli** -1- Uygun, müsait, münasip.
e. 06/14
- elyâf** -3- [Ar.] Lifler.
e.+ 1 09/1, 09/3
e.+ 1 (istikâmet-i e.) 09/7
- elzem** -1- [Ar.] Çok lüzumlu.
e.+ dir 38/5
- em-** -1- (Bir şeyi) Dudak, dil ve nefes yardımı ile içine çekmek.
d. 46/4
- em'â** -5- [Ar.] Bağırsaklar.
e.- i 11/2
e.+ in (e.- i müstakîm) 17/13, 18/10
e. (e.- i müstakîm) 17/6
e. (sukût-ı e.) 18/12
- emir** -1- [Ar.] Olay, hadise, husus.
e.+ de 02/1
- emles** -2- [Ar.] Düz, düzgün, pürüzsüz.
e.+ tir 06/7
e. 46/12
- emniyet** -1- [Ar.] İnanma, güvenme.
e.+ mek (emniyet etmek) 40/8
- emrâz** -5- [Ar.] Hastalıklar, illetler, marazlar.
e. (e.- 1 asabiyye) 34/3
e. (e.- 1 hâmezî) 26/12
e.+ a 29/1
e.+ nin (e.- 1 müntine) 39/2
e. 43/13
- en** -17- Genişlik.

e. 02/15, 05/19, 09/6, 12/19, 11/4,
11/11, 28/15, 29/14, 34/16, 41/18, 44/9,
44/10,
45/7, 45/9, 45/15

enli -2- Eni fazla olan, geniş.
e.+ li 11/15, 12/2

enbûb, enbûbe -2- [Ar. – Far.] İnce
boru, borucuk.

e.+ leri (e.- ı hazmî) 03/13
e. 46/5

erkek -2- Canlı varlıkların üreme
bakımından ayrıldığı iki cinsten dışısını
dölleyecek şekilde yaratılmış olanı,
dışının karşıt cinsi.
e.+ lerde 17/15
e.+ lerden 38/15

esâs -2- [Ar.] Bir şeyi meydana
getiren ana unsur, asıl yapı, temel.
e.+ ını 24/4
e. 39/16

esbâb -5- [Ar.] Sebepler.
e.+ ya (e.- ı ma'rûza) 19/17
e.+ den (e.- ı 'asâbiyye) 22/5
e.+ a 27/14, 38/3
e.+ dan (e.- ı maraz) 39/1

esef -3- [Ar.] Olmaması,
yapılmaması gereken veya kaybedilen
bir şey için duyulan üzüntü, acınma,
yerinme.

e.+ le 10/2, 16/13, 17/6

eşkâl -2- [Ar.] Şekiller.
e.+ de 24/1
e.+ si (e.- i muhtelifte) 33/4

eski -3- Çok zamandan beri var
olan, üzerinden zaman geçmiş olan,
kadim.
e. 31/1, 36/5, 42/7

esnâ -11- [Ar.] Bir işin yapıldığı
veya olduğu zaman, sıra, an.
e.+ da 05/10, 12/18, 25/3, 43/4,
43/18
e.+ sında 19/6, 22/4, 28/10,
29/14, 40/13
e.- i 45/5

et- -142- Türkçe'de birçok kelimenin
sonuna gelerek birleşik fiiller teşkil eden,
sonuna geldiği kelimeye göre değişik
fonksiyonları olan, geçişli veya geçişsiz
fiiler, ayrıca çeşitli deyimler yapan fiil.

e.- ebilirse 27/1
e. (tevakki etmek) 41/9
e.- eceği 44/18
e.-eceği (zuhûr etmek)24/21
e.- ecek (inzimâm etmek) 43/2
e.- elim 18/21
e.- elim (derc edelim) 02/2
e.- meyeceğinden (îfâ etmek)

10/19

- e.- emeyen (takabbuz etmek)
33/17
- e.- en 20/2, 21/9, 29/9, 43/12
- e.- en (devâm etmek) 25/4
- e.- en (hâsıl etmek) 09/15, 36/2
- e.- en (imtidâd etmek) 11/2
- e.- en (kesb etmek) 09/17
- e.- en (muztarib etmek) 22/5
- e.- en (tefrîş etmek) 39/14
- e.- en (teşkîl etmek) 17/5
- e.- en (tezâhür etmek) 19/11
- e.- en (te'sîr etmek) 28/8
- e.- en (îcâb etmek) 18/16
- e.- er 02/12, 16/8, 39/5
- e.- er (nüzü'l etmek) 17/6
- e.- er 06/2, 10/3, 18/3, 19/15,
29/8, 39/13, 43/2
- e.- er (devâm etmek) 25/10, 33/13
- e.- er (hidmet etmek) 03/21
- e.- er (icrâ etmek) 20/16
- e.- er (ihlâl etmek) 24/16
- e.- er (kifâyet etmek) 41/19
- e.- er (men' etmek) 05/12, 14/8
- e.- er (seyr etmek) 11/17
- e.- er (ta'dîl etmek) 40/17
- e.- er (tebeddül etmek) 43/13
- e.- er (tefrîş etmek) 08/7
- e.- er (tenâkus etmek) 33/10
- e.- er (teşkîl etmek) 15/18, 24/4,
37/21
- e.- er (zuhûr etmek) 25/5
- e.- er ('arz etmek) 14/2
- e.- er (îcâb etmek) 32/5, 38/14,
40/1
- e.- er (îkâz etmek) 37/14
- e.- er (hâsıl etmek) 08/14
- e.- er (tahallül etmek) 27/9
- e.- er (tebdîl etmek) 14/11
- e.- er (terakkî etmek) 39/11, 43/16
- e.- er (teşkîl etmek) 08/12, 17/3
- e. (hidmet etmek) 03/17,
- e.- erler (hidmet etmek) 06/4
- e.- erler (ifrâz etmek) 09/14
- e.- erse (tenâkus etmek) 10/18
- e.- ici 36/18
- e.- ildiği (beyân etmek) 33/1
- e.- ildikten (tevkîf etmek) 32/9
- e.- ilen (idhâl etmek) 37/17
- e.- ilen ('arz etmek) 27/14
- e.- ilir (bel' etmek) 41/21
- e.- ilir (devâm etmek) 37/18
- e.- ilir (ikâme etmek) 36/22
- e.- ilir (intihâb etmek) 35/15
- e.- ilir (müs'âde etmek) 35/3
- e.- ilir (ta'âm etmek) 35/2
- e.- ilir (tekrâr etmek) 37/15
- e.- ilir (tertîb etmek) 27/3
- e.- ilir (tezyîd etmek) 26/14, 42/3
- e.- ilir ('ilâve etmek) 42/10
- e.- ilmeli (men' etmek) 21/21
- e.- ilmeli (ekl etmek) 36/2
- e.- ilmemiş (hatâ etmek) 04/13
- e.- mek 21/18, 24/17, 32/5, 42/14
- e.- mek (def' etmek) 18/17
- e.- mek (emniyet etmek) 40/8
- e.- mek (hâsıl etmek) 27/1
- e.- mek (mukâbele etmek) 40/1
- e.- mek (sa'y etmek) 38/6

e.-mek(tagaddîetmek)40/8,40/10
e.- mek (tanzîm etmek) 34/19
e.- mek (tathîr etmek) 30/2
e.- mek (ta'dîl etmek) 21/16
e.- mek (tenzîl etmek) 21/20
e.- mek (tevessül etmek) 36/11
e.-mek (men' etmek) 39/18, 40/3,
40/4
e.- mektir (sa'y etmek) 34/12
e.- mektir (ta'dîl etmek) 39/19
e.- mektir (te'mîn etmek) 34/15
e.- meleri 20/6
e.- meleri (ahz etmek) 31/14
e.- meli (dikkat etmek) 45/14
e.- melidir (ferâgat etmek) 27/6
e.- melidir (sa'y etmek) 29/2
e.- melidirler (ahz etmek) 33/14
e.- melidirler (ri'âyet etmek)
34/18
e.- memeye (te'sîr etmek) 27/5
e.- mesi (sebât etmek) 07/3
e.- mesi (tenkîs etmek) 28/3
e.- mesi (terk etmek) 12/6
e.- mesinden 33/16
e.- mesiyle (devâm etmek) 33/7
e.- meye (idâme etmek) 34/10
e.- meye (tazyîk etmek) 12/19
e.- meyecek (hâsıl etmek) 32/20
e.- meyerek (devâm etmek) 25/13
e.-mez(tahrîş etmek)40/16, 41/16
e.- mez (müsâ'ade etmek) 07/18
e.- miş (cereyân etmek) 42/17
e.- miş (sühûlet etmek) 03/20
e.- tiği (ifrâz etmek) 20/15

e.- tiği (teşkîl etmek) 17/17
e.- tiği (tahfif etmek) 41/17
e.- tiği (teşekkül etmek)39/4
e.-tiği (teşkîl etmek) 02/17, 06/12
e.- tiğinden (tezyîd etmek) 42/5
e.- tikçe 09/4
e.- tikçe (terakkî etmek) 43/12
e.- tikleri (ifrâz etmek) 03/18
e.-tiklerinden (teşvîk etmek) 23/1
e.- tikten 27/5
e.- tirir (iştirâk etmek) 05/1

et -31- İnsan veya hayvan vücudunun kas ve yağdan meydana gelen, kemikle deri arasında bulunan kısmı.

e.+ e 23/20
e.+ ler 23/6, 35/18, 41/3
e.+ leri 36/4
e.+ lerden 23/12
e.+ lerdir 36/6
e.+ leri 23/6
e.+ lerin 09/8
e.+ lerinin 23/15
e.+ ten 22/15
e.+ tir 08/20
e. 05/19, 06/7, 08/20, 09/9,
13/13, 13/15, 22/12, 23/14, 23/18, 23/21,
24/3, 40/18, 41/2, 46/9

et -2- Midenin gömleklerinden (bölümlerinden) birinin adı.

e. 07/20, 08/20

et'ime -3- [Ar.] Yemekler.

e.+ nin 34/13

e.+ yi 03/16

e. 34/10

etmek (ekmek) -4- Unun su ile yoğurulmasından elde edilen hamurun fırın, saç veya tandırda pişirilmesiyle yapılan ve insanın başlıca gıdası olan yiyecek.

e. 23/9, 23/19, 35/14

e.+ in (etmeğin) 45/3

et suyu -1- Etin su içinde kaynatılmasıyla elde edilen ve çeşitli yemeklerde kullanılan lezzetli, besleyici sıvı.

e. 35/16

evbâr -1- [Far.] Yutma, yutuş.

e. 06/9

evcâ' -18- [Ar.] Ağrılar, sancılar, sızılar.

e.+ yi (e.- i mezkûre) 32/2

e.+ dan 25/14

e. + ı 39/8

e.+ ın 24/21, 27/5, 31/6, 33/6

e. 21/8, 21/5, 25/9, 29/6, 32/1, 31/3, 40/17, 41/19, 42/13, 43/1, 43/12

e. (teskîn-i e.) 42/3

evvel -14- [Ar.] Başlangıçta, evvelâ, ilk önce, ilk olarak.

e. + â 21/18

e. + en 34/16, 40/3, 40/19

e.+ den 22/7

e.+ ki 34/20, 41/5

e. 02/1, 23/3, 29/2, 29/14, 30/20, 31/21, 34/16

eyle- -16- Etmek, yapmak anlamında yardımcı eylem.

e.- diği (tekvîn eylemek) 3/8

e.- diği (teşkil eylemek) 16/5

e.- diklerinden (teshîl eylemek)

24/12

e.- mesi (imrâr-ı hayât e.) 38/9

e.-mesine ('avdet eylemek) 15/17

e.- r 02/13

e.- r (nakl eylemek) 14/13

e.- r (tesrî' eylemek) 14/19

e.- r (teşkil eylemek) 12/3, 12/20,

15/9, 16/4

e.- r (teveccüh eylemek) 16/13

e.- r ('arz eylemek) 18/4

e.- rler (tekvîn eylemek) 09/6

e.- yip (teşkil eylemek) 03/7

ezme -1- Meyve ve sebzelerin ezilmesiyle elde edilen yiyecek.

e.+ lere 24/8

F

fa'âliyyet -1- [Ar.] Çalışma, hareket, etkinlik, aktivite.

f.+ lerinde (hâl-i f.) 09/1

fâ'ide -7- [Ar.] İŖe yarama, iŖe yaramanın meydana getirdiği iyi durum, olumlu sonuç, yarar.

f.+ si 37/13

f. (f. görülmek) 28/4

f.+ emez (f. görülmek) 26/20

f.+ mesiyle (f. görülmek) 21/12

f.+ r (f. görülmek) 28/3, 28/6, 44/3

fâ'ideli -1- [Ar.+T.] Faydası olan, iŖe yarayan, yararlı, istifâdeli, nâfi.

f.+ lidir 30/8

fakat -3- [Ar.] Zıt hüküm ifade eden iki cmleveyi birbirin bağlar.

f. 12/11, 21/5, 44/15

fakr -1- [Ar.] Fakirlik, yoksulluk, eksiklik.

f. 38/16

fakru'd-dem -3- [Ar.] Kan eksikliği, kansızlık, anemi.

f. 19/14, 29/1, 39/12

fanila -1- [İt.] Ten zerine giyilen, pamuklu veya yönlü giyecek.

f. 36/20

fark -2- [Ar.] İki Ŗeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan deđiŖik taraf, baŖkalık, farklılık.

f. 18/1, 33/16

fâsıla -4- [Ar.] İki Ŗeyi birbirinden ayıran açıklık, boŖluk, ara, aralık.

f.+ lar 40/14, 42/19

f.+ ları 35/3

f. 30/12

fasulye -2- [Yun.] İki enekliler sınıfının baklagiller familyasından, sırtık fasulye, bodur fasulye, barbunya vb. eŖidi bulunan, bir yıllık sarılğan bitki.

f. 24/6, 24/8

fenâ -1- [Ar.] HoŖa gitmeyecek durumda olan, istenen veya gereken nitelikte bulunmayan, kötü, bet.

f. 29/10

fenâlık -1- [Ar.] Kötü olma durumu, kötülük, Ŗer.

f.+ ın (fenalığın) 31/7

ferâgat -1- [Ar.] Hakkından isteyerek vazgeçme, el çekme.

f.- melidir (ferâgat etmek) 27/6

ferdâ -1- [Far.] Ertesi gün, yarın.

f.+ sı 44/19

fetha -1- [Ar.] Ağız, delik, aralık, açıklık.

f. 07/14

fevâ'id -2- [Ar.] Faydalar, menfaatler, kârlar.

e. (f.- i kesîre) 37/9
f.+ dir (dâ'i-i f.) 36/18

fevk -1- [Ar.] Daha ileri, daha öte,
daha üst.
f.+ inde 04/18

fevk'al- âde -3- [Ar.] Her zaman
görülen, yapılan veya süregelmekte
olandan başka, alışılmışın dışında,
olağanüstü, aliyülâlâ.

f.- âde 34/19, 41/4, 44/13

fırla- -1- Bulunduğu yerden hızla
ayrılıp çıkmak, başka bir yana doğru
gitmek.

f.- r 12/20

fıtık -1- [Ar.] İç organlardan bir
bölümünün, karın çeperinin zayıf
noktalarından geçerek cilt altına çıkması
sonucu meydana gelen şişlik şeklindeki
ârıza.

f.+ ları 12/20

fıkr-i bâtl -1- [Ar.] Gerçekle
ilgisi olmayan, geçersiz, yanlış düşünce.

f.+ dır 42/7

fi'1 -11- [Ar.] Olup gerçekleşmiş
iş, yapılıp gerçekleşmiş hareket veya
davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş,
eylem, amel.

f.+ i 03/20, 05/10, 29/7

f. (f.- i hazım) 25/3
f.+ ı (f.- i hazım) 14/18, 25/3
f.+ ın (f.- i hazım) 02/3
f.+ a (f.- i imtisâs) 14/9
f.+ nin (f.- i mi'deviyye) 40/9
f.+ ine 03/21
f. 20/16

fincan -6- [Ar.] Çay, kahve, süt vb.
sıcak şeyleri içmek için kullanılan,
porselenden yapılmış kulplu ufak kap.

f.+ dan 40/13

f. 22/13, 22/14, 22/17, 30/20,
41/21

francala -2- [İt.] Has undan yapılan
beyaz, yumuşak ekmek.

f. 22/12, 22/14

fu'âd -3- [Ar.] Kalp, yürek, gönül.
f. 09/4

fu'âd-ı mide [Ar.] Midenin girişi, mide
ağzı.

f. (f.- ı mi'de) 07/9, 09/21

füvvehe -5- [Ar.] Delik.

f. (f.- i a'ver) 18/15

f.+ de 15/13

f.+ ler 05/2

f.+ lerdir 05/2

f. 46/7

G

gâ'itât -1- [Ar.] İnsan pislikleri, dışkıları.

g.+ ta 29/10

gâyet -7- [Ar.] Çok, pek çok, son derece.

g. 02/3, 08/1, 15/19, 29/11, 34/21, 40/5, 44/11

gayr -12- [Ar.] Başka bir kimse, başkası.

g.+ 1 21/1

g.+ dir (g.- 1 irâdî) 06/7, 09/8

g.+ nin (g.- 1 irâdî) 14/17

g. (g.- 1 kâbil) 18/15, 44/4

g. (g.- 1 makbûl-i me'kûlât) 38/17

g. (g.- 1 muktedir) 34/10

g. (g.- 1 muntazam) 43/19

g. (g.- 1 münhal) 26/2

g. (g.- 1 mü'essir) 42/12

g. (g.- 1 tâm) 37/19

gayret -1- [Ar.] İçten gelerek çalışma, belli bir şey için çabalama, didinme.

g. 34/11

gaz -1- [Fr.] Yutulan hava ile sindirim esnâsında oluşan uçucu maddelerin karışımı.

g.+ ât 29/9

gazlı -1- [Fr.+T.] İçinde erimiş halde gaz bulunan. Sindirim sırasında gaz yapan (yiyecek, içecek).

g. 31/16, 35/8

gece -2- Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarınca kadar süren karanlık zaman.

g. 28/9, 44/16

gece yarısı -2- Gecenin ortası sayılan saat, günün 24. saati.

g. 21/7

g.+ nda 22/15

gecik- -1- Belirlenmiş veya alışılmış olan zamandan sonraya kalmak belli zamanı aşmak, geç kalmak.

g.- ir 10/14

geç- -12- Belirtilen, istenen veya alışılan zamandan sonra.

g.- er 15/8

g.- er 10/6, 14/19

g.- erse 41/15

g.- ip 16/8, 16/18

g.- medikçe 45/4

g.- mesine 07/18, 15/16

g.- miştir 12/4

g.- tikten 30/1

g.- tiyse 18/17

geçir- -3- Geçirgen nitelikte olmak, iletmek, nakletmek.

g.- en 14/14
g.- ir 07/17, 14/12

g.- mediği (kâfi gelmek) 30/4,
30/11

geçit -4- Geçiş yeri, geçilecek yer.
g.+ iyle (geçidiyle) 09/21, 14/10
g.+ tir 05/16
g.+ ir (g. vermek) 05/9

gelincik -1- Mezgitgiller
familyasından, taşlı ve yosunlu kıyı
sularında yaşayan, gövdesi ince uzun, eti
lezzetli fakat dayanıksız, 20-40 santim
boyunda, başında üç veya beş bıyığı
bulunan, yılan balığına benzer kemikli
balık.

geğirme -2- Midede toplanan gazları
sesli olarak ağız yoluyla çıkarmak.

g.+ ler 29/10, 34/6

g. 35/19

gel- -26- 1. (Bir şey veya kimse)
Konuşana göre uzak bir yerden daha
yakın bir yere doğru yol almak, bir
mesâfe katedip uzak bir yerdan daha
yakın bir yere varmak.

gemi -1- Su üstünde giden büyük
taşıt, sefîne.

g. 16/3

g.- dikçe 09/5

genç -2- Çocukluktan çıkmış
yetişkin kimse, delikanlı.

g. 19/15, 38/15

g.- en 04/9, 04/11, 05/2, 05/6,

09/20, 14/11, 18/15

geniş -2- Kendi ölçülerine veya
alışılmış ölçülere göre enli olan, genişliği
fazla olan.

g. 04/15, g. 15/12

g.- ip 09/21

g.- ir 17/3, 31/20, 42/19

genişle- -3- Geniş duruma gelmek,
hacmi fazlalaşmak, büyümek.

g.- r 02/11, 10/1

g.- yip 17/10

2. (İsimlerin yönelme hâliyle)

Etmek yardımcı fiili yerine kullanılır.

g.- ir (husûle gelmek) 19/3

g.- ir (lâzım gelmek) 27/17, 30/5,

31/9, 38/4

geniz -2- Burun ve ağzın arka
kısmında bulunan boşluk.

g.+ i 04/19

g. 05/1

g.- diğinden (lâzım gelmek)

36/13

ger- -2- Kenarlarından veya uçlarından çekilebileceği kadar çekerek gelebileceği en düz duruma getirmek.

g.- er 35/6

g.- memek 34/17

gerek -8- “Hem” gibi başına geldiği kelimelerin hepsinin birden düşünüldüğünü anlatır.

g.+ se 06/6, 13/11

g. 05/6, 06/6, 13/11, 20/2

gerginlik -1- Gerilmiş durumda olan.

g. 29/10

geri -6- Arkada bulunan taraf, arka taraf.

g.+ de 07/10

g.+ ye 12/8

g. 11/15, 13/8, 15/17, 46/6

geril- -2- Çekilebileceği kadar çekilip alabileceği en düz duruma getirilmek.

g.- erek 33/15

g.- ir 10/2

getir- -7- (Yardımcı fiil olarak) ... etmesini sağlamak, ...durumuna gelmesine sebep olmak.

g.- erek 18/16

g.- ir 03/19, 17/11

g.- ir (vücûda getirmek) 03/3, 08/14, 16/9

g.- meleri 19/4

gevşe- -1- Gerginliği bozulmak, gevşek duruma gelmek.

g.- mesiyle 14/17

gevşek -1- Gerektiği kadar sıkı veya gergin olmayan, sıkıştırılmamış, gerilmemiş durumda olan.

g. 18/10

gezinti -1- (Eğlenmek, oyalanmak, hoş vakit geçirmek veya hava almak maksadıyla) Uzak olmayan bir yere yapılan gezme.

g.+ ler 22/9

gıdâ -2- [Ar.] Canlıların yaşaması, beslenip gelişmesi için gerekli her türlü yiyecek ve içecek, besin.

g. 44/9

g.+ dır 44/15 F

gıdâ’iyye -1- [Ar.] Gıdâ kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

h. (mevâdd-ı g.) 04/6

gırtlak -3- Nefes borusunun ağızla birleştiği yerde kıkırdakla desteklenmiş üst bölümü, imik, hançere, larinks.

g.+ a 05/12

g.+ in 04/14

g. 05/10

gışâ-yı muhâfî -23- [Ar.] Vücûdun iç boşluklarını örten ince deri, sümüksü zar.

g. 07/20, 09/11, 26/1

g. 08/3, 13/14, 13/15, 14/2

g.+ dir 05/19

g.+ dirler 43/5

g.+ nin (g.- i mi' deviyeye) 21/19

g.+ nin 14/5, 41/12

g.+ si 18/3, 18/4, 18/10

g.+ si 18/10

g.+ sindeki 14/15

g.+ sinin 31/17

g.+ ye 14/1

g. 46/10, 46/17

gibi -49- Benzerlik bildirir; benzer, benzeyen.

g.+ dir 44/16

g.+ leri 24/6

g. 03/6, 08/4, 09/3, 10/6, 12/4, 14/3, 14/5, 14/18, 16/3, 16/4, 16/7, 18/12, 19/4, 19/8, 19/14, 19/16, 20/5, 20/8, 22/4, 23/19, 24/7, 24/8, 25/4, 25/20, 27/6, 27/17, 28/8, 29/1, 31/3, 31/16, 33/2, 35/21, 38/2, 38/10, 38/11, 38/13, 39/2, 39/4, 39/9, 42/12, 42/14, 42/18, 44/19, 45/1, 46/11, 47/4, 47/5

gir- -5- (Dışarıdan içeriye) geçmek, varmak, dahil olmak.

g.- ecek 04/1

g.- er 13/4

g.- ip 04/4, 13/19

g.- miş 05/17

git- -6- (Bir şey veya bir kimse) Konuşana göre yakın bir yerden daha uzak bir yere doğru hareket etmek, bir mesafe katedip yakın bir yerden daha uzak bir yere varmak.

g.- ecek (gidecek) 05/11

g.- er (gider) 05/7, 10/10

g.- mesi 05/15

g.- mesine 04/11

g.- tiğini 08/18

göbek -3- [Memeli hayvanlarda eteneden gelen damar örgüsünün yavrunun vücûduna girdiği delik. Ve bu deliğin karnın ortasında bir çukurluk şeklinde kalan izi.

g.+ in (göbeğin) 06/17

g.+ ten 33/18

g. 10/2

göğde -1- Gövde, beden, vücut.

g.+ yi 06/18

göğercin -1- Pek çoğu evcilleşmiş olan, çeşitli türleri kutuplar dışında dünyânın her yerinde yaygın olarak yaşayan, gagası düz, tüyleri kalın ve sık,

vücûdu kısa, uzun zaman hızla uçabildiği için bilhassa askerlikte haberleşme işinde kullanılan, tâne ve meyve ile beslenen tünek kuşu, güvercin.

g. 30/18

göğüs -1- Vücudun boyunla karın arasında bulunan ve kalp, akciğer gibi organları içine alan bölümü, bağır, döş, sîne.

g. 06/18

gömlek -10- Memeli hayvanlarda bağırsakların hepsini dıştan saran yağlı zar.

g.+ i (gömleği) 05/18, 05/19, 06/8, 08/16, 08/20

g.+ lerini 08/11, 09/9

g.+ ten 05/17, 07/19

g. 06/10

gör- -4- 1. Yapmak, îfâ etmek.

g.- düğü 09/19

g.- ür 09/10, 26/3

2. (Bir şeyin oluşuna veya var olduğuna) Şâhit olmak, müşâhede etmek.

g.- mek 31/4

göre -5- ... açısından, düşüncesine, kanâatince.

g. 20/2, 27/3, 36/13, 42/2

görül- -11- Kabul edilmek, sayılmak.

g.- mediği (fâ'ide g.) 28/4

g.- emez (fâ'ide g.) 26/20

g.- en 43/4

g.- mesiyle (fâ'ide g.) 21/12

g.- meye 42/18

g.- ür (muhassenât g.) 36/17

g.- ür (fâ'ide g.) 28/3, 28/6, 44/3

g.- ür (lüzûm g.) 26/21

g.- ürse (fevâ'id-i kesîre g.) 37/9

göster- -2- 1. ... olarak bildirmek.

g.- en 40/10

2. Açıkça ortaya koymak, göz önüne sermek.

g.- ir (yüz göstermek) 39/10

gram -28- [Fr.] Kilogramın binde biri değerindeki ağırlık birimi.

g. 06/12, 25/16, 25/17, 26/4, 26/8, 26/15, 26/16, 26/17, 30/9, 30/10, 30/19, 32/6, 32/8, 32/11, 32/12, 32/14, 32/15, 32/17, 37/2, 37/3, 37/4, 37/6, 37/7, 41/19, 42/1, 32/16

g.+ a 26/13

gudde -1- [Ar.] Bez, salğı bezi.

g.+ leri 27/11

gusl -3- [Ar.] Yıkama.

g.+ ler 22/8

g.+ ün 37/12

g. 37/16

gusli mide -3- [Ar.] Midenin yıkanması.

g. 37/11

g.+ den 28/5

g.+ ye 37/12

güllaç -1- [Far.] Tadı hoş olmayan toz halindeki ilaçların kolay yutulabilmesini sağlamak amacıyla içine kondukları küçük kapçık, kaşe.

g.+ lardan 31/8

gümüş -1- Tabiatında altın, bakır, bâzan platinle birlikte bulunan, altından sonra en kolay dövülüp haddelenebilen, ısı ve elektriği en iyi ileten, ziynet ve kıymetli süs eşyası îmâline yarayan, kendine has beyaz renkte metal element, sim.

g. 44/16

gün -10- Dünyanın kendi yörüngesi etrafında bir defa dönmesinden ibaret 24 saatlik zaman parçası.

g.+ de 27/21, 35/1, 35/2, 37/14

g.+ ün 40/12

g. 28/5, 32/2, 37/14, 40/17, 43/9

gündüz -1- Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün.

g. 35/4

güzel -9- Taşdığı üstün nitelikler veya isteğe uygun olması sebebiyle insanda iyi etki bırakan, takdir uyandıran.

g.+ ce 23/3, 45/5

g. 04/2, 23/16, 26/3, 35/19, 38/13, 40/17, 45/15

güzel ‘avrat otu -1- [T.+Ar.+T.]

Patlıcangillerden, sıcak ve ılık bölgelerde yetişen, mor çiçekli, siyah ve tatlımsı, kiraza benzer bir meyvesi olan, pis kokulu, atropin denen zehiri taşıdığı için tıpta kullanılan otsu bitki.

g. 28/1

H

habâb -1- [Ar.] Su üzerinde peydâ olan hava kabarcığı.

h. 46/14

habîs -1- [Ar.] Kötücül (hastalık veya ur), kanserli.

h. 42/15

hâcet -1- [Ar.] Herhangi bir şey için gerekli olma, lüzum.

h. 29/19

hacm -4- [Ar.] Bir cismin mekanda kapladığı yerin üç boyutlu ölçüsü.

h.+ i 12/7, 34/9, 34/17

h.+ sine (h.- i tabi‘î) 37/16

had -3- [Ar.] Sınır, derece, mertebe.

h.+ye (h.- i asgarî) 22/19

h.+ ne (h.- i ‘asgarî) 21/19

h.+ den 37/11

hâdim -2- [Ar.] Hizmet eden, yardımcı olan kimse.

h. 19/19, 32/3

hafta -1- [Far.] Birbiri arkasına gelen yedi günden ibaret zaman bölümü.

h.+ da 36/21

hafif -9- [Ar.] Tartıda ağırlığı az gelen.

h. 20/12, 22/15, 24/12, 24/19, 29/11, 29/15, 38/17, 40/9, 45/12

hak -2- [Ar.]

1. Allah, Cenâbıhak, Tanrı, Hudâ.

h.+ ın (cenâb-ı h.) 12/5

2. Doğru, gerçek.

h.+ kıyla 10/19

hakikaten -1- [Ar.] Hakikat bu ki, gerçekten, doğrusu.

h. 17/8

hâl -35- [Ar.] Bir şeyin içinde bulunduğu şartların ve niteliklerin bütünü,durum.

h.+ lerinde (h.- i fa‘âliyyet) 09/1

h.+ de (h.- i tabî‘iyye) 33/8

h.+ sine (h.- i tabî‘iyye) 33/17

h.+ de 23/20, 25/9, 25/10, 26/12, 26/21, 27/6, 30/11, 31/6, 36/19, 37/12, 39/11, 40/17, 41/4, 41/7, 41/14

h.+ e 27/3

h.+ inde 18/3, 19/5, 19/6

h.+ inden 41/5

h.+ ine 03/19, 10/6, 14/12, 14/14, 17/1, 42/2, 44/5

h.+ lerde 18/11

h. 25/7, 39/12, 43/3, 43/17

halat -1- [Yun.] Kenevir liflerinin veya ince iplerin bir araya getirilerek bükülmesinden elde edilen çok kalın ve kuvvetli ip.

h.+ ı 16/4

halîme -2- İğne başı gibi çıkıntılar.

h.+ ler 09/12

h. 14/3

halîta -1- [Ar.] İki veya daha fazla maddenin karışmasından meydana gelen karışım.

h. 46/10

halka -1- [Ar.] Ortası boş bir daire biçiminde olan şey, ortası boş yuvarlak.

h.+ lar 09/4

halka halka -1- [Ar.] Halkalar halinde.

h. 06/2

halkavî -2- [Ar.] Halka şeklinde olan.

h.+ sinin (adalât-ı h.+ yye) 07/16

h.+ dir 09/3

h. 13/12

hâmız -23- [Ar.] Ekşi, ekşimtrak.

h. 19/5, 20/10, 20/14, 25/4, 29/3, 47/4

h. (h.- ı azot) 32/14

h. (h.- ı karbon) 27/9

h. (h.- ı kibrit) 32/6

h.+ un (h.- ı mezkûr) 19/6

h.+ ı 21/15, 27/11, 32/7

h.+ ını 30/5

h.+ ının 21/17

h.+ ıyye 31/13

h. (müdâvât-ı h.+ıyye) 32/2

hâmızî -2- [Ar.] Ekşimtrak, asitle ilgili.

h.+î (emrâz-ı h.) 26/12, 25/8, 41/11

hâmız-ı klormâ' -10- (Ar+Fr.) Klordrik asit.

h.+ ın 19/5

h. 20/10, 20/14, 27/8, 27/6, 29/3, 30/6, 30/10, 32/15

h. (kesret-i h.- ı klormâ') 20/13

hâmızıyyet -8- [Ar.] Ekşilik, ekşimtraklık.

h. 39/6, 41/11

h.+ ı 21/2, 23/13, 29/17

h.+ ini 24/17, 24/18, 27/7, 39/5, 40/16

h.+ te (ifrât-ı h.) 25/13, 31/3

h. (ifrât-ı h.) 42/10

hâmilelik -1- [Ar.+T.] Karnında yavru bulunan (kadın), gebe, iki canlı, yüklü olma.

h. 12/11

hamîr -1- [Ar.] Hamur, maya.

h. 03/19

hammâm -1- [Ar.] Hamam kelimesinin eski metinlerde geçen asıl şekli.

h.- ı 23/21

hammâm-ı mârîde -1- [Ar.]

Kabının doğrudan doğruya ateşe konmaması gereken maddeleri başka bir kap içindeki suya oturtmak sûretiyle ısıtma usûlü, benmari, mari banyosu.

h.+ de 23/21

harekât -5- [Ar.] Hareketler, davranışlar.

h.+ si (h.- ı muhtelif) 10/4

h. (h.- ı mi'de) 40/5

h.+ yi (h.- ı mi'deviyye) 24/11, 30/13

h.+ ını 39/18, 40/3

hareket -6- [Ar.] Bir şeyin, bir nesnenin bütününe veya bir kısmının yerini, konumunu yahut durumunu değiştirmesi, kımıldama, kımıldanma.

h.+ i 10/15, 14/18

h.+ ini 40/3

h.+ ler 06/5

h. 41/4

harf -1- [Ar.] Dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işaretlerden her biri.

h.+ inin 03/6

hâricen -2- [Ar.] Dışarıdan, dıştan.

h. 08/3, 13/13

hâricle -2- [Ar.+T.] Bir şeyin sınırları dışında kalan yer, dış, dışarı.

h. 02/5, 08/5

hâs -1- [Ar.] Bir şeye veya bir kimseye âit olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü.

h. 23/19

hasebiyle -5- [Ar.+T.] Dolayısıyla, -den ötürü, -den dolayı.

h. 28/3, 29/9, 33/15, 34/5, 34/9

hâsıl -7- [Ar.] Husûle gelen, olan, meydana çıkan.

h.- en (hâsıl etmek) 09/15, 36/2

h.- erek (hâsıl etmek) 08/13

h.- mek (hâsıl etmek) 27/1

h.- meyecek (hâsıl etmek) 32/20

h.- an (hâsıl etmek) 34/1

h.- mak (hâsıl etmek) 10/11

hâsılât-1- [Ar.] Bir işten, bir yerden elde edilen gelir, semere, mahsul.

h.+ ı 13/6

hâssa -1- [Ar.] Bir şeye veya bir kimseye mahsus olan, yalnız onda bulunan hal, keyfiyet.

h.+ sı 42/7

hassolun- -1- [Ar.+T.] Bir şeye veya bir kimseye ait olup başkasında bulunmayan, ona mahsus olan, özgü.

h.- duğu 22/16

hasta -10- [Far.] Sağlığı bozuk olan, sıhhati yerinde olmayan kimse.

h.+ lar 25/1, 33/13, 36/19

h.+ lara 31/14

h.+ ların 38/7, 42/2

h.+ nın 38/8, 44/4, 45/7

h. 21/21

hastalık -29- [Far.+T.] Canlılarda organların yapılarında ve işleyişlerinde

görülen bozukluk, sağlık durumu bozuk olma hâli.

h.+ a (hastalığa) 20/7

h.+ ın (hastalığın) 21/10, 21/12, 21/14, 29/15, 30/4, 31/1, 39/2, 39/16, 41/5

h.+ ina (hastalığına) 45/15

h.+ lara 43/21

h.+ larda 20/11

h.+ ları 18/20, 29/2

h.+ ta 20/17, 23/5, 25/1, 25/7, 27/15, 29/14

h. değildir 19/1

h. 29/4, 29/11, 38/16, 39/7, 39/11, 43/12, 43/16

haşlama -1- [Erm.+T.] Haşlanarak pişirilen.

h. 35/18

hat -1- [Ar.] Çizgi.

h.+ tın 33/19

hatâ -1- [Ar.] Aslına uygun olmayan şey; yanlış, yanlışlık.

h.+ memiş (hata edilmek) 04/13

hatır -1- [Ar.] Düşünme, akılda tutma yeteneği, zihin, hâfıza.

h.+ dan 38/14

h.+ a 42/19

hattâ -4- [Ar.] “Bile, dahi, üstelik, bundan başka, hem de” gibi anlamı kuvvetlendirmek için kullanılır.

h. 10/1, 24/1, 41/11, 43/8

hava -5- [Ar.] Dünyayı belli bir yüksekliğe kadar kaplayan, bütün canlıların nefes yoluyla alıp verdikleri, çok miktarda oksijen, azot ve az miktarda asit, su buharı ve başka gazlardan meydana gelmiş renksiz, kokusuz, hafif gaz.

h. (h.- yı teneffüsî) 04/3

h.+ ya 05/9

h. 04/1, 05/5, 05/6

hava borusu -1- [Ar.+T.] Nefes borusu.

h.+ nun 05/7

hâvi -3- [Ar.] İçine alan, içinde bulunduran, içeren.

h.- duğu (hâvi olmak) 21/15

h. 14/4, 33/19

havsala -1- [Ar.] Vücûdun kalça kısmını meydana getiren kemik, çatı, leğen.

h.+ nın 17/4

hayât -1- [Ar.] Doğumdan ölüme kadar geçen süre, yaşanan, yaşanmakta olan veya ileride yaşanacak zamani ömür.

h.- mesi (imrâr-ı h. eylemek)
38/9

h.+ ı 44/5

hayliden haylî -1- [Far.+T.+Far.+Ar.]
Epey çok.

h. 43/16

hayvânât -2- [Ar.] Hayvanlar.

h. (h.- ı kaşeriyye) 36/5

h. (h.- ı nâ'ime) 36/4

hâzık -1- [Ar.] Usta, mahâretli [Bilhassa
hekimler için kullanılır].

h. 45/7

hazım -46- [Ar.] Yenen şeylerin
vücutta değişikliğe uğrayarak kana
karışacak duruma gelmesi işi, sindirim.

h.+ den (h.- ı mi'devî) 40/6

h.+ a 18/17

h.+ da (hitâm-ı h.) 19/7

h.+ da ('usret-i h.) 33/11

h.+ ın ('usret-i h.) 33/4

h.+ dan 21/3, 25/8

h.+ ı 18/15, 24/11, 24/16

h.+ ı (fi'l-i h.) 14/18, 25/3

h.+ ın 21/1, 29/7, 33/5

h.+ ın (fi'l-i h.) 02/3

h.+ lar ('usret-i h.) 28/7

h.+ ları 23/18

h.- arak (hazım olmak) 09/16

h.- madan (hazım olmak) 41/14

h.- maya (hazım olmak) 10/5

h. (kâbil-i h. olmayan) 14/19

h.- mayarak (hazım olmak) 23/8

h.- mayıp (hazım olmak) 14/10

h.- maz (hazım olmak) 45/2

h.- maması (hazım olunmak) 31/5

h.- mayacak (hazım olunmak)

37/13

h.- ur 23/14 (hazım olunmak)

h. 11/4, 20/15, 20/17, 30/1, 33/9,

33/11, 33/13, 37/19, 40/15,

41/15, 45/10

h.+ ın (fi'l-i h.) 25/4

h. ('usret-i h.) 21/17, 22/18, 34/4,

39/7, 42/18

hazım borusu -8- [Ar.+ T.] Yemek
borusu.

h. 02/4, 02/10

h.+ na 02/1

h.+ nun 02/7, 02/14, 03/15, 04/9,

06/11

hâzime -2- [Ar.] Yenilen şeyleri hazım
etme hassası, mîdenin sindirme gücü.

h.+ yi (mevâdd-ı h.) 14/4, 14/12

hazırla- -1- [Ar.+T.] (Yapılacak işi)
Uygun duruma sokmak, istenildiği
zaman faydalanılmak üzere hazır etmek,
hazır etmek, hazır hâle getirmek.

h.- r 12/14

hazırlan- -1- [Ar+T.] (Bir şey) yapılacak işe uygun ve hazır duruma getirilmek, hazır edilmek.

h.- malıdır 24/15

hazmî -1- Hazımla ilgili.

h.+ îleri (enbûb-ı h.) 03/13

hazmiyye -1- Hazım kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

h.+ si (kuvve-i h.+ iyye) 10/18

hekim -2- [Ar.] Mesleği hastalıkları teşhis ve tedavi etmek olan kimse, tıp doktoru, tabip.

h.+ inin 45/7

h. 45/9

hele -1- [Far.] Bir kimse veya şey diğer kimse veya şeylerin içinde ayrıca belirtilmek istendiği zaman bunu ifade eden kelimenin başına veya sonuna getirilir, özellikle, bilhassa, bâhusus, her şeyden önce.

h. 23/1

hemân -12- [Far.] Derhal, çabucak, hiç vakit geçirmeden.

h. 02/16, 22/4, 24/14, 28/7, 29/8, 30/6, 33/6, 33/9, 33/14, 43/7, 44/18

hep -2- [Far.] Her zaman, dâima.

h. 34/7, 38/2

her -21- [Far.] Tekil kelimelerin önüne getirilir ve o kelime için verilen hükmün aynı cinsten olan şeylerin hepsi için teker teker geçerli olduğunu gösterir.

h. 02/7, 09/11, 17/8, 18/2, 23/3, 23/9, 25/14, 25/18, 26/11, 26/16, 29/2, 32/18, 37/14, 37/16, 40/13, 40/20, 41/4, 41/14, 44/13, 45/5

herhangi -1- [Far.+T.] Özellikleri iyi bilinmeyen, iyice belli olmayan, rastgele.

h. 47/2

herkes -1- [Far.] Kim varsa hepsi, mevcut olan bütün insanlar.

h.+ in 12/20

heyecânât -1- [Ar.] Ânî ve beklenmeyen değişiklikler ve duygulanmalar sebebiyle hislerde meydana gelen şiddetlenmeler, aşırı hareketlilik ve telâşlar.

h. 22/2

hey'et -1- [Ar.] Bir işi yapmak veya yönetmekle görevlendirilmiş kimselerden meydana gelen topluluk, kurul.

h.- i 21/10

hicâb-ı hâcer -1- [Ar.] Bağırsakların üzerinde, gövdeyi göğüs ve karın adıyla iki boşluğa ayıran perde, zar.

h.+ in 06/19

hiç -1- [Far.] En azından.

h. 41/15

hiçbir -5- Olumsuz cümlelerde ismin başına getirildiği zaman o cinsten olan şeylerden birinin bile cümlede verilen hükmün dışında kalmadığını, bu hükmün o şeyin bütününe ait olduğunu anlatır.

h. 24/10, 35/5, 35/7, 40/10, 42/8

hidmet -10- [Ar.] “Hizmet” kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli. Bir şeyin veya bir kimsenin yapmakla sorumlu tutulduğu iş.

h.+ ini 10/19

h.+ ten 04/11

h.+ er (hidmet etmek) 03/17,
03/21

h.+ erler (hidmet etmek) 06/4

h. 09/10

h.+ ine 18/14

h. (hidmet görmek)26/3

hisse -1- [Ar.] Bölünen bir bütünden bir kimseye düşen kısım, pay.

h.+ leri (h.- i musîbe) 39/3

hisset - -1- [Ar.+T.] Dıştan gelen etkileri beş duyu vasıtasıyla idrak etmek.

h.- meyip 25/1

hissolun- -1- [Ar.] Dış dünyaya ait etkileri beş duyu yoluyla idrak etme.

h.- arak 43/19

hitâm -3- [Ar.] Son, nihayet, bitim.

h.+ da (h.- ı hazım) 19/7

h.+ ına 29/7

h.- duğu (hitâm bulmak) 25/4

hizâ -9- [Ar.] Doğru bir çizgi üzerinde yan yana, karşı karşıya veya aynı seviyede bulunma durumu.

h.+ larına 08/10

h.+ sına 03/4, 17/3

h.+ sında 16/9, 16/12, 06/17, 21/5

h.+ sından 18/2

h.+ sını 10/2

hloroz -5- [Fr.] Kanda alyuvar sayısının azalmasından ileri gelen, genellikle genç kızlarda görülen kansızlık.

h. 19/14, 29/1, 39/2

h.+ a 20/5

h.+ luları 20/4

hukne -1- [Ar.] Tenkiye aleti.

h.+ ler 40/7

hulâsa -3- [Ar.] Bir sözün veya yazının özünü belirten kısaltılmış şekli.

h.+ sı 31/18

h. 26/16, 42/1

hulâsa-i kelâm -1- [Ar.] Sözün kıtası, sonuç olarak.

h. 24/9

huni -6- [Yun.] Bir sıvıyı ağız dar bir kaba aktarmaya yarayan üstü geniş, altı boru gibi dar alet.

h.+ den 02/9

h.+ nin 05/14

h.+ si 05/14

h. 02/9, 04/10, 04/12

husûl -2- [Ar.] Hâsıl olma, peyd:â olma, vücûda gelme.

h.+ e (husûle gelmek) 19/3

h.+ e 19/4

husûs -6- [Ar.] Konu, iş, keyfiyet, madde.

h.+ ıyle 19/14

h. ('alâ'im-i h.+iyye) 14/2

h.+ unda 20/15, 39/3, 45/9

h. 21/16, 36/11

hususât -1- Konular.

h.+ ı 38/10

husûsî -1- [Ar.] Özel olarak.

h.+ yi (mâyî'-i h.) 09/14

husûsiyle -3- [Ar.+T.] Özellikle, bilhassa, husûsen.

h. 36/10, 38/12, 38/16

husûsiyyet -1- [Ar.] Hususî olma, umûma mahsus olmayıp birine veya bir şeye has olma durumu.

h. 18/4

huşyar -1- [Far.] Ayık, akıllı, akı başında.

h. 26/2

huzûr -1- [Ar.] Önemli bir makamın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şahsın önü, katı, yanı.

h.+ unda 27/8

hücre -1- [Ar.] Dışarı ile ilgisi mümkün merteye az olan küçük oda, odacık.

h.+ ler 46/16

hücrevî -1- [Ar.] Hücreye ait.

h. 05/18

hücürât -5- [Ar.] Hücreler.

h.+ a 09/16

h. 07/20, 09/9, 13/15, 46/16

I

ıhlamur -2- [Yun.] İhlamurgiller familyasının örnek bitkisi olan, beyaz ve hafif kerestesi marangozlukta çok makbul, çiçekleri güzel kokulu gölge ağacı.

1. 24/12, 44/12

ıkmn- -1- Nefesini içinde tutarak kendini zorlamak, şiddetli kabızlıkta veya doğum sırasında kaslarını zorlayarak nefesini tutmak

1.- dığı 12/17

ılık -1- Sıcakla soğuk arası, az sıcak.

1. 24/15

ıslat- -1- Islanmasına sebep olmak, ıslak duruma getirmek.

1.- ıp 03/19

ıstakoz -1- [Yun.] Yengeçler gibi ayaklarının en öndeki çifti kuvvetli ve büyük iki kıskaç şeklinde gelişmiş olan, eti beyaz ve çok makbul, koyu yeşil veya koyu mâvi rengi pişirilince kıpkırmızı olan kabuklu deniz hayvanı.

1. 36/5

ızgara -1- [Yun.] Mâden veya ağaç çubukların aralıklı olarak yan yana dizilmesinden meydana gelen ve kullanılacağı yere göre çeşitli

büyükte ve şekilde yapılan kafes. Bu âlet üzerinde pişmiş (et, balık...).

ı.+ da 35/17

İ

‘ibâret -8- [Ar.] Sâdece -den meydana gelmiş, -den oluşmuş, başka bir şey değil, ancak bu.

‘i.+ tir 02/4, 18/18,

‘i. 04/12, 07/16, 14/5, 20/1, 35/12, 46/10

ibtidâ -5- [Ar.] Başlama.

ı.+ da 43/5

İ.+ larda 39/7

ı.+ larında 18/5

ı.+ sında 33/12

ı. 03/2

ibtidâ’î -1- [Ar.] İlk durumda kalmış olan, gelişmemiş, ilerlememiş, tekâmül etmemiş, ilkel.

ı. 43/3

ibtidâiyye -1- [Ar.] İptidâî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ı.+ sinde (edvâr-ı i.) 43/21

îcâb -7- [Ar.] Gerek, lüzum, iktizâ.

î.+ ında 12/6

î.+ ında 04/3

î.- en (îcâb etmek) (18/16

î. 20/2

î.- er (îcâb etmek) 32/5, 38/14,
40/1

icrâ -7- [Ar.] Bir şeyi fiil hâline
getirme, yapma, yürütme, uygulama.

i.+ sı 20/1, 36/17

i. - er (icrâ etmek) 20/16

i. - amaz (icrâ olunmak) 03/14

i.- duğu (icrâ olunmak) 02/3,
05/10

i. - ur (icra olunmak) 03/13

ictinâb -1- [Ar.] Kaçınma, sakınma,
çekinme.

i. 35/14

iç -15- Bir şeyin kendi sınırları
arasında kalan kısmı, dâhil.

i.+ i 03/15, 08/15, 17/14, 18/8

i.+ inde 09/13, 38/9, 43/15

i.+ ine 05/17

i.+ ini 08/4, 14/1, 45/3

i.+ inin 04/5

i.+ idir 02/8

i. 08/6, 08/7, 14/2

iç- -9- Bir sıvıyı ağza alıp
yutmak.

i.- iniz 44/12

i.- mek 24/13, 30/8, 31/16, 31/19

i.- memeli 45/4

i.- memelidir 10/13

i.- meye 29/15

i.- seniz 45/6

içeri -3- İçte kalan yer, iç kısım, iç
taraf.

i.+ sinde 41/20

i.+ ye 04/6, 07/19

içerlek-1- Yanındakilerden daha
geride, daha içerde bulunan.

i.+ i (içerleği) 05/19

içil- -15- İçmek işi yapılmak.

i.- ebilir 35/9

i.- ecek 29/18

i.- eceklerine 24/14

i.- en 30/1

i.- ir 22/17, 22/21, 25/20, 26/19,
30/21, 40/12, 41/8, 41/21

i.- meyip 35/8

i.- mez 22/20, 35/7

için -35- Sebep bildirir; sebebiyle,
-den ötürü, -den dolayı.

i.+ dir 12/6, 27/21, 37/8

i. 04/1, 05/15, 07/3, 08/17, 09/10,
09/17, 10/9, 10/11, 14/4, 21/19, 24/18,
26/2, 26/7, 26/11, 28/13, 30/6, 30/14,
31/14, 31/17, 31/21, 33/17, 34/14, 34/17,
36/11, 37/5, 37/17, 40/6, 40/12, 40/15,
44/13, 45/10, 45/15

içki -1- İspirtolu içecek, mûskirat.

i. 23/1, 31/19

idâme -2- [Ar.] Sürdürme, devam ettirme, devamlı kılma.

i.+ si 36/7

i.- meye (idâme etmek) 34/10

idhâl -1- [Ar.] İçeri koyma, içeri sokma, dâhil etme.

i.- ilen (idhâl etmek) 37/17

idrâr -1- [Ar.] Böbreklerde kandan süzülerek idrar yolları aracılığıyla dışarıya atılan sıvı, sidik, küçük abdest, hacet.

i.+ ın 42/4

îfâ -3- [Ar.] Bir işi yapma, yerine getirme, iş hâline koyma, icrâ

î.- emeyeceğinden (îfâ etmek) 10/19

î. 27/1, 27/4

ifrât -6- [Ar.] Aşırı gitme, ölçüyü aşma, gereğinden fazla ileri gitme.

i.+ e (i.- ı hamziyyet) 25/13

i. (i.- ı hâmezîyyet) 42/10

i.+ te (i.- ı hâmezîyyet) 31/3

i.+ ından 41/9

i. 24/18, 41/10

ifrâz -11- [Ar.] Bir bütünden bir parça ayırma; bir parçanın ayrılması.

i.+ ını (kesret-i i.) 21/15

i.- erler (ifrâz etmek) 09/14

i.- tiği (ifrâz etmek) 20/15

i.- tikleri (ifrâz etmek) 03/18

i.+ ını 21/18

i.- acağı (ifrâz olunmak) 20/17

i.- ur (ifrâz olunmak) 21/2, 27/13

i. 25/13

i.+nin (i.- ı mi'devîyye) 33/7

i.+ nin (i.- ı mi'devîyye) 39/19

ifrâzât -2- [Ar.] Vücuttan dışarı çıkan kan, ter, irin, idrar vb. şeyler, salgılar.

i.+ ıdır 14/16

i. 25/7

iğne -1- Dikiş dikmekte, nakış işlemekte kullanılan, bir tarafında iplik geçirilecek bir deliği bulunan, ucu sivri, ince çelik âlet.

i. 14/3

ihlâl -1- [Ar.] Bozma, sakatlama, hâlel getirme.

i.- er (ihlâl etmek) 24/16

ihtilât -1- [Ar.] Karşılaşp görüşme, görüşüp temas etme.

i.+ a 22/18

ihtiyaç -1- [Ar.] Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma.

i. 40/9

ikâme -2- [Ar.] Bir şeyi diğer bir şeyin yerine koyma, yerine kullanma.

i.+ si 38/10

i.- ilir (ikâme etmek) 36/21

ikâmet -1- [Ar.] Bir yerde yerleşip oturma, mukim olma

i. 38/12

ikâz -5- [Ar.] Uyandırma, uyarma, dikkatini çekme, gözünü açma.

î.- er (ikâz etmek) 37/14

î. 24/11, 30/13, 31/17, 34/11

iki -45- Birden sonra, üçten önce gelen sayının adı.

i.+ de 22/11, 22/14

i.+ ye 06/1

i. 02/5, 04/2, 04/5, 04/19, 05/2, 05/3, 06/18, 07/8, 08/10, 10/11, 10/15, 11/6, 12/21, 13/9, 13/13, 15/14, 15/17, 16/13, 16/21, 17/1, 19/18, 21/16, 22/12, 25/2, 25/7, 25/19, 27/2, 30/1, 30/12, 32/13, 33/5, 33/14, 35/1, 35/13, 36/21, 37/12, 37/14, 39/16, 40/13, 45/4, 45/15

ikinci -12- İki sayısının sıra sıfatı, sırada yeri birinciden sonra, üçüncüden önce olan.

i.+ sinin 06/2

i.+ ye 07/10

i. 03/4, 04/9, 06/10, 07/14, 08/20, 15/12, 16/12, 16/17, 25/10, 34/21

ikindi -1- Öğle ile akşam arasındaki zaman.

i. 44/15

ikrâh -1- [Ar.] İğrenme, tikslenme.

i. 40/15

iksir -1- [Ar.] Eski kimyâcıların, toprağı ve mâdenleri altın yaptığına ve olağanüstü kuvveti olduğuna inandıkları mevhum sıvı.

i. 31/19

ilâ -1- [Ar.] -e kadar, -e değin .

i. 11/6

‘ilaç -2- [Ar.] Bir hastalığı, bir yarayı iyi etmek üzere içilmek, herhangi bir yolla vücûda verilmek veya dışarıdan sürülmek sûretiyle kullanılan maddelere verilen isim, em.

‘i. 45/8

‘i.+ lar 30/14

‘i.+ lara 32/4

ilâh -3- [Ar.] Ve benzerleri, ve diğerleri.

i. 28/16, 29/1, 42/12

‘ilâve -4- [Ar.] Bir şeyin yanına başka bir şey daha koyma, ekleme, katma; eklenme, katılma.

‘i.- ilir (‘ilâve etmek) 42/10

'i.- ur ('ilâve olunmak)26/1,
40/18

i. 32/10

ile -54- İki kelimeyi, iki öbeği
birbirine bağlar.

i. 04/16, 05/4, 05/14, 06/13,
07/13, 07/14, 08/10, 11/11, 11/13, 11/16,
11/18, 13/14, 13/15, 14/15, 15/13, 16/12,
17/6, 17/14, 17/16, 17/19, 21/8, 22/3,
22/8, 22/18, 23/7, 23/18, 24/3, 24/11,
27/2, 27/12, 28/1, 28/4, 28/5, 28/7, 29/5,
29/6, 29/9, 29/13, 29/15, 3/8, 30/12,
31/2, 31/18, 34/11, 34/19, 35/11, 40/6,
40/10, 40/14, 40/19, 41/4, 43/1, 44/5

ileri -1- Bir yerin veya şeyin arka
kabul edilen kısmına göre önde bulunan
taraf, ön taraf.

i. 42/16

iltihâb -1- [Ar.] Vücûdun, herhangi
bir dokusunda mikroplara veya başka
zararlılara karşı şişkinlik, kızarıklık, ısı
artışı, ağrı ile şekillenen ve ileri
safhasında irin toplanması da görülen,
hayâtî özellik taşıyan koruyucu
reaksiyonu, yangı.

(i.- 1 periton) 39/14

iltihaplan- -1- [Ar+T.] İltihaplı duruma
gelmek, dokusunda irin oluşmak.

i.- masıyla 39/14

iltisâk -2- [Ar.] Bitişme, kavuşma.

i.+ tır (vâsita-i i.) 06/10

i. 46/13

iltiyâm -2- [Ar.] Kapanma, iyileşme.

i.+ 1 40/6

i.+ 1 (mâni'-i i.) 41/13

imrâr -1- [Ar.] Geçirme, geçirilme.

i.- mesi (i.- 1 hayât eylemek) 38/9

imsâk -2- [Ar.] Nefsine hâkim olup
bir şeyden el çekme, perhiz

i.+ den (i.- 1 lâzime) 41/7

i. 45/15

imtidâd -1- [Ar.] Uzama, uzanma,
uzayıp gitme, uzun sürme.

i.- en (imtidâd etmek) 11/1

imtisâs -5- [Ar.] Emme, emerek
çekme, massetme.

i.+ a (fî'l-i i.) 14/9

i.+ 1 37/20, 38/2

i.+ mı 34/14

i. 46/4

in- -4- Aşağıya doğru gelmek.

i.- en 11/14

i.- er 04/8

i.+ ip 11/8

i.- mek 12/7

i.- mez 06/5

ince -11- 1. Kendi cinsinden olanlara göre kalınlığı az olan.

i.+ den 15/16

i. 06/17, 08/9, 10/9, 12/13, 14/3, 14/17, 15/19, 46/14

2. Koyu ve yoğun olmayan, akıcılığı çok olan

i. 08/1

ince bağırsak -27- Sindirim sisteminin on iki parmak bağırsağıyla kalın bağırsak arasında bulunan, yaklaşık 3 metre uzunluktaki parçası.

i.+ a (ince bağırsağa) 07/17, 10/10

i.+ ı (ince bağırsağı) 12/5, 15/10

i.+ ın (ince bağırsağın) 11/19, 12/15, 13/5, 14/1, 14/15, 15/1

i.+ inki (ince bağırsağınki) 17/19

i.+ lar 12/18

i.+ tan 15/4, 18/6, 18/14

i. 02/14, 06/13, 11/2, 11/4, 11/11, 12/4, 12/8, 12/21, 13/11, 13/12, 14/10, 15/13

incir -1- [Far.] Dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, geniş ve dilimli yapraklı, sütlü, bâzıları tırmanıcı olan ağaç veya ağaççık.

i. 35/21

indifâ' -1- [Ar.] Ortadan kalkma, yok olma, defolma.

i.+ ma 38/6

infirâz -4- [Ar.] Bulunmama, boş olma.

i.+ ı 25/4, 33/10, 33/13

i.+ mı 30/13

inhizâm -1- [Ar.] Yenilme, bozulma, hezîmete uğrama.

i.+ ı (bâdî-i i.) 41/12

inkıbâz -7- [Ar.] Kabızlık, peklilik.

i.+ a 28/9

i.+ ın 43/14

i. 25/21, 28/7, 32/19, 42/9, 43/10

inkirâz -1- [Ar.] Bitip tükenip yok olma, sonu gelme, son bulma, çökme, yıkılma.

i.+ a 10/20

insan -5- [Ar.] Toplum hâlinde bir kültür çevresinde yaşayan, düşünme ve konuşma yeteneği olan, evreni bütün olarak kavrayabilen, bulguları sonucunda değiştirebilen ve biçimlendirebilen canlı.

i.+ da (beden-i i.) 02/3

i.+ ın 45/9

i.+ ın (beden-i i.) 09/19

i. 07/13, 12/17

intihâb -2- [Ar.] Seçme, seçilme.

i.+ ının (i.- ı mütehasıs) 36/13

i.- ilir 35/15 (intihâb etmek)

intibâhât -1- [Ar.] Sinir ve duyularda meydana gelen harekete geliş, uyanma.

i.+ mı 21/19

intoksikasyon -1- [Fr.] (Zehirlenme) Kişinin ağız, deri, solunum veya dolaşım yollarıyla aldığı, hayati fonksiyonlarını bozan, bazen yaşamını da tehdit edebilen maddeler sonucu zarar görmesidir.

i.+ lar 34/7

inzimâm -2- [Ar.] Üstüne ekleme, ilâve etme, katılma, zammolunma

i.+ ı 38/4

i.- ecek (inzimâm etmek) 43/1

ip -3- Dokuma malzemesinden yapılan ve bağlamak için kullanılan, çeşitli kalınlıkta bükülmüş sicim.

i.+ lik 46/11

i.+ liklerinin 08/21

i. 46/11

iperkloridri -2- [Fr.] Midedeki asit fazlalığı.

i. 19/6, 20/13

ipokloridri -1- [Fr.] Midedeki asit azlığı.

i. 19/5

irmik -1- Tahıl öğütülmesi esnâsında yan ürün olarak ortaya çıkan,

besleyici, glütence zengin, çorba, helva, makarna, tatlı vb.nin yapımında kullanılan iri tâneli un.

i. 23/19

irâdî -3- [Ar.] İrâdeyle ilgili.

i.+ dir (gayr-ı i.) 06/7, 09/8

i.+ nin (gayr-ı i.) 14/17

ise -25- Cümleye koşul (şart) anlamı katar.

i. 05/19, 07/14, 07/17, 11/18, 12/1, 14/19, 15/16, 17/8, 17/14, 17/16, 19/12, 20/1, 24/5, 25/21, 26/1, 26/13, 27/3, 28/4, 29/17, 31/5], 33/11, 40/2, 40/8, 41/17, 44/16

ishâl -5- [Ar.] Tabiî olandan daha çok, daha sık ve daha sulu dışkı çıkarma, amel, sürgün.

i. 27/1, 29/10, 32/19, 42/9, 43/15, 45/13

isim -6- [Ar.] Varlıkları birbirinden ayırmaya, tek tek veya cins cins karşılamaya yarayan kelime, ad.

i.+ i 16/2, 17/8

i.+ indeki 11/15

i.+ ini 02/14

i.+ iyle 12/3

i.+ leri 36/3

ispirto -5- [İt.] Alkol.

i. 32/8, 36/20, 32/16

i.+ lu 37/3, 45/2

iste- -2- (Bir şeye karşı) İstek duymak, (o şeyi) arzulamak, arzu etmek.

i.- diğiniz 44/19

i.- r 12/7

istenil- -1- İstenmek.

i.- diği 04/6

isti'âde -1- [Ar.] Fayda sağlama, faydalanma, yararlanma.

i. (i.- i sıhhat) 18/20

istî'âb -1- [Ar.] İçine alma, içine sığma, içine sığdırma.

i.+ ma 06/14

istifrâğ -3- [Ar.] Kusma, gaseyan etme, kayetme.

i.+ ı 39/8, 43/6

i. 07/13

istihsâl -1- [Ar.] Meydana getirme, hâsıl etme, üretme, üretim.

i.- duğunu (istihsâl olunmak)

38/13

istikâmet -3- [Ar.] Yön, cihet.

i.+1 (i.- i elyâf) 09/6

i.+ i 13/12

i.+ ine 08/21

isti'mâl -6- [Ar.] Kullanma.

i.+ i (kesret-i i.) 39/1

i.+ i 19/19

i.+ inden 27/6

i.+ inin 41/16

i.+ iyle 28/9

i. 37/9

istirâhat -1- [Ar.] Dinlenme.

i. 22/8

istiridye -1- [Yun.] Yassı solungaçlılar sınıfından, denizlerde yaşayan, eti yenen, içinde inci oluşan, iki çenetli yumuşakça. *Ostrea edulis*.

i. 36/4

iş -1- Bir maksatla yapılan faâliyet, çalışma, amel.

i.+ e 09/19

işâret -6- [Ar.] Bir şeyi, anlatılmak istenen bir mânâyı el, parmak, kaş, göz, baş ile gösterme.

i.+ i 33/18

i.+ ler 40/21

i.+ leri 21/3, 24/5, 39/7

i.+ lerin 21/10

işârât -1- [Ar.] İşâretler.

i.+ si (i.- ı mümeyyize) 39/9

işbu -1- Bu işâret sıfatının yazıda kullanılan eski bir şekli, işte bu.

i. 43/3

işitil- -1- Kulakla duyulmak.

i.- mesidir 34/2

işte -7- Bir kimse, şey veya durumu işâret etmek için kullanılır.

i. 05/4, 08/16, 10/6, 12/8, 16/10, 17/16, 38/1

iştihâ -3- [Ar.] Arzu, istek.

i.+ nın 42/19

i.+ sız 45/14

i.+ yı 21/20

iştirâk -3- [Ar.] Ortak olma, birlikte bulunma, ortaklık.

i.+ i 02/5, 08/5

i.- tirir (iştirâk etmek) 04/19

i'tibâr -1- [Ar.] Saygı görme, saygı gösterme, değer verme, kendine değer verilme.

i.+a (nazar-ı i.) 19/17

itibâren -4- [Ar.] -den başlayarak, -den beri, -den sonra.

i. 03/1, 11/8, 13/2, 43/17

itinâ -1- [Ar.] Bir şeyin istenildiği gibi olması için gereken dikkati gösterme, dikkat, özen, özenme, ihtimam.

i. 34/19

i'tiyâd -1- [Ar.] Alışmaktan dolayı âdet edinme, alışkanlık.

i.- memek (i'tiyâd etmek) 45/11

i'tâ -1- [Ar.] Verme, verilme.

i.+ ya 31/8

ittihâz -1- [Ar.] Kabul etme, öyle sayma ... edinme.

i.- malıdır (ittihâz olunmak)

21/17

iyi -11- Beğenilecek, makbûle geçecek nitelikleri olan, kendisinde bulunması gereken vasıfları taşıyan.

i. 03/14, 31/19, 44/9, 44/15, 45/9

i.+ dir 20/12, 24/13, 30/15, 36/19, 45/8, 45/11

izâle -1- [Ar.] Giderme, yok etme, ortadan kaldırma.

i.+ sine 30/4

izdihâm -1- [Ar.] Kalabalık halkın bir yere fazla üşüşmesi, yığılma.

i.+ î (mûcib-i i.) 23/9

K

kabar- -1- Ağırlığı artmadan hacmi büyüme, şişmek, şişkin bir durum almak.

k.- arak 06/11

kâbil -6- [Ar.] Kabul eden, alan, alıcı.

k. (k.- i hazım) 14/19

k. (k.- i takdîr) 25/11

k. 28/16, 40/6

k. (gayr-ı k.)18/15, 44/4

kâbiliyyet -1- [Ar.] Yapısı gereği bir şeyi kabul edebilme, yapabilme, alabilme gücü, kabul edebilirlik.

k. 09/16

kabuk -1- Bir şeyin üstünü kaplayan, kendiliğinden meydana gelmiş az veya çok sert tabaka.

k. 35/11

kaburga -1- [Moğ.] Göğüs kafesini meydana getiren kemiklerin her biri.

k.+ sına 33/19

kaç- -2- (Birinden veya bir şeyden) Kurtulmak için süratle uzaklaşmak.

k.- masını 05/12

k.- ıp 18/6

kaç -1- Bir şeyin niceliğini sormaya yarayan soru sıfatı, ne kadar, nice.

k. 43/9

kaçın- -1- Geri durmak, çekinmek, içtinap etmek, ihtiraz etmek.

k.- malıdır 22/5

kadar -33- [Ar.] Bir şeyin, kıyaslandığı diğer bir şey ölçüsünde, derecesinde veya büyüklüğünde olduğunu anlatır.

k. 02/10, 03/2, 03/14, 05/14, 10/2, 11/1, 11/7, 12/5, 13/5, 13/10, 15/1, 16/18, 16/19, 17/8, 18/1, 18/19, 22/7, 23/16, 25/2, 25/6, 25/10, 25/14, 29/7, 33/7, 37/16, 41/14, 42/3, 42/16, 45/6, 45/8

k.+ dır 11/5, 12/10

kadeh -1- [Ar.] Küçük bardak, cam, piyâle; böyle bir bardağın alacağı miktar.

k.+ i 31/19

kadın -5- Erişkin duruma gelmiş dişi insan.

k.+ larda 08/10, 11/18, 17/15, 38/15

k.+ ların 12/9

kâffe -3- [Ar.] Hep, bütün, cümle.

k.+ ın (k.- i ‘ârızât) 41/5

k.+ si 23/1

k.+ sinde 36/8

kâfi -2- [Ar.] Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifâyet eden.

k.- mediği (kâfi gelmek) 30/4,
30/11

kâfûr -1- [Ar.] Hindistan ve Çin'de yetişen kâfur ağacının (Laurus camphora) zamkından elde edilen ve hekimlikte kullanılan beyaz, yarı şeffaf, kolaylıkla parçalanır ıtırılı madde.

k. 37/3

kâfûrî -1- [Ar.] Kâfurla ilgili, kâfurdan yapıma.

k. 37/3

kahve -7- [Ar.] Kök boyasıgillerden bir sıcak iklim ağacı. Bu ağacın meyvesinin aynı isimdeki çekirdeği. Bu çekirdeğin öğütülmesiyle oluşan içecek maddesi.

kâ'ide -2- [Ar.] Davranışlara yön veren ve uyulması önceden kabul edilen esaslardan her biri, usûl, kural.

k.+ den 43/10

k.+ dendir 34/19

kâ'im -1- [Ar.] Ayakta duran, ayağa kalkmış durumda olan, kıyamda bulunan.

k. 22/20, 30/7, 30/11, 30/12,
40/19, 41/20, 43/14

kâ'imen -1- [Ar.] Ayakta olarak.

k. 05/9

kâ'in -2- [Ar.] Olan, bulunan, var olan, mevcut olan.

k.+ dir 07/2, 16/6

kal- -3- (Olduğu yerde ve olduğu halde) Durmak.

k.- dıktan 43/9

k.- makla 23/8

k.- maz 43/20

kalça -3- İnsan ve hayvan vücûdunun, bacakların üst kısmı ile böğür arasında kalan, iki yana doğru çıkıntılı kaba et kısmı.

k. 02/16, 16/5, 16/6

kalça kemiği -2- Yassı, geniş, girintisi ve çıkıntısı çok olan, leğen veya kemik çatının ön ve yan bölümlerini oluşturan bir çift kemik, oma.

k. 03/6

k.+ nin 11/9

kaldır- -1- Bulunduğu yerden yukarıya doğru hareket ettirmek.

k.- dığı 12/17

kalevî -8- [Ar.] Alkali.

k.+ nin 42/1

k. 26/13, 26/21, 28/5, 31/16,
33/14, 36/21, 47/5

k. (kaşeksıyâ-yı k.) 26/14, 42/6

kaleviyyât -5- [Ar.] Kalevî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

k. 24/19, 28/1, 28/4, 41/16
k.+ ya (k.- ı müfrita) 32/4

kalın -1- Kendi cinsinden olan şeylere göre iki yüzü arasındaki uzaklığı büyük olan.

k. 18/8

kalın bağırsak -19- Sindirim borusunun ince bağırsaktan anüse kadar uzanan 1,5 metre uzunluğundaki parçası.

k.+a (kalın bağırsağa) 11/1, 13/10, 14/19, 15/16
k.+ ın (kalın bağırsağın) 15/7, 15/10, 16/10, 16/20, 17/19, 18/1, 18/14
k.+ lar 08/9
k. 03/1, 06/17, 11/17, 15/2, 16/7, 16/17, 17/2

kalk- -2- Oturur veya yatar durumdan çıkarak ayakları üzerinde doğrulmak, ayak üstü durmak.

k.- ar 05/11
k.- ınız 44/8

kalp -1- [Ar.] İki akciğer arasında ve biraz solda bulunan, emme basma bir tulumba durumunda, vücuttaki kanı akciğerlere ve akciğerlerden döndükten

sonra tekrar vücûda sevk ederek kan dolaşımını sağlayan organ, yürek.

k.+ e (kalbe) 07/9

kâmilen -4- [Ar.] Tamâmen, tam olarak, noksansız.

k. 08/3, 08/8, 13/14, 14/11

kan -6- Plazma ve kan yuvarlarından meydana gelen ve damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli sıvı.

k.+ ı 42/6
k.+ lı 43/13
k. (kan kusmak) 39/9, 42/13
k. 40/2, 43/15

kanat -2- Kuşlarda ve böceklerde gövdenin iki yanında yer alan ve uçmayı sağlayan açılır kapanır bir çift organ.

k.+ ıdır (kanadıdır) 04/2
k.+ ın (kanadı) 05/3

kanâ'atkârlık -1- [Ar.+Far.+T.] Kanaatkâr olma durumu, kanaatlilik, kanıklık, yetingenlik.

k. 45/14

kapak -3- Her türlü kap kacak, kutu vb. lerini kapamaya, örtmeye yarayan nesne.

k. 05/8, 05/11, 46/15

kapan- -2- Kapalı duruma getirilmek.

k.- ır 04/3

k.- masının 39/6

kapı -2- Bir yere girilip çıkılırken içinden geçilen yer.

k.+ dır 04/2

k.+ nın 04/2

kapla- -4- Bir kılıf içine almak, kap geçirmek.

k.- dığı 08/4

k.- mıştır 06/8

k.- yan 14/1

k.- yarak 08/8

kaplan- -1- Bir kılıf içine alınmak.

k.- mıştır 13/14

kâr-ı akıl -1- [Far.+Ar.] Akıllı adam işi.

k.+ dır 42/14

karaciğer -9- [T.+Far.] Karın boşluğunda, mîdenin sağında, koyu kırmızı renkte, sert fakat kolay yırtılan ve zedelenen, iç organların en büyüğü olan, vücûdun şeker deposu görevini yapmak, safra çıkarmak, zehirleri zararsız duruma getirmek, demiri depo etmek gibi çok önemli görevleri bulunan organ.

k.+ e 03/2, 07/3

k. 06/19, 08/8, 13/6, 16/8, 19/3, 19/12, 38/1

karahisar -2- [T.+Ar.] Bir tür maden suyu.

k. 22/21, 26/18

karbon -1- [Fr.] Bütün organik birleşiklerin ve organik olmayan birleşiklerden bâzılarının terkîbine giren, atom ağırlığı 12,01, atom numarası 6 ve sembolü C olan element .

h. (hâmız-1 k.) 27/9

karbonata -3- [Fr.] Sodyum bikarbonatın halk arasındaki kısa adı. Karbonik asidin bazlarla birleşmesi sonunda meydana gelen tuzların ortak adı.

k. 24/20, 45/11, 47/5

karbonit sud -1- [Fr.] Sodyum hidroksit anlamına gelen sut kostik söyleyişinde kullanılır.

k. 24/20

karboniyet -7- [Fr.+Ar.] Karbonat.

k. (k.- i sud) 31/10, 37/6, 41/18, 42/4, 42/11

k.+ a (k.- i sud) 42/9

k.+ un (k.- i sud) 42/6

kardiya -1- [Fr.] Kalple ilgili.

k. 07/10

karha -2- [Ar.] Yara.

k.+ deki (k.- i mi'de) 19/9

k. (k.- i müdevvere) 39/3

karın -7- İnsan ve hayvan vücûdunun kaburgaların kenarından kasıklara kadar olan ve iç boşluğunda mîde, bağırsak, böbrek, safra kesesi, rahim, dalak, karaciğer gibi organlar bulunan kısmı, batın.

k.+ da 19/2, 29/9

k.+ ımızın 08/7

k.+ ına 31/21

k. 06/18, 08/5, 45/12

karın boşluğu -4- Kaburga kemikleriyle kalça kemiklerinin arasında vücudun her iki yanında bulunan bölge.

k.+ na 02/10

k.+ nun 02/16, 11/11

k.+ nda 06/11

karın içi zarı -3- Karın boşluğu içindeki organları kaplayan zar, periton.

k. 08/14, 17/13

k.+ nın 08/18

karış- -2- (İki veya daha fazla madde) Birbiri içinde dağılmak, birleşmek.

k.- masından 34/6

k.- tıktan 27/10

karışık -1- Ayır nitelikteki şeylerden oluşmuş.

k.+ ça 35/14

karıştırıl- -1- Karıştırmak işi yapılmak.

k.- mak 35/9

karîb -2- [Ar.] (Zaman ve yer bakımından) Yakın.

k. 24/14, 24/21

kasap -1- [Ar.] Koyun, kuzu, sığır, dana gibi eti yenecek dört ayaklı hayvanları kesen veya kesilmiş hayvanları parçalayarak satan kimse. Bu etlerin satıldığı dükkân, kasap dükkânı.

k. 23/15

kasık -2- Vücûdun karnın altı ile uyluğun üstü arasında kalan kısmı.

k. 16/6, 16/18

kasık yarılması -1- Kasık bölgesinde oluşan fitik, kasık çatlağı, yarımlik.

k. 12/20

kaşe -3- [Fr.] Toz ilaçların içine konulduğu, yutulmaya uygun, güllaçtan küçük kap.

k.+ ler 27/18

k. 27/21

kaşeksi -4- [Fr.] Rûhî ve bedenî sebepler sonucu vücûdun ileri derecede zayıflaması, erimesi durumu.

k. 39/12, 43/17

k. (k.+ yâ- yı kalevî) 26/14, 42/6

kaşeriyye -1- [İbr.] Yahûdilerce dînî bakımdan yenmesine izin verilen yiyecek.

k. (hayvânât-ı k.) 36/5

kaşık -7- Sulu veya tâneli şeyleri yemeye mahsus, ağıza giren kısmı genişçe ve çukurca, saplı sofrâ âleti.

k.+ ı (kaşığı) 30/7, 30/11, 30/12, 32/13, 41/20

k.+ ina (kaşığına) 40/20

k.+ tan 40/19

kat -1- Bir binânın üst üste olan ve döşemelerle birbirinden ayrılan kısımlarından her biri.

k. (k.- ı mükâfi) 09/7

katı -3- Kolaylıkla şekil verilemeyen, kolay işlenemeyen, üzerine parmakla basıldığında çökmeyen.

k. 03/16, 35/5, 43/19

kat'ıyye -1- [Ar.] Kesip atan, tereddüde yer vermeyen, kesin.

k.+ la (k.- i sarf-ı nazâr) 40/7

kat'ıyyen -3- [Ar.] Hiçbir zaman, asla.

k. 21/21, 22/9, 23/2

kavâ'id -8- [Ar.] Kurallar, kaideler.

k.+ sı (k.- i mahsûsa) 35/13

k. (k.- i sıhhiye-i 'umûmiyye) 22/2

k.+ye (k.- i sıhhiye-i 'umûmiyye) 22/1, 33/2

k.+ endir (k.- i sıhhiye-i lâzıme) 22/9

k.+ den (k.- i sıhhiye) 38/8

k.+ si (k.- i sıhhiye) 20/3, 22/10

kavis -3- [Ar.] Yay, yay biçiminde olan şey.

k.- i kolon 16/15

k. 13/3, 17/9

kavrul- -1- Çok şiddetli duyguların etkisiyle) Yanıp tutuşmak.

k.- ma 21/5

kay -5- [Ar.] Kusma, gaseyan, istifrağ.

k.+ lar 40/2, 40/18, 43/1, 43/5, 43/13

kay'ât -1- [Ar.] Kusmalar.

k. 42/13

kayıt -1- [Ar.] Yazıya geçirme, yazma, kaydetme işi.

k.- mişti (kayıt edilmek) 16/20

kaymak -1- Sütün, hafif ateşte karıştırılarak pişirilmesi ve çok hafif ateşte bekletilmesi sonunda elde edilen koyu ve yağlı öz kısmı.

k. 45/1

kazandır- -1- Kazanmasını sağlamak.

k.- ır (zaman kazanmak) 14/9

kâzûrât -1- [Ar.] Dışkı.

k.+ in 43/15

kebîr -3- [Ar.] Büyük, ulu.

k. (ritic-i k.- i mi'de) 07/7

k. (ritic-i k.- i sagîre) 09/2

k.+ in (ritic-i k.) 10/16

kelâm -1- [Ar.] Tek kelime veya kelimelerden meydana gelmiş söz, ifade.

k. (hulâsa-i k.) 24/9

kemâl -1- [Ar.] En olgun, en yetişkin dönemde olma, olgunluk.

k. 27/5

kemer -1- [Far.] Gidiş yollarının şeklinden dolayı bâzı organ bölümlerine verilen ad.

k.+ ine 16/13

kemik -4- İnsanda ve omurgalı hayvanlarda vücûdun çatısını meydana getiren ve yumuşak kısımlara destek olan beyazımsı sert organların ortak adı.

k.+ inin (kemiğinin) 02/17, 16/5

k.+ lerine 17/5

k.+ lerinin 3/8

kenâr -8- [Far.] Bir şeyin bitiş kısmı, bitiş yeri, uçta kalan kısmı.

k.+ a 10/16

k.+ ı 07/5

k.+ ından 12/2

k.+ larının 10/16

k.+ larında 41/11

k.+ larından 08/13, 08/17

k. 47/3

kendi -7- Kişinin öz varlığı, zâtı [Eski metinlerde *kendü* şeklindedir, bugün daha çok iyelik ekleriyle birlikte kullanılır: Kendim, kendin, kendisi, kendimiz, kendiniz, kendileri].

k.+ ne 14/11

k.+ si 17/8

k.+ sidir 45/7, 45/9

k.+ sine 18/15

k. 08/18, 35/18

kere -1- [Ar.] Defa, kez, sefer.

k. 39/3

kerîhe -1- [Ar.] İğrenç, tiksindirici. Kerih kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

k. 34/5

kesb -2- [Ar.] Kazanmak, edinmek.

k. (k.- i suhûlet) 03/20

k. (k.- i kuvvet) 43/2

k.- en (kesb etmek) 09/17

kesret -5- [Ar.] Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyâdelik.

k. (k.- i hâımız-ı klormâ') 20/13

k.+ını (k.- i ifrâz) 21/15

k.+ i (k.- i isti'mâl) 39/1

k.+ i 19/6

k.+ le 43/13

kesîre -1- [Ar.] Çok defa olan, sık.

k. (fevâ'id-i k.) 37/9

kesîr'ül 'aded -1- [Ar.] Çok, bol

k.- 09/17

keyfiyyet -1- [Ar.] Bir şeyin taşıdığı şu veya bu hal, nasıl ve ne türlü olduğu, varlıklar arasındaki farkları meydana getiren durum, vasıf, nitelik.

k. 33/11

keylüs -4- [Ar.] Hazım edilmiş besinlerin ince bağırsaklardaki, lenf suyu ile yağ zerrelerinin karışımından ibâret olan emilmeye hazır sütümsü durumu, kilüs.

k. 10/9, 14/8, 14/12, 14/14

keylüsiyye -1- [Ar.] Keylüs kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

k.+ yi (mevâdd-ı k.) 18/7

kıç bağırsağı -2- Kalın bağırsağın anahtar ve kuyruk sokumu kemiklerine dayanarak aşağı inip anüs ile birleşen kısmıdır.

k.+ ı 17/10

k.+ ıdır 17/7

kıkırdak -1- Bâzı organlarda kemik yerini tutan, sert, esnek, dayanıklı beyaz doku, yumuşak kemik, gudruf.

k.+ tan 05/8

kılınç -1- Uzun, düz veya eğri, ucu sivri, bir veya her iki yüzü keskin, kın içinde bele takılan, çelikten silah.

k. 38/12

killet -1- [Ar.] Azlık.

k.+ i 19/5

kına -2- [Ar.] Kına ağacının kurutulmuş yapraklarından elde edilen ve saç, tırnak ve elleri turuncu bir renge boyamakta kullanılan toz [Birçok saç boyasının terkinde de kına vardır].

k. 35/8

kırıl -1- Kırmak işi yapılmak.

k.- ır 10/13

kırk -1- Otuz dokuzdan sonra, kırk birden önce gelen sayının adı.

k. 32/9

kırmızı -1- [Ar.] Kan rengi, al renk.

k. 35/7

k.+ sıdır 02/15, 11/4

k.+ sına 04/9, 15/11, 16/10

k.+ ya 16/19

kırmızılık -1- [Ar.+T.] Kırmızı olma durumu, kızılık.

k.+ lık 29/12

kıvrıl- -6- Eğrilip bükülmek, kıvrık duruma gelmek.

k.- arak 02/15, 11/9, 16/9

k.- ır 03/5

k.- masından 08/19, 14/5

kısa -2- İki ucu arasında az mesâfe olan, boyu uzun olmayan.

k.+ dır 03/14

k. 03/13

kıvrıntı -1- Kıvrım.

k.+ lar 09/12

kısal- -1- Kısa duruma gelmek.

k.- masına 06/4

kıvâm -1- Bir sıvının koyuluk derecesi, koyuluk, kesâfet.

k.+ a 18/16

kısm -12- [Ar.] Bir bütünün bir bölümü.

k.+ a 12/21

k.+ ı 10/8, 11/11, 13/5, 46/9

k.+ ina 47/2

k.+ ını 17/18

k.+ mın 13/17

k.+ larından 42/15

k.+ i (k.- ı diğer) 10/9

k.+ sini (k.- ı küllî) 02/16

k.+ si (k.- ı ‘ulvî) 11/19

kıyıl- -2- İnce ince doğranmak, küçük küçük kesilmek.

k.- miş 35/18, 41/3

kız -1- Dişi cinsten olan evlât.

k.+ larda 19/15

kızartıl -2- Kırmızı duruma getirilmek.

k.- miş 35/15, 45/3

kısmen -1- [Ar.] Bütünüyle değil ancak bir kısmı, bir bölümüyle.

k. 40/16

ki -22- [Far.] İki cümleyi sebep, sonuç vb. çeşitli fonksiyonlarda birbirine bağlayarak birleşik cümle hâline getirir.

k. 02/3, 02/5, 02/8, 02/12, 03/1,

04/19, 05/13, 09/13,

kıt‘a -9- [Ar.] Kesme, kesilmiş parça.

k.+ da 17/6

k.+ sı 03/15, 11/19

10/2, 17/11, 18/12, 19/18, 23/16,
24/1, 24/14, 24/21, 30/5,
33/8, 34/20, 36/2, 38/4, 42/4

kibrit -1- [Ar.] Kükürt, kırmızı yakut.
k. (hâmız-ı k.) 32/6

kifâyet -1- [Ar.] Yeter miktarda
olma, yetişme, elverme, kâfi olma.
k.- er (kifâyet etmek) 41/19

kiler -1- [Far.] Erzak ve
yiyecekleri saklamaya mahsus oda.
k.+ i 09/19

kimüs -6- [Ar.] Besinlerin mîdede
kısmen hazım edildikten sonra aldığı
durum, keymus.
k.+ ü 14/14
k.+ ün 10/8
k. 10/6, 10/11, 10/14, 14/11

klor -6- [Fr.] Zehirli, keskin
kokulu, yeşile çalar sarı renkli,
beyazlatıcı veya su temizleyici
maddelerin îmâlinde, birçok sînâî
işlemden ve kimyevî savaşlarda akciğer
parçalayıcı olarak kullanılan gaz
element.

k. 21/8, 27/9, 27/10, 29/3

ko- -1- Koymak.
k.- malı 45/13

koku -1- Cisimlerden yayılan
zerrelerin burun zarındaki sinirlerde
meydana getirdiği duyu.

k.+ lar 29/10

kolay -3- Zahmetsizce, sıkıntı
çekmeden yapılan, güçlüğü olmayan
(iş).

k.+ ca 45/2

k. 23/14, 23/18

kolon -2- [Fr.] İnce bağırsakla makat
arasında bulunan 1,5 metre
uzunluğundaki sindirim sistemi bölümü,
kalın bağırsak.

k. (kavis-i k.) 16/14, 16/15

kolon-ı nâzil -3- [Fr.+Ar.] İnen kalın
bağırsak, inen kolon, splenik fleksuradan
başlayıp, büyük pelvis girişi hizasında,
sigmoid kolona kadar uzanan 25-30
santimetre uzunluğunda kolon parçası,
colon descendant.

k. 16/19

k.+ de 16/21

k.+ den 17/2

kolon-ı seniyy -2- [Fr.+Ar.] Kalın
bağırsağın kıvrımları.

k. 17/3, 17/4

kolonya -1- [İt.] İçinde limon, lavanta, tütün vb. bitkilerin yağı bulunan, hafif kokulu alkollü bir madde.

k. 37/4

komposto -1- [İt.] Şekerli suda kaynatılmış yaş meyvelerden ibâret tatlı [Kuru meyvelerden yapılabılır] *hoşaf* denir].

k.+ ları 35/20

komşu -1- Evleri birbirine yakın veya bitişik olan kimselerin birbirlerine göre aldıkları ad.

k.+ dur 11/18

kon - -1- Koymak işi yapılmak, konulmak, bırakılmak, yerleştirilmek.

k.- ur 04/7

konul -1- Koymak işi yapılmak, konmak.

k.- arak 30/21

korkul -1- Korkuya kapılmak, korku duyulmak.

k.- maz 26/14

kornelis -1- [Fr.] Bir tür basit protein.

k. 40/21

koy -1- (Bir yere) Bırakmak, (bir yere) yerleştirmek.

k.- arak 30/8

koyu -2- Sıvılık derecesi fazla olan, yoğunluğu sebebiyle güç akan, akışkanlığı az olan, kesif.

k. 35/10, 35/16

kök -1- Bitkilerin, toprağın altında kalan ve topraktaki besi maddelerini emmelerine yarayan kısmı, cezr.

k.+ ü 30/18

kör bağırsak -5- [Far.+T.] Kalın bağırsağın başlangıç kısmında bulunan, 5-6santim uzunluğunda, sık iltihaplanan, iltihaplanmasına “apandisit” adı verilen bağırsak çıkıntısı.

k.+ ı (kör bağırsağı) 16/7

k.+ ın (kör bağırsağın) 15/19

k. 15/11, 15/13, 16/5

köşe -1- [Far.] Bir nesnede en ve boyun kesiştiği sivri yer, uç.

k. 17/17

kubbemsi -1- [Ar.+T.] Biçimi kubbeyi andıran.

k.+ dir 07/5

kulak -2- Başın iki yanında bulunan işitme organı.

k.+ ı (kulağı) 24/7

k. 05/4

kulâme -1- [Ar.] Kesinti.

k. 06/16

kullan- -3- (Bir şeyden) Hangi işe yarayırsa o maksatla yararlanmak.

k.- mak 27/17

kullanıl- -5- Bir şeyden yaradığı işte faydalanılmak.

k.- ır 24/19, 42/12

k.- an 26/2

k.- dıktan 27/16

k.- ırsa 45/8

k.- ması 36/11

k.- maz 23/2

kurs -1- [Ar.] Yuvarlak ve yassı nesne, disk.

k.+ lar: 27/18

kurşun -1- Ağır, yumuşak, kolayca dövülebilen, mâviye çalan gri (kurşunî) renkli, boru îmalı ve birçok kimyevî birleşikte kullanılan metal element.

k. 44/16

kurtul- -1- (Bir tehlikeden, sıkıntılı bir durumdan) Sıyrılmak, uzaklaşmak, selâmete çıkmak, halâs olmak.

k.- muş 18/7

kuru -3- Nemi, suyu olmayan.

k. 20/8, 30/4, 35/6

kus- -3- Midesinde bulunanları ağızdan dışarıya atmak.

k.- mak (kan kusmak) 39/9, 42/13

k.+ malardır 40/2

kufr -6- [Ar.] Dâirenin ve dâire şeklindeki cisimlerin çapı.

k.+ u 02/7, 04/15, 03/1, 11/5, 15/4

k.+ ları 09/4

kuvve -3- [Ar.] Kuvvet [Kelime bu anlamda Farsça tamlamalarda birinci öge olarak kullanılır].

k.+si (k.- i hazmiyye) 10/18

k.+ lerine (k.- i mugaddiyye)40/8

k.+ si (k.- i mugaddiyye) 34/17

kuvvet -4- [Ar.] Maddî güç, canlı bir organizmanın faâliyetini sağlayan güç.

k.+ i 10/13

k.+ inin 36/7

k. 44/18

k. (kesb-i k.) 43/2

kuvvetleştir- -1- Kuvvetlendirmek.

k.- mek 41/13

kuyruk -2- Hayvanların büyük bir kısmında gövdenin arka tarafında yer alan uzun ve esnek organ.

k.+ u (kuyruğr) 16/1

k. 16/3

kuyruk sokumu -1- İnsan vücûdunda omurganın en alt ucundaki bitiş yeri.

k.+ u 03/7, 17/5

kuzu -1- Koyunun yavrusu.
k. 24/7

küçük -3- Ölçüleri bakımından aynı cinsteki benzerlerinden daha alçak, daha dar, daha kısa ve daha ufak olan.
k. 05/2, 09/13, 46/16

küçük dil -1- Damağın etek kısmının ortasında bulunan, 10 – 12 milimetre uzunluğunda, yutmada önemli rol oynayan, oynak ve kasılabilir çıkıntı şeklindeki küçük organ.
k.+ in 04/18

küçül- -1- Küçük duruma gelmek, daha küçük olmak.
k.- ür 09/5

küllî -1- [Ar.] Bütüne âit, bütünle ilgili, bütünü kapsayan.
k.+ sini (kısm-ı k.) 02/16

künbed -3- [Far.] Yarım küre biçimindeki dam, kubbe. (Kalın bağırsağın kubbeleri.)
k.+ ler 15/6
k.+ i 07/6
k.+ lere 18/8

kürek -1- Kömür, toprak, kum, kar vb. maddeleri bir yerden alıp bir yere

atmaya yarayan, uzun bir sapa geçirilmiş mâdenî yayvan bir parçadan ibâret âlet.
k. 38/12

kütle -1- [Ar.] Yığın, küme, bir araya toplanmış şeyler.
k. (k.- i mültevvîye) 16/4

kü'ûliyye -2- [Ar.] Kü'ûl kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.
k.+ nin (meşrûbât-ı k.) 31/21
k.+ yi (mevâdd-ı k.) 44/17
k.+ dir 03/16

L

lahana -1- [Yun.] Turpgillerden, pek çok türü olan, kat kat sarılı yapraklardan ibâret güz ve kış sebzesi.
l. 24/6

lâzım -18- [Ar.] Gerekli, lüzumlu.
l.+ dır 10/12, 20/6, 23/4, 23/13, 33/3, 36/11, 41/4, 41/14
l.- diğinden (lâzım gelmek) 36/13
l.- ir (lâzım gelmek) 27/17, 30/5, 38/4
l.- ir (lâzım gelmek) 31/9
l.- duğu (lâzım olmak) 33/7, 38/11
l.- duğundan (lâzım olmak) 21/20
l. 40/8

1.+ dır 41/18

lâzime -3- [Ar.] Lâzım kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

1.+ den (imsâk-ı l.) 41/8

1.+ dendir (kavâ'id-i sıhhiyye-i l.)

22/9

edviye-i l.+ ye 20/9

lif -5- [Ar.] Hayvânî ve nebâtî maddelerin iplik gibi ince ve uzun parçası.

1.+ leri 06/1, 06/2, 06/7

1.+ lerinin 13/12

1. 46/11

limon -2- [Far.] Turunçgillerden, sıcak ülkelerde yetişen ve aynı isimdeki meyveyi veren, kerestesi makbul ağaç.

1. 32/11, 47/4

lisân-ı mizmâr -1- [Ar.] Nefes yolu, hançere.

1. 05/8

litre -2- [Fr.] Sıvıların miktârını belirlemek için kullanılan 1 desimetreküp hacminde ölçü birimi.

1. 06/14, 40/14

lokma -5- [Ar.] Bir defada ağza götürülen yiyecek parçası, bir seferde yutulacak miktardaki yiyecek.

1. (l.- i ta'âmiyye) 06/5

1.+ nin (l.- i ta'âmiyye) 05/15

1.+ lar 04/8

1.+ ları 44/9

1.+ nın 05/12

lüzucet -1- +[Ar.] Yapışkanlık, yapışkan olma, bir yere yapışıp uzama..

1.+ li 46/10

lüzûm -2- [Ar.] Gerekme, lâzım olma, gereklilik, gerek.

1.+ u 39/20

1.+ ülür (lüzum görmek) 26/21

M

mâ'adâ -2- [Ar.] –den başka, –den gayri.

m.+ da 32/15

m. 36/3

mâdde-2- [Ar.] İnsanın dokunma, görme, koklama, tatma duyuları ile tespit edebildiği, özelliklerini ölçüp biçebildiği, uzayda yer kaplayan, parçalandığı zaman enerjiye dönüşen, yoğunlaşmış enerjiden ibâret nesne, zaman ve mekânla sınırlı nesne.

m.+ yı (m.- i mahsûsa) 09/15

m.+ nin 27/3

maddiyye -1- [Ar.] Maddî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ nin (meşâgil-i m.) 38/10

ma'den su -11- [Ar.+T.] İçinde erimiş mâdenî maddeler bulunan ve bâzı hastalıklarda tedâvi amacıyla kullanılan kaynak suyu.

m. 22/21, 25/20, 26/18, 31/16, 35/9, 38/5, 45/10

m.+ ları 28/15

m.+ yu 28/13, 28/17

ma'dûd -1- [Ar.] Sayılmak.

m.- duğu (ma'dûd olmak) 39/2

ma'dûmiyyet -1- [Ar.] Yokluk, yok olma durumu.

m.+ i 22/3

mahal -2- [Ar.] Yer, mekân, mevki, cay.

m.+ de 13/17

m.+ den 12/18

mahalle -1- [Ar.] Yer, mevki.

m. 02/3

mâhir -1- [Ar.] Usta, becerikli, eli işe yatkın, mahâretli, mârifetli (kimse).

m.+ i 45/7

mâhiyet -1- [Ar.] Bir şeyin ne olduğunu belirleyen asıl unsur, nitelik.

m.+ i 21/12

mahlûl -1- [Ar.] Çözülmüş, dağılmış.

m. 42/13

mahlût -6- [Ar.] İçine başka maddeler katılmış, karıştırılmış, karışık.

m.+ a 36/20

m.+ tan 30/7

m. 31/18, 32/9, 37/1, 37/5

mahrûm -1- [Ar.] İyi ve güzel bir şeyden hissesi, payı olmayan, yoksun olan, istediğini elde edemeyen (kimse), nasipsiz.

m.+ dur 17/14

mahsûlât -3- [Ar.] Meyve ve hubûbat gibi topraktan elde edilen şeyler, ürünler.

m.+ nın (m.- ı mütefessiha) 34/6

m.+ ın 31/5

m.+ tan 37/13

mahsûs -8- [Ar.] Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere âit olan, başkasında bulunmayan, husûsîleşmiş, has, özgü.

m.+ tur 17/12, 33/18, 43/12

m. 20/7, 31/7, 37/1, 38/15, 42/7

mahsûsa -3- [Ar.] Varlığı beş duyu ile anlaşılan, duyulan, hissedilen şeyler.

m.+ sı (kavâ'id-i m.) 35/13

m.+ yı (mâdde-i m.) 09/15

m. (riyâzât-ı bedeniyye-i m.)

20/8

mahzûr -2- [Ar.] Sakınılacak,
çekinilecek şey, sakınca, engel, mâni.
m.+ u 12/16, 27/1

mâ-i mukattar -1- [Ar.] Damıtık su.
m. 32/07

mak'ad -5- [Ar.] Kıç, geri,
anüs.
m.+ a 15/1, 17/10
m.+ dan 18/12
m.+ dır 02/6
m. 17/6

makâm -2- [Ar.] Durulacak yer,
durak, mekân, mahal.
m.+ ina 03/16
m.+ nda 35/7

makarna -1- [İt.] Yumurtalı un
veya irmik hamurunun çeşitli şekillerde
kesilip kurutulmasıyla elde edilen
yiyecek.
m. 35/20

makbûl -1- [Ar.] Kabul edilen,
reddedilmeyen.
m. (gayr-ı m.- i me'kûlât) 38/17

maksad -6- [Ar.] İstenilen,
kastedilen şey, niyet, amaç, gaye.
m.+ a 21/1121/21, 31/13
m.+ ı 26/21
m. 29/17, 31/21

mâlik -1- [Ar.] Bir şeye sâhip olan
(kimse), sâhip.
m.+ tir 09/16

ma'lûl -1- [Ar.] Hasta, sakat, illetli.
m.- anlar (m. olmak) 44/13

mâ'lûm -2- [Ar.] Herkes tarafından
bilinen, öğrenilmiş olan (şey).
m.+ dur 24/21, 33/8
m.- malıdır (mâ'lûm olmak) 42/4

mâ'lûme -1- [Ar.] Mâlûm kelimesinin
tamlamalarda ortaya çıkan aynı
mânâdaki müennes şekli.
mevâdd-ı m.+ nin 17/12

ma'mâfih -1- [Ar.] Bununla berâber,
durum böyle iken.
m. 24/4, 43/5

ma'neviyye -1- [Ar.] Mânevî
kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan
aynı mânâdaki müennes şekli.
m. (te'sîrât-ı m.) 20/5

mâni' -1- [Ar.] Bir işin yapılmasını
önleyen şey, engel.
m.+ ı (m.- i iltiyâm) 41/12

manyezi -7- [Fr.] Hekimlikte
bağırsaklardaki gazları gidermek

maksadıyla ilâç olarak kullanılan, çok ince zerreler halindeki magnezyum oksit.

m. 25/21, 26/5, 26/9, 26/21, 27/16, 27/19, 28/9, 32/20, 42/10, 42/11

manzara -1- [Ar.] Gözle görülen, bakılıp seyredilen yer, mevki.

m. 43/14

maraz -1- [Ar.] Hastalık, illet.

m.+ dan (esbâb-ı m.) 39/1

marpuç -1- [Far.] Nargileye takılan, kolayca kıvrılıp bükülebilen, hortum biçiminde uzun boru.

m. 09/3

marîz -1- [Ar.] Hasta, hastalıklı, marazlı.

m.+ in (edviye-i m.) 36/12

ma'rûf -1- [Ar.] Bilinen, belli, mâlûm.

m. 20/14

ma'rûza -1- [Ar.] Mâruz kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ ya (esbâb-ı m.) 19/17

masaj -6- [Fr.] Vücûda el, elektrik, su vb. şeyler yardımıyla ovma, bastırma,

titretme gibi işlemler yapılarak uygulanan tedâvi ve bakım metodu.

m.+ ı: 36/16

m.+ ından 36/17

m.- mak (masaj yapmak) 45/12

m. 22/8, 33/1, 36/19

masarika -2- [Yun.] Bağırsakları tutan karın iç zarı, bağırsak askısı.

m. 12/2

m.+ ya 12/4

m. 13/17

mass -6- [Ar.] Emerek çekme, emme, soğurma.

m.- maya (massolmak) 09/16

m.- ur (massolmak) 10/8, 10/9

m. 14/4

m.- er (massetmek) 18/7

m.- mekten (massetmek) 18/17

m. (massetmek) 46/4

matbah -2- [Ar.] Yemek pişirilen yer, mutfak.

m.+ ıdır 09/20

m. 37/7

matlûb -1- [Ar.] İstenilen, aranılan, istek ve arzu duyulan, talep edilen şey.

m.+ u 27/4

ma'tûf -2- [Ar.] Bir tarafa doğru yönelmiş, eğilmiş, meyletmiş, mâil.

m.- an (ma'tûf olmak) 21/11

- m.- up (ma'tûf olmak) 39/17
- mâyi'** -1- [Ar.] Akıcı olan, su gibi akan şey, sıvı.
m. 06/14, 46/10
m.+ yi (m.- i husûsî) 09/14
- mâyi'ât** -1- [Ar.] Akıcı olan, su gibi akan şeyler, sıvılar.
m. 35/6
- mazarrat** -3- [Ar.] Zarar, zıyan.
m.+ ı 30/2, 32/1, 45/11
- mebnî** -4- [Ar.] Yapılmış, kurulmuş, binâ edilmiş.
m. 13/9, 19/17, 27/14, 38/3
- mebzûl** -3- [Ar.] Esirgemedен harcanmış, saçılmış, bol, çok.
m.+ dūr 09/7
m.- up (mebzûl olmak) 33/9
m. 23/12
- mebîz** -2- [Ar.] Dişilerde yumurtaların içinde bulunduğu rahmin iki yanındaki guddeler, yumurtalık.
m. 08/10, 11/18
- mecbûr** -2- [Ar.] Bir şeyi yapmak zorunda olan.
m.- ur (mecbûr olmak) 12/13
m. 22/1
- mecmû'a** -1- [Ar.] Düzenli bir şekilde toplanıp biriktirilmiş, bir araya getirilmiş şeylerin tamâmı, koleksiyon.
m.+ sı 21/10
- mecrâ** -1- [Ar.] Vücuttaki sıvıların aktığı yollardan her biri, kanal.
m. 13/7
- medîde** -1- [Ar.] Medid kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.
m. (meşâgil-i 'akliyye-i m.) 22/3
- mefrûş** -1- [Ar.] Döşenmiş, döşeli.
m.+ tur 13/14
- meftûh** -2- [Ar.] Açılmış, açık.
m.+ dur 07/12
m. 08/4
- mehbil**-1- [Ar.] Rahim yolu, döl yolu.
m. 17/16
- me'kûle** -5- [Ar.] Yenmiş, yenilmiş.
m.+ nin (mevâdd-ı m.)34/5, 39/8, 43/6
m. (mevâdd-ı m.) 41/14, 43/8
- me'kûlât** -17- [Ar.] Yenecek şeyler, yiyecekler.
m. 04/11, 09/20, 21/6, 21/21, 23/3, 23/5, 34/16, 34/18, 43/11

m. (m.- ı tefessüh) 37/20

m. (m.- ı ‘âdiyye) 41/6

m.+ a 23/20

m.+ ın 23/12, 24/4, 40/5

m. (gayr-ı makbûl-i m.) 38/17

m. (mu‘tâd-ı m.) 41/3

melhûz -1- [Ar.] Olabileceği düşünülen, umulan, beklenen, ihtimal dâhilinde bulunan, muhtemel.

m. 34/21

memnû‘ -3- [Ar.] Men edilmiş, yasaklanmış, yasak.

m.+ dur 22/9

m.- an (memnû‘ olmak) 23/5

m. 23/11

men‘ -8- [Ar.] Yasaklama, engelleme, önleme.

m.- er (men‘ etmek) 05/12, 14/8

m.- ilmeli (men‘ etmek) 21/21

m.- mek (men‘ etmek) 39/18, 40/3, 40/4

m. 34/14, 38/3

menbâ‘ -1- [Ar.] Herhangi bir şeyin ortaya çıktığı, meydana geldiği, zuhur ettiği yer, mebde, menşe.

m.+ larıdır 28/17

menkû‘ -1- [Ar.] Suda kaynatılmış, haşlanmış.

m.+ larını 24/13

menşûr -1- [Ar.] Prizma şeklinde.

m. 15/5

merbût -1- [Ar.] Bağlı, bağlanmış, raptedilmiş.

m. 34/8

mertebe -3- [Ar.] Kademe, derece, basamak, sıra.

m. 22/6, 22/19, 44/9

mer‘î -1- [Ar.] Gözle görülen, görülebilen.

m.+ dir 17/1

merî -2- [Ar.] Yemek borusu.

m. 06/13

m. 09/20

mesdûd -1- [Ar.] Önüne çekilen bir setle kapanmış, kapalı.

m. 15/19

meselâ -2- [Ar.] Misal olarak, örnek olarak, söz gelişi.

m. 12/6, 19/3, 24/6

mesrûd -1- [Ar.] Söylenmiş, beyan edilmiş, serd olunmuş, mezkûr.

m. (adalât-ı m.)14/17

mestûr -1- [Ar.] Örtülü, kapalı, gizli, saklı.

- m. 17/14
- mesâfe** -2- [Ar.] Uzaklık, ara.
m.+ si 13/18
m. 04/16
- mesâne** -3- [Ar.] Sidik torbası, idrar torbası, kavuk.
m. 08/9, 11/17, 17/15
- meşâgil** -3- [Ar.] Uğraşılan, insanı meşgul eden şeyler, meşgaleler.
m.+ nin (m.- i maddiyye) 38/10
m. (m.- i 'akliyye) 38/10
m. (m.- i 'akliyye-i medîde:) 22/3
- meşgûl** -1- [Ar.] Bir şeyle uğraşan, bir iş yapmakta olan.
m.- mak (meşgûl olmak) 22/4
- meşgûliyyet** -1- [Ar.] Meşgul olma durumu, çalışma, uğraşma.
m. 22/6
- meşrûbât** -11- [Ar.] İçilecek şeyler, içecekler.
m. 22/18, 35/7
m.+ nin (m.- i kü'ûliyye) 31/21
m.+ ye (m.- i mütehammire) 41/7
m.+ m 04/11, 22/10
m. 09/21, 22/19, 24/11, 24/15, 31/14
- metâ'ib** -1- [Ar.] Yorgunluklar, zahmetler, eziyetler, meşakkatler.
m.+ den (m.- i 'azîme) 38/10.
- metre** -2- [Lat.] Yer meridyen dâiresinin kırk milyonda birine eşit olduğu kabul edilen ve kısaltması m. olan uzunluk ölçüsü birimi.
m. 11/5, 15/2
- mevâd** -25- [Ar.] Elle tutulup gözle görülebilen, uzayda yer kaplayan, bölünebilen, ağırlığı olan nesnelere, maddeler, cisimler.
m.+ dandır 23/11
m.+ ı 09/17, 18/16, 33/15, 35/15, 36/2
m. 18/17, 23/7, 40/10
m.+ den (m.- i muhtelif) 46/10
m.- ı 14/12
m. (m.- i azotiyye-i sâ'ire) 23/14
m. (m.- i gıdâ'iy) 04/6
m.+ yi (m.- i hâzime) 14/4
m.+ yi (m.- i keylüsiyye) 18/7
m.+ yi (m.- i küûliyye) 44/17
m.+ nin (m.- i ma'lûme) 17/11
m.+ nin (m.- i mezkûre) 38/3
m. (m.- i me'kûle) 41/14, 43/8
m.+ nin (m.- i me'kûle) 34/5, 39/8, 43/6
m. (m.- i müterâkime) 10/4
m.+ nin (m.- i müterâkime) 38/5

mevcûd -10- [Ar.] Var olan, bulunan (şey veya kimse).

m.+ dur 06/9, 09/12, 13/15

m. a'zâ-yı m.+ enin 08/6

m. olduğu 14/5, 25/6

m. 24/5, 25/21, 28/4, 32/19

mevki'-2- [Ar.] Bir şeyin veya bir işin yapıldığı, olduğu yer.

m.+ inde 16/16

m.+ nde 07/3

m.+ 'nin 43/1

mevt -1- [Ar.] Ölüm.

m. 39/15

mevzû' -1- [Ar.] Ele alınan, incelenen, üzerinde durulan mesele, konu.

m. 06/13

mevdân -7- [Ar.] 1. Görünmek, belli, açık, âşikâr olmak, ortaya çıkmak.

m.+ a çıkar 21/13

m.+ a çıkmaya 43/18

m.+ a getirmeye 17/11

2. İmkân ve fırsat vermemek.

m.- ilmez (mevdân vermek) 20/9

m.- ir (mevdân vermek) 27/6

m.- memek (mevdân vermek)

29/19

m. 43/20

meyve -3- [Far.] Bitkilerin, çiçeğin döllenmesinden sonra yumurtalığın gelişip büyümesiyle meydana gelen ve tohumları taşıyan kısmı, yemiş.

m.+ ler 24/9

m.+ lerdir 35/21

m. 35/20

meyyâl -1- [Ar.] Çok eğik olan, eğilmiş (şey veya kimse).

m.- duğundan (meyyâl olmak)

22/19

mezkûr -2- [Ar.] Az önce adı geçen, sözü edilen, yukarıda anılan, zikrolunan.

m.+ un (hâmız-i m.) 19/6

m. 18/3

mezkûre -7- [Ar.] Mezkûr kelimesinin kadını ifâde eden veya tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ den (ahvâl-i m.) 20/6

m.+ nin (mevâdd-ı m.) 38/3

m.+ nin (sümûm-ı m.) 38/2

m.+ nin (âlât-ı m.) 08/13

m.+ yi (a'zâ-yı m.) 08/11

m.+ yi (evcâ'-i m.) 32/3

m. 03/14

mi'â -4- [Ar.] Bağırsak.

m.+ yı 15/3

m.+ nın 17/18

m.+ ya 18/10

m. 37/19	m.+ lerinden 38/6
mi'â-yı galîz -1- [Ar.] Kalın bağırsak.	m.+ nin 03/4, 07/4, 07/16, 07/17,
m. 15/3	08/16, 08/20, 09/11, 09/19, 10/1,
	10/4, 10/15, 11/1, 12/7, 16/11,
mi'â-yı isnâ 'aşer -7- [Ar.] On iki	19/1, 19/10, 20/15, 24/18, 27/8,
parmak bağırsağı.	27/11, 31/17, 33/15, 34/9, 34/11,
i. 13/1, 13/2, 13/5, 13/8, 13/9, 13/11,	34/21, 36/16, 39/4, 39/13, 39/18,
13/16	40/3, 42/15, 43/19
	m. (bevâb-i m.) 07/11
mi'â-yı müstakîm -4- [Ar.] Doğru	m.+ nin (dâhilî-i m.) 34/12
bağırsak.	m.+ nin (elem-i m.) 19/17, 19/19
m. 17/7, 17/8	m.+ si 34/3
m.+ in 17/13, 18/10	m.+ sinden 44/12
	m.+ sinin 07/13, 44/4
mi'â-yı rakîk -5- İnce bağırsak.	m.+ ye 02/1, 04/8, 04/11,05/11,
m. 11/2, 12/21, 13/10, 13/11	05/14, 05/15, 07/18, 12/9, 18/20
m. + tir 13/1	m.+ ye (gusl-i m.) 37/12
	m.+ye (tevessü'-i m.) e 34/7,
mi'de -138- [Ar.] İnsanlarda ve	34/16, 40/12
hayvanlarda karın boşluğunun üst	m.+ yi 02/13, 08/17, 18/19, 25/5,
kismında bulunan ve yenilen yiyecekleri	30/2, 34/17, 35/6, 37/13, 40/16
sindirmeye yarayan torba şeklindeki iç	m.+ yi (vezâ'if-i m.) 22/5
organ, kursak.	m. (elem-i m.) 19/1, 19/4, 19/8,
m. (âlâm-ı şedîde-i m.) 39/9	19/9, 19/10
m. (gusl-i m.) 37/11	m. 02/12, 06/12, 06/13, 06/17,
m.+de 09/16, 10/11, 14/10,19/11,	07/19, 08/8, 09/19, 10/18, 10/20,
29/12, 37/20, 43/9, 45/2	15/12, 19/7, 19/12, 20/12, 21/4,
m.+ deki 31/3	23/8, 29/8, 34/5, 34/14, 34/20,
m.+ deki (karha-i m.) 19/9	37/16, 40/4, 41/10, 41/16, 43/7,
m.+ den 11/13	44/17, 45/7, 45/8, 45/12, 45/15
m.+ den (gusl-i m.) 28/5	m. (def'-i ta'affün-i m.) 37/19
m.+ dir (tevessü'-i m.) 21/9	m. (elem-i 'asabî-i m.) 19/14
m.+ lerde 23/13	m. (fu'âd-i m.) 07/10, 09/21
m.+ lere 33/17	m. (harekât-i m.) 40/5

m. (tevessü'-i m.) 22/18, 24/4, 25/5, 28/4, 29/4, 31/1, 33/16, 36/7, 40/2, 42/13,

m. (ritic-i kebîr-i m.) 07/7

m. (ritic-i sagîr-i m.) 07/7

m. (seretân-ı m.) 42/16, 42/18, 43/20

m.+lilere (mütevessî' m.) 35/5

mi'devî -3- [Ar.] Mideye âit, mideyle ilgili.

m.+ den (hazım-ı m.) 40/7

m.+ nin ('usâre-i m.) 10/5

m. ('usâre-i m.) 33/9

mi'de borusu -1- [Ar.+T.] Yemek borusu. Besinleri ağızdan mideye ulaştıran, kasla çevrili, içi mukoza ile kaplı kanal.

m. 05/17

mi'de hunisi -8- [Ar.+Yun.] Hazım borusunun gırtlaktan gelen yiyecek ve içeceklerin mideye gitmesini sağlayan kısmı.

m. 04/12, 05/13, 06/6

m. 04/14, 05/4

m.+ nin 04/17, 05/5

m.+ yle 04/19

mi'de tulumu -1- Hazım borusunun karın boşluğunda şişip kabarak oluşturduğu 200 gram ağırlığındaki tulum, mide

m.+ nun 07/8

mi'deviyye -28- [Ar.] Mideye âit, mideyle ilgili. Midevî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ de 29/6

m.+ nin 36/10

m.+ nin (fi'l-i m.) 40/9

m.+nin (gışâ-yı muhâtî-i m.)

21/19

m.+ nin (ifrâz-ı m.) 33/7, 39/19

m.+nin ('usâre-i m.)21/14, 21/18,

24/17, 27/7, 29/17, 30/5, 30/13, 33/12, 39/5, 40/16

m.+ yi 28/3

m.+yi (harekât-ı m.) 24/11, 30/13

m.+ yi ('usâre-i m.) 41/13

m. (tahammürât-ı m.) 31/1

m. ('usâre-i m.) 09/13, 10/13,

20/17, 25/3, 27/12, 29/3

m. (âlâm-ı m.) 20/4

m. (âlâm-ı 'asabîyye-i m.) 19/16

mi'de yarası -1- Bir dış etkiyle, bir hastalık veya ârıza sebebiyle midede meydana gelen kesik, yarık veya çıban.

m.+ nın 41/17

midye -1- [Yun.] Yassı solungaçlı yumuşakçalardan, denizlerde kayalara, taşlara tutunarak, tatlı sularda ise dip çamuruna veya kuma gömülerek yaşayan, eti lezzetli, kabuklu ve omurgasız hayvan. Mytilus

m. 36/04

miktar-24- [Ar.] Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet.

m.+ da 25/15, 27/12, 32/20, 41/17

m.+ ı 26/13, 31/19, 33/10, 33/12, 41/19, 42/2

m.+ ında 28/2, 41/20, 42/1

m.+ ını 30/7, 42/5

m.+ larında 40/11

m.+ ları 22/21

m.+ larına 24/1

m. 21/15, 27/3, 27/10, 27/21, 31/18, 40/18

mini -2- [Fr.] Küçük.

m. 14/15

moins -1- [Fr.] En az.

m. 41/21

morina -1- [Yun.] Mezgitgiller familyasından, kuzey denizlerinde yaşayan, karaciğerinden balık yağı çıkarılan, uzunluğu 1,5 – 2 metreyi bulabilen, eti ve yağı için avlanan iri balık.

m. 35/18

mu'allak kolon -1- [Ar.] Çivi, çengel vb. bir şeye veya bir yere asılmış olan, asılı bağırsak.

m. 16/15

mu'ayyen -1- [Ar.] Belli, belirli.

m. 26/11

mûcib -2- [Ar.] Sebep olan, gerektiren.

m.+ î (m.- i izdihâm) 23/8

m.- muştur (mûcin olmak) 11/7

mugaddî -4- [Ar.] Besin maddesi fazla olan, besleyici.

m. 40/7, 44/19

m.+ yyelerine (kuvve-i m.) 40/8

m.+ yyesi (kuvve-i m.) 34/17

muhaddeb -2- [Ar.] Kamburlaştırılmış, kambur, tümsekli, bombeli.

m. 07/5, 10/15

muhakkak -2- [Ar.] Doğru olduğu kesin olarak bilinen, doğruluğunda şüphe bulunmayan, doğru, gerçek.

m. 27/14, 41/17

muhallebi -1- [Ar.] Pirinç unu, süt ve şekerden yapılan pelte kıvâmında tatlı.

m. 35/17

muharrer -1- [Ar.] Yazılı, yazılmış, tahrir edilmiş.

m. 33/5

muharrike -1- [Ar.] Hareket ettiren, harekete geçiren, kımıldatan, oynatan. Muharrik kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m. (vesa'it-i m.- i ef'âl)
36/8

muhassenât -2- [Ar.] İyi ve güzel huylar, hayırlı, faydalı işler, iyilikler, güzellikler.

m.+ ı 30/2
m. 36/17

muhavvel -1- [Ar.] Bir başkasına yükletilmiş, yüklenmiş, ısmarlanmış, sipâriş edilmiş.

m. 32/4

muhavvil -3- [Ar.] Başka bir şeyle sokan veya farklı bir duruma getiren, değıştiren, tahvil eden.

m.+ dir 37/10
m.- abilir (muhavvil olmak) 38/7
m. 20/3

muhtelif -4- [Ar.] Farklı, çeşitli, çeşit çeşit, türlü.

m. 19/2, 42/15
m. + e (eşğâl-i m.) 33/4

m.+ esi (hareket-i m.) 10/4

m.+ eden (mevadd-ı m.) 46/10

muhtelit -1- [Ar.] Farklı nitelikteki unsurlardan meydana gelen, karışık, karma.

m. 22/13

muhtemel -1- [Ar.] Olması veya gerçekleşmesi ihtimal dâhilinde olan, olabilir, olası, mümkün.

m. (m.+ü'l vukû) 39/20

muhtevî -1- [Ar.] Kendinde toplayan, içine alan, kapsayan, ihtivâ eden.

m.+yyesinin 33/15

muhteviyât -2- [Ar.] Bir nesnenin içinde bulunan şeyler.

m.+ ını 07/13, 07/17

muhât -2-[Ar.]Midenin gömleklerinden üçüncüsü.

m. 06/8, 09/9

muhâtara -1- [Ar.] Tehlikeli durum, tehlike.

m. (bâdî-i m. 37/21)

muka'ar -2- [Ar.] Kenarlardan başlayıp ortaya doğru çukurlaşan, ortası çukur olan.

m. 07/5, 10/16

mukâbele -3- [Ar.] Bir işin, davranışın gerektirdiği karşı davranış veya iş, karşılık.

m.+ ye 32/4

m.- mek (mukâbele etmek) 40/1

m. 31/13

mukâbil -2- [Ar.] Bir şeyin tam karşısına gelen, karşısında bulunan, karşı karşıya olan.

m. 10/20, 18/9

mukattar -1- [Ar.] Damla hâlinde, damla damla akan.

m. (mâ'-i m.) 32/17

mukâvemet -1- [Ar.] Karşı koyma, boyun eğmeme, dayanma, direnme, direniş.

m.+ e 31/7

mukâvim -1- [Ar.] Dayanıklı, dirençli, güçlü, sağlam.

m. 08/1

mukavvî -1- [Ar.] Güçlü ve sağlam bir duruma getiren, güç, kuvvet veren, takviye eden.

m. 44/19

mukayyî -3- [Ar.] Kusmaya sebep olan, kusturan, kusturucu (ilâç).

m. (bâ-husûs cevz-i m. 30/15

m. (cevz-i m.) 30/16, 31/11

muktedir -2- [Ar.] Bir işe gücü yeten, o işi yapacak veya yaptıracak güce, bilgi ve yeteneğe sâhip olan, güçlü, kudretli (kimse).

m. 31/8

m. (gayr-ı m.) 34/10

munkabız -1- [Ar.] Peklik çeken, kabız olmuş (kimse).

m.- mamalı (munkabız olmak)

45/13

munkatî' -1- [Ar.] Kesilen, kesilmiş, kesik, aralıklı, fâsılalı.

m. 40/18

muntabık -1- [Ar.] Fikirleri uygun olan.

m.- arak (muntabık olmak) 15/18

muntazam -4- [Ar.] Düzgün.

m. 04/2, 15/14, 35/3

m. (gayr-ı m.) 43/19

murâfakat -1- [Ar.] Arkadaşlık, yol arkadaşlığı, yoldaşlık.

m. 19/15

musîbe -1- [Ar.] İsâbetli görüşler.

m.+ leri (hisse-i m.)39/3

mu'tâd -1- [Ar.] Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış, her zamanki.

m. (m.- ı me'kûlât 41/3

mutavassıta -1- [Ar.] Az-çok, küçük-büyük, zengin-fakir vb. karşıt nitelikler arasında bulunan, orta halde olan, orta.

m. (tabaka-i m.) 09/2

mu'tedil -1- [Ar.] Orta halde, orta kararda olan.

m. 25/15

muttasıf -2- [Ar.] Bir hal ve sıfatla nitelenmiş olan, kendisinde o hal ve sıfat bulunan.

m.+ tır 29/6

m.- up (muttasıf olmak) 33/7

muttasıl -1- [Ar.] Aralıksız ve yan yana olan, bitişmiş durumda bulunan, bitişik.

m. 13/17

muvaıffak -1- [Ar.] Başarı kazanmış, başarmış, başarılı.

m.- uncaya (muvaıffak etmek) 42/3

muvaıfık -2- [Ar.] Uygun, münâsip.

m. 15/17

m.- up (muvaıfık olmak) 41/18

muvaıkkıf -1- [Ar.] (Bir şeye) vâkıf olan, bilen, haberdar olan.

m.+ leri 28/15

muzır -1- [Ar.] Zarar veren, zararlı.

m.+ dır 27/7

muztarib -2- [Ar.] Maddî mânevî bir sıkıntısı, üzüntüsü veya rahatsızlığı olan, acı çeken, ızdırap içinde kıvranan (kimse).

m.- en (muztarib etmek) 22/5

m.- anlar (muztarib olmak) 25/14

m. 44/13

muztaribe -1- [Ar.] Muztarib kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

m.+ yi ('ârizât-ı m.) 44/2

mübâşeret -2- [Ar.] Bir işe başlama, yapmaya girişme.

m.+ ten 32/2

m. 32/5

mübeddel -1- [Ar.] Başka bir şekle konulmuş, değiştirilmiş, tebdil ve tağyir edilmiş.

m. 43/4

mübtenî -2- [Ar.] Bir şey üzerine binâ edilmiş, kurulmuş, kurulu.
m.- an (mübtenî olmak) 21/21
m. 31/13

mücâvere -2- [Ar.] Birbirine yakın oturma, komşuluk, yakınlık.
m.+ ye (a'zâ-yı m.) 07/4, 08/17

müdâvât -1- [Ar.] Devâ aramak, tedâvi etmek, şifâyâ kavuşturma.
m.+ ye (m.- ı hâmızıyye) 32/2

müddet -10- [Ar.] Bir şeyin, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman bölümü, süre.
m. 10/12, 21/8, 25/2, 26/11, 27/4, 27/16, 32/2, 41/1, 43/3

müdevvere -1- [Ar.] Yuvarlak.
m.+e (karha-i m.) 39/4

müesses -1- [Ar.] Kurulu, kurulmuş, tesis edilmiş.
m.- an (müesses olmak) 21/16

mü'essir -1- [Ar.] Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.
m. (gayr-ı m.) 42/12

müfrita -1- [Ar.] Bir şeyi haddinden, gereğinden fazla yapan, aşırıya, ifrâta kaçan (kimse).
m.+ ya (kaleviyyet-i m.) 32/4

mühim -2- [Ar.] Ehemmiyetli, önemli.
m. 10/18, 20/16

mükâfî -1- [Ar.] Eşit, denk.
m. (kat'-ı m. 09/7

mükemmel -1- [Ar.] Olabileceği en üstün, en kusursuz şekilde olan, eksiksiz, kusursuz, tam.
m. 45/15

mükerrer -1- [Ar.] Tekrar edilmiş, tekrarlanmış.
m. 28/8

mükevvin -1- [Ar.] Yaratan, meydana getiren (kimse veya şey).
m.+ dir: 07/19

müleyyin -1- [Ar.] Yumuşatan (şey), yumuşatıcı. Kabızlığı önleyen, hafif müshil tesirli ilâç.
m. 28/10

mültesik -1- [Ar.] Bitişik, yapışık, birleşmiş, bitişmiş.
m.+ tır 12/4

mülteví -1- [Ar.] Bükülmüş, kıvrılmış, sarılmış, eğilmiş.

m. (kütle-i m.+ yye) 16/4

mümeyyiz -1- [Ar.] Bir şeyi veya kimseyi başkalarından ayıran, farklı, seçkin duruma getiren.

m.+ si (işârât-ı m.) 39/9

mümkün -4- [Ar.] Olması, gerçekleşmesi imkân dâhilinde olan, olabilir, kâbil, muhtemel.

m.- duğu (mümkün olmak) 22/6

m. 22/19, 40/4, 44/9

mümted -1- [Ar.] Uzanmış, yayılmış.

m.+ dir 13/10

münâsip -9- [Ar.] Uygun, yerinde.

m.+ tir 23/17, 28/14, 31/16, 40/10

m.- an (münâsip olmak) 36/11

m.- up (münâsip olmak) 35/6

m. 28/15, 31/20, 44/5

mündefi' -1- [Ar.] Kendi kendine ayrılıp gitmek, uzaklaşmak.

m.- urlar (mündefi' olmak) 43/9

münebbih -1- [Ar.] Uyarıcı (ilâç, kahve, çay vb.), uyaran.

m. 21/20

münhal -1- [Ar.] Çözülmüş, açılmış.

m. (gayr-ı m. 26/2

münhanî -1- [Ar.] Eğri.

m.+ dir 13/3

münkalib -1- [Ar.] Başka bir duruma veya şekle girmiş, dönüşmüş, değişmiş, inkılâp etmiş.

m.- duğundan (münkalib olmak)

17/1

münkatı' -3- [Ar.] Arkası kesilen, devam etmeyen, son bulan, sona eren.

m. 21/6, 22/8, 25/9

müntehî -2- [Ar.] Bir yere, bir şeye varıp ulaşan, son bulan.

m.- ur (müntehî bulmak) 03/9

m.- ur (müntehî olmak) 17/6

münteşir -1- [Ar.] Yayılmış, yaygın.

m. 18/2

müntine -1- [Ar.] Pis kokan, kokmuş, kokuşmuş, bozuk. Müntin kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ nin (emrâz-ı m.) 39/2

müptelâ -5- [Ar.] Bir şeye kendini kaptırmış olan, tutulmuş, düşkün.

m.+ ların 36/8
m.+ larıdır 34/4
m.- anlar (müptelâ olmak) 34/16
m.- anların (müptelâ olmak) 20/6
m. 29/1

mürâca‘at -1- [Ar.] Bir istek için bir kimse veya makâma başvurma, başvuru.

m.-ur (mürâca‘at olunmak) 37/12

mürekkeb -3- [Ar.] Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik.

m. 22/15, 23/13, 36/20

müretteb -1- [Ar.] Sıralanmış, sıralı, tertipli, muntazam.

m.+ dir 08/17

mürriyyât -1- [Ar.] Acılar, acı olanlar.

m. 30/14

mürûr -1- [Ar.] (Zaman için) Geçip gitme, bitme, sona erme.

m.+ la (m.- i zamân) 27/7

müsâ‘ade -4- [Ar.] 1. İzin.

m.- mez (müsâ‘ade etmek) 07/18

m.- ilir (müsâ‘ade etmek) 35/3

2. Uygun, elverişli olma, elverişlilik.

m- an (müsâ‘ade olmak) 23/12

m.- unur (müsâ‘ade olmak)
23/20, 24/8

müsâ‘id -2- [Ar.] Elverişli, uygun.

m. 15/16, 31/14

müsemmâ -1- [Ar.] İsimlendirilmiş, belli bir isimle anılmış.

m. 12/3

müşhil -1- [Ar.] Bağırsakların çalışmasını sağlayan, kabızlığı giderici, dışkının kolayca dışarıya atılmasına yarayan ilâç.

m. 28/13, 38/5

müşilât -1- [Ar.] Bağırsakların çalışmasını sağlayan, kabızlığı giderici, dışkının kolayca dışarıya atılmasına yarayan ilâçlar.

m. 28/8

müskirât -2- [Ar.] Sarhoşluk veren şeyler, alkollü içkiler.

m.+ ın (‘ale’l-husûs m.) 39/1

m. 22/20

müstahzar -1- [Ar.] Hazırlanmış, hazır (şey).

m. 42/10

müstahzarât -1- [Ar.] Hazırlanmışlar, hazır (şey)ler.

	m.+ ı 32/4		
müstevî	-1- [Ar.] Düz. m. 18/8	müte‘âkiben	-2- [Ar.] Sonra, hemen sonra, arkasından, –i tâkîben. m. 41/21, 43/1
müşâbih	-2- [Ar.] Benzeyen, benzer, mümâsil. m. 34/1, 43/14	müte‘allikât	-1- [Ar.] İlgili olanlar, ilgili hususlar. m.+ ı 19/12
müşevvik	-1- [Ar.] Arzusunu, isteğini arttıran, isteklendiren, şevk ve gayrete getiren (kimse veya şey). m.+ i 19/12	mütebeddil	-1- [Ar.] Bir durumda, bir kararda kalmayan, değişen. m. 42/2
müşkil	-2- [Ar.] Halledilmesi, çözümü kavuşturulması güç iş veya mesele, zorluk, güçlük. m.+ dir 44/1 m. 43/1	mütebâkî	-1- [Ar.] Geriye kalan, artan. m.+si 12/1
müştekî	-1- [Ar.] Şikâyet eden (kimse), şikâyetçi. m. 38/6	müteferrik	-1- [Ar.] Çeşitli, muhtelif. m. 15/6
mütâla‘a	-1- [Ar.] Etraflıca düşünme, inceleme, tetkik. m. 22/4	mütefessiha	-1- [Ar.] Kokmuş, kokuşmuş, çürümüş, tefessuh etmiş. Mütefessih kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli. m.+ nın (mahsûlât-ı m.) 34/6
müte‘âkib	-15- [Ar.] Birbiri ardınca gelen, birbirini tâkip eden. m. 02/8, 02/13, 04/9, 10/12, 15/10, 16/7, 16/11, 16/17, 20/5, 21/6, 31/6, 36/18, 43/11, 45/4, 45/5	mütehammire	-2- [Ar.] Ekşiyen, mayalanan. Mütehammir kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli. m.+ ye (meşrûbât-ı m.) 41/7 m. 47/6

müteharrik -4- [Ar.] Hareket eden, hareket hâlinde olan.

m.+ tir 12/1

m. 12/5, 12/15, 13/5

mütehassıs -6- [Ar.] Uzman.

m.+ ına 20/1, 32/4, 37/10, 42/14

m.+ ının 38/4

m.+ ının (intihâb-ı m.) 36/13

mütemevvic -3- [Ar.] Dalgalanan, dalgalı.

m.- an (mütemevvic olmak) 12/8

m.- masının (mütemevvic olmak)

12/15

m. 13/5

müterakkibe -1- [Ar.] Gözleyen, gözeten, bekleyen, uman, ümit eden. Müterakkib kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

m.+ yi (netîce-i m.) 31/7

müterâfik -5- [Ar.] Birlikte, bir arada bulunan.

m.+ tir 28/7, 29/5, 29/13

m. 29/9, 31/2

müterâkim -1- [Ar.] Birikmiş, toplanmış.

m. 37/20

müterâkime -2- [Ar.] Müterâkim kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

m.+ nin (mevâdd-ı m.) 38/6

m. (mevâdd-ı m.) 10/4

müteşekkil -2- [Ar.] Çeşitli unsurun bir araya gelmesiyle meydana çıkan, oluşan.

m.+ dir 05/18

m. 16/15

müteveccih -1- [Ar.] Yönelmiş, yönelen.

m.- duğundan (müteveccih olmak)

07/9

mütevellid -2- [Ar.] –den doğmuş, ileri gelmiş, hâsıl olmuş.

m. 29/4, 34/7

mütevessi‘ -3- [Ar.] Genişleyen, genişlemiş, geniş.

m. 34/3, 34/5

m. 35/5

mütezâid -1- [Ar.] Artan, çoğalan, ziyâdeleşen.

m.- ur (mütezâid bulunmak)

21/2

müz‘ice -2- [Ar.] Rahatsızlık veren, huzursuz eden, sıkıcı, bunaltıcı, bıktırıcı.

m. 39/8

m.+ dendir (‘ârizât-ı m.) 34/8

N

nâdir -1- [Ar.] Az bulunur, az görülür, seyrek, ender.

n. 31/4

nâfi -1- [Ar.] Faydalı, faydası olan, menfaatli.

n.+ dir 20/1, 44/14

nâhiye -1- [Ar.] Çevre, yan, taraf, civar, bölge.

n.+ de (n.- i mi‘deviyye) 29/6

nâ‘ime -1- [Ar.] Kemiksiz, omurgasız hayvanlar familyası, yumuşakçalar.

n. (hayvânât-ı n.) 36/4

nâkıs -1- [Ar.] Nâkıs kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

n. 14/6

n. (disâmât-ı n.) 18/5

nakl -3- [Ar.] Bir yerden başka bir yere götürme, taşıma, aktarma, geçirme.

n.- r (nakleylemek) 14/13

n. 02/2, 18/20

nâm -10- [Far.] İsim, ad.

n.+ ı 17/4

n.+ ina 15/15

n.+ ındaki 08/5, 09/15, 37/21

n.+ ıyla 06/18, 14/6, 16/15, 20/14

n. 15/15

nazar -2- [Ar.] Bir şeye şöyle veya böyle düşünerek bakma, onu şöyle veya böyle kabul ederek ele alma, bakış, bakış açısı.

n.+ a (n.- ı i‘tibâr) 19/17

n.+ la (kat‘iyye-i sarf-ı n.) 40/7

nazaran -1- [Ar.] Karşılaştırılacak olursa, nispetle, kıyasla, oranla.

n. 08/21

nâzır -2- [Ar.] Yönü bir yere doğru dönük olan.

n. 13/3, 17/9

ne -7-

1. Her ne kadar.

n. 17/8, 41/14,

2. Karşılaştırılan iki sıfatın başına geldiğinde bu ikisinin ifâde ettiği kavramın ortalaması olan bir başka kavram ifâde eder.

n. 35/5

3. Hangi.

n. 44/13, 45/6, 45/8

nefes -1- [Ar.] Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.

n.- ındığı (nefes almak) 05/9

nefir -1- [Ar.] Boru şeklindeki nefesli mûsikî âleti.

n.+ i 05/3

neşv ü nemâ -1- [Ar.] Gelişme, büyüme, gelişim.

n. 10/19

netîce -7- [Ar.] Bir olay veya durumun sonunda meydana çıkan olay veya durum, sonuç.

n.+ yi (n.- i müterakkibe) 31/7

n.+ ler 38/13

n.+ si 19/10, 34/13, 39/13

n.+ sidir 33/8, 38/3

nev' -4- [Ar.] Cins, tür.

n.+ i 19/11

n. 22/18, 23/9, 28/7

nevbet -3- [Ar.] Nöbet.

n.+ ler 20/11

n.+ leri 20/4

n.+ lerin 20/9

nevrasteni -1-[Fr.] Sinir zâfiyeti de denilen ve kişinin kendine hastalık yakıştırması, kendinde bedenî bozukluklar vehmetmesi şeklinde ortaya çıkan rûhî hastalık.

n. 36/15

nihâyet -14- [Ar.] Son.

n.+ e 33/12

n.+ inde 11/6, 20/10

n.+ inden 03/1, 05/14, 15/1

n.+ ine 33/10

n.- ur (nihâyet bulmak) 11/10

n. 02/17, 11/1, 12/1, 39/12, 41/3, 45/4

nisbet -4- [Ar.] İki şeyin veya parça ile bütünü nitelik veya nicelik bakımından birbirine göre olan durumu, oran.

n.+ le 15/15

n.+ leri 27/3

n.+ te 03/13, 42/5

nisbeten -1- [Ar.] Kıyaslanacak olursa, göre, oranla.

n. 23/12

nişasta -1- [Far.] Mısır, buğday vb. tahıllardan, mercimek, bezelye gibi baklagillerden ve patatesten elde edilen, mensûcat sanâyiinde, apre maddesi îmâlinde, ilâç, kibrit, kola sanâyii gibi çeşitli yerlerde ve besin maddesi olarak kullanılan una benzer madde.

n.+ lı 23/6, 35/19

nokta -1- [Ar.] Biçimi kalemin kâğıda bir defa dokunması ile meydana gelen ben gibi ufak şekil, benek.

n.+ ya 39/16

nüzûl -1- [Ar.] Yukarıdan aşağıya inme.

n.- er (nüzûl etmsk) 17/6

O

o -20- Tekil üçüncü şahsı gösterir.

o.+ na 36/13

o.+ ndan 10/4, 20/3

o.+ nlar 39/17

o.+ nların 08/11, 28/16

o.+ nu 18/17

o.+ nun 27/16

o. 03/13, 03/14, 04/3, 10/2, 12/8, 12/13, 13/5, 18/1, 24/14, 25/6, 42/5, 45/8

odacık -1- Hücre.

o.+ lar 46/16

oğma -2- Elini bir şeyin üzerinde bastıra bastıra gezdirmek.

o.+ lar 20/8, 20/12

ol- -218- Meydana gelmek, vukû bulmak.

o.- unduğu (ekl olmak) 41/7

o.- abilir 19/13, 35/14

o.- abilir (muhavvil olmak) 38/7

o.- abilir (vâki' olmak) 25/7

o.- an 02/2, 04/1, 04/7, 05/12, 05/19, 09/6, 13/6, 15/1, 16/19, 18/7,

18/20, 19/7, 19/15, 19/19, 20/7, 21/6, 21/8, 23/7, 23/11, 23/13, 23/18, 24/18, 25/4, 28/15, 28/16, 29/8, 29/17, 30/5, 31/2, 31/8, 31/14, 32/4, 33/16, 34/13, 35/15, 36/9, 37/13, 37/20, 37/21, 42/13, 42/17, 43/11, 45/3, 46/10

o.- an (dûcâr olmak) 25/13

o.- an (hâsıl olmak) 34/1

o.- an (ma'tûf olmak) 21/12

o.- an (memnû' olmak) 23/5

o.- an (muhtemelü'l-vukû olmak)

39/20

o.- an (mübtenî olmak) 21/21

o.- an (müesses olmak) 21/16

o.- an (münâsip olmak) 36/11

o.- an (müsâ'ade olmak) 23/12

o.- an (mütemevvic olmak) 12/8

o.- an (vâki' olmak) 43/13

o.- an (zâhir olmak) 29/5

o.- andır 44/10

o.- anlar 29/1

o.- anlar (muztarip olmak) 25/14

o.- anlar (müptelâ olmak) 34/16

o.- anların 34/3

o.- anların (müptelâ olmak) 20/6

o.- arak 02/13, 06/16, 18/11, 24/10, 27/12, 27/14, 28/1, 37/19, 39/13, 40/11, 41/3, 41/20, 44/12

o.- arak (hazım olmak) 09/16

o.- arak (muntabık olmak) 15/18

o.- arak 31/13

o.- duğu 13/17, 22/19, 29/11, 31/3, 32/19, 37/12, 40/4, 42/11, 44/9, 44/17

o.- duğu (hâvî olmak) 21/15	o.- malıdır (ma'lûm olmak) 42/4
o.- duğu (lâzım olmak) 33/8,	o.- malıdır 20/3, 35/12
38/11	o.- mamak (sebeup olmak) 40/12
o.- duğu (ma'dûd olmak) 39/2	o.- mamalı (munkabız olmak)
o.- duğu (mevcûd olmak) 14/5,	45/13
25/6	o.- masa 06/5
o.- duğu (mümkün olmak) 22/6	o.- ması 11/7, 23/13
o.- duğu (sebeup olmak) 42/6	o.- ması (vâki' olmak) 33/8
o.- duğu (dâ'im olmak) 26/12	o.- masıdır (vâki' olmak) 31/6
o.-duğundan 04/10, 04/12, 18/11,	o.- masına 13/9
27/2, 29/9, 32/1, 41/11	o.- masından 41/6
o.-duğundan (lâzım olmak) 21/20	o.- masının (mütemevvic olmak)
o.-duğundan (meyyâl olmak)	12/15
22/19	o.- maya (hazım olmak) 10/5
o.- duğundan (münkalib olmak)	o.- mayan 08/5, 11/14
17/1	o.- mayan (kâbil-i hazım olmak)
o.-duğundan (müteveccih olmak)	14/19
07/9	o.- mayarak (hazım olmak) 23/8
o.- duğundan (zâhir olmak) 20/5	o.- mayıp 13/6, 15/5, 17/8, 30/2
o.- duğunu 29/19	o.- mayıp (hazım olmak) 14/10
o.- dukça 08/1, 12/2, 22/13, 41/1,	o.- maz 25/6
43/3	o.- maz (hazım olmak) 45/2
o.- dukça 42/16	o.- maz (sebeup olmak) 42/8
o.- dukça (vâki' olmak) 42/9	o.- mazsa 41/15
o.- duktan (zâ'il olmak) 41/1	o.- muş (dûçâr olmak) 43/8
o.- madan (hazım olmak) 41/14	o.- muştur (mûcib olmak) 11/7
o.- mak 10/9, 13/12, 22/21,	o.- ucu (vâki' olmak) 38/16
25/15, 35/13, 36/13, 40/20	o.-uncaya (muvaffak olmak) 42/3
o.- mak (hâsıl olmak) 10/11	o.- unur (ifrâz olmak) 27/13
o.- mak (meşgûl olmak) 22/4	o.- unur (tesâdüf olmak) 09/18
o.- makla 25/8, 44/4	o.- up 03/15, 06/1, 06/2, 09/1,
o.-maktadır (şifâyâb olmak)	09/2, 09/7, 15/19, 20/1, 20/14, 29/4,
29/16	33/12, 37/13, 38/16, 41/8, 43/10
o.- malıdır 35/4	o.- up (ma'tûf olmak) 39/17

o.- up (mebzûl olmak) 33/9	o.- duğu 40/17
o.- up (muttasıf olmak) 33/7	o.-duğu (icrâ olunmak) 02/3,
o.- up (muvâfik olmak) 41/18	05/10
o.- up (münâsip olmak) 35/6	o.- duğundan 23/17
o.- up (vâki' olmak) 43/15	o.-duğunu (istihsâl olunmak)
o.- ur (sebeup olmak) 27/11	38/13
o.- ur 03/20, 04/13, 05/5, 16/19,	o.- madığı (tahammül olunmak)
25/9, 41/5, 41/13, 43/13, 43/16, 43/18	23/20
o.- ur (mecbûr olmak) 12/13	o.-malıdır (ittihâz olunmak)
o.- ur (müntehî olmak) 17/6	21/17
o.- ur (sebeup olmak) 39/5, 39/6,	o.-maması (hazım olunmak)31/5
40/15	o.- mayacak (hazım olunmak)
o.- ur (vâki' olmak) 29/10, 33/5,	37/13
39/15, 43/5, 43/7	o.- maz (ekl olunmak) 24/6, 24/9
o.- urlar 23/9	o.-muştur (tahkîm olunmak)
o.- urlar (mündefi' olmak) 43/10	07/15
o.- ursa 39/11, 40/15, 40/18, 43/2	o.- up (taksîm olunmak) 25/18
	o.- ur (ifrâz olunmak) 21/2
	o.- ur (tesâdüf olunmak) 02/8
	o.- ur 18/9
	o.- ur (hazım olunmak) 23/14
	o.- ur (icrâ olunmak) 03/13
	o.- ur (mürâca'at olunmak) 37/12
	o.- ur (müsâ'ade olunmak) 23/20,
	24/9
	o.- ur (sarf olunmak) 25/3
	o.- ur ('ilâve olunmak) 26/1,
	40/19
	o.- ur (ahz olunmak) 32/13
olabil- -4- Olma, gerçekteşme ihtimali veya imkânı bulunmak.	
o.- ip 42/2	
o.- ir 27/8, 43/4, 44/1	
olun- -35- Olma işine konu olmak.	
o.- a 32/10	24/9
o.- abilir 44/5	o.- ur (sarf olunmak) 25/3
o.- abilir (ahz olunmak) 32/20	o.- ur ('ilâve olunmak) 26/1,
o.- abilir (ta'yîn olunmak) 04/16	40/19
o.- acağı (ifrâz olunmak) 21/1	o.- ur (ahz olunmak) 32/13
o.- acak (dikkat olunmak) 24/13	
o.- amaz (icrâ olunmak) 03/14	
o.- an 05/3	
o.- an (tesâdüf olunmak)15/10	
o.- arak (hissolunmak) 43/20	
	omurğa kemiği -1- Omurların eklem oluşturacak şekilde birleşmesiyle meydana gelen ve kafatasından leğene kadar uzanan kemik iskelet, bel kemiği.

o.+ nin 04/14

o.+ u 28/2, 34/7

on -7- Dokuzdan sonra, on birden önce gelen sayının adı.

o.+ da 22/13

o. 13/9, 22/14, 22/11, 30/20, 32/18, 40/12

otur- -1- Vücûdun belden yukarı kısmı dik duracak ve vücut ağırlığı kaba etler üzerine binecek şekilde bir yere yerleşmek, kuut etmek.

o.- unuz 44/8

ora -2- O yer.

o.+ da 02/11

o.+ ya 13/3

oyuk -2- Oyulmuş, içi boş ve çukur olan.

o.+ lara 18/9

o.+ unda 03/6

orta -4- İki uçtan veya bütün noktalardan aynı uzaklıkta olan yer.

o.+ daki 08/3

o.+ sından 06/16

o.+ ya 09/5

o. 38/15

öğle -2- Güneşin gökyüzünde en yüksek noktada bulunduğu, günün sabahla ikindi arasındaki vakti, gün ortası.

ö. 26/16, 44/15

ortanca -1- Büyüklük, irilik bakımından üç nesne arasında sondan veya baştan ikinci gelen.

o.+ sı 05/18

öğren- -1- Bir husus hakkında bilgi sâhibi olmak, bilgi edinmek.

ö.- dik 18/19

orta kulak -1- Kulağın kulak zarı, örs, çekiç ve üzengi kemiklerinin bulunduğu, iç kulakla dış kulak arasındaki bölümü.

o.+ tan 05/2

öğüt- -1- Tâne hâlindeki maddeleri bir araçla ezerek un durumuna getirmek.

ö.- meye 03/16

ot -2- Bir iki mevsim veya bir yıl, pek azı da daha fazla yaşadktan sonra kuruyan, toprak üstündeki kısımları odunlaşmayıp yumuşak kalan küçük bitkilerin ortak adı.

öğütül- -2- Ezilip un durumuna getirilmek.

ö.- müş 03/19

ö.- üp 04/7

ön -9- Arka, sağ ve soldan başka dördüncü yön, görünen ileri taraf.

ö.+ ünde 07/1, 17/15
ö.+ ünde 04/15
ö.+ ündeki 05/5
ö.+ ünden 16/8, 16/18
ö. 04/5, 04/17, 17/9

ört- -4- Korumak, gizlemek veya görünmez duruma getirmek için üstüne bir şey koymak, örtülü duruma getirmek.

ö.- emez 17/18
ö.- er 09/12, 15/8
ö.- mez 13/16

östaki nefiri -1- [Fr.] Burun boşluğu ile orta kulağı birleştiren boru biçimindeki yol, östaki borusu.

ö. 05/2

öte -1- Daha uzaktaki yer, iki uzaklıktan daha uzak olanı.

ö.+ sinde 15/8

P

paket -5- [Fr.] Yiyecek, ilâç vb. nesnelerin satılmak üzere ambalajlanmış, kâğıt veya karton kutu içindeki belli miktarları.

p.+ e 25/17
p.+ lerden 28/10
p. 26/7, 26/11, 28/13

pankreas -5- [Fr.] Mîdenin altında, karaciğerle dalak arasında bulunan ve

özellikle yağların sindirimini sağlayan enzimlerle şeker metabolizmasında önemli yeri olan ensülin maddesini salgılayan bez.

p. 08/8, 13/7, 13/4, 14/14
p.+ yi ('usâre-i p.+ iyye) 13/7

parça -3- [Far.] Bir bütünden ayrılmış kısım.

p.+ sıyla 36/21
p.+ ya 17/3
p. 35/11

parmak -2- İnsanın ve bâzı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri.

p. 13/2, 13/9

pathcan -1- [Far.] Patlıcangiller familyasından, kalın saplı, uzunca yapraklı, mor ve beyaz çiçekli, bir yıllık otsu bitki.

p. 24/6

pek -19- Çok, fazla, ziyâde.

p. 10/18, 12/17, 18/1, 18/10, 20/11, 20/12, 21/12, 22/19, 24/13, 25/2, 31/1, 32/1, 36/17, 37/11, 40/9, 41/16, 42/11, 43/21

pepsin -1- [Fr.] Protein grubu besinlerin suda eriyebilen basit proteinler hâline geçmesini sağlayarak bağırsakların bunları emmesini kolaylaştıran mîde salgısı, mîde enzimi.

p. 09/15

pepton -4- [Fr.] Midede pepsinin albüminlere etkisiyle oluşan, bağırsaklar tarafından kolayca emilecek duruma gelmiş basit proteinlere verilen isim.

p.+ da 40/19

p.+ lar 23/21

p.+ ları 40/21

p. 40/18

perde -5- [Far.] Kaz, ördek, martı gibi hayvanların parmaklarını birbirine bitişiren zar.

p.+ ler 14/6, 14/8

p.+ nin 06/19

p. 15/18, 46/14

perhiz -2- [Far.] Beslenme düzeninde sağlığın gerektirdiği kısıtlamayı yapma, bazı yiyecekleri hiç yememe veya belli miktarlarda yeme, diyet, rejim.

p. 30/4, 35/6

periton -14- [Fr.] Karın zarı.

p.+ dan 16/15

p.+ suz 13/18

p.+ un 11/14

p. 07/20, 08/1, 08/5, 08/16, 12/2, 13/13, 13/16, 15/7, 17/13, 17/16

p. (iltihâb-ı p.) 39/14

peynir -6- [Far.] Sütün, bu işe mahsus bir maya ile mayalanıp

katılaştırılması sûretiyle elde edilen ve birçok çeşidi bulunan meşhur yiyecek.

p. 23/10, 35/20, 44/15, 45/1

p.+ ler 23/9, 36/5

pırasa -1- [Yun.] Zambakgiller familyasından, soğanı çok uzun ve gömlekli, idrar söktürücü ve öksürüğü önleyici hassalara sâhip, kış sebzesi olarak yaygın, çok yıllık bitki.

p. 24/6

pilor -1- [Fr.] Mide kapısı, bevvâb-ı mi'de.

p. 07/11

pirinç -3- [Far.] Buğdaygillerden, sıcak bölgelerde kökleri bol su içinde kalarak yetişen bir yıllık bitki.

p. 35/10, 35/16, 35/20

pisi -1- [Yun.] Kemikli balıklar takımından, 35 – 40 santim uzunluğunda, esmer renkli, derisi pütürlü yassı balık.

p. 35/18

piş- -7- (Yiyecekler) Isı etkisiyle çiğliği ve hamlığı giderek yenilebilir duruma gelmek.

p.- miş 22/12, 23/18, 35/18, 35/19, 36/5

pişiril- -1- Pişirmek işlemine tâbi tutulmak, pişirmek işi yapılmak.

p.- meksizin 24/9

ptomain [Fr.] -4- Bozulmuş yiyecekte bulunan zehir.

p.+ lerin 23/7

p. 34/13, 36/1, 37/21

pürüzsüz -1- Pürüzü olmayan, düzgün.

p. 46/12

R

rafadan yumurta -1- [Yun.+ T.] Kaynar suda kabuğu ile birlikte pişirilmiş, tam katılaşmamış (yumurta), alakok.

r. 35/11

rahat -1- [Ar.] Üzüntüsüz ve sıkıntısız olma durumu, huzur.

r. 25/2

rahatsızlık -3- [Ar.+T.] Sıkıntı ve tedirginlik veren, rahat kullanılmayan, rahat ettirmeyen.

r. 22/16, 25/1

r.+tır 20/13

rahim -7- [Ar.] Memelilerde yavrunun içinde oluştuğu ve doğuncaya kadar

büyüyüp geliştiği ana karnındaki etten torba, döl yatağı.

r.+ de 12/11

r.+ i 12/9

r.+ in 19/3

r. 08/10, 11/18, 17/16, 19/12

râvend tozu -1- [Far.+T.] İki çenekliler sınıfının kara buğdaygiller familyasından, büyük yapraklı bâzı türleri süs bitkisi olarak yetiştirilen, bâzı türleri sebze olarak yenen, iştah açıcı, kuvvetlendirici, ishal kesici, gaz giderici hassaları sebebiyle hekimlikte kullanılan çok yıllık otsu bitkinin tozu.

r. 28/12

râyiha -1- [Ar.] Koku, güzel koku.

r.+ lı 34/6

renk -3- Cisimler tarafından aksettirilen ışığın gözde yaptığı etki sonucu meydana gelen duyum.

r.+ i (rengi) 18/4, 43/18

r.+ leri 43/15

re‘y -1- [Ar.] Fikir, görüş, düşünce.

r.+ ine 36/13

r.+ inin 38/4

r.+ e 20/3

ri‘âyet -5- [Ar.] Saygı, sayma, îtibar.

r.+ i 20/2

r.- melidirler (ri'âyet etmek)
34/18
r. 20/9, 22/1, 33/3

richman hastalığı -1- Kloridrik asit fazlalığı sebebiyle ortaya çıkan hastalık. Zengin hastalığı ya da gut hastalığı.
r. 21/3

ritic -1- [Ar.] Çıkmaz yol.
r.+ ler 09/7

ritic-i kebîr -2- [Ar.] Midenin sol üst bölümü.
r. 09/2
r.+ in 10/16
r. (r.- i sagîr-i mi'de) 07/6
r. (r.-i kebîr-i mi'de) 07/7

ritic-i sagîr -2- Midenin sağ alt bölümü.
r.- i sagîre 10/16

riyâzât -5- [Ar.] Nefsi terbiye etmek için yapılan tâlimler, riyâzetler.
r. (r.- 1 bedeniyye)22/6, 33/1
r. (r.- 1 bedeniyye-i mahsûsa)
20/8
r.+ den (r.- 1 bedeniyye) 38/13
r.+ nin (r.- 1 cismâniyye) 22/3

rûh -3- [Ar.] Bitki ve cisimlerden damıtımla elde edilen uçucu madde, esans.

r.+ u 37/2, 37/3
r.+ undan 36/20

S

sâ'at -26- [Ar.] Günün hangi zamânında bulunulduğunu belirtmeye yarayan ve 1'den 24'e kadar rakamlarla gösterilen belli vakitlerinden her biri.

s.+i 40/13

s.+ lerde 31/14

s.+ lerini 22/6

s.+ te 40/13

s. 10/11, 21/4, 21/7, 22/7, 22/11, 25/2, 25/9, 25/11, 25/14, 25/15, 25/18, 25/19, 29/5, 30/14, 31/2, 31/1, 32/9, 35/1, 35/2, 43/7, 45/4

sabah -9- [Ar.] Günün başlangıcı, gündüzün ilk saatleri.

s.+ ları 28/13, 43/5

s.+ leyin 22/11

s. 26/15, 35/1, 35/4, 35/10, 44/15

sâbit -3- [Ar.] Yerinde duran, yer değiştirmeyen, durağan.

s.+ tir 13/6, 16/16

s. 12/1

saçak -1- Bâzı bitkilerde asıl kökün etrâfında ek köklerin çıkması ile meydana gelen kök topluluğu.

s. 11/15

sâde -1- [Far.] İçine bir şey katılmamış.

s. 45/8

safra -2- [Ar.] Karaciğerin salgıladığı yeşil sarı renkte acı sıvı, öd.

s.+ yı 13/6

s. 14/14

safsâfiyyet-i bizmut -3- [Ar.]

Salisilat bizmut.

s. 27/2, 27/20, 27/16

sağ -13- Vücutta kalbin bulunduğu tarafın karşısında olan, sol karşıtı.

s.+ a 02/15, 11/9

s.+ da 07/10

s.+ dan 02/15

s.+ dan 09/1, 11/9

s.+ ında 07/1

s. 02/16, 10/17, 11/9, 16/5, 16/8

s. 07/6<

sagîr -3- [Ar.] Küçük, ufak.

s. 43/11

s.+ e (ritic-i kebîr-i s.) 09/2,10/16

s.(ritic-i s.- i mi'de) 07/6

sahrınc -1- [Ar.] Sarnıç sözünün eski metinlerde kullanılan asıl şekli.

s. 17/11

sâ'id -1- [Ar.] Kutlu, uğurlu, mübârek.

s. (kolon-1 s.) 16/10

sâ'ire -3- [Ar.] Başka, diğer, öteki, öbür.

s.+ den ('ârızât-1 s.) 42/12

s.+ ye (âlât-1 s.) 12/6

s. (mevâdd-1 azotiyye-i s.) 23/14

sakbe -2- [Ar.] Delik, küçük delik.

s. 05/13, 05/15

sakın- -1- Herhangi bir korku veya düşünce ile bir şeyi yapmaktan uzak durmak, içtinap etmek.

s.- mağa 45/14

salamura -1- [İt.] Bu suyun içinde saklanan (yiyecek maddesi).

s. 23/6

salata -1- [İt.] Çiğ ot ve sebzelere patates ve havuçla limon veya sirke, tuz, zeytin yağı, soğan vb. lezzet verici maddeler karıştırılmak sûretiyle yapılan ve yemeklerle birlikte yenen yiyecek.

s.+ lar 23/10

sâlisen -1- [Ar.] Üçüncü olarak.

s. 37/19

s.+ a 42/9

s.+ dan 26/20

s.+ un 42/6

sallan- -2- Bir şey belli noktasından bir yere bağlı kalmak üzere) Aynı doğrultu üzerinde sürekli bir şekilde hareket etmek, gidip gelmek.

s.- dığı 34/1

s.- ır 16/3

sancı -4- Organlarda batar veya saplanır gibi hissedilen şiddetli ağrı.

s.+ lar 19/9, 26/12

s.+ ları 28/9

s.+ larında 26/15

sânî karbonit sud -21- [Ar.+Fr.+Fr.] Sodyum hidroksit anlamına gelen sut kostik söyleyişinde kullanılır.

s. 24/19, 25/16, 25/17, 26/4, 26/8, 27/4, 27/16, 28/8, 31/10, 40/13, 41/18, 42/4, 42/6, 42/9

s.+ e 25/21

s.- i 27/4, 27/16, 28/8

saniye -1- [Ar.] Bir dakika veya bir derecenin altmışta biri.

s. 36/18

sâniyen -1- [Ar.] İkinci olarak.

s. 24/17, 36/7, 41/10

santigram -11- [Fr.] 1 gramın yüzde biri.

s. 26/5, 26/6, 26/9, 26/10, 27/19, 27/20, 28/12, 31/10, 31/11, 31/12, 32/7

santimetre -3- [Fr.] 1 metrenin yüzde biri olan uzunluk birimi, santim.

s.+ dir 11/6

s. 11/5, 15/2

sarf -2- [Ar.] Harcama, masraf etme.

s.+ la (kat'iyeye-i s.- ı nazâr) 40/7

s.- ur (sarf olunmak) 25/3

sarı -2- Altın rengi, kükürt rengi.

s.+ sı 41/2

s. 43/18

sathiyeye -2- [Ar.] Sathî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

s.+ yi (tabaka-i s.) 06/1

s. (tabaka-i s.) 09/1

sa'y -3- [Ar.] Çalışmak, emek vermek, gayret etmek.

s.- mek (sa'y etmek) 38/6

s.- tir etmektir (sa'y etmek) 34/12

s.- melidir (sa'y etmek) 29/2

sâyesinde -2- [Far.] Aracılığıyla, yardımıyla.

s. 10/5, 44/5

sebât -1- [Ar.] Bir noktada kıvıldamadan durma, olduğu yerde karar kılma.

s.- mesi (sebât etmek) 07/3

sefâlet -1- [Ar.] Aşırı geçim sıkıntısı, yokluklar ve çok güç maddî şartlar içinde yaşama, had safhada yoksulluk, fakirlik.

s. 38/16

sebeb -15- [Ar.] Bir şeyin yapılmasını gerektiren şey, gerekçe.

s.+ e 20/2

s.+ i 31/5]

s.+ ine 31/7

s.+ inin 19/19

s.+ le 07/12, 10/12, 36/9, 41/13

s.- duğu (sebeb olmak) 42/6

s.- mamak (sebeb olmak) 40/12

s.- maz (sebeb olmak) 42/8

s.- ur (sebeb olmak) 27/11, 39/5,

39/6, 40/15

sebze -5- [Far.] Kök, sap, yaprak ve çiçeklerinden çeşitli yemekler yapılan veya çiğ olarak yenen yeşil bitki ve otlara verilen ortak ad, zerzevat.

s. 35/19

s.+ ler 23/7, 24/4, 24/7

s.+ lerden 24/5

sehîlen -1- [Ar.] Sehl'in tenvinli şekli.

s. 35/6

sekiz -1- Yediden sonra gelen sayının adı.

s. 32/9

sekte -2- [Ar.] Olmakta olan bir şeyin birdenbire durarak kesilmesi, durgu.

s.- meye (sekte vermek) 43/17

s. (îras-ı s.) 39/4

selc suyu -1- [Ar.] Kar suyu.

s. 31/18

selüloz-2- [Fr.] Bitkilerde hücre yapısının büyük bir bölümünü oluşturan kâğıt, yapay ipek ve patlayıcı maddelerin yapımında kullanılan bir karbonhidrat.

s.+ u 23/7, 24/3

sene -1- [Ar.] Yıl.

s. 42/16

serb -1- [Ar.] İç yağı.

s. 11/14

seretân -2- [Ar.] Yenirce denen hastalık, kanser, âkile.

s. 19/9

s.+ ın 44/4

seretân-ı mide -3- [Ar.+] Mide kanseri.

s. 42/16, 42/18, 43/20

serî' -1- [Ar.] Hızlı, çabuk, sür'atli.

s. 36/1

ses -1- Akciğerlerden gelen havanın etkisiyle ses çıkarma organlarında meydana gelen, kulağın duyabileceği titreşim, savt.

s. 34/2

seyr -1- [Ar.] Bulunduğu yer üzerinde hareket etme, ilerleme.

s.- er (seyretmek) 11/17

sıbg -4- [Ar.] Boya.

s.+ ı 30/16, 30/17, 30/18, 30/19

sıcak -6- Isı derecesi yüksek olan, çok ısınmış.

s. 24/11, 28/16, 44/11, 44/18, 45/12

sıhhat -1- [Ar.] Sağlık, esenlik, âfiyet.

s. (isti'âde-i s.) 18/20

sıhhiye -9- [Ar.] Sıhhî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan müennes şekli.

s. (kavâ'id-i s.- i 'umûmiyye) 22/2

s.+ ye (kavâ'id-i s.- i 'umûmiyye)

22/1, 33/2

s.+ ye (tedâbir-i s.- i 'umûmiyye)

20/8

s.+ dendir (kavâ'id-i s.- i lâzımeden) 22/9

s.+ den (kavâ'id-i s.) 38/8

s.+ si 42/17

s.+ si (kavâ'id-i s.) 20/3, 22/10

sık -5- Birbirine çok yakın olan, aralıksız, bitişik.

s. 21/5, 34/4, 40/14

sıkış- -1- Birbirine çok yakın olan, aralıksız, bitişik.

s.- arak 09/5

sıklaş- -1- Sık bir durum almak, sık sık meydana gelmek.

s.- masından 07/16

sıklaştır- -1- Sık duruma getirmek.

s.- ılmalıdır: 22/11

sıklet -2- [Ar.] Ağırılık, yük.

s.+ i 33/15

s. 33/6

sırasıyla -1- Birbiri ardınca veya yana düz ve doğru bir şekilde dizilmiş kimselerin veya şeylerin tamâmı, dizi, sıra ile.

s. 41/1

sırf -1- [Ar.] Yalnız, ancak, sâdece.

s. 20/1

sidik borusu -1- İdrarı böbreklerden idrar torbasına akıtan bir çift kanal.

s. 08/9

sidik tulumu -1- Sidiğin içinde biriktiği, zar ve kastan oluşan hazne, idrar torbası, kavuk, mesâne.

s. 11/18

sirke -1- Bâzı çorbalara, yemeklere, salatalara ekşilik vermesi için konulan, halk arasında ateş düşürmesi ve ferahlatması için vücûda sürülen ekşimiş üzüm suyu.

s. 23/10

siyahımtırak -1- [Far.+T.] Siyahımsı.

s. 43/16

sodyum -2- [Fr.] Atom numarası 11, atom ağırlığı 22,990, yoğunluğu 0,971 olan, 97,5 °C'de eriyen, deniz ve kaya tuzlarında, doğada birleşik olarak çok yaygın bulunan, beyaz, parlak, mum gibi yumuşak bir element (simgesi Na).

s.+ a 27/9

s. 27/10

sofra -1- [Ar.] Masa, sini vb. şeylerin, yemek yemek üzere hazırlanmış durumu.

s.+ ya 44/8

soğuk -7- Isısı düşük, harâreti az olan.

s. 22/7, 22/12, 22/15, 23/16, 36/16, 36/18, 45/13

soğulcan -2- Birçoğu omurgalı hayvanlarda ve insanlarda asalak olarak, bir kısmı toprak içinde yaşayan, ufak, uzun, yuvarlak veya yassı kurt.

s.+ a 16/1

s. 14/18

sol -17- Kalbin bulunduğu tarafta olan.

s.+ a 02/15, 09/1, 11/9, 13/3, 16/9, 16/11

s.+ da 07/8

s.+ dan 02/15, 11/9

s.+ unda 07/1

s. 03/3, 03/6, 07/6, 10/17, 16/18, 33/18

solgunca -1- Rengini, tazeliğini, canlılığını veya parlaklığını yitirmiş olan, solmuş.

s.+ dır 18/4

som -1- [Sl.] Som balığı.

s. 35/18

son -2- En arkada, en geride bulunan.

s. 04/16, 33/18

sonra -42- İçinde bulunulan veya bahsedilen ânın daha ilerisindeki bir zamanda, bilâhare.

s.+ ya 22/7

s. 02/9, 02/10, 08/8, 10/4, 17/2, 21/3, 21/4, 21/7, 21/8, 24/20, 25/9, 25/10, 25/11, 25/15, 25/18, 26/11, 27/5, 27/10, 27/16, 29/5, 29/12, 30/1, 30/6, 30/12, 31/1, 31/2, 31/19, 32/1, 32/9, 32/13, 32/18, 33/6, 33/17, 39/8, 41/1, 41/6, 42/17, 43/7, 43/9, 45/10

söyle -4- Düşündüğünü veya bildiğini sözle anlatmak.

s.- diğimiz 08/18

s.- meye 29/19

s.- yecek 36/13

s.- yegeldiğimiz 38/8

söz -1- Ağızdan çıkan, bir veya daha çok heceden meydana gelen kelime veya kelime dizisi.

s.+ ümüz 36/13

su -27- Yağmur şeklinde bulutlardan yağın, yer altında bulunan, yer üstünde deniz, göl, ırmak vb.ni meydana getiren, hidrojen ve oksijenden meydana gelmiş rengi, kokusu ve tatı olmayan şeffaf sıvı madde, âb, mâ.

s.+ lar 29/18, 35/8

s.+ ları 22/21, 25/20, 31/16, 38/5

s.+ larından (maden suyu) 26/19

s.+ larıyla 35/9

s.+ lu 45/13

s.+ ya 30/8, 30/20

s.+ yu 24/1, 33/19, 37/4, 45/5, 45/10, 47/4

s.+ yun 30/1, 41/8

s.+ yunda 35/18

s. 10/12, 20/11, 28/5, 29/15, 30/9, 32/12, 37/17, 41/20, 45/4

sukbe -1- [Ar.] Delik, küçük delik

s. 46/8

sukût-ı mi'â -1- [Ar.] Rektal prolapsus, rektumun içindeki mukoza kısmının dışarıya çıkması, bağırsak sarkması.

s. 18/12

sulan -1- Sulu duruma gelmek.

s.- ırsa 10/13

sulandır -1- Sulanmasını, sulu duruma gelmesini sağlamak.

s.- mak 42/7

sulu -1- Suyu olan, suyu bol.

s. 35/5

supap -4- [Fr.] Su, hava vb. akışkan maddelerin tek yönde akmasını sağlayan parça.

s. 07/14, 07/17, 15/16, 46/15

sûret -6- [Ar.] Gözün ilk bakışta gördüğü şey, dış görünüş, şekil, biçim.

s.+ da (s.- i dâ'ima) 21/1

s.+ iyle 35/9

s.+ le 03/20, 05/4, 08/14, 44/13

susuzluk -1- Susuz olma, susuz kalma durumu.

s.+ u (susuzluğu) 42/5

su'ûd -1- [Ar.] Yüksekçe, yukarıya çıkma, yükselme, yücelme.

s. 16/8

sübye -2- [İt.] Kavun çekirdeği, bâdem içi, hıyar gibi şeylerden dövülerek yapılan beyaz renkli şerbet.

s.+ sini 14/11

s. 10/6

sühûlet -1- [Ar.] Kolaylık.

s.- miş (suhûlet etmek) 03/20

sükûn -1- [Ar.] Durma, hareketsiz kalma, durgunluk.

s. (s.- 1 tâm) 38/9

sükûnet -1- [Ar.] Durgunluk, hareketsizlik.

s. 25/12

sümük -1- Burun boşluklarından gelen yapışkan sıvı.

s. 46/10

sümûm -4- [Ar.] Zehirler, ağılar.

s.+ nin (s.- 1 mezkûre) 38/2

s.+ un 34/13

s. 36/1, 37/21

sür'at -4- [Ar.] Çabukluk, hızlılık, hız.

s.+ le 14/8, 21/12, 31/8, 36/1

süt -17- Doğumdan sonra belli bir süre yavrularını besleyebilmeleri için kadınların ve memeli dişi hayvanların memelerindeki bezler tarafından salgılanan besin değeri yüksek, tatlımsı, özel kokulu, mâvi veya sarıya çalan beyaz renkli sıvı.

s.+ e 40/17, 40/18

s.+ lü 35/10, 35/16, 41/2

s. 10/6, 22/13, 24/3, 22/14, 22/17,

35/9, 40/11, 40/16, 41/8, 41/20, 41/21, 45/1

sütûn -1- [Far.] Silindir şeklindeki direk, destek, dayanak.

s.+ ya (s.- 1 'uzmâ) 3/8

Ş

şahıs -2- [Ar.] Kimse, kişi.

ş. 33/4

ş.+ ta 42/17

şarap -3- [Ar.] Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.

ş.+ ı 35/8

ş.+ ların 23/1

ş. 35/8

şarīye-1- [Ar.] Şehriye.

ş. 35/10

şart -2- [Ar.] Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul.

ş.+ ıyla 22/21

ş. 34/12

şedīd -1- [Ar.] Şiddetli

ş. 21/7

şedīde -1- [Ar.] Şedid kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

ş. (âlâm-ı ş.- i mi'de) 39/9

şeffâf -1- [Ar.] Işığın içinden geçirdiği için arkasındaki cisimlerin net olarak görülmesine engel olmayan, saydam.

ş. 08/1

şeftali -1- [Far.] Gülgillerden, sıcak ve mütedil iklimlerde bahçelerde yetişen

meyve ağacının sulu, güzel kokulu, lezzetli, A vitamini bakımından zengin çok makbul meyvesi.

ş. 35/21

şehriye -1- [Ar.] Makarna hamurundan çeşitli şekillerde kesilmiş çorbalık malzeme.

ş. 35/16

şeker -1- [Far.] Şeker kamışı, şeker pancarı, patates, havuç, mısır, buğday vb. bitkilerin sap ve köklerinin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, birleşiminde karbon, oksijen ve hidrojen bulunan, beyaz, suda eriyen, mayalanabilen ve çoğu tatlı olan maddelerin genel adı.

ş.+ li 44/12

şekerleme -1- [Far.+T.] Toz şekerin içine meyve özleri konduktan sonra kaynatılmasıyla yapılan her türlü şeker.

ş.+ ler 23/9

şekil -16- [Ar.] Dış görünüş, dış çizgiler, biçim.

ş.+ de 23/17

ş.+ i 06/15, 11/12, 15/4, 33/5

ş.+ inde 02/10, 04/10, 09/7, 13/3,

14/6, 24/1, 31/2

ş.+ indedir 15/5

ş.+ ini 02/9

ş.+ leri 29/15

ş. 33/11

şerc -2- [Ar.] Kalın bağırsağın dışı açılan ve dışkıları atmaya yarayan deliği, anus.

ş. 02/6, 3/8

şerit -6- [Ar.] Herhangi bir maddeden dar, düz, ince ve uzun parça.

ş. 16/21, 17/1

ş.+ i 18/3

ş.+ ler 15/6, 16/20

şey -12- [Ar.] Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşyâ vb. yerine kullanılan belirsiz kelime.

ş.+ den 23/3, 29/2

ş.+ ler 46/11

ş. 08/19, 11/14, 19/11, 24/10, 24/13, 29/14, 35/5, 35/7, 40/10

şiddet -2- [Ar.] Tabii hâlden daha fazla olma, aşırılık, fazlalık.

ş.+ i 43/4

ş.+ le 27/5

şiddetlen- -1- [Ar.+T.] Şiddeti artmak.

ş.- diği 31/7

şiddetli -5- [Ar.+T.] Zorlu, sert.

ş. 19/7, 21/6, 25/6, 26/21, 32/1

şifâ -1- [Ar.] Hastalıktan kurtulma, iyi olma, eski sağlığına tekrar kavuşma, onma

ş.+ sı 44/4

şifâyâb -1- [Ar.+Far.] Şifâ bulan, iyileşen.

ş.- maktadır (şifâyâb olmak)

29/16

şimdi -1- İçinde bulunduğumuz zamanda, şu anda,

ş. 18/19

şiş- -3- İçi hava vb. bir gazla dolarak gerilmek.

ş.- er 10/1

ş.- ip 06/11

ş.- meye 12/11

şu -2- Çok uzakta olmayan kimse veya şeyi işâret yoluyla belirtir.

ş. 23/16, 34/20

şurası -1- Şu yer.

ş. 42/4

şurûb -1- [Ar.] İçinde çok miktarda şeker bulunan koyu sıvı kıvamda olan ilaç.

ş.+ u 32/11

şüphe -2- [Ar.] Kuşku.

ş.+ ler 43/2

ş.+ ye 43/20

T

ta'âm -13- [Ar.] Yemek yeme.

t.+ a 35/3

t.+ da 45/6

t.+ ı 03/19, 10/12

t.+ ların 35/3

t.- ilir (ta'âm etmek) 35/2

t. 22/13, 22/15, 24/12, 34/19,

34/20

t. (gayr-ı t.) 37/19

t. (sükûn-ı t.) 38/9

ta'affün -2- [Ar.] Kokuşma,
pis kokma.

t. (def'-i t.- i mi'de) 37/19

t. 26/1

t.+ ünü 34/14

tabaka-6- [Ar.] Bir yüzeyin
üzerindeki düzgün olarak yayılmış
kısmı, böyle kısımlardan her biri, kat,
katman.

t. (t.- i mutavassıta) 09/2

t. (t.- i sathıyye) 08/21

t.+ yi (t.- i sathıyye) 06/1

t.+ nın 09/6

t.+ sından 13/13

t. 26/2

tabi'atlı -1- [Ar.+T.] Belirtilen nitelik
ve özellikte) bir huya ve yaratılışa sahip
olan.

t. 42/15

tabi'î -3- [Ar.] Normal düzene, akla
ve mantığa uygun olan.

t. 02/11, 10/14

t.+ sine (hacm-i T.) 37/16

tabi'ıyye -3- [Ar.] Tabiî kelimesinin
taamlamalarda ortaya çıkan aynı
mânâdaki müennes şekli.

t.+ de (hâl-i t.)33/9

t.+ nin (ecvâf-ı t.)08/4

t.+ sine (hâl-i t.)33/17

ta'bîr -3- [Ar.] İfade, anlatım.

t. 05/3

t.+ i 24/5, 33/16

ta'dîl -3- [Ar.] Değiştirme,
değişiklik.

t.- er (ta'dîl etmek) 40/17

t.- mek (ta'dîl etmek) 21/16

t.- mektir (ta'dîl etmek) 39/19

tagaddî -4- [Ar.] Beslenme.

t.+ si 44/5

t.+ ye 43/16

t.-mek (tagaddî etmek) 40/7,
40/10

tagayyür -1- [Ar.] Bozularak değişme.

t. 14/11	
tagayyürât -2- [Ar.] Bozulmalar.	tahkîm -1- [Ar.] Kuvvetlendirme, sağlamaştırma.
t.+ tan 19/2	t.- muştur (tahkîm olunmak)
t. 19/3	07/14
tahaddüs -1- [Ar.] Sonradan ortaya çıkma, meydana gelme, zuhur etme.	tahlîs -1- [Ar.] Kurtarma, kurtarılma.
t. 39/12	t. 37/14
tahallül -2- [Ar.] Bir şeyin cüzleri birbirinden ayrılma, ayrışma.	tahrîş -3- [Ar.] Yakıp kaşındırma, bereleyip zarar verme.
t.+ ü 36/1	t.+ e 25/5
t.- erek (tahallül etmek) 27/9	t.- mez (tahrîş etmek) 40/16, 41/16
tahammül -4- [Ar.] Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma.	taht -2- [Ar.] Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.
t.- ilir (tahammül etmek) 24/2	t.+ ında 33/19, 35/13
t.- madığı (tahammül olunmak)	
23/20	takabbuz -1- [Ar.] Büzülme, kasılıp toplanma.
t. 23/16, 40/17	t.- emeyen (takabbuz etmek)
tahammürât -5- [Ar.] Mayalanmalar.	33/17
t. (t.- ı mi‘deviyye) 31/1	takallüsât -2- [Ar.] Kasılmalar, gerilmeler.
t.+ ı 23/1, 31/13	t.+ ını 34/11, 37/14
t.+ ın 31/6	
t. 29/8	takarrüb -1- [Ar.] Yaklaşma, yakına gelme.
tahavvül -1- [Ar.] Değişme, bir halden başka bir hâle geçme.	t. 09/4
t.+ üne 39/5	takdîr -4- [Ar.] Beğenme, güzel bulduğunu, beğendiğini belirtme.
tahfif -1- [Ar.] Hafifletme.	
t.- ttiği (tahfif etmek) 41/17	

t.+ de 22/16, 28/5, 30/4

t. (kâbil-i t.) 25/11

taksîm -1- [Ar.] Parçalara ayırıp bölme, bölüşürme, pay etme.

t.- up (taksîm olunmak) 25/17

takviye -1- [Ar.] Kuvvetlendirme, güçlendirme.

t.+ si 36/10

talk -1- [Ar.] Şeffaf, genellikle açık yeşil renkte, tabiatta incecik yapraklar hâlinde bulunan, elde makasla kesilebilen, ısıya dayanıklı olduğundan soba kapaklarının gözetleme penceresine konan, ince toz hâlinde iken elde yağlı ve kaygan bir his bırakan, özgül ağırlığı 2,7 civârında, 1–1,5 sertliğinde, hidratlı magnezyum metasilikat.

t. 27/16

tâlim -1- [Ar.] Öğretme, belletme.

t.+ i 38/12

tâliye -1- [Ar.] Tâlî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

t.- i 31/13

tamâm -1- [Ar.] Bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan (şey), bütün.

t.+ ıyla 41/1

tamâmen -1- [Ar.] Tam olarak, bütünüyle.

t. 15/4

ta'mîr -1- [Ar.] Eskimiş veya bozulmuş bir şeyi yenileme veya kullanılabilir duruma getirme, onarma

t. 44/18

tanzîm -2- [Ar.] Sıraya koyma, sıralama, dizme.

t.+ i 33/2

t.- mek (tanzîm etmek) 34/19

tapyoka -2- [Fr.] Amerika ve Afrika'nın sıcak bölgelerinde yetişen manyok denen bitkinin kökünden çıkarılan nişasta.

t. 35/10, 35/16

taraf -10- [Ar.] Ön, arka, sağ, sol, üst ve alt yanlardan her biri, cihet, yön.

t.+ a 17/9

t.+ ı 15/19, 46/6

t.+ ına 13/8

t.+ ındaki 05/1

t.+ ları 17/14

t.+ larında 07/6

t.+ ta 04/5, 16/5

t. 33/18

tardolun- -1- [Ar.+T.] Uzaklaştırılmak, sürülmek.

t.- acak 17/11

ta‘rîf -2- [Ar.] Bir şey veya kavramı, ne olduğunu ve ne olmadığını gösterecek şekilde temel unsurlarını, özelliklerini belirterek eksiksiz olarak tanıtmaya, tanımlama.

t.- i 08/16
t. 18/20

ta‘rîfât -1- [Ar.] Târifler.

t.+ tan 18/19

tatbîkât -1- [Ar.] Uygulama.

t.+ ı 37/10

tarz -2- [Ar.] Biçim, şekil, sûret.

t. (t.- ı âfî) 22/10
t.+ ında 21/5

tathîr -1- [Ar.] Temizleme, paklama.

t.- mek (tathîr etmek) 30/2

tav‘î -1- [Ar.] İşlenecek bir maddedeki sıcaklık ve nemin yeterli ve kıvâmında olması.

t.+ ler (tesemmüm-i t.) 34/7

ta‘yîn -2- [Ar.] Belli etme, ayırarak belirleme, belirli duruma getirme.

t.+ i 43/1
t.- abilir (ta‘yîn olunmak) 04/16

tâze -8- [Far.] İlk ve yeni durumunu koruyan, bayatlamamış, bozulmamış olan.

t. 23/9, 23/15, 23/18, 35/17,
35/18, 35/20, 35/21

tazyîk -2- [Ar.] Basınç.

t. (t.- i bevvâb) 43/9
t.- meye (tazyîk etmek) 12/19
t.+ nin (lokma-i t.) 05/15
t. (lokma-i t.) 06/5

te‘âmül -1- [Ar.] İş, muâmele.

t.+ ünü 39/19

tebâşîr-4- [Far.] Tebeşir kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli.

t. 26/3, 27/17, 42/10, 42/11

tebdîl -1- [Ar.] Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma.

t.- erek (tebdîl etmek) 14/11

tebeddül -1- [Ar.] Başka şekle girme, değişme, tagayyür.

t.- er (tebeddül etmek) 43/13

tecâvüz -1- [Ar.] Bir sınır ve hizânın ötesine geçme, belli bir haddi aşma.

t. 10/3

tedâbir -1- [Ar.] Tedbirler.

t.+ ye (t.- i sıhhiye-i ‘umûmiyye)
20/8

tedârik -1- [Ar.] Edinme, sağlama, hazır etme, hazır bulundurma, araştırıp elde etme.

t.+ i 28/16

tedâvî -20- [Ar.] İyileştirmek için ilâç vererek, tıbbî bakımdan gerekeni yaparak bakma.

t. 21/14, 34/9

tedrîcen -1- [Ar.] Yavaş yavaş.

t. 40/19

tedrîcî -1- [Ar.] Yavaş yavaş olan, derece derece.

t. 41/3

t.+ye 29/2

t. (t.- i bilmâ) 20/7, 22/7, 33/1

t.+ den (t.- i cerrâhiyye) 44/3

t.+ de 21/11

t.+ den 21/12, 28/4

t.+ nin 44/2

t.+ si 20/2, 21/14, 39/16, 44/1

t.+ sinde 19/17, 21/17

te'ennî-1- [Ar.] İlerisini düşünerek, ihtiyatlı davranarak acele etmeden iş görme, düşünceli hareket etme.

t. 41/4

tefessüh -5- [Ar.] Bozulma, çürüyüp dökülme, çürüyüp kokma.

t. 47/7

t.+ ü 34/5, 34/13

t.+ ünün 38/3

t. (me'kûlât-ı t.) 37/20

tefessühât -2- [Ar.] Bozulmalar.

t. 37/11, 47/7

tefrîş -2- [Ar.] Bir şeyi bir yere yayma, serme.

t.- en (tefrîş etmek) 39/14

t.- er (tefrîş etmek) 08/7

tehoffüf -1- [Ar.] Hafifleme.

t.+ üne 29/18

te'hîr -1- [Ar.] Geciktirme, geciktirilme.

t.+ ine 39/6

teke -1- Erkek keçi.

t. 36/5

tekerrür -1- [Ar.] Bir daha olma, tekrarlanma.

t.+ ü 41/5

tekevvün -1- [Ar.] Vücut bulma, vücûda gelme, var olma, oluş, oluşum.

t. 29/9

tekrâr -4- [Ar.] Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.

t.- ilir (tekrâr etmek) 37/15

t. 02/13, 04/1, 15/17

tekvîn -3- [Ar.] Yaratma, var etme.

t.+ i 39/3

t.- diği (tekvîn eylemek) 3/8

t.- rler (tekvîn eylemek) 09/6

tel -1- [Erm.] Çeşitli mâdenlerden yapılan ve çeşitli işlerde kullanılan, kopmaya karşı dayanıklı çok ince ve uzun nesne.

t.+ i 09/3

telve -1- Kahvenin fincanın dibine çöken tortusu.

t.+ sine 43/14

temâs -1- [Ar.] Birbirine değme, dokunma.

t.+ tadır 11/16

tembel -1- [Far.] Çalışmaktan hoşlanmayan, çaba göstermeyen, gayretsiz, iş yapmak hususunda ağır davranan (kimse).

t. 34/21

temdîd -1- [Ar.] Uzatma, uzatılma, sürdürme, sürdürülme.

te'mîn -1- [Ar.] Bir iş için gerekli olan şartları hazırlama, sağlama.

t.- mektir (te'mîn etmek) 34/14

t. 44/5

temsîl -1- [Ar.] Belirgin özelliklerini aksettiren simgesi durumunda olma.

t. 45/10

tenâkus -4- [Ar.] Azalma, eksilme.

t.+ una 34/12

t.+ una 42/19

t.- er (tenâkus etmek) 33/10

t.- erse (tenâkus etmek) 10/18

teneffüs -2- [Ar.] Nefes alıp verme, solunum.

t. 03/21

t.+î (hava-yı t.) 04/3

tenkîs -5- [Ar.] Azaltma, indirme, eksiltme.

t.- mek (tenkîs etmek) 21/18, 24/17

t.- mesi (tenkîs etmek) 28/3

t. 24/18, 21/15

tenzîl -2- [Ar.] Aşağı indirme.

t.- ilmeldir (tenzîl etmek) 22/20

t.- mek (tenzîl etmek) 21/20

terakkî -3- [Ar.] İleri gitme, ilerleme, gelişme.

t.- erek (terakkî etmek) 39/11, 43/16

t.- tikçe (terakkî etmek) 43/12

terâküm -1- [Ar.] Yığılma, birikme, toplanma.

t. 43/8

tercîhen -1- [Ar.] Tercih ederek, tercih hakkını kullanarak.

t. 40/11

tereddüt -1- [Ar.] Karar verememe, kararsızlık.

t. 21/10

terementi -2- [Fr.] Kozalaklı ağaçlardan ağacın çizilmesiyle veya kendi kendine akan ve yağlı boya yapımında, yağlı boyaların inceltmesinde, şeffaflaştırılmasında kullanılan kokulu reçine, terebentin.

t. 36/20, 37/2

tereyağı -1- [T.+Far.] Süttten elde edilen tâze yağ.

t. 45/1

terk -1- [Ar.] Bırakma.

t.- mesi (terk etmek) 12/6

terkîb -1- [Ar.] Birkaç şey birleşip yeni bir şey meydana getirme.

t.+ inin 39/5

tertib -3- [Ar.] Çeşitli unsurlardan bir bütün meydana getirme ve bu şekilde meydana gelen bütün.

t.+ den 30/20

t.- ilir (tertib etmek) 27/3

t. 37/8

tesbît -1- [Ar.] Bir durumu şüpheyeye yer bırakmayacak şekilde belirleme, görüp gösterme, saptama.

t. 08/17

tesemmüm -1- [Ar.] Zehirlenme.

t.+ ler (t.- i tav'î) 34/7

teshîl -2- [Ar.] Kolaylaştırma.

t.- diklerinden (teshîl eylemek)

24/12

t. 14/18

te'sîr -4- [Ar.] Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki.

t.+ i 44/2

t.+ inin 29/18

t.+ iyle 10/5

t.- en (te'sîr etmek) 28/8

t.- memeye (te'sîr etmek) 27/5

te'sîrât -1- [Ar.] Tesirler.

t. t.- ı ma'neviyye 20/5

te'sîs -1- [Ar.] Yapma, kurma, temelini atma.

t. 21/8

t.+ sinden 19/19

t.- ilmek (tedâvî etmek) 40/1

t.-ilmeyecek (tedâvî etmek)

39/11

teskîn -5- [Ar.] Yatıştırma, sükûnete erdirme.

t.+ a (t.- i evcâ‘) 42/3

t.+ den 44/2

t.+ e 32/3

t.+ e (âlâm-ı t.) 19/18

t. 41/19

tesrî‘ -1- [Ar.] Hızlandırma, çabuklaştırma.

t.- r (tesrî‘ eylemek) 9 14/18

tesâdüf -4- [Ar.] Tasarlanmadığı halde karşılaşma, rastlama, rast gelme.

t.- an (tesâdüf olunmak) 15/10

t.- ur (tesâdüf olunmak) 02/8, 09/18

t. 18/9

teşekkül -2- [Ar.] Meydana gelme, oluşma.

t.+ ünü 23/8

t.- tiği (teşekkül etmek) 39/4

teşevvüşât -1- [Ar.] Karışıklıklar.

t. (t.- ı ‘asabiyye) 39/12

teşhîs -5- [Ar.] Araştırarak bir hastalığın ne olduğunu belirleme, adını koyma, tanı.

t.+ i 44/1

t.+ inde 21/10

t.+ te 43/20

t.+ tir 21/11

t.- en (teşhîs edilmek) 27/14

teşkîl -19- [Ar.] Vücûda getirme, meydana getirme, ortaya çıkarma, oluşturma.

t.+ i 26/2

t.- en (teşkîl etmek) 17/5

t.- er (teşkîl etmek) 08/12, 15/18, 24/4, 37/21

t.- erek (teşkîl etmek) 17/3

t.- tiği (teşkîl etmek) 02/17, 06/11,

17/17

t.- diği (teşkîl eylemek) 16/5

t.- r (teşkîl eylemek) 12/3, 12/20,

15/9, 16/4

t.- yip (teşkîl eylemek) 03/7

t. 02/11, 06/2, 18/3

teşvîk -3- [Ar.] Bir kimseyi bir şeyi yapma husûsunda cesâretlendirme, gayrete getirme, heves ve istek verme.

t.- tiklerinden (teşvîk etmek) 23/1

t. 23/8, 30/14

tevakki -3- [Ar.] Çekinme, sakınma, ihtiraz.

t. 20/6, 38/10, 41/9

tevdî‘ -1- [Ar.] Teslim etme, emânet etme, verme.

t. 42/14

teveccüh -1- [Ar.] Bir tarafa doğru yönelme, doğrulma.

t.- r (teveccüh eylemek) 16/13	t. 43/11
tevellüd -1- [Ar.] Meydana gelme, ileri gelme. t.+ üne 27/11	tezyîd -4- [Ar.] Çoğaltma, arttırma, ziyâde etme. t.- ir (tezyîd edilmek) 26/14, 42/3 t.- tiğinden (tezyîd etmek) 42/5 t. 34/10
tevessü' -17- [Ar.] Genişleme, yayılma. t.+ e43/8 t. (t.- i mi'de) 22/18, 24/4, 25/5, 28/4, 29/4, 31/1, 33/16, 36/7, 40/2, 42/13 t.+ dir (t.- i mi'de) 21/9 t.+ ye (t.- i mi'de) 34/7, 34/16, 40/12 t. 33/15, 34/9, 37/11	tıpkı -1- [Ar.] Tamâmıyla, aynen, hiç farksız olarak. t. 12/4
tevessül -1- [Ar.] Sarılma, baş vurma. t.- mek (tevessül etmek) 36/10	tok -1- Yemek yeme isteği ve ihtiyâcı duymayan, yemek yemiş olan (kimse). t. 44/8
tevettür -1- [Ar.] Gerilme, gerginleşme. t.+ ünü 34/10	toplan- -1- Toplamak işi yapılmak, bir araya getirilmek, derilmek. t.- ır 09/21
tevkîf -1- [Ar.] Durdurma, durdurulma. t.- dikten (tevkîf edilmek) 32/9	torba -1- [Far.] Kесе. t. 18/12
tezâhür -1- [Ar.] Ortaya çıkma, görünme, belirti. t.- en (tezâhür etmek) 19/11	tortu -2- [Far.] Bir sıvının dibine çöken katı madde, çökelti, rüsup. t.+ yu 18/16 t. 14/19
tezâyüd -2- [Ar.] Artma, çoğalma. t.+ ünü 31/4	toz -4- Bir maddenin un hâline gelmiş çok ince şekli. t.+ lar 42/12 t.+ u 23/21, 31/11, 40/18

tûl -2- [Ar.] Uzunluk, boy.
t.+ unda 13/9
t.+ undadır 13/2

tûlânî -4- [Ar.] Uzunluğuna,
uzunlamasına, boyuna.
t.+ dir 09/1
t. 06/1, 13/12, 18/1

tulum -3- [Yun.] Bu derinin ayak ve
başa gelen kısımları dikilerek yapılan,
içine saklanacak su, pekmez, yağ vb.
sıvılarla peynir vb. maddeler konan torba
biçiminde deri kap.

t.+ a 06/12
t.+ un 34/1
t. 02/11

tut- -2- 1. Yönelmek.
t.- ar (yüz tutmak)10/20
2. Alıkoymak, çıkmasına
meydan vermemek, zaptetmek.
t.- ması 38/11

tutul- -2- Yerine getirilmek, riâyet
edilmek.
t.- malıdır 22/1
t.- mamak 45/15

tuz ruhu -2- [T. + Ar.] Hidroklorik asit.
t. 20/14, 37/7

tükürük -1- Tükürük bezlerinden
ağıza akan ve yutmayı kolaylaştıran
salgı.

t. +ü (tükürüğü) 03/18

türlü -1- Çeşitli, muhtelif.
t. 10/15

türâbî -1- [Ar.] Toprakla ilgili,
topraktan yapılmış.

t. 43/18

tütün -1- Patlıcangillerden, birleşiminde
nikotin bulunan otsu bitki.

t. 22/9

tüy -3- İnsanlarda ve
hayvanlarda deri üzerinde bulunan çok
ince kıl.

t.+ ler 06/9, 14/3

t.+ süz46/12

U

uç -2- Bir nesnenin genellikle
sivri olan bitim noktası.

u.+ una (ucuna)10/17

u.+ unun (ucunun) 10/17

uçkur -1- Şalvarı bele bağlamak
veya torba, kese vb. şeylerin ağzını
büzmek için bunlara geçirilen bağ.

u. 12/4

‘ulvî -1- [Ar.] Yüce, yüksek.

‘u.+ si (kısm-ı u.) 11/19

‘umûmî -1- [Ar.] Umûma âit olan, genel.

‘u. 08/16

‘umûmiyye -4- [Ar.] Umûmî kelimesinin tamlamalarda ortaya çıkan aynı mânâdaki müennes şekli.

‘u. (kavâ‘id-i sıhhiye-i ‘u.- heyecânât) 22/2

‘u.+ ye (kavâ‘id-i sıhhiye-i ‘u.) 22/1, 33/2

‘u.+ ye (tedâbir-i sıhhiye-i ‘u.)20/8

‘umûmiyyet -2- [Ar.] Umûma âit oluş, umûmîlik, genellik.

‘u.+ le 23/14, 43/10

unlu -1- Tahıl veya bâzı gıdâ maddelerinin öğütülmesinden elde edilen toz hâlindeki besinle yapılmış.

u. 24/8

ur -2- Canlı organizmanın herhangi bir yerinde, aynı cins hücrelerin anormal bir şekilde çoğalması sonucu meydana gelen hastalıklı kitle veya yumru.

u.+ lara 42/16

u.+ un 43/19

‘usret-i hazım -8- [Ar.] Sindirim güçlüğü.

‘u.21/16, 22/18, 34/4, 39/7, 42/18

‘u.+ da 33/11

‘u.+ ın 33/4

‘u.+ lar (‘u.- i hazımlar) 28/7

‘usâre-i mideviyye -24- [Ar.] Mide öz suyu.

‘u.- i mi‘deviyye 10/13, 20/17, 25/3, 27/12, 29/3

‘u.+ nin (‘u.- i mi‘deviyye) 09/13, 21/14, 21/18, 24/17, 27/7, 29/17, 30/4, 30/13, 33/12, 39/5, 40/16

‘u.+ yi (‘u.- i mi‘deviyye) 41/13

‘u.+ si 41/2, 41/10

‘u. 20/15

‘u. (‘u.- i mi‘devî) 33/9

‘u.+ nin (‘u.- i mi‘devî) 10/5

‘usâre-i pankreas -3- [Ar.+Fr.] Pankreas öz suyu.

‘u. 14/14, 28/2

‘u.+ yi (‘u.- i pankreasiyye) 13/7

uy- -1- Uygun düşmek, münasip olmak.

u.- amayacağından 40/9

uyan- -1- Uyku durumundan çıkmak.

u.- ılıp 22/15

uyandır- -1- Yeniden canlandırmak, yeniden meydana çıkarmak, durgunluk hâlimden çıkarıp hareket hâline geçirmek.

u.- an 21/20

uzaklaş- -1- Uzağa gitmek.

u.- masıdır 10/17

uzan- -4- İleriye doğru devam etmek, uzayıp gitmek, uzamak.

u.- an 05/14

u.- arak 02/11

u.- ip 06/4

u.- mış 15/1

uzatıl- -1- Uzatmak işi yapılmak, uzaması sağlanmak.

u.- mıştır 06/16

‘uzmâ -1- [Ar.] Büyük, çok büyük, çok yüce.

‘u.- ya (sütûn-ı ‘u.) 3/8

uzun -8- İki ucu arasında kendi ölçülerine göre fazla mesâfe olan.

u. 02/4, 02/15, 11/4, 27/4, 41/1, 41/6, 43/3

u.+ luğundaki 15/2

‘uzuv -4- [Ar.] Bir vücûdu meydana getiren ve belli görevleri olan parçalardan her biri, organ.

‘u.+ dur 04/15, 10/18

‘u. 47/2

u.+ un 47/2

‘uzvî -1- [Ar.] Organlarla ilgili olan.

‘u. 06/9

Ü

üç -14- İkiden sonra, dörtten önce gelen sayının adı.

ü. 05/17, 06/14, 08/21, 15/5, 18/2, 18/3, 25/2, 25/15, 31/1, 35/3, 35/4, 40/20, 45/4

ü. +ü 09/8

üçüncü -4- Üç sayısının sıra sıfatı, sıradaki yeri ikinciden sonra, dördüncüden önce olan.

ü. 06/8, 06/10, 09/6, 34/12

üst -3- Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi.

ü.+ ündeki 06/17

ü.+ üne 44/11, 44/18

üstüvâne -2- [Far.] Silindir, sütun, direk.

ü. 02/10, 02/13

üstüvânî -3- [Far.] Silindir biçiminde olan.

ü.+ dir 11/12

ü. 11/2, 15/4

üzere -10- Şart bildirir; şartıyla.

ü. 08/16, 13/13, 22/11, 25/15,
33/1, 35/13, 40/1, 40/11,
40/20, 41/11

üzeri -17- Bir şeyin yukarıya, göğşe doğru bakan yüzü, yüzeyi, üst tarafı.

ü.+ nde 05/7, 06/18, 16/20, 26/2,
33/5, 43/19, 45/12
ü.+ nde 06/8, 09/12, 15/6, 18/5
ü.+ ne 05/11, 08/19, 12/3, 21/16,
38/7, 45/12

üzerine -2- Hakkında, dâir, üstüne.

ü. 15/18, 20/12

üzüm -1- Asma adı verilen ağaççığın salkım durumunda ufak tâneli, çekirdekli, ince kabuklu, sulu, etli, glikoz ve vitamin bakımından zengin, yetiştiği yere göre pek çok çeşidi bulunan, tâzesi ve kurusu yenen meyvesi.

ü. 35/21

V

vahîm -1- [Ar.] Çok tehlikeli, tehlikeli sonuç doğuracak nitelikte olan.

v. 41/5

vâki' -18- [Ar.] Meydana gelmek, vukû bulmak.

v.- abilir (vâki' olmak) 25/7

v.- an (vâki' olmak) 43/13

v.- dukça (vâki' olmak) 42/9

v.- ması (vâki' olmak) 33/8

v.- masıdır (vâki' olmak) 31/6

v.- ucu (vâki' olmak) 38/16

v.- up (vâki' olmak) 43/15

v.- ur (vâki' olmak) 29/10, 33/5,

39/15, 43/5, 43/7

v. 04/19, 19/7, 19/15, 21/5, 21/8,

29/8

vakit -14- [Ar.] Zaman.

v.+ e 24/21

v.+ i 24/14

v.+ te 31/7, 32/19, 34/1, 39/14

v.+ lerde 41/10

v.- amaz (vakit bulmak) 40/15

v. 12/13, 21/4, 25/6, 29/11, 39/8,
40/4, 42/11

vals -1- Bir çeşit maden suyu.

v. 31/1

var -25- Mevcut, evrende veya düşüncede yer alan, yok karşıtı.

v.+ dır 02/5, 04/5, 04/17, 05/8,
05/13, 07/6, 07/8, 09/13, 10/15,
11/15, 12/16, 13/18, 14/7, 15/7,
15/14, 16/1, 17/16, 18/6, 19/18,
24/14, 30/3, 32/1, 36/9, 39/3

v. 26/1

vâridât	-1- [Ar.] Gelirler, gelir.	09/12, 09/20, 09/21, 10/1, 10/5, 10/14, 11/9, 11/14, 11/15, 11/18, 12/2, 12/15, 12/20, 13/5, 13/7, 13/12, 14/4, 14/6, 14/11, 14/13, 14/14, 14/18, 15/2, 15/6, 15/8, 16/5, 16/6, 16/8, 16/15, 17/5, 17/6, 17/15, 18/5, 18/7, 18/11, 18/17, 18/20, 19/6, 19/12, 19/14, 19/19, 20/2, 20/9, 20/15, 21/2, 21/5, 22/6, 22/10, 22/14, 22/15, 23/3, 23/8, 23/14, 24/14, 24/16, 24/19, 25/8, 26/16, 27/3, 27/9, 27/11, 28/8, 29/6, 29/7, 29/8, 30/12, 30/13, 30/15, 31/3, 31/16, 31/19, 33/6, 33/10, 33/13, 33/14, 33/19, 34/11, 34/13, 34/14, 35/10, 35/14, 36/8, 36/10, 36/17, 36/20, 36/21, 37/10, 37/11, 37/14, 37/19, 37/20, 38/16, 39/2, 39/5, 39/12, 40/11, 41/3, 41/21, 43/1, 43/3, 43/5, 43/6, 43/8, 43/11, 43/14, 43/19, 44/1, 44/8, 44/13, 44/15, 44/16, 44/17, 44/18, 44/19, 45/7, 45/8, 45/10, 45/11, 45/15, 46/10
	v. 10/20	
vâsıl	-1- [Ar.] Ulaşma, birleşme.	
	v. 16/18	
vâsıta	-13- [Ar.] İki şey arasında bağ durumunda olan, onları birleştiren, maksada erişmeyi sağlayan şey.	
	v.+ tır (v.- i iltisâk) 06/10 v.+ tir (v.- i teşhîs) 21/11 v.+ dır 45/15 v.+ sıyla 02/5, 04/4, 07/4, 10/8, 13/7, 16/16, 18/15, 27/12, 29/18, 40/7	
vâsi‘	-1- [Ar.] Geniş.	
	v. 02/8	
vazıfe	-3- [Ar.] Bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş, görev, ödev.	
	v.+ lerindeki 19/2 v.+ si 04/10 v.+ sinin 19/3	
ve	-164- [Ar.] İki kelime, cümle ve öbeği birbirine bağlar, ile.	
	v. 02/1, 02/2, 02/14, 02/16, 03/4, 03/7, 03/17, 04/5, 04/6, 04/10, 04/11, 04/17, 04/18, 05/2, 05/5, 05/6, 05/11, 05/13, 06/9, 06/14, 06/17, 06/18, 07/1, 07/5, 07/6, 07/8, 07/10, 08/1, 08/3, 08/6, 08/9, 08/10, 08/11, 09/4, 09/5, 09/9,	
veca‘	-1- [Ar.] Ağrı, acı, sızı.	
	v.+ lar 40/2	
vech	-3- [Ar.] 1. Yüz, çehre.	
	v.+ de 29/12 2. Sebep, vesîle. v.+ le 34/20, 40/1	
ver-	-15- (Bir şeyi bir kimseye) İletmek, eriştirmek.	
	v.- diği 40/21 v.- eceği 44/19	

- v.- emeyeceğinden 10/20
v.- ilmiştir 16/2
v.- ir (meydan vermek) 27/6
v.- ir 25/12, 42/1
v.- ir (geçit vermek) 05/9
v.- ir (yer vermek) 12/9
v.- irse 39/7
v.- mek 30/5, 30/7, 30/15
v.- memek 29/19
v.- meye (sekte vermek) 43/17
- veril-** -15- Vermek işi yapılmak, vermek işine konu olmak.
v.- ebilir: 28/10
v.- ecek 27/18, 40/14, 42/2
v.- en 26/13, 28/1
v.- ir 24/1
v.- ir 26/17, 27/2, 30/12, 41/2
v.- irse 41/4
v.- meleri 41/18
v.- mez (meydan vermek) 20/10
v.- miştir 17/4
- vesâ'ir** -1- [Ar.] Diğer.
v. 07/3
- vesâ'ire** -2- [Ar.] Ve benzeri.
v.+ den 26/14
v. 45/1
- vesa'it** -1- [Ar.] Vâsıtalar, araçlar.
v. (v.- i muharrike-i ef'âl) 36/8
- vesâirât** -1- [Ar.] Diğerleri.
v.+ in 19/19
- vessel** -1- Damar.
v. 40/21
- veyâ** -20- [Ar.+Fars.] Ayrı olmakla birlikte aynı değerde tutulan iki şeyi anlatan kelimelerden ikincisinin önüne getirilen söz, yahut.
v. 04/12, 06/16, 13/1, 13/16, 17/7, 19/2, 19/3, 24/12, 29/4, 34/10, 35/15, 35/18, 35/19, 37/14, 38/15, 42/9, 43/11, 44/12, 45/3, 5/13
- veyâhud** -2- [Ar.+Fars.] Yâhut, veya.
v. 36/6, 37/16
- vezâ'if** -3- [Ar.] Vazîfeler, görevler.
v.+ yi (v.- i mi'de) 22/5
v.+ ine 39/4
v.+ ini 31/17
- vichy** -1- Maden suyu çeşidi.
v. 25/20, 28/16, 31/1
- vittel** -1- Maden suyu çeşidi.
v. 35/8
- vukû'** -3- [Ar.] Olma, meydana gelme, husûle gelme.
v.+ una 20/9, 27/5, 40/15
- vücûd** -10- [Ar.] İnsan veya hayvan gövdesi, beden.

v. (v.-1 beşer) 02/1
v.+ in (v.- 1 beşer) 03/15
v.- ir (v.+ a getir) 03/3, 08/14,

16/9

v.+ a 36/21
v.+ daki 06/6
v.+ u 10/19, 40/6, 43/19
v.+ un 46/9, 47/2

vüs'at -1- [Ar.] Genişlik, bolluk.

v. 34/11

Y

yağ -2- Yenilen besinlerin fazlasından, gıdâsız kalındığı zaman kullanılmak üzere kalp, mîde, bağırsaklar ve böbrek gibi iç organların etrâfında, kaslar, dokular arasında depolanan, deri ve kılları dış etkilerden koruyan hidrokarbonların ortak adı.

y.+ lar 08/14

y.+ lı 11/15

yâhûd -11- [Fars.] Veya.

y. 12/18, 22/12, 22/16, 25/8,
25/11, 30/7, 32/13, 35/11, 40/18,
41/20, 42/10

yakın -2- Arada az mesâfe bulunan.

y. 11/19, 17/10

yaklaş- -1- Yakın duruma gelmek, aradaki zaman veya mesâfe azalacak şekilde ilerlemek.

y.- ıp 10/17

yaklaştır- -1- Yakın duruma getirmek, yanaştırmak.

y.- ırlar 09/2

yalnız -11- Sâdece.

y. 12/1, 23/14, 24/13, 38/5

y. 20/17, 25/14, 29/11, 29/14,
35/1, 35/14, 39/7

yan -4- Bir yerin ön veya arka kabul edilen kısmına göre sağ yâhut solda olan tarafı, bir eksene göre sağ veya solda kalan taraf.

y.+ a 12/14

y.+ larında 11/17

y. 04/17, 05/1.

ya'nî -24- [Ar.] Anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır.

y. 02/6, 03/21, 04/19, 05/13,
07/9, 08/7, 09/8, 10/16, 10/20,
11/2, 11/6, 11/17, 11/19, 13/11,
13/17, 14/2, 15/11, 17/7, 17/13,
18/13, 18/16, 21/3, 25/13, 27/18,
28/1, 33/11

yap- -3- Ortaya koymak, gerçekleştirmek, oluşturmak, meydana getirmek.

y.- amadıkları 36/19

y.- arak 03/5

y. (masaj y.- mak) 45/12

yapıl- -7- Yapma işine konu olmak.

y.- acak 29/14

y.- an 20/12, 36/18

y.- ış 17/19

y.- miş 05/8, 23/21

y.- mıştır 13/13

yapış- -1- Yapışkan bir maddeye bulanmış olan bir şey ayrılmayacak bir biçimde bir yere tutunup kalmak.

y.- ma 46/13

yapışık -1- Bir yere yapışmış olan.

y. 18/11

yapıştır- -1- Aralık kalmayacak şekilde bitiştirmek.

y.- mak 09/9

yara -9- Bir dış etkiyle, bir hastalık veya ârıza sebebiyle vücutta meydana gelen kesik, yarık veya çıban.

y.+ lı 40/4, 41/10

y.+ nın 39/6, 40/6, 40/21, 41/11, 41/12

y.+ y 41/15

y. 39/3

yarı -2- Bir bütünün iki eşit parçasından her biri, nısıf.

y. 44/8

yarım -10- Bir bütünün ayrıldığı iki eşit parçadan her biri, bir bütünün yarısı.

y. 14/6, 20/10, 25/11, 29/5, 29/13, 29/15, 30/7, 30/20, 31/19, 34/4

yaslan- -1- (Bir nesne) Bir yere dayanmak, dayalı olmak.

y.- arak 3/8

yaşlı -1- Yaşı ilerlemiş (kimse).

y.+ lara 38/15

yat -1- Boylu boyunca uzanmak.

y.- arak 05/11

yavaş -2- Hızı gerekenden az olan, hızlı olmayan.

y. 23/3

ye- -10- Yemek yeme, karın doyurma işi.

y.- diğimiz 03/16

y.- diğiniz (yemek yemek) 44/11

y.- dikten 45/10

y.- mek (yemek yemek) 23/4

y.- melisiniz 45/3

y.- memeli 24/10, 44/18

y.- memeli (yemek yemek) 45/14

y.- yebilirsiniz (yiyebilirsiniz)
45/1
y.- yenlerde (yemek yemek) 10/2

y. 04/12, 24/14, 26/16, 31/17,
33/2, 33/6, 33/14, 35/13,
41/8, 44/18, 45/2

yekdiğer -2- [Far.] Birbiri.
y.+ inden 15/6
y.+ iyle 16/21

yen- -2- Ağzda çiğnenip
yutulmak.
y.- mesin (yemek yemek) 34/21
y.- mez 24/7

yemek -64- Yenmek için pişirilmiş,
hazırlanmış yiyecek, aş, taam.

yenil- -2- Yemek işi yapılmak.
y.- diği (yemek yemek) 12/7
y.- ip (yemek yemek) 05/10

y.+ e (yemeğe) 25/10, 29/7
y.+ i (yemeği) 35/10, 45/4, 45/5
y.+ in (yemeğin) 25/1, 33/9,
44/11

yer -15- Bir nesne veya kimsenin
kapladığı yâhut kaplayabileceği boşluk,
bulunduğu mahal.

y.+ iyle (yemeğiyle) 26/15
y.+ ler 19/5, 22/4, 29/14, 35/6
y.+ ler 22/10, 23/10
y.+lerden 21/4, 21/7, 22/7, 24/20,
29/5, 29/12, 30/6, 30/11, 30/14,
30/20, 31/2, 31/1, 31/21, 33/6
y.+lerden 32/1, 32/13, 43/7
y.+leri 31/6, 44/19
y.+lerin 22/4, 33/13
y.+te 40/20
y.+ten 25/9, 25/14, 25/18, 25/19,

y.+ de 02/7, 18/2, 21/1
y.+ inde 12/1, 13/6
y.+ nden 12/19
y.+ ine 27/16, 36/19, 38/10,
42/11, 43/14
y.+ lerinden 15/8
y.- ir (yer vermek) 12/9
y. 12/6, 12/14

26/11, 31/19, 32/18, 35/4,
35/14

yeşil -5- Sarı ile mâvi arasında yer
alan renk, yaprak rengi.
y. 23/7, 23/10, 24/3, 24/5, 35/19

y. yediğiniz 44/11
y. yemek 23/4
y. yememeli 45/14
y. yenildiği 12/6
y. yenilip 05/10
y. yenmesin 34/21
y. yeyenlerde 10/2

yevmiye -4- [Ar.] Her gün.
y. 25/15, 26/13, 28/2, 41/18

yıka- -1- Su veya başka bir sıvı
kullanarak bir şeyi temizlemek.

y.- yınız 45/5

yılankavi -1- Dolambaçlı, dolanarak giden.

y. 11/7

yirmi -1- On dokuzdan sonra gelen sayının adı.

y. 25/17

yoğurul- -1- Hamur durumuna getirilmek.

y.- muş 04/7

yok -5- Bulunmayan, mevcut olmayan (şey).

y.+ tur 07/12, 18/1, 29/19, 36/14, 44/3

yoksa -2- Merak, tereddüt, ümit vb. duyguları ve düşünülen ihtimallerin dışındaki başka bir ihtimâli belirtmek için kullanılır; acaba.

y. 45/3, 45/11

yol -3- Tarz, yöntem; vasıta.

y.+ unda 42/17

y.+ uyla 09/20

y. almaya 16/11

yufka -1- Bölüm, katman.

y.+ ya 08/10

yukarı -10- Bir şeyin aşağı kabul edilen kısmına göre üstte kalan tarafı veya bu tarafta bulunan kısmı.

y.+ da 07/8, 16/20, 32/20

y.+ dan 38/8

y.+ sı 04/15

y.+ ya 12/13

y. 03/2, 05/11, 07/4, 17/13

yumruk -1- Elin, parmakları yumulmuş ve sıkılmış hâli.

y. 12/10

yumurta -5- Kümes hayvanları ve özellikle tavuk tarafından yumurtlanan, beslenmede çok önemli bir yeri olan, protein ve lipit bakımından çok zengin, üstü beyaz, kırılğan bir kabukla kaplı, beyzî biçimde bir besin maddesi.

y. 22/12, 22/14, 22/16, 23/19, 24/3, 35/20, 41/2

yut- -3- Ağızda olan bir şeyi boğazdan aşağı indirmek.

y.- ma 05/10

y.- mak 03/20

y.- maya 03/17

yük -2- Bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü.

y.+ te 38/17

y. 12/17

yüksek -1- Tabanı ile en üst noktası arasındaki mesâfe kendi cinsinden olan şeylere göre fazla olan.

y. 12/18

yüz -5- 1. Başın, üzerinde alın, kaş, göz, burun, yanaklar, ağız, ve çene bulunan ön kısmı, surat, çehre.

y.+ ünü 08/6, 08/7

2. Kendini göstermek, görünür olmak, ortaya çıkmak, belirlemek.

y.- ir (yüz göstermek)39/9

3. Yönelmek.

y.- ar (yüz tutmak)10/20

4. Bu sebepten, bu sebeple.

y.+den 38/6

5. Yüzey, satıh.

y.+ lü 15/5

Z

zâhir -2- [Ar.] Meydanda olan, görünen, açık ve belli olan (şey).

z.- an (zâhir olmak) 29/5

z.- duğundan (zâhir olmak) 20/5

z.- duktan (zâ'il olmak) 41/1

z. 41/6

za'fi -1- [Ar.] Zayıflık.

z. 36/9

za'if -1- [Ar.] Güçsüz kuvvetsiz.

z. 12/19

zâ'il -2- [Ar.] Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.

z. 41/1, 41/6

zamân-31- [Ar.] Olmuş ve olacak hâdiselerin birbiri ardınca cereyan edişinin düşüncemizde meydana getirdiği başı ve sonu belli olmayan soyut kavram, vakit.

z.+ a 42/7

z.+ da 24/15, 32/19

z.+ ı 30/1, 44/16

z.+ ına 33/7

z.+ ında 20/11, 26/16, 41/15

z.+ la (mürûr-i zamân)27/7

z.+ larda 12/9, 21/1, 33/8

z.+ larında 12/11, 20/17, 24/12, 31/18, 41/8

z.+ larını 34/19

z.+ larının 33/2

z.- ır (zaman kazandırmak) 14/9

z. 04/3, 04/6, 05/9, 12/7, 12/8, 25/11, 41/6, 41/16,

44/11, 44/17

zar -5- Vücûdun çeşitli yerlerindeki ince deri.

z.+ dır 08/2

z.+ ın 39/14

z. 08/5, 46/16, 46/17

zarar -1- [Ar.] Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, kötü sonuç, ziyan.

z.+ 1 dokunmaz 45/6

zarfında [Ar.+T.] -2- Süresince.

z. 10/12, 41/16

zât -1- [Ar.] Sâhip, mâlik.

z.+ in 15/15

zâten -1- [Ar.] Esâsen, aslında.

z. 29/17

zâyi'ât -1- [Ar.] Kayıplar, zarar ve ziyan.

z.+ a 10/20

zeyl-i i a'ver -1- [Ar.] Kör bağırsak.

z.- 18/2

zeyl-i dûdî -2- [Ar.] Kör bağırsağın alt tarafı.

z. 16/1, 16/3

zıt -1- [Ar.] Karşıt, ters.

z.+ 1 47/5

zıkr -1- [Ar.] İsmi söylenmek, bahsi edilmek, anılmak.

z.- ilen (zıkr etmek) 36/3

zîrâ -3- [Ar.] Çünkü, şundan dolayı.

z. 23/13, 27/8, 41/5

ziyâde -10- [Ar.] Fazla, çok.

z.+ siyle 17/10

z.+ dir 15/4

z. 12/17, 21/15, 23/13, 25/7, 27/10, 27/12, 38/16, 42/11

zuhûr -3- [Ar.] Meydana çıkma, baş gösterme, görünme.

z.+ unda 26/16

z.- eceği (zuhûr etmek) 24/21

z.- er (zuhûr etmek) 25/5

SONUÇ

Bu çalışmada Âvânzâde Mehmed Süleymân'ın Mide Hastalıkları adlı eseri incelenmiştir. Ve bu çalışmadan elde edilen bulgular şunlardır:

Birçok eseri bulunmasına rağmen çok tanınmamış ve kıymeti henüz anlaşmamış bir yazardır. “*Mide hastalıkları*” adlı eser, müellifin çeşitli konularda yazdığı pek çok eserden bir tanesidir. Yazarın diğer eserleri hakkında yapılmış pek fazla çalışma bulunmamaktadır. Bu sebeple müellif hakkında bilgi sahibi olmak oldukça zordur. Müellif hakkında edinilen bilgiler çalışmanın “giriş” kısmında yer almaktadır.

Çalışma sırasında “*Mide Hastalıkları*” adlı eserinin başka nüshasına rastlanmamıştır. Tek nüshası İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı'nda 616.33 AVA yer numarası ile kayıtlıdır. Çalışmada bu eserden yararlanılmıştır.

Müellif eserde çok sayıda Arapça, Farsça kelimenin yanında İtalyanca, Bulgarca, Yunanca kelimelere de yer vermiştir. Bu durumun eserin bir tıp metni olmasından ileri geldiği veya daha çok yabancı kaynaklardan istifade etmiş olabileceğinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Eserdeki Arapça ve Farsça kelimeler çoğu zaman aslına uygun olarak kullanılmıştır. Eserin dili ve üslubu günümüz Türkçesine çok yakın olmakla birlikte çok sayıda kelimenin eski hâli de yer almaktadır.

Eserde genel olarak mide, mideye yakın olan ve sindirimde görevli organlar ve bunların görevleri üzerinde durulmuştur. Mide ile ilgili çok sayıda hastalık ve bu hastalıkların tedavi yolları ile ilgili bilgiler ve ilaç terkipleri yer almaktadır.

Ayrıca eserin sonunda mide hastalığına yakalanmak istemeyenler için bazı önemli bilgiler ve bazı kelime manalarının bulunduğu bir lügatçe yer almaktadır. Oldukça da kıymetlidir. Bu çalışmanın tıbbi yazmalar konusunda çalışma yapacak olanlar için ve mide hastalıklarından muzdarip olanlar için gerek içerdiği faydalı bilgiler gerekse ilaç terkipleri ile oldukça faydalı olacağı düşünülmektedir.

BİBLİYOGRAFYA

AKALIN, Şükrü Halûk, *Türkçede Batı Kökenli Kelimeler Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2015.

AYVERDİ, İlhan ve Ahmet Topaloğlu (Redaksiyon-Etimoloji), *Misalli Büyük Türkçe Sözlük*, Kubbealtı Yayınları, İstanbul 2011.

BAYAT, Ali Haydar, *Tıp Tarihi*, Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, İstanbul 2016.

BOZKURT, Eshabil, *Meşrutiyet Dönemi'nde Çok Kimlikli Bir Mütercim: Avan-zâde Mehmed Süleyman*, CÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:34, Sayı:2, Aralık 2013.

ÇAĞBAYIR, Yaşar, *Arap Asıllı Türk Alfabesiyle Yazılmış Türkçenin Söz Varlığı Ötüken Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*, Ötüken Neşriyat, İstanbul 2007.

DANIŞMEND, İsmail Hami, Reşat Nuri Güntekin, Ali Süha Delibaşı, Nurullah Ataç (haz.), *Fransızca-Türkçe Resimli Büyük Dil Kılavuzu (Grand Dictionnaire Illustré Français-Turc)*, (haz.), Kanaat Kitabevi, C. 1, İstanbul.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2007.

DOĞAN, Şaban, *Eski Oğuz Türkçesinde Tıp Dilinin Oluşumu ve Özellikleri*, Turkish Studies, 2010, s.315.

DOĞAN, Şaban, “XVI. ve XVII. Yüzyı Başlıca Türkçe Tıp Yazmaları ve Buldukları Kütüp-haneler”, *Derleme- Türkiye Klinikleri*, 2010, s.163.

ERDOĞAN ÇELTİK, Seher, *Avanzâde Mehmet Süleyman - Kültür ve Edebî Hayatımıza Katkıları*, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara 2017.

KÜÇÜKEFE, Ayhan, *Avanzâde Mehmed Süleyman'ın Trablusgarb ve Devlet-i Aliyye-İtalya Vekâyi'-i Harbiyesi adlı eserinin transkripsiyon ve tahlili (1911-1912)*, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi / Sosyal Bilimler Enstitüsü / Tarih Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 2015.

KÜLTÜRAL, Zuhâl, Aylin Koç, (haz.), *Üzüm ve Üzümlerle Tedavi*, Palet Yayınları, Ekim 2018.

REDHOUSE Sir James W., *A Turkish and English Lexicon*, Beirut 1987.

SARI, Nil, “*Tıp- Osmanlı Dönemi*” Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 2012, C. 41, s. 101-111

Şemseddin SAMİ, *Kâmus-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul 2006.

SCHICK, İrvin Cemil, *Aile Aşçısı 100 Türlü Sebze, 100 Türlü Çorba, 100 Türlü Yumurta Pişirmek Usulleri*, İstanbul: *Ruhun Gıdası Kitaplar*, İletişim Yayınları, İstanbul 2021.

STEİNGASS, F., A. *Comprehensive Persian-English Dictionary*, Libraire du Liban Publishers, Beirut 1998.

TÜRK DİL KURUMU, *Türkçe Sözlük*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2005.

UNAT, Ekrem Kadri, Ekmeleddin İhsanoğlu, Suat Vural (haz.), *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2004.

ÜLMAN, Yeşim Işıl, “*Türkiye’de 19. ve 20 yüzyıllarda Tıp Tarihinin Anahatları*”, Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı, İ.Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 40. Yılda 40 Kitap Serisi, Üniv. Yay. no.4711, Fakülte yay.no.00249, 2007, s.175-186.

İnternet Kaynakları

<http://aturkkitapligi.ibb.gov.tr/yordambt/yordam.php?aDemirbas=OE TK 026>

30 (Erişim tarihi: 24.09.2019)

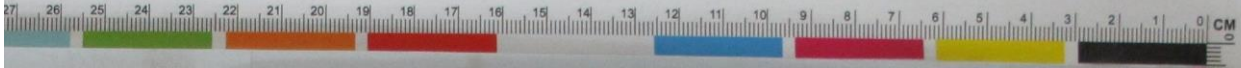
<http://teis.yesevi.edu.tr/> (Erişim tarihi: 16.12.2021)

<http://lugatim.com/> (Erişim tarihi: 10.05.2021)

IV. TIPKIBASIM

د كښخانه سحت و دن عدد : ۵

معدده خست لقلري

پس درلو معدده را حستز لقلرينك تداوى و تشفيه سى

مؤلفى : معاون طبيب

اعوانه زاره م. سلیمان

پس معدده دن و معدده نك و نظا نك دن ، هضم و تغيل كېتېدن ، اشتها دن ، معدده خست لقلرينك دن و بولريك تداوى سندن ، بوندى بېغه معدده را حستز لقلرينك و خست لقلرينك طولگامق ايجون اجرا و تطبيق لازم گان قواعد عيجه دن باحت استفاده لى بر اثر اولوب هر كك آكلايه بېله سى ايجون ممكن مرتبه ساده بر لسان الله يازمىدر .

OSMAN ERGIN
19780

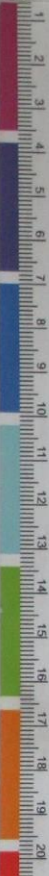
صاحب و نائبرى :

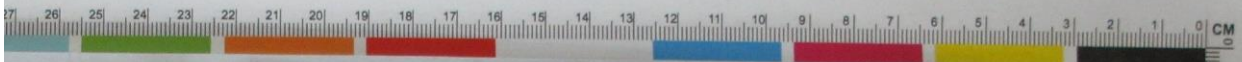
کتابخانه سودى

استانبول - باب على جاده سى نومرو ۴۰

مطبعه كنگره اسطنبوليه

۱۳۳۵

• كنجانه تحت • دن عدد : ۵

معدنه لقلري

هردرلو معدنه راحتنسز لقلرينك تداوى وتشفيهسى

KILICLI ERGIN
2630
1480

مؤلى : معاون طبیب
اعوانه زاره م . سلیمان

معدن و معدنهك و طاقندن ، عقم و تقیل كیفیتندن ،
اشتهادن ، معدنه حسسه لقلرندن و بوتلرله تداویسندن ، بوتدن
بشفه معدنه راحتنسز لقلرینه و خسته لقلرینه طوقامق ایچون اجرا
و تطبیق لازم كین قواعد صحیه دن باسك استفاده دل بر اثر اولوب
هر كك آسكلایه بیلگهسى ایچون كین مرتبه ساده بر لسان
الله یازلدیر .

صاحب و ناشری :
كنجانه سودی

استانبول - باب عالی حادهسى نومرو ۲۰
Te 1480

مطبعته (انتقائیم)
۱۳۳۵

معلومات عمومیہ

« وجود بشر » دن اول امر دمہ معدیہ و هضم بوروسنہ
داڑ اولان بخئی نقل ودرج ایدم :

بدن انسانده فعل هضمک اجرا اولدینی محله که فایت
اوزون بر بورودن عبارتدر - هضم بوروسی « دیرلر . بو
بورونک ایکی دلیک واسطه سیله خارجه اشترکی واردرکه
بونلرکده بری آغز دیکری شرح یعنی مقعددر .

هضم بوروسنک هر بده قطری بر دکلدرد دوداقلری
متعاقب واسع بر بوشلفه تصادف اولنورکه آغز ایچی ، در .
سکره بوغازده طارلاشهرق برخونی شکلی آلیر . بوخونی دن
سکره هضم بوروسی قرن بوشلفته قدر بر اسطوانه شکلده
اوزانه رق اوراده بر دیره کنیشله ، عادتا طبیی برطلوم تشکیل
ایدرکه بوکاده معدہ دینلور .

معدی متعاقب تکرار اسطوانه بیچنده اوله رق دوام ایلر
وایجه باغرضاق اسپنی آلور . ایجه باغرضاق هضم بوروسنک
الذاوزون قطعه سیدر . صاعدن صوله ، صولدن صاغه قوریلهرق
همان همان قرن بوشلفنک قسم کلینتی طولدر بر وصاغ قالج
کیکنک تشکیل ایتدیکی چقورلقده نهایت بولور .

بونک نهایتدن اعتباراً قالین باغرضاق باشلارکه قطری
دها نیوکدر . بوده ابتدا قره جکره قدر یوقاری طوغرو
چیقوب صول جهته بوکوله رک بر دیرسک وجوده کنیر
و معدنه تک آلتندن بالمرور طالاق حداسنه کلنجه بر ایکنجی
دیرسک دها باهرق اشاغی طوغرو قیوریلور .

صول قالجی کیکی اویوغنده « س » حرفک دیشلری کی
بوکونتولر تشکیل ایلوب « آناختار » و « قویروق صوقومی »
کیکلرینک تکون ایلدیکی ستون عظمی به یاصلانه رق شرح ایله
متهی بولور .

هضم بوروسنک تکمیل اوزونلنی قامت بشرک یدی مثله
مساویدر . بو سببله اوزون بویلی اولانلرک هضم بوروسی ده
اوزوندر . هضم و امتصاص فعللری ده طبیی مکمل ومنتظم
اجرا اولنور . قیصه بویلولرک انبوب هضمیلری ده او نسبتده
قیصه در . افعال مذکوره اوقدر ایی اجرا اولنه ماز .

آغز ایچی ، هضم بوروسنک برنجی قطعه سی اولوب وجود
بشرک دکریمی مقامه قائمدر . بیدیکنز قانی اطعمه یی اوکونمکه
ویعده یو طمغه خدمت ایدر .

آغزک جوارنده بولان بزرده افراز ایتدکلی توکروکی
بوشلفه دوکهرک اوکوتلش طعامی ایصلاتوب خمیر حاله کنیر .
بوصورتله یو طمق فعلی کسب سهولت ایتش اولور .

آغز ، تنفس فعلنده خدمت ایدر . یعنی جکرلرمزه

كېرەجك بىلەن تىكرار تىپشارى چىقاجق اولان هوا ايجون دە
كوزل بر قىدور . دوداقلر بو قىونك منتظم ايكي قىاديدر .
ايجابىندە بوتلر قىاتور . اوزمان هواى تنفى بوزون دىلكرى
واسطەسىلە كىروب چىقار .

آغز ايجنك ايكي دىلكى واردر : بىر اولك طرفدە ودوداقلر
آرەسندەدر . ايسئلدىكى زمان آچيلور و ايجروپە مواد غدايە
قونور . دىلكرى بوغاز دىلكىدر . او كوتىلوب بوغورولش اولان
لقمەلر بورادن مەدەيە ايتز .

مك ويا مەدە خونىسى

هضم بوروسنك بوغازى متعاقب كلن ايكنجى قىطەسە
بلعوم دىنلور . خونى شكلدە اولدىقندن ووظيفەسى بوغازدن
چىقوب كلن ما كولات و مشروبانك مەدەيە كىتمسە خىمەتدن
عبارت اولدىقندن مك ويا مەدە خونىسى [خونى] دىنلسە
خطا ايدنامش اولور .

مەدە خونىسى عرتلاغك آرقەسلىدو اومورغە كىكنك
اوكندە ، بو قاروسى كىنىش ، آشاغىسى طار برعضودر . قطرى
سولك آزى دىشلزى آرەسندەكى مسافە ابلە تەين اولتە بيلور .
مەدە خونىسنك اولك وياك دىوارلرندە بر جوق دىلكر واردر .
برنجىسى بوغازدز . ۲ - بوغازك وكوچولك دىلك فوقدە
واقع ياك يا كا ايكي دىلكدر كە مەدە خونىسىلە كىكزى اشترك

بىدیرر ۳۰ - بو كىكز دىلكرىنك بر آز ياك طرفدەكى دىلكر
ايكي كوچوك فوهلردر . بو فوهلر اورتە قولاقدن كلن واوستا كى
نقىرى تەبىر اولتان ايكي قاتاك آغز لىدر .

مەدە خونىسى ايشتە بو صورتە قولاق ابلەدە برلشمش
اولور . ۴ - بوغازك آلتندە ومەدە خونىسنك اوكندەكى هوا
بوروسنك آغز لىدر . كرك آغزندن و كرك بروتدن كلن هوا
بورادن آق جكرە كىدر . هوا بوروسنك بو دىلكى اوزرنده
« لسان مزمار » دىنلان قىرداقدن ياپش بر قىاق واردر .

نفس آلتدىنى زمان قائماً طورەرق هوايە كىكد و برر .
مك يىنلويده بو طمە فعلى اجرا اولدىنى انسانە غرتلاق بر آز
بو قارى قالقار و قىاق دە دىلك اوزرىنە ياتارق مەدەيە كىدەجك
اولان لقمەنك غرتلاغە قاجسى منغ ايدر .

بر بشەنى تقىبە يعنى دىلك دەها واردر كە آشاغىدە ومەدە
خونىسى ابلە خونىك سهايتدن مەدەيە قدر اوزانان بورو
آرەسندەدر . بو قىبە لقمە طعامبەنك مەدەيە كىتمسى ايجون
بر كىددر .

مك بوروسنك ياپلىشى

مەدە بوروسى بىر بىر ايجنە كىرمش اوج كوملكدن
متشكدر . طىش كوملكى عضلى ، اور تانجىسى حىرەوى ،
اك ايجرلىكى ايسە مخاطىدر . برنجىسى اولان ات كوملكىدە

ایکی به آریلور: بریسک لیفری طولانی اولوب طبقه سطحی
تشکیل ایدر. ایکنجیسنک لیفری خلقه خلقه اولوب دهها
دریجه بولور.

برنجیلر بورونک اوزاتوب قیصلمسنه خدمت ایدرلر. بو
حرکتلر اولماسه لقمه طعامیه آشاغی به اینمز.

کرمک معده خونیی کرکمه بورونک عضلهلری (وجودده کی
ات دیمکدر) غیر ارادی در. بناء علیه لیفری املس در.
اوجنجی مخاط کوملکی بورونک داخلی قابلامشدر. اوزرنده
برچوق بوکونترلر اوبار دیدیکمز عضوی توپلر موجوددر.
ایکنجی کوملک برنجیله اوجنجی بینده واسطه التصاقدر.

معدده

هضم بورونک قرن بوشلغده شیشوب قباره رق تشکیل
ایندیکی ۲۰۰ گرام آغزلغده کی طولومه معدده دینلمشدر.

معدده، مری، ایله، اینجه باغرساق، آرسنه موضوع
واوج لیتزه مایع استیعابنه الورشلی بر حوف (بوشلق) در.
شکلی چوبان غایداسنه بکزر.

اورتسندن براز بوکولش ویا گلامه اوله رق اوزاتلمشدر.
معدده، کوبکک اوستنده کی چورلق حداسنده، اینجه وقالین
باغرساقلرک اوزرنده وکوکده کی کوکس وقرن نامیله ایکی بوشلغ
آیران عضلی پرده تک یعنی «حجاب حاجز» ک آلتده، قره

جکرک صولنده، طالاغک صاغنده وبل کیکنک اوکنده
کاشندر.

موقمنده نبات ایتیمی ایچون قره جکره، طالاغه وسائر
اعضای مجاوره به باغلر واسطه سیله اصلمشدر. معدده تک یوقاری
کناری مقعر (چقورمسی) و آشاغی کناری محدب (قبه مسی) در.
صاغ وصول طرفلرته بر کونیدی وارددر. بونلره «رنج صغیر
معدده»، «رنج کبیر معدده» دیرلر.

معدده طولومک ایکی دلیکی وارددر. صولده ویوقاروده
بولنان برنجی دلیکه فؤاد یعنی قلبه متوجه اولدیغندن «فؤاد
معدده» (قاردا) صاعده وراز کیروده بولنان ایکنجی به ده
«بواب معدده» (پیلور) دیرلر.

برنجی دلیک دائما مفتوحدر. دسامی یوقدر. بو سیله
انسان بعضا استفراغ ایله معدده تک محتویاتی طیشاری دوکبیلیر.
ایکنجی فتحه ایسه «دسام بوابی» دینلان برسویاب ایله تحکیم
اولمشدر.

معدده تک عضلات خلقویه سنک برده به صیقلاشمسندن عبارت
بوسویاب، معدده تک محتویاتی اینجه باغرساغه کبیرر ایسه ده
یتکرار عودتله معدده به کجسته مساعده ایتمز.

معدده تک یاپیشی

معدده، طیشارودن ایچروه درت کوملکدن مکونددر:
۱- بریطون، ۲- ات، ۳- حجرات، ۴- غشای مخاطی.

۱ - پریطون - غایت ایجه ، اولدقجه شفاف و مقاوم بر زارد ر .

دری ، خارجاً بدنمزی کاملاً اورتدیگی و غشای مخاطی دخی طیشارویه مفتوح اجواف طبیعه نك ایچی قابلا دینی کی پریطون نامنده کی زارده خارجله اصلاً اشتراکی اولیان قرن بوشلفنک ایچ یوزنی و بو بوشلفنده کی اعضای موجوده نك طیش یوزنی تفریش ایدر . یعنی قریمزک جدارلرینک ایچ یوزنی کاملاً قابلا بهرق صکره معده ، قره جکر ، طلاق ، بانقره آس ، بورکر ، سیدک بوروسی ، مئانه ، ایجه و قالین باغر صاقلر ایله قادینلرده میض و رحم جذالرینه کلنجه ایچی یوقفه یه آریلور و اعضای مذکورہ بی آره سنه آلہرق اونلرک طیش کوملکلرینی تشکیل ایدر .

آلات مذکورہ نك کنارلرندن بر طاقم بوکوننولر حاصل ایدرک آطلار ، بو صورتله باغله وجوده کتیرر . بوکا قرن ایچی زاری « دینور » .

ایشته معده نك پریطون کوملکلر ده بو تعریف عمومی اوژده مرتبدر . معده بی تثبیت ایچون کنارلرندن اعضای مجاوره به کیتدیکنی سوبلدیگمز باغله ده بو قرن ایچی زارینک کندی اوژرینه قبورلمسندن بشقه برشی دکلدور .

۲ ات - معده نك ایکنجی کوملکی ایدر . بو اتده ایپلکلرینک استقامته نظر آ اوچ جله یه آریلور . ۱ - طبقه

سطحه اولوب الباقی صاغدن صوله طولانی در . حال فعالیتلر نده رتیج کیری صغیره یا قلاشدیررلر . ۲ - طبقه متوسطه اولوب الباقی ماربوج تلی کی خلقویدر .

بو خلقه لر فواد و بو اب دلیکلرینه تقرب ایتدیگجه قطرلری کوچیلور . اورته یه کلدیگجه آرتار و بو ابده صیفیشه رق « دسام » ی تشکیل ایلرلر . اک درین اولان اوچنچی طبقه نك استقامت الباقی ، قطع مکافی سکلنده اولوب رتیج لر جوارلر نده مبدولدر . بو اتلرک یعنی عضله لرک اوچیده غیر ارادیدر .

۳ حجرات - ات و مخاط کوملکلرینی بری برینه یا بشدیرمق ایچون چیریش خدمتی کورر .

۴ غشای مخاطی - غشای مخاطی معده نك داخلأ هر جهتی اورتر . اوژر نده قبورنیلر و حلیمه لر موجوددر . طوقومه سی ایچنده بر چوق کوچوک بزلر واردرکه « عصاره معدویه » دنلان بر مایع خصوصی بی افراز ایدرلر .

بیشین نامنده کی ماده مخصوصه بی حاصل ایدن بر چوقده حیراته مالیکدر . معده ده هضم اوله رق مص اولفنه قابلیت کسب ایدن موادی المق ایچون کثیرالعدد طمار اغزلرینه ده تصادف اولور .

معده نك کوردیکی ایشه کلنجه : معده بدن انسانک کیلاوی و مطبخیدر . مری یولیه آشانغی طوغرو کلن ماکولات و مشروبات فواد معده کچیدیله کلوب طوبلانور .

معدنهك جدارلری الاستیقى در . شیشر وكنیشلر . حتى
چوق يك یسانلرده اوقدر كر بلور كه كوك حذاسنى اسفاه
طوغرو و تجاوز بیه ایدر .

اوندن صكره مواد متراكه معدنهك حرکات مختلفهسى
سایه سنده و عصاره معدویه تك تأثیریه هضم اولمه باشلار .
عادتا سود كی بیاض برسویه حائله كیر . ایشه بوكا كیموس
دیرلر .

كیموسك بر قسمی طمار آغز لری واسطه سیله مص
اولور . قسم دیگرى كیلوس اولق ایچون بو ایدن چیقوب ایجه
باغرساغه كیدر .

معدده كیموس حاصل اولق ایچون ایكى ایكى بیچق ساعت
لازمدر . بوسیلله طعامی متعاقب بر مدت نظر فنده آصلا صو
ایچامیلیدر . چونكه عصاره معدویه صولانیزسه قوی قیریلور
وكیموس طبیعی كچكور .

معدنهك اصل ایكى درلو حرکتی واردر : برى مخذب
كنارلریك مقعر كناره ، دیگرى ریح كیرك ریح صغیره یعنی
صول اوچك صاغ اوچه یا قلاشوب اوزاقلاشمسیدر .

معدنهك مهم برعضودر . قوه هضمیه سی تناقص ایدر سه
خدمتی حقیه ایفا ایدمه جکندن وجود نشو و نما بوله ماز .
یعنی ضایعاته مقابل معدنه واردات و برمه جکندن بدن انقراضه
بوز طونار .

ایجه باغرساق

معدنهك نهایت بوییه سندن قالین باغرساغه قدر امتداد
ایدن اسطوانی بورویه « معای رقیق » یعنی ایجه باغرساق
دینور .

ایجه باغرساق ، هضم بوروسنك اك اوزون قطعه سیدر .
بوییه ۸ : ۷ مترو قدردر . قطری باشلانغچنده ۳ : ۴ سانتی مترو
نهایتده ایكى الی ایكى بیچق سانتی مترودر ، یعنی براز طارالیر .
بوییه بوقدر اولسی بیلانقاوی بوکولسینی موجب اولمشدر .

بو ایدن اعتباراً آشاعی به طوغرو اینوب بعده چوق دفعه لر
صاغدن صوله وصولدن صاغه قیوریلهرق صاغ قالیه كیمكنك
چقورنده نهایت بولور .

قرن بوشلغك اك چوق قسمی ایجه باغرساق ایله طولمشدر .
بو باغرساق بوروسنك شكلی اسطوانی در .

جدار یطن ایله باغرساق آره سنده معدنهك آشاعی طوغرو
ایتن بریطونك بر بوکوتوسندن بشقه برشی اولیان « ثرب »
آسننده کی اکللی و باعلی برصاچاق واردر . کیرو جهتی بل کیکی
واهر بطنی ایله تماسده در .

یا کزنده قالین باغرساق سیر ایدر . آشاعیده مئانه یعنی
سیدیک طولومی وقادینلرده ایسه میض و رحم ایله قومشودر .
ایجه باغرساغك قسم علویسی یعنی بویه یقین قطعه سی

برنده ثابت ایسه ده متباقیسی نهایت درجه ده متحرکدر. بالکز
برکنارندن بریطون آریه رقی اولدجه اگلی و « مساریقه »
اسمیه مسمی برباغ تشکیل ایله. بو باغ بل کیمی اوزرینه
ملتصقدر. اینجه باغرساق مساریقه یه طبقی براوجقور کبی
چکمشدر .

جناب حقلک اینجه باغرساغی بوقدر متحرک براقسی
ایجابنده آلات سائریمه بر ترک اجمی ایچوندن. مثلاً بک
بیلدیکی زمان معدنه نك جمعی آرتار. آشاغی به طوغرو اینک
ایستر. ایشته اوزمان متموج اولان اینجه باغرساق کیویه
چکیله رك معدیه بر ورر. قادینلرک رحمی عادی زمانلرده
یومروق قدردر.

فقط حامله لک زمانلرده جنین بیودیکه رجمده شیشمه
باشلار. یوقارویه طوغرو چیممه میچور اولور. او وقت اینجه
باغرساق یا گآ چکیله رك بر حاضرلار.

اینجه باغرساغک بویه متحرک و متموج اولسنک بیوک
برمخوری ده واردر.

برانسان بک زیاده ابقدینی، زیاده آخیر بولک قالدیردینی،
یاخه د یوکسک برمحدن اطلادینی اناده اینجه باغرساقلر جدران
یطنی تضیق ایتمک باشلار. اک ضعف بر برندن طیشاری
فیرلار و هرکسک بیلدیکی فقلری (قاصیق یارلمسی) تشکیل ایله.
معای رقیق دینلان اینجه باغرساق ایکی قسمه آریلور :

۱ - معای اثنا عشر، ۲ - بالخاصه ویا اصل معای رقیق در.
معای اثنا عشر، بوابدن اعتباراً ۱۲ پارمق طولنده در.
آچیقلمی صوله ناظر بر قوس شککنده منحنی در. اوزایه
« بانقره آس » بزینک باشی کیرر.

اینجه باغرساغک اثنا عشر قسمی اوقدر متحرک و متموج
اولیوب برنده نابتدر. قره چکر حاصلاتی اولان « صفرا » بی
وه « بانقره آس » دخی « عصاره بانقره آس » بی برمجرا واسطه سیله
« اثنا عشر » ک کیرر طرفه آقمقدمه در.

اون ایکی برمق طولنده اولسنه مینی بوکا اثنا عشر دشمشدر.
اصل معای رقیق قایلین باغرساغه قدر ممددر.

اینجه باغرساغک یاپیشی

گرک اثنا عشر کرکسه اصل معای رقیق یعنی علی العموم
اینجه باغرساق - ایفلرینک استقامتی طولانی و خلقوی اولمق
اوزره - ایکی ات طبقه سندن یاپیشدر. خارجاً بوات، بریطون
ایله مفروضدر. ردا خلا کده غشای مخاطی ایله کاملاً قابلاشدر
ات ایله غشای مخاطی آره سنده برچوقق مجرات موجوددر.
بریطون، اثنا عشرک بعض جهت لری اورتیز. بالخاصه ویا
اصل قسمتک « مساریقه » یعنی باغه متصل اولادینی محله
به ریطونسز بویدن بویه بر مسافه سی واردر. باغرساغک
طمارلری بورادن کیروب چقار .

غشای مخاطی به کلجه : اینجه باغرساغک ایجینی قابلایان
غشای مخاطی یعنی ایچ دری بعضی علامت خصوصیه عرض ایدر.
ایجی اینجه توپیر، بزرگ، حلیمه دیدیکمز ایکنه باشی کی چیقندیلر
و مواد هاضمه نی مص ایچون برچوق طمار آغز لری حاری
بوکوملر موجود اولدینی کی غشای مخاطینک قیورلمسندن عبارت
و « دسامات ناقصه » نامیله بنام یارم ای شکلنده برطاقم برده لر
واردر .

بو برده لر « کیلوس » ک سرعتله جریاتی منع ایدر. آغز
آغز آقتهرق فعل امتصاصه زمان قزاندریر .

ایجی باغرساغک وظیفه سی

ایجی باغرساق ، معده ده هضم اولوب بوپ کیدیلر
کندینه کنن کیموس سوبیه سی کاملاً تغیر و تبدیل ایدرک
« کیلوس » حاله کچیرر. طمار آغز لری ده مواد هاضمه نی جذب
و نقل ایلر .

کیموسی کیلوس حاله کچیرن « صفراء » و « عصارة باقر مآس »
ایله بالذات ایجی باغرساغک غشای مخاطیسنده کی مینی مینی
بزرگ افزا تیدر .

عضلات مسروده غیر ارادیه نك بوزولوب گوشه مسیله ایجی
باغرساغک صوغلجان کی حرکتی ده فعل هضمی تسهیل و تسریع
ایلر . قابل هضم اولیان طور تو ایسه قالین باغرساغه کچر .

قالین باغرساق

ایجی باغرساغک نهایتدن مقعده قدر اوزاعمش اولان بر
مترو و آلمش ساتی مترو اوزونلغنده کی بورویه قالین باغرساق
« معای غلیظ » دینلور .

بونک قطری ایجی باغرساقدن زیاده در. شکلی تماماً اسطوانی
اولیوب اوج بوزلی منشور شکلنده در .

اوزرنده برچوق کونبدلر و یکدیگرندن متفرق شریدلر
واردر . بریطون ، قالین باغرساغک بعضی جهلری اورتیر ،
بعضی برلرندن ده آطلا بوب کچر و اوتیسنده بروسنده برطاقم
باغیر تشکیل ایلر .

ایجی باغرساغی متعاقب تصادف اولان قالین باغرساغک
برنجی قطعینه « اعور » یعنی کور باغرساق دینور .

اعور ، کنیش بر بوشلقدر . بوکا ایکنجی معده ده دیرلر.
کور باغرساق ایله ایجی باغرساق آره سنده کی قوه ده (دلیک)
منظم ایکی دوداقی بر دسام واردر .

بوهن نام ذاتک نامنه نسبتله « بوهن دسامی » دیتلان بو
سوباب اجسامک ایجی دن قالین باغرساغه کیمسنه مساعد ایسه ده
تکرار کیرو دونوب عودت ایلسنه موافق دکلدر. ایکی دوداق
بری بری اوزرینه منطبق اوله رق بر برده تشکیل ایدر .

کور باغرساغک آلت طرفی مسدود اولوب غایت ایجی بر

قوروغی واردر . صوغلجانہ بکزم دیکندن « ذیل دودی »
اسمی ویرلشدر .

ذیل دودی ، بمضاً قوروق کبی صاللانور ، بمضاًده کمی
خلاطی کبی بوکوله رک بر کتله* ملتویه تشکیل ایلر .
کور باغرساق صاغ طرفده و قالجیه کیکنک تشکیل ایلدیکی
« قاصیق » و « قالجیه » چقورنده کاشندر .

قالین باغرساق « کور باغرساغی » متعاقب بر دیرک کبی
عالیه صعود ایدر و صاغ بوره کک اوکندن کچوب قره جگر
حذاسنده صوله طوغرو قیوریه رق بر دیرسک وجوده کتیرر .
ایشه قالین باغرساغک بو قطعده « قولون صاعد » دیرلر .
دیرسکی متعاقب صوله طوغرو بول آلمغه باشلایه رق معدنه ک
آلتندن بالرور « طالاق » حذاسنده بر ایکنجی دیرسک ایله
اسفله توجه ایلر . بو ایکی دیرسک پینده کی باغرساق کمرینده
« قوس قولون » دینلور .

قوس قولون ، بریطوندن منشکل و « معلق قولون » نامیلله
بنام بر باغ واسطه سیله موقعنده تابندر .
ایکنجی دیرسکی متعاقب آشاغی به طوغرو لولان قالین باغرساق
صول بوره کک اوکندن کچوب صول قاصق چقورینه قدر واصل
اولور . بورایه قدر اولان قطعده « قولون نازل » دینلور .
یوقاروده قالین باغرساغک اوزرنده شریدرلر بولندیقی قید
ایدلشدی . قولون نازلده ایکی شرید یکدیگریله برلشوب برشرید

حاله منقلب اولدیغندن بورادن آشاغی ایکی دانه شرید مرئیدر .
قولون نازلدن صکره قالین باغرساق بر طاقه بوکوتیلر
تشکیل ایدرک آناختار کیمی حذاسنه کلیر . بو پارچه یهده « قولون
سنی » نامی ویرلشدر . بده « حوسله » نك آرقه دیوارتی
تشکیل ایدن آناختار وقوروق صوقومی کمیکرینه طیبانه رق
اسفله نزول ایدر و مقعد ایله منتهی اولور . بو قطعده « معای
مستقیم » یعنی طوغرو باغرساق ویا « قیچ باغرساغی » در .
هرنه قدر اسمی بو یله ایسهده کندیسی حقیقه مستقیم اولمیوب
آجقلنی اوک طرفه ناظر بر قوس بیچمنده در .

قیچ باغرساغی مقعده یقین زیاده سیله کینشلیوب بر
« صهرنج » میدانه کتیررکه طیشارو طرد اولته جق مواد
معلومه تک بریکدینه مخصوصدر .

« معای مستقیم » ک یوقاری جهتلی « بریطون » یعنی قرن
ایچی زاری ایله مستور ایسهده آشاغی طرفلری بوندن محرومدر .
ارگیکلرده طوغرو باغرساغک اوکنده « مئانه » و قادیتلرده
ایسه ورجم « ایله » مهبل « واردر . ایشته بریطون بوراده
برندن دیگرینه آیلوب بر « گوشه » تشکیل ایلدیکی جهته
معانک آشاغی قسمی اورته مز .

قالین باغرساغک یاییشی

قالین باغرساغک یاییشی ایله اینجه باغرساغکی آره سنده

يك او قدر فرق يوقدر . قالين باغرساغك طولانی عضلهسی هر پرده منتشر دكدر . ذیل اعور ، حذاستدن اوج دمت حائده باشلاوب مذکور اوج شریدی تشکیل ایلر . غشای مخاطیسی ده بعض خصوصیت عرض ایلر . رنگی سولونوجهدر . اوزرنده دسامات ناقصه بولماز . بر جوق بزله وابتدالرنده برازده طماز آغزلیری وارددر . اینجه باغرساقدن قاچوب قورتلش اولان جزئی ، مواد کیلوسیه پی جذب ومص ایدر . قالین باغرساغك ایچی بر مستوی ده دكدر . کونبدلره مقابل اویوقله تصادف اولتور .

معای مستقیم غشای مخاطیسی جدار معایه يك گوشك اوله رق یا پیشق اولدیغندن بعض حاللرده واکثریا جوجقلره و طوره کی مقعددن طیشاری چیقورورکه بوکا « سقوط معایه » یعنی باغرساق دوشمی دیرلر . قالین باغرساغك خدمته کلنجه : اینجه باغرساقدن « فوهه اعور » واسطه سیله کندیسه کن جضی غیر قابل موادی یعنی طورتویی ایجاب ایدن قواوه کتیره رک طیشارو دفع ایتمک واکر براز موادهاضمه کندیسه اون ده مص ایلمکدن عبارتدر .

بورایه قدرایدیلن تعریفندن معدنی اوکرتدک . شمدی ده معدیه عارض اولان خسته لقلری « استعاده صحت » نقل و تعریف ایده لم :

الم معدده

الم معدده باشلی باشه بر خسته لق دكدر . اکثریا معدده تک ویا قرنده بولسان مختلف اعضا تک وظیفه لرنده کی تعبراندن حصوله کلیر . مثلا قره جگر ویا رحمک تغیرات وظیفویه سنک اکثریا الم معدده حصوله کتیرماری کی .

حامض قورماتک « ایپوقلوریدری » قاتی حالده بکدر آتاسنده و حامض مذکورک کتیری « ایپوقلوریدری » حالده ختام هضمده واقع اولان آز جوق شدتلی معدده آغزلیری الم معدده کی عد ایتمک جائز دكدر .

سرطان ، قرجه معدده کی سانجیلرده الم معدده دكدر . الم معدده عصبی ، عکس العمل نتیجه سی ، معدده تک اعصاب تک بر نوع المیدن بشقه رشق دكدر . معدده تظاهر ایدن عکس العملک مشوق ایسه معدده ، باغرساقلر ، قره جگر ، رحم و متعلقاتی اوله بیلور .

الم عصبی معدده خصوصیه فقر الدم و خلوروز کی احوال بنویه مرافقت ایدر . کنج قیزلرده واقع اولان آلام عصیه معدویه کی .

اسباب معروضیه مبنی الم معدده تک تداو یسنده نظر اعتباره آله حق ایچی جهت واردرکه بولنده : بالذات آلامی تسکینه خادم اولان وسائط استعمالی و الم معدده تک سینک تداو یسندن

عبارت اولوب بونلرک اجراسی ایله صرف متخصصنه عاقد بولدیغندن کرک تداویسی و کرک سبه کوره رعایتی ایجاب ایدن قواعد صحیسی آندن آله حق رأیه محول اولمیدر .

خلوروزلیلرده آلام معدویه نوبتلری علی الا کثر تعب ، تأثرات معنویه کبی احوالی متعاقب ظاهر اولدیغندن خلوروزه مبتلا اولانلرک احوال مذکورهدن توقی ایللری لازمدر .

بونلکه برابر بو خستهلنه مخصوص اولان تداوی بللأ ، ریاضات بدنیه مخصوصه ، قوری اوغملرکبی تداییر صحیه عمومیه به رعایت و ادویه لازمه به دوام ایدیلرک نوبتلرک وقوعنه میدان ویرلز . بملرک نهایتده آلسان حامض قلورما [یارم بارداق صوده بش دامله] بوخسته لقلرده بک نافعدر . نوبتلر زماننده معدیه اوزرینه یاییلان خفیف دلکله اوغملر بک ایدر .

کیمیوی عسرت هضملر

۱ - کثرت حامض قلور ما

کثرت حامض قلورما (ایپرقلوریدری) ده برداختسز لقلدر . حامض قلورما بین العوام طوز روحی نامیله معروف اولوت معدنه ک افراز ایتدیگی عصاره دروننده بولور و هضم خصوصنده مهم بر فعل اجرا ایدر .

بوخسته لقلده عصاره معدویه یالکتر هضم زمانلرنده افراز

اولنجی رده هضمک غیری زمانلرده دخی بر صورت دائمده افراز اولور و بوندن بشقه حامضیتی ده مزاید بولور . (ریشمان خسته لنی) ، باشلیجه اشارتلری هضمدن صکره یعنی بملکردن ۴ ، ۵ ساعت صکره معدیه بوشالیدی وقت معدیه حداسنده قورولمه طرزنده اوجاع ، صیق صیق واقع و فقط جزئی ما کولات اکلنی متعاقب منقطع اولان شدتلی آجلق ، شدید عطش ، بملکردن برقاچ ساعت صکره اکثراً کیجه یاریسی واقع اولان اوجاع ایله برابر ، قیلر ، بر مدت صکره تأسس ایدن توسع معدیه در .

بو اشارتلرک هیئت مجموعیه سی خسته لنگک تشخیصده تردد بر اقامت تداوی ده بر واسطه تشخیص در . مقصده معطوف اولان تداوی بک سرعتله فائده کورولسیله خسته لنگک ماعیتی میدانه بیچاره .

[تداوی] - بو خسته لنگک تداویسی عصاره معدویه تک کثرت انفرالژی تقیص و حاوی اولدیغی زیاده مقدار حامضی تعدیل ایتک اوزرینه مؤسس اولوب بوا یکی خصوص عسرت هضم حامضینک تداویسنده دستور اتخاذ اولمیدر .

اولا : عصاره معدویه تک انفرالژی تقیص ایتک - بونک ایچون جمله دن اقدم غشای مخاطی معدونک انتباهاتی حد اصفرینه تنزیل ایتک لازم اولدیغندن منه ، اشتها یی او یاندیران ما کولات قطعاً منع ایدملی . خسته عین مقصده مبتنی اولان

آئیده کی قواعد صحیحہ عمومیہ رعایتہ مجبور طویلیدر .
 قواعد صحیحہ عمومیہ — هیجانات ، جان صیقتیبری ،
 ریاضات جنانیہ نیک معدومتی ایله برابر مشاغل عقلیہ مدیده ،
 بیکلر انسانده مطالعه ، بیکلرک هان عقبنده مشغول اولوق کی
 وظائف معدیه مضطرب ایدن اسباب عصیهدن قانچیلیدر .
 ممکن اولدییی مرتبه مشغولیت و ریاضات بدنیه ساعتلیتی ،
 بیکلردن بر ساعت اولدن بر ساعت صکره به قدر صفوق تدای
 بالماً [منقطع دوشلر ، غسلر] ماساژ ، استراحت ایله برابر
 کز تیلر قواعد صحیحہ لازمه دندر . توتون قطعاً ممنوعدر .
 اغدیبه و مشروباتک قواعد صحیحہ سی — بیکلر طرز آتی
 اوزره صیقلاشدیرلیدر : صاحبین ساعت اون ایکلیه آرز
 پشمش ایکی بمورطه یا خود براز صفوق ات ، بیات فرانچله ،
 درنده بر فنجان سود ، آتی ده اولدیجه مختلط برطعام ، اون ده
 بر فنجان سود و براز بیات فرانچله ، اون ایکی ده بمورطه
 و صفوق اتدن مرکب خفیف برطعام . کیجه یاریسنده او یانیلوب
 راحتسزلق حس اولدییی تقدیرده بوجیک بمورطه یا خود
 بر فنجان سود ایچیلور .
 مشروبات — بونوع عسرت هضم توسع معده ایله اختلاطه
 یک میال اولدیغندن مشروبات ممکن اولدییی مرتبه حد اصغرینه
 تنزیل ایدیلیدر . مسکرات ، قهوه ، چای ایچلمز . چیتلی ،
 قره حصار معدن صولری مقدارلی آز اولوق شرطیه ایچیلور .

هله ایچکی و شرابلرک کافه سی تخمرا تی تشویق ایتدکلرندن
 قطعاً قوللائماز .
 ما کولات — هر شیدن اول یواش یواش و کوزلیجه
 چیکنه یرک بیک بیک لازمدر .
 بوخسته لقمه ممنوع اولان ما کولات :
 سالاموره اتلر ، بیاتاتلش اتلر ، آو اتلری ، نشاسته لی
 مواد ایله سلولوزی چوق اولان یشیل سبزه لر [بتوماینتلرک
 تشکلنی تشویق و هضم اولیه رق معده دروننده قالمغه موجب
 ازدحامی اولورلر] هر نوع شکرله لر ، تازه آتمک ، تازه بیترلر ،
 اکشیر ، سرکه ، بهارلی بیکلر ، پیتر ، یشیل صلاطه لر اکللی
 ممنوع اولان مواد دندر .
 اکللی مساعده اولان ما کولاتک نسبتاً مذبول اتلردن
 مرکب اولسی لازمدر . زیرا حامضیق زیاده اولان معده لرده
 ات و مواد آرزوینیه سائره عمومیتله قولای هضم اولور . یالکز
 بیاض اتلر بیکل علی العموم تازه قصاب اتلرینک اکللی جائزدر .
 شوق قدرکه بونلر صفوق اکل ایدارکده ده کوزل تحمل
 اولندیقندن بوشکلده اکلتری ده مناسبدر .
 تازه ات ایله برابر هضم لری قولای اولان آرز یشمش
 بمورطه ، بیاض خاص آتمک ، ایرمیک ، بولفور چورباسی کی
 ما کولاته ده مساعده اولور . اته تحمل اولته مادیتی حالده
 چیک ات ، ات توزی ، بیطونلر ، حمام ماری ده یالیش ات

صوتی شکلده وریلوکه بواشکالده حتی جوق مقدار لرینه بیله تحمل ایدیور .

ات ، سود ، بمورطه ایله برابر سلولوزی آزیشیل سبزه لر ماکولاتک اساسی تشکیل ایدر . معافیه توسع معده اشارتلی تمیر آخرله علامتلی موجود ایسه یشیل سبزه لر دن مثلا لجه ، براصه ، بطلیجان ، فصولیه کیلری اکل اولماز . قوزی قولاشی کی اگشی سبزه لر اصلا یینمز .

اونلی ازمهله [بقا ، فصولیه ، بزلیا کی] مساعده اولور . موبله یشیلکسین اکل اولماز . خلاصه کلام جیک اوله رق هیچ برشی بیلملی .

صباح مشروبات ، حرکات معدویه بی ایفاظ ایله هضمی تسهیل ایلدکلرندن طعام زمانلرنده خفف جای ویا اخلامور منقوعترنی ایچمک بک ایدر . یالکز دقت اولته جق برشی وارد که اوده بونلر هان بک وقتی و ایچله جکلرینه قریب بر زمانده حاضر لاملیدر . چونکه ایلق مشروبات بالعکس بولاتی بی دعوت و هضمی اخلال ایدر .

نایاً : عصاره معدویه نک حامضیتی تنقیص ایچمک . معده نک افراط درجه ده اولان حامضیتی تنقیص ایچون قلوبات و خفیف درجه لرنده ه نانی قاربونیت صود ، قوللانیلور . قاربونانا دیدیکمز ه قاربونیت صود ، یکلردن صکره اوچاعک ظهور ایده جکی وقته قریب آتیر . معلومدر که بو

خسته لقمه خسته لر بچک عقبنده راحتسزلی حس ایچوب بالعکس ایکی اوج ساعت قدر برمدت بک راحت بولورلر .

بوانشاده عصاره معدویه فعل هضمه صرف اولور . فعل هضم ختام بولدیگی کی انفرازی دوام ایدن حامض بوش اولان معدیهی تخریشه باشلار ، آغریلر ظهور ایدر . توسع معده موجود اولدیگی وقت آغریلر او قدر شدتلی اولماز .

بو خسته لقمه ایکی حال واقع اوله بیلور : افرازاات زیاده حامضی و دانمیدر . یاخود جوق حامضی اولمغله برابر هضمدن صکره منقطع اولور . برنجی حالده اوچاعک بیکدن درت ساعت صکره باشلا بهرق دیگر بیکه قدر دوام ایدر . ایکنجی حالده یارم یاخود بر ساعت دوامدن صکره قابل تقدیر بر زمان سکونت و برز .

افراز دوام ایچمک افراط حامضیه دوچار اولان یعنی یالکز بر ساعت قدر اوچاعدن مضطرب اولانلر هر بیکدن اوج درت ساعت صکره معتدل مقدارده اولق اوزره یومیه ۱۰ غرام ه نانی قاربونیت صود ه آلمیدرلر .

۴۰ غرام ه نانی قاربونیت صود ه یکرخی پاکته تقسیم اولنوب هر بیکدن ۳ : ۴ ساعت صکره برهدد آتور .

بوندن بشقه باشلیجه ایکی بیکدن برر چاریک ساعت اقدم بر بارداق جیتی ، ویشی کی معدن صولری ایچیلور .

اقتباس موجود ایسه ه نانی قاربونیت صود ه براز مانیه زی ،

تعفن و ارایسه «بازوناقول» دخی علاوه اولتور. غشای مخاطی اوزرنده غیرمنحل بر طبقه تشکیلی ایچون (عوشار) قوللانیلان تباشیر دخی کوزل خدمت کورر .

- ۱ - نانی قاربونیت سود مانیه‌زی ۲ گرام
- بازوناقول ۰,۲۰ ساتی گرام
- بر پاک ایچون ۰,۱۰
- ۲ - نانی قاربونیت سود مانیه‌زی ۱,۵۰ گرام
- بازوناقول ۰,۵۰ ساتی گرام
- ۰,۲۵

بر پاک ایچون . هر یکدن معین مدت صکره بر عدد اولتور . امر از حامضی دائم اولدیغی، سانجیلر دواملی بولندیغی حالده ایسه یومیه ویریلن قلوبنک مقداری ۲۰:۲۵ گرامه جیقاریلدق تزیید ایدیلور . قاشکسای قلوبی وسائرهدن قورقلماز . صباح ییکله برابر ۲ گرام، صباح سانجیلرنده ۱:۲ گرام، اوکلده بر گرام، خلاصه هر بک زماننده وهر آغری نظهورتده ۱:۲ گرام ویریلور . بونلرله برابر قره حصار ، چینی ، ویشی ، والس معدن صولرندن بری ده ایچیلور . بعض احوالده نانی قاربونیت سوددن بر فائده کوروله من . دهاشدتی بر قلوبی ته لزوم کوریلور . بو حالده مانیه‌زی مقصدی

ایفا ایده بیلیرسه ده بونک ده اسهال حاصل ایتک محذوری اولدیغندن « صفصافیت بزموت » ایله برابر ویریلور . بو ایچک ماده نیک مقدار ونسبتلری ایسه حاله کوره ترتیب ایدیلور .

بعضکره نانی قاربونیت سود اوزون بر مدت مطلوبی ایفا ایتدکن صکره تأثیر ایتمکله باشلار؛ اوجاعک کمال شدتله وقوعه میدان ویرر ، بو حالده استعمالندن فراغت ایتیلدر . بو کبی احوالده دهامضردر؛ هر روزمانله عصاره معدویه نیک حامضیتی داعی اوله بیلور . زیرا معدنه نیک «حامض قوروما» سنک حضورنده تحلل ایدرک «حامض قاربون» و «قلور سودیوم» «آیریلور . قلور سودیوم دوران دمه قارشقدن صکره زیاده مقدار «حامض قوروما» تولدینه سبب اولور و بده معدنه نیک غده لری واسطه سیله زیاده مقدوده اوله رق عصاره معدویه ایله برابر افراز اولتور .

عرض ایدیلن اسبابه مبنی محقق اوله رق تشخیص ایدیلن بو خسته لوقه بر مدت نانی قاربونیت سود قوللانقدن صکره بر مدت ده آنک برینه مانیه‌زی ، صفصافیت بزموت ، نالیق ، تباشیر کی اجسامی قوللایق لازم کلیر . ویریه جک قاشه لری یعنی قرصلر :

- مانیه‌زی ۰,۳۰ ساتی گرام
- صفصافیت بزموت ۰,۴۰
- بو مقدار بر قاشه ایچوندر . کونده بش قاشه آلتور .

قلویات ایله برابر اوله رق وریان بللادون یعنی کوزل عورت اونی [یومیه ۰.۰۲ : ۰.۰۵ مقدارنده] دن دخی عصاره معدویه بی تنقیص اتمسی حسبیه فائده کوریلور .

توسع معده

توسع معده موجود ایسه قلویات ایله تداویدن فائده کورو- لمدیکی تقدیرده برقاچ کون قلوئی صو ایله غسل معده دن جوق فائده کوریلور .

انقباض

بوتوع عسرت هضملر هان دایما انقباض ایله مترافقدر . مکرر مهلات ویا خصوص ثانی قاربونیت صود کی تأثیر ایدن مانیازی استعمالیه انقباضه چاره بولتور . کیجه صاحبجری انساننده آتیده کی ملین پاکتوردن دخی برعدد وریله بیلور :

عسلبدیت صود } بهرندن ۵۰ سانتیگرام
راوند تویزی

بریاکت ایچون . صاحبجری بریارداق مسهل معدن صونی ده مناسبدر .

معدن صولری — اک مناسب اولان معدن صولری موققلری آنلرک صیجاق صیجاق تدارکی قابل اولان ویشی، والس . الخ معدن صونی منجلیدر .

فقرالدم ، خلوروز ... الخ کئی امراضه متبلا اولانلرده هرشیدن اول بوخسته لقلری تداوی به سنی ایتملیدر .

۲ - قلت حامض قلوورما

عصاره معدویه دروننده حامض قلوور مانک آز بولنسدن متولد برخسته لقی اولوب علی الا کثر عطلات ویا توسع معده ایله مترافقدر . بر معتاد بملکردن یارم ساعت صکره ظاهر اولان ناحیه معدویه ده بر آغرلق و اوجاع ایله متصفدر .

بو اعراض فعل عضمک ختامنه وبعضگره دیگر بیکه قدر دوام ایدر . هان دایما معده ویاغری صاقلرده واقع اولان تخمرات ایله مترافق اولدیغندن بالتیجه تکون ایدن غازات حسبیه قرن ده بر کر کنلک، ککیرمه لره فائطانده فناقو قورلر، اسهال واقع اولور . بوخسته لقی غایت خفیف درجده اولدیغی وقتده یالکز بملکردن صکره معدوده آغرلق ، وجهده قرمز یلق ، اکثریا یارم باش آغریسی ایله مترافقدر .

بوخسته لقمده اک اول بایله جق شی بملکر انساننده یالکز یارم باردق صو ایچمکه دوام ایله خسته لمک خفیف شکلری اکثریا شقایاب اولقمده در .

بوندن مقصد ایسه ذاتا حامضیتی آز اولان عصاره معدویه تک ایچله جک صولر واسطه سیله بر درجه دهها تخمینه ، تأثیرینک آز انسنه میدان ویرمامک اولدیغنی سولرکه یله حاجت یوقدر .

هضم زمانی بچکدن صکره ایچین برایی باردق صویک بر
مضری اولیوب بالعکس معدیه بر درجه تطهیر ایتمک محسناتی
واردر .

قوری برهنه خسته لغک ازاله سته کافی گلدیکی تقدیرده عصاره
معدویه تک اکیک اولان حامضی ویرمک لازم کلیر که بونک
ایچونده هان بیکلردن صکره ۳ : ۵ دامله حامض قور ما
ویرمک یاخود آئیده کی مخلوطدن برقهوه قاشنی مقدارینی یارم
باردق صویه قویه رق ایچمک فائده لیدر :

صو ۱۵۰ غرام
حامض قور ما ۲

بونک بر قهوه قاشنی کافی گلدیکی حالده باشلیجه بیکلردن
صکره و برر چاریک فاصله ایله ایکی قهوه قاشنی وریلور
حرکات معدویه نی ایقاظ و عصاره معدویه تک انفراتی
تشویق ایچون بیکلردن بر ساعت اقدام آچی (مریاتی) علاج
ویا خصوص جوز مقی ویرمک اییدر .

جوز مقی صبی
جنطیانه
کوکرجین کوکی
آپسون

بو ترتیبدن بیکلردن اول یارم فنجان صویه اون دامله
قونیه رق ایچیلور .

خسته لغک بک آزاسی ، توسع معدیه ، تخمرات معدویه
ایله مترافق اولان شکلده بیکلردن درت بش ساعت صکره ،
افراط حامضیتده اولدیغی کی معدیه کی اوجاع و آغزلنک
ترایدی کورمک نادر دکلدر .

بونک سبی ایسه بعض محصولاتک هضم اولمامی ، بالتیجه
تخمراتک واقع اولسیدر . بوحالده بیکلری متعاقب اوجاعک
شدتلدیگی وقده قنالعک سینه مقاومه مخصوص ، نتیجه مترقیه نی
سرعتله اعطایه مقتدر اولان آئیده کی کلاجلردن بر عدد آلمق
لازم کلیر :

تانی قاربونیت صود ۰.۷۵ ساتی غرام
جوز مقی توزی ۰.۰۵
بازو نافول ۰.۲۵

عیق مقصده مینی اوله رق ، تخمرات تالیه حامضیه مقابله
ایچون ، خسته لره مشروبات اخذ ایملری مساعد اولان ساعتلرده
بیکلردن اوج درت ساعت صکره والس ، ویشی ، بیلتر ،
کین و بیلر کی غازی و قلی معدن صوری ایچمک مناسبدر .
معدیه تک غشای مخاطیسک و طاقنی ایقاظ ایچون بک
زمانلرنده سلج صوی ایله مخلوط جزئی مقدار بیرا خلاصه سی
ویمکدن صکره یارم ایچمی قدحی مقداری ای برا کسیر ایچمک
مناسب کلور .

عین مقصد ایچون بیکلردن اول آج قرنه مشروبات کتوله تک

مضرتی وارد در . بمکگردن صکره اوجاع يك شدتلی اولدیغندن مداوات حامضیه به مباشرتدن اقدم بر قاچ کون مدت اوجاع مذکور بی تسکینه خادم اولان علاجاره (متخصصنه محول اولان آفون مستحضراتی) دوام بعده قلوبت مفرطه به مقابله به مباشرت ایتک ایجاب ایدر :

حامض کبریت ۲ غرام
آزوت ۰,۸۰ سانتیغرام
۹۰ درجه لک اسپرتو ۱۸ غرام

بو مخلوط قرق سکر ساعت توقیف ایدلکدن صکره علاوه اوله :

لیمون شروبی ۱۰۰ غرام
صو ۱۵۰

بمکگردن صکره بر یاخود ایکی جور با قاشینی اخذ اولتور :

حامض آزوت ۳ غرام
قلور ما ۴۰
۹۰ درجه لک اسپرتو ۱۲
ماء مقطر ۱۶
هر یکدن صکره اون طعمه آلور .

عین زمانده اتقباض دخی موجود اولدینی وقتده اسپهال حاصل ایتیه جک مقدارده مانیه زی اخذ اوله بیلیر . یوقاریده

دخی بیان ایدلدیکی اوزره تداوی بالما، ریاضات بدنی، ماسساز، یک زمانلرینک تنظیمی کبی قواعد صحیه عمومیه به بوراده دخی رعایت لازمدر .

عسرت هضمک اشکال مختلفه سی - بعض کره بر شخص اوزرنده هضمک بالاده محرر ایکی شکللی بردن واقع اولور .
بوده بمکگردن هان صکره باشلایان قفلت و اوجاعک دیگر یک زمانته قدر دوام ایتسیله متصف اولوب افراز معدونیک لازم اولدینی زمانلرده واقع اولماسی نتیجه سیدر . معلومدرکه حال طبیعیده بمکک هان عقبنده عصاره معدوی مبدول اولوب هضم نهایتنه طوغری انفرازی و بناء علیه مقداری تناقص ایدر .

بوشکل عسرت هضمده ایسه کیفیت بر عکسدر . یعنی هضم ابتداسنده عصاره معدویه تک مقداری آز اولوب نهایتنه طوغرو چوغالور و بعدالیهضم انفرازی دوام ایدر . بو خسته لر بمککک هان عقبنده و ایکی یک آرسنده قلوبی اخذ ایتلدر لر .

توسع معده

معدنه تک مواد محتویاتنک قفلتی حسیله کر یلرک توسع ایتسندن فرقلی اولان بالخاصه توسع معده تعبیری، بوشالقدن صکره حال طبیعیه سینه عودت ایچون تقبض ایدمه میان معده لره مخصوصدر . باشلیجه اشارتی کوبکدن صول طرف صولک قبورغهنه چکیلان بر خطک تحتده و عادتاً آز صوبی حاوی

بر طولومك ساللاندیني وقتده حاصل اولان چالفتی به مشابه
برسس ایشیدلسیدر.

معدسه متوسع اولانلرك اكثریسی آرتیریتك، امراض
عصبیه مبتلا لیدر. عسرت هضم، صیق صیق یارم باش آغریلری،
مواد ما کوله نك متوسع معدده دروننده تفسخی حسیله کریه
رایجیله ککیرمه لر، محصولات متفسخه نك دورانه قارشمنندن
متولد اوتو انتوقسقیاسیونلر، تسم طوعیلر هب توسع معدده
مربوط عارضات مزجیه دندر.

تداوی - جله دن اقدم حجی حسیله معدنه نك توسعی
تزیید ویا توتربی ادامه اتمک غیر مقتدر اطعمه اکل ایدلکه
غیرت وبعده معدنه عضلاتنك تقلصاتی ابقاظ ابله وسعت
داخلي معدنه نك تناقصه سی اتمکدر. براوجنی شرطده
اطعمه نك تفسخی وبونک نتیجه سی اولان سومومک (تومانی)
امتصاصی منع ایچون معدده ویاغری صافلرک دفع تعقی تأمین
ایلمکدر.

اولاً ما کولات - توسع معدده مبتلا اولانلر ک اول
قوة مقده سی چوق، معدنی کرممک ایچون حجی از
ما کولات اکنه رعایت ایلمکدر لر.

طعام زمانلری فوق العاده اعتنا ابله تنظیم اتمک قاعده دندر.
شو وجهله که معدده دروننده ده اولکی طعام بقایسنک بولنسی
ملحوظ ایکن ایکنجی بریمک نیمسون. معدنه غایت تبدل

بولندی بیض احوالده کونده یالکز ایکی دفعه (صبح ساعت
۲ ده آقشام ساعت ۱۱ ده) طعام ایدیلور. برمقار کونده
اوج طعامه مساعدده ایدیلور. بو طعاملرک فاصله لری منتظم
اولیلدر. (صبح ۱۲ کوندوز ۵ آقشام ۱۱). بو اوج یمکدن
بشقه نه صولو، نه قانی هیچ برشی آلتماز. متوسع معدده لیر
قورو برهیز مناسب اولوب مایعات سهیلاً معدنی کرر. یملکر
اره سننده هیچ برشی ایچلمز. مشروبات مقسامنده قرمز
شرابه، قه قه شرابی، غازی سولر ایچلمیوب ویتل، آلهت
سولچمات معدن سولریله قاریشدر لرق شرطیه سود ایچیله ییلور.
برنجی صبح یکی سودلی وقویو طایوقا، برنج، شعریه
چوز بالری، یاخود ۱ : ۲ رفادان یورطه ابله برارچه قوق
کک دن عبارت اولیلدر.

دیگر ایکی یمک قواعد مخصوصه سی تحتده اولق اوزره
براز قاریشقه اوله ییلور. چوق اتمک یمکدن اجتناب ویا لکز
تزارتنسی ویا سیتی آتخاب ایدیلور. اکل جاز اولان مواد:

سودلی، ات صوبی، قویو برنج، تاپیوقا، شهریه چوز بالری،
مهاچی، تازه اسقره ده پیشمش اتلر، قیماش ویا گندی صوننده
پیشمش اتلر، خاشلامه بالقر (صوم، پیسی، تازه مورینا،
کلنجک) کوزل پیشمش بیشیل ویا نشاسته لی سبزه، آز پیشمش
یورطه، برنج، مقارنه، تازه پیتر، میوه قومپوستولری، جیلک،
شفتالی، اوزوم ایچیر کی تازه میوه لر در.

تخللی سریع ، درون بدنہ سرعتلہ سموم (بتومائین) حاصل ایدن مواد اکل ایلامایدرکہ بونلردہ :
بالادہ اسملری ذکر ایدیلان بالقلردن ماعدا بالقلرک اکثریسی، آواتلری، حیوانات ناعمہ ، (استریدیہ ، میدیہ) ، حیوانات قشریہ (استاقوز، تکه) ، اسکی پینزلر، آزیپشمش ویاخود بیاتلادلش اتلردر .

ثانیاً . جملہ عضلہ نك قوتنك ادامہسی . — توسع معدہ مبتلا لریك كافہ سندنہ جملہ عصبیہ ووسائط محرکہ افعال اولان عضلاتك ضعفی واردر . بوسیله علی العموم جملہ عضلہ وخصوصیلہ عضلات معدویہ نك تقویہ سی چاره لرینہ توسل ایتمك لازمدر . بوخصوص ایچون قوللانسی مناسب اولان ادویہ نك، مریضك احوالہ كوره اتخابی متخصصنك رلیتہ كوره اولوق لازم كلدیكنندن اكا دائر سوبیلہ جك بر سوزیمز یوقدر .
(نوراستہنی) .

معدہ نك ماسازی : صفوق دوشلر ، دلكر — معدہ نك ماساژندن بك چوق محسنات كوریلور ودائما اجراسی داعی فوایددر . ۴۰ ثانیہ دوام ایدیچی صفوق دوشی متعاقب یاییلان ماساژ دها ایدر . خستہ لر دوش یاہمدقلری حالہ بونك یرینہ اسپرتو وتره منقی روخندن مرکب بر مخلوطه باطبرلش قاتیله پارچه سیله بوتون وجوده دلك وهفتہ ده ایکی قلوئی بانو اقامه ایدیلور .

دلکة مخصوص مخلوط :

تره منقی روحی	۱۰	غرام
اسپرتولی کافور (کافوری روحی)	۱۰۰	•
قولونیا صونی	۵۰	•
بانو ایچون مخلوط :		
قاربنیت صود	۱۰۰	•
مطبخ طوزی	۱۰۰۰	•
بو ترتیب بر بانو ایچون در .		

الکتریفندن دخی فواید کثیره کوریلور سده استعمال و تطبیقاتی متخصصنه محولدر .

غسل معدہ — توسع بك چوق و تقسختات حددن افزون اولدنی حالده غسل معدویہ مراجعت اولتور . غسلك ایکی فائده سی اولوب معدویہ لرتیق هضم اولنمہ جق اولان محصولاتدن تخلیص و تفصیاتی اشفاظ ایدر . هر کون ویا ایکی کونده بر تکرار ایدیلور .

معدہ محم طبعسنه کلنجیبه قدر ویاخود هر دفعه ده غسل ایچون ، ادخال ایدیلان صو براق چیقمنه باشلاخجه به دکن دوام ایدیلر .

ثالثاً . دفع تمفن معدہ وامعاء . — غیر تام اوله رق هضم ایدلش ومعدہ دم تراکم اولان ما کولانی تقسح و بالنتیجه امتصاصی بادی مخاطره اولان بتومائین نامندہ کی سموم تشکل ایدر .

ایشته باش آغریسی باش دویمه سی ، آلام عصبیه ، قره جگر آغریلی کی عوارض هب سموم مذکورہ تک امتصاصی نتیجہ سیدر . بو اسبابہ مبنی مواد مذکورہ تک تفسخک منی چاره لری آرامق لازم کلورکه بوکده متخصصنک رأینک الضامی الزمدر . یالکز بعض مسهل معدن صولری آلہرق مواد متراکمه تک بویوزدن اندفاعنه سعی ایتمک معدن لردن مشتکی خسته لک اوزرینه محول اوله بیور .

یوقاریدن بری سویله کلدیکمز قواعد صحیحہ دن بشقه خسته تک بر سکون تام ایچنده اصرار حیات الیمی ، مشاغل عقلیه برینه مشاغل مادیه تک اقامه سی ، متاعب عظیمه دن توفی کی خصوصاتی دخی دقتدن دور طومامدی لازم اولدینی کی بادیلورده خصوصیه جبالده اقامت ، قلنج تعلیمی ، جناسدیق ، کورک چکمک کی ریاضات بدنیه دن کوزل نتیجه لر استحصال اولدینی خاطر دن چیقارمادی ایجات ایدر .

معدنه یاره سی

(قرحه معدنه)

کنج ویا اورته باشلیره مخصوص ، قادینلرده ارککلردن زیاده واقع اولیجی برخسته لق اولوب خصوصیه فقر وسفالت ، غیرمقبول ما کولات (یوکده آغر بهاده خفیف) اکلی ،

علی الخصوص مسکراتک کثرت استعمالی اسباب مرضدن معدود اولدینی کی خلوروز وامراض متنه تک دخی خسته لک تکورنی خصوصنده حصه مصیبه لری واردر . یاره برکه (قرحه مدوره) تشکل ابتدیی کی معدنه تک وظائفه ایراث سکنه ایدر وعصاره معدویه تک ترکیبک تحوله سبب اولور . حامضتی آرتدیرر . بو حامضیت ده یاره تک قیامسک تأخرینه سبب اولور . ابتدالرده خسته لق یالکز عسرت هضم اشارت لری ورر سده برآز وقت صکره اوجاع مزهجه ، مواد ما کوله تک استفراغی ، آلام شدیدہ معدنه ، قان قوصمق کی اشارات میزه سی دخی یوز کوستر .

بو حالده تداوی ایدلیه جک اولورسه خسته لق ترقی ایدرک فقرالدم ، تشوشات عصبیه ونهایت قاشکی دنیلان حال تحدث ایدر . بعضاً دخی معدنه تک دلمی نتیجه سی اوله رق بطن درونی تفریش ایدن زازک التهابا غمسیله (التهاب بریطون) آزوقته موت واقع اولور .

تداویسی خسته لک اساس تداویسی ایکی نقطه یه معطوف اولوب انلرده :

- ۱ . معدنه تک حرکاتی منع ایتمک :
 - ۲ . افراز معدوی تک تعاملی تعدیل ایتمکدر .
- بونلردن بشقه محتمل الوقوع اولان عارضاته دخی ، لزومی

وجهه نداوی ایدلك اوزره مقابله ایتك ایجاب ایدر. بو عارضات ایسه : وجملر ، قیلر ، توسع معده ، قان قوصمه لر در .
اولاً . معدنهك حرکاتی منع ایتك . - معدنهك حرکاتی ممکن اولدیغی درجه منع ایتك ، معده یارملی بولندیغی وقت غایت اهمیتلیدر . چونکه حرکات معده دروننده ما کولانك وجودی ایله یارهك التیامی قابل دکلدر . بونک ایچون هضم معدودن قطعاً صرف نظرله . مغدی حقه لر واسطه سیه تغدی ایتك لازم ایسه ده بونلرک قوه مغدی لرینه امنیت ایتك (دوبوو) بکده اویه میه جفتدن فعل معده وینک بک خفیف درجه سنه احتیاج کوترن مواد ایله تغدی ایتك ده مناسبدر . بشقه هیچ رشق اکل ایدلامک اوزره سود ترجیحاً چیک اوله رق و آزمق دارلرده (توسع معده یه سبب اولماق ایچون) ایچیلور . کونک اون آلی ساعتی انسانده هر ایکی ساعته بر فجاندن ۲ : ۲.۵ لیتره (دوبوو) آتور . ده صبق فاضله لر ایله ویرله چک اولورسه هضم ایچون وقت بوله من ، اکراه وقوعه سبب اولور . سود معده یی تخریش ایتز ، عصاره معدویه نك حامضتی قسماً تعدیل ایدر . سوده بر قاج کون کوزل تحمل اولندیغی حالده اوجاع ، قیلر منقطع اولورسه سوده بر مقدارده پیتون یا خودات توی علاوه اولور . پیتونده اولاً ۲ : ۳ قهوه قاشیقدن بدأ ایله تدریجاً هر بکده بر اولق اوزره اوج طولو چوربا قاشیقنه چقیلور . (واسسال ، فورنه لیس پیتونلری) یاره نك وردیکی اشارتلر

تمامیله زائل اولدقدن صکره اولدقجه اوزون بر مدت صکره صره سیه یورطه صاریسی ، ات عصاره سی ، سودلی چوربالر ویریلور . بعده قیلشم بیاض اتلر و نهایت تدریجی اوله رق معناد ما کولات ویریلورسه ده هر حالده فوق العاده تانی ایله حرکت لازمدر . زیرا خسته نك تکرری اولکی حالتدن ده ا وخم اولور . کافه عارضاتک زائل اولسندن اوزون بر زمان صکره ما کولات عادیه بلا محذور اکل اولدیغی حالده دخی مشروبات متخمریه امساک لازمه دن اولوب بک زمانلرنده سود ایچیلور . عادی صویک بیه افراطدن توق ایدیلور .

ثانیاً . - معده یارملی بولدیغی وقتلرده عصاره سی افراط اوزره حامضی اولدیغندن بو حامضیت حتی یاره نك کنارلرده بولان غشای مخاطینک دخی بادی انهضامی ، یاره نك مانع التیامی اولور . بوسبیله عصاره معدویه یی قوتلشدیرمک (دوبوو) لازمدر . بوحالده مواد ما کوله هر قدر هضم اولمده باغیر صافله کجرسه ده هیچ اولزسه هضم زماننده یاره یی تخریش ایتز . قلیویات استعمالک بک آز زمان طرفنده معده یاره نك اعراضی تخفیف ایتدیکی محقق ایسه ده جوق مقدارده ویرلملری لازمدر . تانی قاریونیت سود اک موافق اولوب یومیه ۱۰ : ۱۵ غرام مقداری تسکین اوجاعه کفایت ایدر . بو بر قهوه قاشیقی مقدارنده اوله رق جزئی صو یا خود سود ایچیریسده ایچیلور و متعاقباً بر فجان سود بلع ایدیلور (لوموان) .

(دوپو) ۲۰ : ۳۰ غرام مقدارند و برر . خلاصه قلوبك و بريله جك مقداری خسته لك حاله كوره متبدل اوله بیلوب تسكین اوجاعه موفق اولنجه قدر تزید ایدیلور . شوراسی معلوم اولمیدر كه ثانی قاربونیت صود ادرارك مقداری تزید ایتدیكندن او نسبتده صوسزلنی ده آرتدیور . ثانی قاربونیت صودك سبب اولدینی قاشكسیای قلوبی ، قانی صولاندرمق خاصه سی اسکی زمانه مخصوص بر فكر باطلدر ، اهمیتلی هیچ بر عارضه به سبب اولماز . اسهال ویا انقباض واقع اولدجه ثانی قاربونیت صوده مستحضر تباشیر یا خود مانیه زی علاوه ایدیلور . افراط حامضیت بك زیاده اولدینی وقت قاربونیت صودیرینه تباشیر ، مانیه زی ، یزمووت الخ کبی غیر مؤثر توزلر قزلانیلور . عارضات سائر دن اولان اوجاع ، قیثات ، قان قوصیق (محلول قازنو) ، توسع معده کبی احوالی متخصصنه تودیع ایتك کار عاقلدر .

سرطان معده

معده نك مختلف قسملرندن برنده چیقان خیتت طبیعتی اورلره سرطان معده دیتور . اولدجه ایلرو برسه قدر (۴۵ دن صكره) احوال صحیه سی یولنده جریان ایتش اولان برشخصده عسرت هضم عارضاتی كورولمكه باشلادینی کبی سرطان معده خاطره كلور . استهانك تناقصه ، بولاتی ، آزا یا چوق فاصلهلر

ایله قیلر و متعاقباً درین و موقعتك تعیینی مشکل اوجاع انضمام ایدمك اولورسه شههلر بر درجه دها کسب قوت ایدر . اشبو حال ابتدائی اولدجه اوزون بر مدت دوام و بو انشاده کوریلان عارضاتك شدتی ده مبتدل اوله بیلور . مع مافیله قیلر ابتداده صباحلری واقع اولور و مخاطلی درلر . بعده مواد ما کوله نك استفراغی باشلار و بونلرده علی الاکثر بمکلردن بر قاج ساعت صكره واقع اولور . همان دائمی معده توسعه دوچار اولمش بولدیغندن مواد ما کوله تراکم و حتی بر قاج کون معده ده قالدقندن صكره (تضییق بواب) مندفع اولورلر . بو دورده انقباض قاعده دن اولوب عمومیتله دائمی و صلیغ اولان و ما کولات اخذنی متعاقب ویا باصلمقله تراید ایدن اوجاعه بودوره مخصوصدر . خسته لقی ترقی ایتدیجه اعراض تبدل ایدر . کثرتله واقع اولان قیلر اکثریا قانلی اولور و عادتاً قهوه نلوه سنه مشابه برمنظره آلور . انقباضک برینه اسهال واقع اولوب قاذورانك ایچنده قان بولدیغندن رنگلری سیاه تراق اولور . خسته لقی ترقی ایدرک تغدی به خیلدن خیلی سگنه و برمکه باشلادینی آندن اعتباراً قاشکسی دنیلان حال میدانه چیقمنه باشلار ، جلدك رنگی ترابی صاری اولور . بو انشاده معده نك اوزرنده قانی و غیر منتظم بر اورك وجودی ده حس اولنهرق آرتق تشخصده شبهه میدان قالماز . سرطان معده ادوار ابتدایه سننده دیگر بك چوق خسته لقلره بکتره به بیلدیکندن

تشخیصی برآز مشکدر. تدایسی عرضی و جراحی اوله بیلور. عرضی تدایسی عارضات مضطربه بی تسکیندن بشقه برتائیری یوقدر. تدایسی جراحیه دن بعض احوالده فائده کوریلور. سرطانک شفاسی غیر قابل اولقله برابر خسته نك معده سنك حاله مناسب اغدیله یله تغدیلی سایه سنده حیاتی تمدید اولته بیلور.

معدده خسته لغنه دوچار اولمق ایسته میانلره

بعض وصایای صحیه

سفره به آج اوتوریکیز، یاری آج و یاری طوق قالفکیز. لقمه لری ممکن اولدینی مرتبه چوق چیکنه بیکیز. ال ای غذا ال چوق چیکتمش اولاندر.

چوق بک بیدیکیز زمان بملک اوسته غایت صیجاق اوله رق شکرلی برارداق جای ویا اخلامور ایچیکیز. معدده سنیدن هر نه صورته مضطرب و معلول اولانار ایچونده یوق فوق العاده نافعدر.

بیز ای برغدادر. فقط صباح آلتون اوکله وایکندی زمان کوش وکیجه ایسه قورشون کبی در.

مواد کتولیه بی آز و معدده بالنسبه آز اولدینی زمان آملی. همان اوسته صیجاق و چوق بک بیه ملی. تعمیر ایدیجی و قوت ویریجی کبی فرداسی ایستدیکیز مقوی و مفیدی بملکری

بیه بیلیرسکیز. تره یاغی، قهاق، سود، بیزه بان و ساثره کبی. اسپرتولی معدده بک قولایجه هضم اولماز. دیشلر کیز یوقسه اتمک بیاتالیش ویا قیزارلش اولان ایچنی بیلیرسکیز. بکی متعاقب اوج نهایت ایکی ساعت کیمدیجه صوایجماملی. آغز بیکیزی هر بکی متعاقب کوزجه بیقاییکیز. صوی انسانی طعامده نه قدر ایجه کیز ضرری طوق نماز.

معدده هکیمک ال حاذق واک ماهری خسته نك کندیسیدر. نه قدر آز و ساده علاج قوللانیلورسه او قدر اییدر. معدده خصوصنده ال ای حکیم انسانک کندیسیدر.

هضم و تمیل ایچون چوق بیدکدن صکره معدن صوی و قاربوناتا آلمق مضرتی یوقسه ده اعتیاد ایدنمک دها اییدر. معدده اوزرنده خفیف ماسازیایمق، قرن اوزرنه صیجاق ویا صفوق صولی بزلر قوملی، منقبض اولماملی، اسهالی داعی احوالدن صاقتمغه دقت ایچلی. اشتها سز بک بیاملی. قناعتکارلق و امساک معدده خسته لغنه طوق تلامق ایچون ال کوزل واک مکمل ایکی واسطه در.

ختم

کتابده مستعمل اصطلاحات طبیه دن بعضلیک

لغاتچیسی

اصطلاحات	معناری
امتصاص	مص اتمک ، اتمک
انبوب ، انبویه	بوری
باموم	بوغازک کبرو طرفی
فوهه	دلیک
تقبه	دلیک
عضلی ، عضله	ات دیمکدر . وجودک ات قسمی .

مخاطی	سوموک . لزوجل مایع ویمض اغشیه دروننده بولتان ومواد مختلفه دن عبارت اولان خلیطه .
لیف	ایپ ، ایپک کبی شیلر
املس	دوز ، توپسز ، پروسز
التصاق	یاپشمه ، قشمه
حجاب	انجه پرده
سویاب	قیاق
حجرات	کوچوک اوطة جقلر حجره لر ،
غشا	دری ، زار
اجواف	(جوف) ک جمی . بوشلقار

اصطلاحات

اعضا

معناری	(عضو) ک جمی . وجودک هر هانکی بر .
کنار	قسمنه عضو دنیلور .
جدار	کنار
حامض	اکشی . لیون صونی کبی
قلوی	قاربوناتا کبی . اکشیتک ضدی .
متخمزه	اکشیمک ، بوزولق
تسخ ، تسخات	چورومک ، چورومش

کتابخانه سودی واسطه سیله طبع ونشر ایدیلن اعوان	زاده سلیمان بکله جمی آرلری :
صحیح مطبوعی	بهای ۱۰۰ پاره در .
نه ییل واصل یشاملی	سیدیمک اصوللری و شیشمانلقدن قور تولق چاره لری ۱۰۰ پاره
بک حفظ الصحه سی	۳ غر وشددر
معدنه خسته لقلری	۳
سیگیر خسته لقلری (دردست طبع)	
سودالی قیز	بک لطیف بر حکایه در .
ایکی دوست	مراقلی و اکنججلی بر حکایه در .
علم رؤیا	(دردست طبع)

كوزل همتيره ياخود بر محكومك قيزلري غايت مراقلي برروماندر .
علم سيم ياخود اخلاق و طبائع بشرك سپايه عارض اولان اشكال
و علائقن كشف و استدلال ايتكم صنعتي . غايت مراقلي و استفادعلي
مهم بر اتردر .

كتابخانه سودي نك اخيرا نشر ايلديكي مراقلي و استفادعلي
اترلردن بعضلري :

علم رمل	۱۰۰ پاره
اسرار رمل	۲ غروش
تحت البجرده ازدواج (رومان)	۱۰۰ پاره
كيزلي دفينه (رومان)	۲ غروش
برقادين بوليس خفيه سنك خارق العاده سر كدشتلري ۱۵ غروش	
شرلوق هولمسك خاطر آقي . درت كتاب اولوب هر كتابت بهاسي	
	۶۰ پاره در .

İSTANBUL
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ
ATATÜRK KİTAPLIĞI

دلبر قيز - بر كنچ قيزك سر انجاسي
مكافانلي ، غايت حسي ، مراقلي و جناني اولديني قدر عاشقانه
عائله رومانيدر . فورمه فورمه نشر ايلديكده در .

OSMAN ERGİN
KİTAPLARI
No

سیکیر خسته لقلری

(کتابخانه صحت) ک آلتنجیسینی (سیکیر خسته لقلری) نامنده کی کتاب تشکیل ایده جکدر .
مملکت مزده کرک از کجا ای و کرک قادینلر آره سنده سیکیر خسته لقلریک
یک زیاده بولندیفی معلومدر .

سیکیر آغریلرینک، سیکیر راحتسز لقلرینک و سیکیر خسته لقلرینک
نه قدر مزعج و بی آمان بولندیفی معلوم اولوب (سیکیر خسته لقلری)
کتابنده بونلر ایچون ااصوک اصولار و چاره لر کوسترلشدر . (سیکیر
خسته لقلری) نامنده کی بو اثر اور و پاده بونام ایله طبع و تمیل ای دیلرک بیوک
بر رغبت و شهرت قزانش اولان یک مهم و یک قیمتدار بر کتابک ترجمه سیدر .
ترجمه سی ده مهم و قیمتدار بر کتاب تشکیل ایده جک اولان بو اثر
مملکت مزده کی سیکیر خسته لقلرینه عائد تدقیقات مشاهداتی ده جامعدر .
بو مهم و صحی اثری محترم قارئ و قارئه لر مزه شمیدین اهمیتله توصیه ایدرز .

یک حفظ الصحه سی

هیمز یک بیریزه فقط فی و صحی غدالر هانکیریدر، نصل یک ینور . یکده،
یکدن اول و صکره اجراسی مقتضی قواعد صحیه نه در، هانکی یک کله قوت و سمن
پیدا ای دیلور، کبی بیلمسی لازم اولان برچوق دقایق صحیه و مهمه بی بیلمه یز .
ایشته (یک حفظ الصحه سی) نامنده صحی، مهم و قیمتدار اثرده بود قایقدن
باحثدر، کمال اهمیتله عمومه توصیه بی بروجیه عدایدرز . بهاسی ۳ غروشدرد .
مرکز توزیعی (کتابخانه سودی) در .